

Ob. Cihocki

189

WIADOMOŚCI

Narodowego Banku Polskiego

Miesięcznik

TREŚĆ NUMERU

DZIAŁ ARTYKUŁOWY

	Str.
1. II Zjazd PZPR.	219
2. Znaczenie ustawy o obrocie bezgotówkowym: <i>S. Michalski</i>	222
3. Wykonywanie przez oddziały NBP obowiązków centrali GKS: <i>J. Dusza</i>	226
4. Nowy plan kont dla banków: <i>J. Bochniak</i>	231
5. Likwidacja luzów finansowych: <i>H. Sadzikowski</i>	240

Z DOŚWIADCZEŃ I PRAKTYKI BANKOWEJ

1. Ogólne zasady kredytowania drewna w przedsiębiorstwach lasów państwowych: <i>K. Latopolski</i>	244
2. Organizacja, zadania i metody pracy działu planowania kredytowego w oddziale wojewódzkim: <i>T. Czerwiński</i>	247
3. Uwagi na temat kredytowania ponadnormatywnych zapasów na podstawie planów rozładowania: <i>J. Krzemiński</i>	254
4. Z odcinka walki o likwidację należności w portfelu „C”: <i>K. Szelański</i>	255
5. Ujednolicenie w oddziałach techniki kredytu normatywnego na obrót towarowy: <i>J. Lenczewski</i>	257
6. O zwiększenie operatywności działów kredytowych: <i>Z. Komar</i>	260
7. Rozszerzamy nowe formy rozliczeń: <i>F. Reliszka</i>	262

DZIAŁ INSTRUKCYJNY

1. Wytyczne do przeprowadzania lustracji w przedsiębiorstwach przemysłowych w zakresie funduszu płac: <i>S. Sikora</i>	265
2. Wyciągi z pism Departamentów Kredytów	271
3. Wyciągi z pism Wydziału Kapitałnych Remontów	272
4. Rozpowszechniamy racjonalne metody pracy	273

BIBLIOGRAFIA	275
------------------------	-----

Artykuły prosimy nadsyłać w dwu egzemplarzach maszynopisu pisanego po jednej stronie, z dużym marginesem, pod-
wójnym odstępem między wierszami oraz podawać oddział, imię i nazwisko autora.

Nadesłanych maszynopisów Redakcja nie zwraca

Wydawca: Narodowy Bank Polski

Redaguje: Kolegium

Redakcja i Administracja: Narodowy Bank Polski, Departament Planowania, Wydział Ekonomiczno-Statystyczny,
Warszawa, ul. Warecka 10

Zam. NBP. Nr 5 z dn. 16.III.54 r. Podpisano do druku 20.IV.54 r. Druk ukończono 24.IV.54 r. Nakład 4000 + 35 egz.
Papier druk. mat. kl. VII — 60 gr. A1/8

Stołeczne Zakłady Graficzne 1, W-wa, ul. Wiśłana 6. Zam. 593 — 5-B-12942

II ZJAZD PZPR

W dniach od 10 do 17 marca toczyły się obrady II Zjazdu PZPR.

Zjazd był doniosłym wydarzeniem w życiu partii, jak również w życiu całego naszego narodu.

Zjazd podsumował nasze dotychczasowe osiągnięcia na froncie budownictwa socjalistycznego i wytyczył kierunek dalszego zwycięskiego marszu naprzód, dał dobitny wyraz kierowniczej roli partii w kształtowaniu przyszłości narodu, wykazał niezłomną jedność partii, głęboką słuszność jej linii politycznej oraz pełną zgodność polityki partii z interesami najszerszych mas polskiego ludu pracującego.

W oparciu o nasze własne doświadczenia, o przebogatą skarbnicę doświadczeń Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego oraz o doświadczenia bratnich partii krajów demokracji ludowej. Drugi Zjazd PZPR wytknął drogę naszej pracy i walki na najbliższe lata. Drugi Zjazd partii stał się ogniwem wielkiej ofensywy dobrobytu, podjętej przez wszystkie kraje obozu demokracji i socjalizmu. Wszystkie kraje tego obozu weszły bowiem w nowy etap rozwojowy, w którym — nie zaniedbując dalszego intensywnego rozwijania przemysłu ciężkiego, będącego podstawą rozwoju gospodarki socjalistycznej — równocześnie koncentrują wysiłki na zagadnieniu jak najwydatniejszego zwiększenia produkcji rolnictwa oraz szybszego rozwoju przemysłu produkującego artykuły konsumpcyjne, by w ten sposób przyspieszyć wzrost dobrobytu ludzi pracy.

Uchwała IX Plenum Komitetu Centralnego PZPR w sprawie zwołania II Zjazdu oraz przyjęte przez Plenum tezy w sprawie osiągnięć w wykonaniu Planu Sześcioletniego i głównych zadań gospodarczych w latach 1954 — 1955, jak również tezy o zadaniach rozwoju rolnictwa w latach 1954 — 1955 i o zapewnieniu niezbędnych środków dla wzrostu produkcji rolniczej spotkały się z najgłębszym zainteresowaniem całego społeczeństwa i stały się przedmiotem ożywionych rozmów i szerokiej dyskusji na tysiącach zebraniach, konferencjach i naradach.

Dla uczczenia II Zjazdu partii rozwinęło się szeroko współzawodnictwo socjalistyczne. Podjęto i wykonano niezliczoną ilość zobowiązań, których znaczną część miała na celu lepsze zaspokojenie codziennych potrzeb ludności, podniesienie jakości wyrobów oraz wzmocnienie pomocy dla pracującej wsi w podnoszeniu przez nią gospodarki rolnej i hodowlanej. Liczny udział w zobowiązaniach wzięli pracujący chłopcy zarówno spółdzielcy jak i gospodarujący indywidualnie oraz pracownicy POM-ów i PGR-ów. W przeddzień Zjazdu uruchomiony został przedterminowo — dzięki przyspieszeniu tempa prac w rezultacie wykonania zobowiązań socjalistycznych — nowy gigant naszego socjalistycznego przemysłu, wielki kombinat przemysłu nawozów sztucznych w Kędzierzynie, który już w wiosennej kampanii siewnej zasili naszą wieś tysiącami ton wysokowartościowych nawozów azotowych. Rozmach współzawodni-

ctwa przedzjazdowego jeszcze raz wykazał, jak wielką miłością i przywiązaniem darzą polskie masy pracujące swą partię — czołową siłę i awangardę narodu.

Sprawozdanie Komitetu Centralnego wygłoszone na Zjeździe przez tow. Bolesława Bierutą oświeciło reflektorem teorii marksistowsko - leninowskiej wielką drogę przebytą przez naród polski pod przewodnictwem partii w ciągu dziesięciu blisko lat istnienia władzy ludowej w Polsce, w szczególności zaś w okresie pięciu lat, które upłynęły od I Zjazdu PZPR. Okres minionych blisko dziesięciu lat „było to — jak powiedział tow. Bierut — dziesięciolecie największych przeobrażeń społecznych jakie naród polski przeżywał w ciągu swej tysiącletniej historii. Był to okres coraz bardziej pogłębiającej się polskiej rewolucji ludowej”. Tow. Bierut gruntownie wyjaśnił na wstępie swego referatu charakter naszej rewolucji ludowej. Proces przeobrażeń wiodących ku rewolucji socjalistycznej kształtował się u nas poczynając od pierwszych dni wyzwolenia. Przejęcie władzy przez masy pracujące, reforma rolna oraz wyzwolenie kraju spod okupacji hitlerowskiej były głównymi zadaniami w pierwszym okresie działania władzy ludowej. Te niezmiennie doniosłe fakty odegrały ogromną rolę w procesie odrywania pracującego chłopstwa od burżuazji i kształtowania jego świadomości społecznej w kierunku postępowym. Decydujący wpływ na przebieg tych procesów zachodzących w społeczeństwie wywarł nieustanny wzrost liczebny klasy robotniczej i zwiększające się jej znaczenie polityczne. W ten sposób został przygotowany podatny grunt pod budowę socjalizmu w Polsce, budowę, której program sprecyzowany został na Kongresie Zjednoczeniowym w grudniu 1948 r.

„Procesy przeobrażeń przygotowujących tę budowę kształtowały się i dojrzewały znacznie wcześniej, niemal od pierwszych dni naszego wyzwolenia” — stwierdził tow. Bierut.

Rewolucja ludowo - demokratyczna zaczęła przetrastać w rewolucję socjalistyczną „Druga utrwała dzieło pierwszej. Walka i tylko walka rozstrzyga w jakiej mierze udaje się drugiej wyjść poza ramy pierwszej” — pisał w r. 1921 Lenin¹⁾

Walka toczyła się nie tylko o zmianę struktury społeczno - gospodarczej naszego kraju jak powiedział w referacie sprawozdawczym tow. Bierut „Zadaniom organizacyjno - gospodarczym państwa musiały towarzyszyć w coraz szerszym zakresie zadania kulturalno - wychowawcze”.

„Nieodzownym czynnikiem procesu przerastania przeobrażeń rewolucyjnych — mówił tow. Bierut — jest wzrost dojrzałości politycznej mas pracujących, które w walce z wrogiem klasowym w wyniku swych praktycznych doświadczeń coraz lepiej rozumieją najgłębszą i decydującą wspólność intere-

¹⁾ W. I. Lenin — Dzieła wybrane tom 2, str. 885.

sów robotników i chłopów na drodze do socjalizmu i pod kierownictwem partii jako wodza i kierownika toczących się walk, coraz aktywniej włączają się do rządzenia państwem". Granitową podstawę naszego ludowego państwa stanowi sojusz robotniczo - chłopski. Umacnianie i pogłębianie tego sojuszu jest rękojmnią dalszych zwycięskich osiągnięć w budowie socjalizmu w naszym kraju.

Pięcioletni okres, który minął od I Zjazdu partii był to okres ważnych wydarzeń na arenie międzynarodowej, okres ogromnego wzrostu sił obozu pokoju i socjalizmu, któremu przewodzi twierdza pokoju i postępu Związek Radziecki, a równocześnie okres pogłębiania się ogólnego kryzysu światowego kapitalizmu. Wytrwała inicjatywa pokojowa ZSRR daje pozytywne rezultaty, natomiast wojenna polityka imperializmu ponosi porażki.

Poważnym osiągnięciem sił pokoju było wywalczenie rozejmu w Korei. Zwołanie konferencji ministrów spraw zagranicznych w Berlinie było niewątpliwym sukcesem pokojowej polityki radzieckiej i wykazało możliwość pokojowego rozwiązywania spraw spornych. Szereg prowokacji zorganizowanych przez światowy imperializm poniósł fiasco. Tym niemniej niebezpieczeństwo prowokacji imperialistycznych pozostaje nadal aktualne. Konieczne jest przeto dalsze umacnianie obozu pokoju i demokracji, gdyż stanowi ono warunek odwrócenia niebezpieczeństwa wojny i gwarancję unicestwienia napastników w razie wstąpienia przez nich na drogę agresji.

„Polska Ludowa od pierwszej chwili swego istnienia wszystkie swe siły oddaje sprawie pokoju „(B. Bierut). Umacniamy nieustannie stosunki przyjaźni i współpracy ze Związkiem Radzieckim i ze wszystkimi krajami obozu pokoju i postępu. Wytyczną polskiej polityki zagranicznej jest zarazem gotowość pokojowej współpracy także z krajami o odmiennym ustroju społecznym.

Polska, żywo i z zainteresowaniem w pokojowym rozwiązaniu zagadnienia niemieckiego, które jest centralnym zagadnieniem bezpieczeństwa Europy uznaje i głęboko popiera propozycje radzieckie przedstawione na konferencji w Berlinie w sprawie pokojowego rozwiązania problemu niemieckiego oraz zawarcia ogólnoeuropejskiego układu o bezpieczeństwie zbiorowym w Europie.

Mówiąc na II Zjeździe o zadaniach stojących przed nami w dziedzinie stosunków międzynarodowych, tow. Bierut wskazał na konieczność dalszego umacniania przyjaźni i współpracy ze Związkiem Radzieckim i krajami demokracji ludowej, na konieczność dalszej walki o odprężenie sytuacji międzynarodowej i pokojowe rozwiązanie zagadnień spornych, rozszerzanie współpracy ze wszystkimi państwami zwłaszcza w dziedzinie handlowej oraz zacieśnianie więzów z partiami komunistycznymi i robotniczymi wszystkich krajów.

Centralnym zagadnieniem obrad II Zjazdu było podsumowanie dotychczasowych osiągnięć gospodarczych i przebiegu realizacji Planu 6-letniego, któremu to zagadnieniu poświęcona była zasadnicza część referatu sprawozdawczego tow. Bolesława Bieruta oraz nakreślenie głównych zadań gospodarczych dwóch ostatnich lat (1954 — 1955) Planu Sześcioletniego, jako też zadań rozwoju rolnictwa w latach 1954 — 1955 i zapewnienia niezbędnych środków dla wzrostu produkcji rolniczej.

W toku przebytego dotychczas przez nasz kraj etapu budowy podstaw socjalizmu nastąpił w Polsce potężny rozwój sił wytwórczych i kolosalny wzrost ilości wytwarzanych dóbr. Poziom uprzemysłowienia kraju wybitnie się podniósł. Polska przestała być krajem biednym, bezbronny i zacofany. Wspinały rozkwit naszej gospodarki narodowej w ostatnich latach jest niezaprzeczalny.

W ciągu minionego okresu wytworzyły się jednak w naszej gospodarce pewne dysproporcje, które należy usunąć w interesie dalszego pomyślnego rozwoju. Mówiąc o tych zagadnieniach tow. Minc użył przenośni, która niezwykle trafnie i dobitnie obrazuje istniejący stan rzeczy: odbyliśmy szybki marsz naprzód, dokonując wielkiego historycznego skoku. W toku tego marszu pewne podstawowe oddziały wysunęły się poważnie naprzód, inne zaś pozostały w tyle. Ażeby kontynuować zwycięsko nasz marsz trzeba dokonać nowego przegrupowania sił i środków na odpowiednich odcinkach, trzeba bezwarunkowo podciągnąć do przodu pozostające w tyle ważne oddziały.

Sens tej przenośni jest całkowicie jasny. W okresie lat 1949 — 1953 produkcja naszego przemysłu wzrosła o 118%, natomiast produkcja rolnictwa tylko o 10%. Jest to związane z faktem, że przemysł nasz rozwija się na bazie własności socjalistycznej, podczas gdy w rolnictwie przeważa gospodarka indywidualna. Koniecznością zatem jest podciągnięcie na wyższy poziom naszej produkcji rolniczej, bowiem istniejący w tej chwili poziom tej produkcji staje się hamulcem dalszego ogólnego rozwoju gospodarki narodowej.

Podstawowe zadania socjalistycznego uprzemysłowienia zostały wykonane w dotychczasowym okresie Planu 6-letniego w sposób w zasadzie pomyślny. Powstał cały szereg nowych gałęzi przemysłu poprzednio w Polsce nie istniejących, a mających dla należytego rozwoju ekonomii kraju znaczenie podstawowe, takich jak przemysł traktorowy, samochodowy, okrętowy, przemysł włókien syntetycznych, przemysł wielkiej syntezy chemicznej i wiele innych. Produkcja przemysłu maszynowego jest obecnie w przeliczeniu na jednego mieszkańca dziewięć razy większa niż przed wojną.

W omawianym okresie wzrosła także poważnie produkcja środków spożycia. Wzrost ten nie jest jednak dostateczny dla zaspokojenia stale rosnących potrzeb ludności. Trzeba stwierdzić, że przy ogromnym wzroście produkcji przemysłu, jakość wyrobów nie zawsze była odpowiednia, niedostateczną wagę przykładano także do zachowania ustalonych wskaźników finansowo - ekonomicznych, zwłaszcza zaś do zadań obniżki kosztów.

W dotychczasowym okresie realizacji Planu 6-letniego dokonane zostały olbrzymie inwestycje, które umożliwiły potężny wzrost produkcji przemysłowej. Inwestycje są obecnie w przeliczeniu na jednego mieszkańca blisko 6-krotnie większe niż w r. 1933, który jeżeli chodzi o inwestycje był rokiem szczytowym Polski kapitalistycznej. Wyrosły takie potężne obiekty socjalistycznego przemysłu, jak Huta im. Lenina, fabryki samochodów na Żeraniu i w Lublinie, kombinat włókienniczy w Andrychowie, Elektrownia Jaworzno II, Fabryka kwasu siarkowego w Wizowie, kombinat przemysłu nawozów sztucznych w Kędzierzynie i cały szereg innych.

Na bazie ogólnego rozwoju gospodarczego nastąpił wzrost stopy życiowej ludzi pracy, których realne

dochody wzrosły jeśli idzie o ludność utrzymującą się z pracy poza rolnictwem o 15 — 20% w stosunku do r. 1949, a o około 40% w stosunku do okresu przedwojennego. Dochody ludności rolniczej wzrosły według szacunkowych danych o około 20% w porównaniu z r. 1949, a około 75% w stosunku do okresu przedwojennego.

W Polsce została zapoczątkowana i rozwija się rewolucja kulturalna. Analfabetyzm, smutny spadek po rządach wyzyskiwaczy, został jako zjawisko masowe zlikwidowany. Rozszerza się sieć szkół i stale podnosi się ich stopień organizacyjny. Szkolnictwo zawodowe dostarcza krajowi rosnących rzesz kwalifikowanych pracowników. Sieć szkół wyższych wzrosła trzykrotnie w stosunku do okresu przedwojennego a liczba słuchaczy zwiększyła się z 48 tys. do 136 tys. Rozwija się nauka, opierająca się na przodującej teorii marksizmu — leninizmu. Opieką państwa i rządu jest otoczony pomyślny rozwój sztuki i literatury. Kultura staje się udziałem mas, wzrasta sieć świetlic, domów kultury i bibliotek. Ogromne są osiągnięcia w dziedzinie ochrony zdrowia i kultury fizycznej. Szczególną troską i opieką otoczone są w Polsce Ludowej dzieci.

Podstawowym czynnikiem naszych zwycięstw jest przyjaźń, braterska pomoc i przykład ZSRR. Przemówienie tow. N. S. Chruszczowa na II Zjeździe było świadectwem głębokiej i nierozdzielnej przyjaźni, wiążącej naród Polski z bratnim narodem radzieckim. Słowa tow. Chruszczowa o przyjaźni polsko - radzieckiej przyjął II Zjazd i cały nasz naród z głębokim wzruszeniem i radością.

Mając oparcie w KPZR oraz w siłach światowego obozu pokoju możemy śmiało i pewnie realizować nasz wspaniały i porywający program dalszego rozwoju. Program ten przewiduje, obok rozwijania w dalszym ciągu przemysłu środków wytwórczości, będącego głównym motorem całej gospodarki narodowej, zwrócenie szczególnej uwagi na rozwój rolnictwa oraz przemysłu produkującego artykuły spożywcze, jak również szybszy rozwój gospodarki komunalnej, urządzeń socjalno - kulturalnych i budownictwa mieszkaniowego. To nowe rozstawienie sił i środków przyniesie poważne przyspieszenie wzrostu poziomu życiowego mas. Wzrost realnych dochodów ludzi pracy winien wynieść w r. 1955 15—20% w stosunku do r. 1953.

Realizacja nakreślonych przez II Zjazd zadań wymaga od nas poważnego wysiłku w zakresie wzrostu wydajności pracy, zdecydowanej obniżki kosztów własnych, likwidacji marnotrawstwa i przerostów oraz poprawy jakości wyrobów. Obniżka kosztów własnych w przemyśle i w budownictwie winna wynieść w okresie lat 1954 — 1955 około 7%. Łączna kwota oszczędności, którą powinny zrealizować przedsiębiorstwa socjalistyczne z tytułu obniżki kosztów własnych winna dać gospodarce narodowej oszczędność w wysokości ponad 20 mld. zł.

Wytyczone zadania są poważne, ale zarazem są w pełni wykonalne. Realizacja ich jest warunkiem osiągnięcia celów, które przed sobą stawiamy.

Sprawy przyspieszenia tempa rozwoju rolnictwa i podniesienia tej ważnej gałęzi gospodarki są jednym z węzłowych zagadnień obecnego okresu. W dotychczasowym okresie realizacji Planu 6-letniego zadania planu na odcinku wzrostu produkcji rolnej nie tylko nie zostały wykonane, ale wzrost ten wykazał na przestrzeni ubiegłych lat szereg wahań i załamań. W rozwoju produkcji rolniczej wystąpił sze-

reg nierównomierności wewnętrznych. Przy ogólnym wzroście produkcji rolnej o 10%, wzrost produkcji zwierzęcej wyniósł 23%, a roślinnej 2%. Poważnymi problemami są: konieczność importu zbóż i niedostateczny rozwój bazy paszowej.

Rozwiązanie problemu zbożowego i problemu bazy paszowej wymaga powiększenia urodzajności w drodze upowszechnienia osiągnięć wiedzy rolniczej oraz poprawienia pracy POM-ów i GOM-ów. Rozwiązanie problemu zbożowego wymaga także rozszerzenia powierzchni zasiewów w drodze likwidacji odłogów.

Jakkolwiek na odcinku hodowli mamy pewne osiągnięcia, to jednak są one nie wystarczające zwłaszcza pogłowie bydła rogatego wykazuje tylko bardzo nieznaczny wzrost. W minionym okresie rozwinął się na wsi ruch spółdzielczości produkcyjnej. W tej chwili istnieje na wsi ponad 8 tys. spółdzielń zrzeszających około 200 tys. chłopów. Spółdzielczość produkcyjna jest drogą prowadzącą do zasadniczej rekonstrukcji rolnictwa polskiego i podniesienia poziomu życiowego chłopstwa, jak również i całego narodu. Rozwój spółdzielczości produkcyjnej odbywa się zgodnie z linią partii na bazie pełnej dobrowolności. Partia popiera rozwój spółdzielczości produkcyjnej jako wyższą, socjalistyczną formę gospodarowania.

Poważne zadania spoczywają w zakresie pomocy naszemu rolnictwu na POM-ach, będących na wsi ośrodkami nowej techniki. W r. 1954 liczba ich przekroczy 460.

W okresie 4 lat Planu 6-letniego poważnie rozwinęły się PGR-y. Stanowią one socjalistyczną bazę naszego państwa w dziedzinie rolnictwa. Praca ich wykazuje jednak jak dotąd szereg niedociągnięć.

Szeroki program rozwoju rolnictwa w latach 1954 — 55 nakreślony w referacie tow. Nowaka, wymaga rozległej mobilizacji sił i środków.

Konieczne jest wykorzystanie wszystkich rezerw, które kryją się w łonie indywidualnej gospodarki chłopskiej w drodze zwiększenia powierzchni zasiewów, rozwoju bazy paszowej, szerszego stosowania zabiegów agro-i zootechnicznych oraz szerokiego rozwoju hodowli. Konieczne jest również dalsze popieranie rozwoju i otoczenie opieką spółdzielczości produkcyjnej. POM-y i PGR-y winny radykalnie polepszyć styl i wyniki swej pracy.

Sprawie wzmocnienia pomocy dla rolnictwa służyć ma reforma ustroju administracyjnego poprzez utworzenie rad gromadzkich i przybliżenie w ten sposób władzy ludowej do wsi. Władza ludowa stosuje i stosować będzie szeroki wachlarz środków w postaci systemu skupu i kontraktacji, polityki podatkowej i pomocy kredytowej oraz pomocy produkcyjnej, w formie zwiększonych dostaw maszyn rolniczych, traktorów, nawozów sztucznych, materiałów budowlanych itd. dla zaspokojenia potrzeb wsi. Środki te mają na celu osiągnięcie poważnego wzrostu produkcji rolnej.

II Zjazd partii uchwalił nowy statut partii, który w oparciu o dotychczasowe doświadczenie PZPR wprowadza szereg istotnych zmian. Sens tych zmian polega na dalszym umocnieniu partii i jej podstaw organizacyjnych, na utrwaleniu zasady kolegialności, na podniesieniu siły bojowej partii i jej zdolności do pomyślnego wykonania stojących przed nią zadań. Nowy statut zwiększa obowiązki członka partii, jako aktywnego bojownika o socjalizm. Jak powiedział w referacie „O niektórych zadaniach or-

ganizacyjnych i zmianach w statucie partii „tow. Edward Ochab —“ Uzupełniony i poprawiony statut partyjny stanie się jeszcze skuteczniejszym niż poprzednio instrumentem politycznego i organizacyjnego wychowania setek tysięcy członków partii na wysoce świadomych, zdyscyplinowanych, nieugiętych bojowników o pełne zwycięstwo wielkiej sprawy Marksa, Engelsa, Lenina, Stalina w Polsce i na całym świecie“.

Zjazd wybrał Komitet Centralny, który kierując się wytycznymi II Zjazdu — będzie prowadził dalej partię i cały naród drogą wiodącą ku socjalizmowi.

Uchwały podjęte przez II Zjazd, które wspólnym wysiłkiem realizować będzie cały naród stawiają poważne zadania przed Narodowym Bankiem Polskim i jego pracownikami.

Zadania te to przede wszystkim współdział w walce o podniesienie i dalszy rozwój naszego rolnictwa — poprzez akcję kredytową w stosunku do chłopów indywidualnych i spółdzielni produkcyjnych, poprzez skrupulatną kontrolę gospodarki PGR-ów i POM-ów, poprzez wysiłek nad podniesie-

niem ich wyników gospodarczych. Zadania te to dalszy współdział w walce o obniżkę kosztów własnych w przemyśle, o zwiększenie ilości i podniesienie jakości wyrobów, zwłaszcza artykułów powszechnego użytku, o umocnienie systemu oszczędności i likwidację marnotrawstwa, o przyspieszenie obiegu środków obrotowych i wzrost akumulacji socjalistycznej. Zadania te to wreszcie współuczestnictwo w walce o poprawę jakości pracy handlu socjalistycznego, o rozszerzenie asortymentu towarów w sieci handlowej, o lepsze wskaźniki finansowo - ekonomiczne w pracy aparatu handlowego.

Powyższe zadania wymieniono tylko przykładowo ukazując zasadnicze kierunki, w jakich powinien pójść wysiłek aparatu NBP, ważnego ogniwa życia gospodarczego, w realizacji wspaniałego programu dalszego rozwoju gospodarczego kraju, programu rozbudowy gospodarki narodowej, podniesienia pozostających w tyle gałęzi do poziomu przodujących i znacznego wzrostu dobrobytu ludzi pracy w Polsce Ludowej.

ZNACZENIE USTAWY O OBROcie BEZGOTÓWKOWYM

Jedną z najbardziej charakterystycznych cech obrotu pieniężnego w warunkach gospodarki socjalistycznej jest ześrodkowanie w bankach całości zasobów pieniężnych i wszystkich rozliczeń pieniężnych jednostek gospodarki uspołecznionej oraz rozgraniczenie funkcji rozliczeń bezgotówkowych od rozliczeń gotówkowych przy obligatoryjnym stosowaniu formy bezgotówkowej w rozliczeniach między jednostkami gospodarki uspołecznionej. Właściwości te stanowią podstawę, na której opiera się planowanie kredytowe i planowanie kasowe. Banki są tym centralnym ośrodkiem, z którego pieniądz wychodzi i po wykonaniu właściwych mu funkcji powraca, inaczej niż to ma miejsce w gospodarce kapitalistycznej, w warunkach której — według określenia Marksa — „pieniądz wychodzi z nieskończenie różnych punktów i wraca w nieskończenie różnych punktach, ale zlanie się punktu wyjścia i punktu powrotu jest przypadkowe... w jeszcze mniejszym stopniu obieg pieniądza wygląda na ruch promieniujący z jakiegosć środka na wszystkie punkty obwo- du i wracający do tego samego ośrodka ze wszystkich punktów obwo- du“¹⁾.

Rozgraniczenie funkcji każdej z obu form obrotu pieniężnego — gotówkowej i bezgotówkowej — wyraża się w tym, że każda z nich ma własną sferę funkcjonowania i odpowiada mniej więcej jednolitym procesom gospodarczym. Forma bezgotówkowa, będąc obligatoryjną w stosunkach między jednostkami gospodarki uspołecznionej realizuje te zadania, które przypadają pieniądzu w zakresie rozdziału między jednostki produkcyjne środków wytwórczości oraz w zakresie rozdziału tej części produktu społecznego, która przeznaczona jest na zaopatrzenie administracji, służby zdrowia, szkolnictwa itp.

Forma gotówkowa ma również wyraźnie wyodrębnioną sferę funkcjonowania. W tej formie wykorzystywany jest pieniądz przede wszystkim jako

narzędzie podziału tej części produktu społecznego, która przeznaczona jest na indywidualne spożycie. Podział ten jak wiadomo jest realizowany poprzez płace i obrót towarowy, obejmujący głównie przedmioty spożycia. Indywidualny rozdział przedmiotów spożycia odbywa się w ramach handlu, na podstawie planowo ustalonych cen, w trybie kupna — sprzedaży towarów. W ogólności zatem biorąc, w tej sferze obrotu pieniężnego, w której uczestniczy ludność, przyjęta jest (choć formalnie nie na zasadzie wyłączności) gotówkowa postać obrotu. Rzecz jasna, że przy istnieniu gospodarki drobnotwarowej, której udział w produkcji rolnej — tak jak w naszych warunkach — jest dominujący, schemat podziału między funkcje obrotu gotówkowego i bezgotówkowego nie może być bez reszty ścisły; z racji właśnie na tę gospodarke, przedmiotem handlu, posługującego się jako najbardziej wygodną formą pieniądza — gotówką, są nie tylko przedmioty spożycia, lecz także w znacznym stopniu środki wytwórczości (surowce rolne, maszyny rolne, nawozy itd.).

Zasada bezgotówkowej i bankowej formy rozliczeń w obrębie gospodarki uspołecznionej wiąże się w sposób jak najbardziej ścisły z całokształtem zasad systemu finansowego przedsiębiorstw i systemu budżetowego, stanowi istotny czynnik funkcjonowania tych systemów i kontroli.

Zasada ześrodkowania w bankach całości zasobów i rozliczeń pieniężnych gospodarki stanowi konieczny warunek funkcjonowania planowania kredytowego i planowania kasowego; rozgraniczenie funkcji obrotu bezgotówkowego i gotówkowego sprawia przy tym, iż planowanie kasowe nie jest tylko planowaniem obrotów pieniężnych o pewnej formie, lecz przede wszystkim planowaniem określonej kategorii procesów gospodarczych, związanych z wypłatą płac i wielorakich świadczeń pieniężnych systemu finansowego na rzecz ludności oraz związanych z handlem.

W historii naszego systemu pieniężno - kredytowego zasada ześrodkowania w bankach całości zasob-

¹⁾ K. Marks, Przyczynek do krytyki ekonomii politycznej, Książka i Wiedza, str. 97.

bów pieniężnych gospodarki uspołecznionej i bezgotówkowej formy rozliczeń otrzymała we wcześniejszej jeszcze fazie sankcję ustawową.

Wyrazem tego była ustawa o obrocie bezgotówkowym, wydana jeszcze w 1947 r., zastąpiona w 1949 r. nowymi przepisami do dziś obowiązującymi. Jest przy tym zrozumiałe, że w ówczesnych warunkach ustrojowo - gospodarczych na tle istniejącego wtedy systemu bankowo-kredytowego zasadzie obrotu bezgotówkowego przypisywano zgoła obcą nam dziś treść. Upatrywano w tym czynnik sterylizowania emisji, kierowanej na potrzeby kredytowe. Czytamy np. w „Wiadomościach NBP” z roku 1946, że „jedynie bezpośrednie korzyści płynące z rachunków żyrowych dla banku biletowego polegają na tym, że w związku z obrotem bezgotówkowym bank zaoszczędza pewne sumy na kosztownym druku biletów bankowych” i że „jeżeli obrót bezgotówkowy nie byłby wykorzystany całkowicie... to istnieje zawsze niebezpieczeństwo samorzutnych posunięć ze strony rynku, paraliżujących w mniejszym lub większym stopniu wytyczne polityki pieniężnej władz gospodarczych” oraz, że „pozbawione treści jest rozumowanie, że rachunki żyrowe mogą skoncentrować pieniądź, który następnie mógłby służyć za podstawę działalności kredytowej banku biletowego... gdyż podstawą działalności kredytowej banku biletowego jest zawsze i wyłącznie emisja”.

Konstrukcję ustawy oraz cele, które jej przyświecały, należy rozpatrywać na tle ówczesnych warunków społeczno-gospodarczych oraz w związku z rozwojem systemu kredytowo - rozliczeniowego.

Wprowadzona przez ustawę zasada ześrodkowania w bankach zasobów i rozliczeń pieniężnych gospodarki uspołecznionej nie mogła być konsekwentnie zrealizowana, mimo iż miała ona bezwzględnie obowiązywać te jednostki.

Obrót bezgotówkowy jest ściśle związany z systemem kredytowym. Przypomnijmy, że w pierwszych latach nie była przestrzegana ściśle wyłączność kredytu bankowego, że w stosunkach między przedsiębiorstwami uspołecznionymi stosowany był w pewnym zakresie weksel jako sposób zapłaty, że zatem istniały pozabankowe formy rozliczeń bezgotówkowych. Dopiero ugruntowanie zakazu wzajemnego kredytowania się przez przedsiębiorstwa stworzyło istotne warunki dla realizacji zasady, że całość zasobów pieniężnych /jednostek gospodarki uspołecznionej i wszelkie rozliczenia pieniężne mają być przeprowadzane poprzez bank w formie bezgotówkowej, czyli — technicznie biorąc — drogą przepisywania sum podlegających rozliczeniu z jednego na drugi rachunek bankowy. Jeśli wziąć poza tym pod uwagę stan istniejący w pierwszych latach w zakresie norm określających system finansowy przedsiębiorstw, rozumiałe się stanie, że właśnie w przepisach o obrocie bezgotówkowym upatrywano ważny, samoistny instrument polityki pieniężnej.

Motywacja przytoczona wyżej, że przy niewykorzystaniu w pełni obrotu bezgotówkowego istnieje zawsze niebezpieczeństwo samorzutnych posunięć ze strony rynku, uderzających w politykę pieniężną, mogła być istotnie aktualna w takim stanie rzeczy w zakresie systemu finansowego przedsiębiorstw, w którym dyspozycja środkami obrotowymi przedsiębiorstw nie była ujęta w ściśle normy planowe. Dziś wiemy, że zasada bezgotówkowych rozliczeń między jednostkami gospodarki uspołecznionej słu-

ży przede wszystkim jako instrument kontroli za pośrednictwem pieniądza działalności gospodarczo-finansowej przedsiębiorstw i że zasada ta prowadzi do wyodrębnienia dwóch sfer obrotu pieniężnego — o różnej ekonomicznej treści. Również pogląd, że jedynym i ostatecznym źródłem działalności kredytowej jest emisja pieniądza a nie rachunki bankowe ugruntowany był w takim systemie finansowym, w którym dyspozycja środkami pieniężnymi mogła być całkowicie dowolna, w którym zatem środki pieniężne na rachunkach bankowych mogły być w sposób całkowicie niekontrolowany zamienione na środki gotówkowe. W wykształconym, socjalistycznym systemie finansowym, opartym o system planowania produkcji i rozdziału, podstawą działalności kredytowej banków są przede wszystkim środki pieniężne na rachunkach bankowych (budżetu i przedsiębiorstw), reprezentują one bowiem określone wartości materialne, które chwilowo nie są angażowane w produkcji w jednej grupie przedsiębiorstw, czy też nie są wykorzystane na potrzeby budżetu i przez system kredytowy kierowane są na produkcję, czasowo występujące potrzeby innych przedsiębiorstw. Źródłem działalności może być także emisja, która w warunkach rozgraniczenia funkcji obrotu gotówkowego i bezgotówkowego reprezentuje określoną część produktu społecznego, nie wykorzystaną na indywidualną konsumpcję ludności.

W ówczesnej fazie naszego rozwoju społeczno-gospodarczego nie była możliwa ani pełna koncentracja środków pieniężnych ani też, by rozgraniczeniu obrotu gotówkowego i bezgotówkowego, gdy chodzi o zakres uczestników, którzy mają się posługiwać jedną i drugą formą, odpowiadały również odrębności procesów gospodarczych, reprezentowanych przez obrót bezgotówkowy i obrót gotówkowy, w takim znaczeniu i zakresie. o jakim na początku była mowa. Przypomnijmy choćby, że w okresie planu trzyletniego udział w gospodarce narodowej miejskiego sektora kapitalistycznego i drobnotowarowego był znaczny, zwłaszcza gdy chodzi o handel (w r. 1949 — detal uspołeczniony partycypował w ogólnym obrocie w 55%). Ustawa o obrocie bezgotówkowym miała na celu, by przynajmniej pewna część środków gotówkowych, krążących w sektorze nieuspołecznionym, znalazła się na rachunkach bankowych (w związku z ustanowieniem dla niektórych jednostek gospodarki nieuspołecznionej obowiązku uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym). Zakumulowane w tej drodze środki pieniężne istotnie były z jednej strony jedynym sposobem neutralizowania ich oddziaływania na rynek, choć z drugiej strony — ze względu na całkowitą swobodę w ich dysponowaniu — nie mogły być dostatecznie pewnym źródłem działalności kredytowej banków. W każdym jednak razie pewna część tych środków mogła być przez system kredytowy wykorzystana na potrzeby gospodarki narodowej.

W takich warunkach zasada obrotu bezgotówkowego nabrała samoistnego znaczenia, jako jeden z instrumentów polityki pieniężnej.

W konstrukcji przepisów o obrocie bezgotówkowym widoczna jest ich doktrynalna geneza. Przypomnijmy pokrótce zasady tych przepisów, tak jak one wyglądają na tle podstawowego aktu, tj. ustawy z dnia 1 lipca 1949 r. o obowiązku uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym, nie biorąc zatem pod uwagę przepisów wydanych znacznie później

przez Narodowy Bank Polski. Otóż dekret ustala zasadę, że w rozliczeniach pieniężnych jednostek gospodarki uspołecznionej podstawową formą jest obrót bezgotówkowy; w charakterze wyjątku od tej zasady, ustawa dopuszcza do regulowania gotówkowo płac, należności rolników za dostarczone produkty gospodarstwa rolnego, należności rzemieślników oraz drobnych należności do 900 zł (w granicach tzw. drobnych wpłat i wypłat). Wszelkie inne wypłaty mogą być dokonywane w formie gotówkowej jedynie za zezwoleniem właściwego banku. Literalnie biorąc ta sama pod względem gospodarczym transakcja wymagała zezwolenia banku, gdy regulacja miała się odbyć bezpośrednio w sposób gotówkowy, a zezwolenie takie nie było potrzebne, gdy rozliczenie miało przebiegać np. w formie przelewu na rachunek dostawcy, wierzyciela. Pewne zacieśnienie wprowadziły dopiero późniejsze przepisy Narodowego Banku Polskiego, traktując z punktu widzenia wymogów co do zezwolenia banku na równi z wypłatą gotówkową przelew na rachunek, dokonany w celu upozorowania zachowania przepisów o obrocie bezgotówkowym. W tym przepisie wewnętrznym znajduje swój wyraz nowe przekonanie, że w pewnych przypadkach dokonanie przelewu jest ekonomicznie równoznaczne z obrotem bezpośrednio gotówkowym i że nie ma potrzeby różniczkowania zakresu ingerencji banku w zależności od przypadkowego zastosowania tej czy innej formy rozliczenia.

Dalszą fundamentalną zasadą, która otrzymała sankcję ustawową właśnie w dekreście o obowiązku uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym, jest zasada jednego rachunku bankowego, od której dopuszczano szereg wyjątków (np. rachunki pomocnicze w PKO), zredukowanych następnie bardzo wydatnie przepisami bankowymi, oraz zasada ześrodkowania wszystkich obrotów na tym rachunku. Konsekwencją zasady ześrodkowania na rachunku bankowym wszystkich obrotów i przeprowadzenia rozrachunków w drodze bezgotówkowej była dyspozycja ustawy co do lokowania w banku zasobów gotówkowych, przewyższających górną granicę pogotowia kasowego — instytucji, prawnie ustanowionej właśnie w omawianej ustawie. U źródła przepisów o obrocie bezgotówkowym tkwiło zatem przekonanie o korzystnych warunkach, jakie dla polityki pieniężnej stwarza sama przez się bezgotówkowa forma rozliczeń. Przez włączenie banku czy to w tej postaci, że dostawca-wierzyciel musiał posiadać rachunek, by otrzymać należności od jednostki gospodarki uspołecznionej (wówczas ustawa nie wymagała osobnego zezwolenia banku na dokonanie zapłaty), czy też przez to, że zezwolenie takie było potrzebne, gdy zapłata miała być dokonana bezpośrednio w formie gotówkowej, stworzono przy tym pewien instrument kontroli nad niektórymi rozliczeniami między jednostkami gospodarki uspołecznionej a jednostkami gospodarki nieuspołecznionej i ludnością z tytułów, które nie dotyczyły ani płac, ani też dostaw ze strony gospodarstw chłopskich i usług rzemieślników. W ten sposób pewien zakres obrotów o specjalnym charakterze — zważywszy zwłaszcza etap w rozwoju naszego ustroju społeczno-gospodarczego — został poddany ingerencji banków. Przepisy bankowe ustaliły następnie szczegółowe warunki, od spełniania których uzależnione było udzielanie przez bank zezwolenia na wypłatę gotówkową. Warunki te nawiązywały do przepisów

o dostawach, usługach i robotach, akcentując przede wszystkim dokumentację od strony niemożności wykonania zamówienia przez jednostkę gospodarki uspołecznionej (odmowa centrali branżowej) oraz co do ceny (kwalifikowany tryb postępowania w zakresie ustalania ceny).

W miarę krystalizowania się nowego systemu bankowo-kredytowego, punkt ciężkości przepisów o obrocie bezgotówkowym przesunął się jakby właśnie na kontrolne funkcje banków. Zasada ześrodkowania w bankach całości zasobów i wszelkich rozliczeń pieniężnych jednostek gospodarki uspołecznionej oraz zasada jednego rachunku bankowego znalazła rozwinięcie i ugruntowanie w całokształcie norm regulujących system finansowy przedsiębiorstw i system kredytowy. Obie te zasady, sformułowane w ustawie o obrocie bezgotówkowym, straciły jakby samoistność, a stały się jednym z nieodłącznych składników systemu finansowego przedsiębiorstw.

Na tle przepisów o obsłudze kasowej budżetu Państwa przez Narodowy Bank Polski zasady te straciły także swoją samoistność w stosunku do jednostek budżetowych.

W związku z uspołecznieniem handlu, rozszerzeniem i pogłębieniem planowania produkcji i rozdziału oraz planowania finansowego, obieg pieniężny ujęty został w system planowy. Zasada rozliczeń bezgotówkowych, sama przez się wzięta, posiada pośrednie znaczenie dla planowego regulowania obiegu pieniężnego, mianowicie przez to, że jest jednym z istotnych czynników planowania finansowego w ogóle. Planowe regulowanie obiegu pieniężnego opiera się natomiast na głębokich podstawach, związanych z planowaniem produkcji i rozdziału, na skoordynowaniu środków pieniężnych, stawianych do dyspozycji przedsiębiorstw, budżetu i ludności z produkcją i rozdziałem wartości materialnych.

Ustawa o obrocie bezgotówkowym, tracąc w pewnym stopniu charakter samoistnego narzędzia polityki pieniężnej, posiada nadal poważne znaczenie jako akt regulujący zasady gospodarki kasowej jednostek gospodarki uspołecznionej oraz jako podstawa do wykonywania przez banki kontroli nad niektórymi rozliczeniami pieniężnymi.

Autorytet ustawy i sankcje karne, przewidziane w ustawie, posiadała nadal istotne znaczenie dla utrzymania i pogłębiania dyscypliny finansowej i kasowej w jednostkach gospodarki uspołecznionej. Przesunięcie się punktu ciężkości w praktyce wykonywania przepisów w obrocie bezgotówkowym na czynności kontrolne banków nad niektórymi rozliczeniami oraz nad gospodarką kasową przedsiębiorstw i instytucji (przestrzeganie norm pogotowia kasowego, terminowość odprowadzania do banku wpływów gotówkowych i legalność pokrywania rozchodów własnymi przychodami gotówkowymi uczestnika obrotu bezgotówkowego) wymaga jednak rozwinięcia niektórych przepisów ustawowych w wewnętrznych przepisach bankowych oraz skoordynowania wykonywania przez banki ustawy z wykonywaniem planu kasowego.

Wyrazem pewnego przedstawienia się w pojmowaniu istoty obrotu bezgotówkowego i oderwania od pierwotnych, w swoim czasie słusznych doktrynalnych założeń, było właśnie wspomniane już rozciągnięcie kontroli w ramach przepisów o obrocie bezgotówkowym na dyspozycje przelewowe pozorowane. Wydaje się jednak, że zakres i środki kontroli wy-

konywanej przez banki w ramach przepisów o obrocie bezgotówkowym nie są jeszcze należycie określone i że owa koordynacja z wykonywaniem planu kasowego nie ma systematycznego charakteru.

Pod tym względem stan rzeczy wygląda mniej więcej następująco. Zasadniczym zadaniem, wynikającym z planu kasowego dla całego aparatu bankowego, jak i dla poszczególnej placówki bankowej jest osiągnięcie planowanej zmiany obiegu pieniężnego (planowanego przeniesienia z zapasu emisyjnego do kasy obrotowej). Dla wykonania planowego zadania aparat bankowy ma do dyspozycji szereg środków.

W zakresie niektórych pozycji planu kasowego (delegacje służbowe, zakup towarów i materiałów, zapłata za usługi i różne rozchody) dodatkowym zadaniem aparatu bankowego jest utrzymanie wypłat w granicach ustalonych dla tych pozycji w planie kasowym, które w ten sposób mają charakter pozycji limitowanych. Limitowanie jest zatem równocześnie środkiem wykonania planu kasowego i środkiem ograniczenia niektórych wydatków (realizowanych gotówkowo) jednostek gospodarki społecznej. Tak się składa, że ingerencja banku, ustanowiona przepisami o obrocie bezgotówkowym, w szczególności obowiązek uzyskania zgody banku na dokonanie wypłaty, dotyczy w przeważnej mierze takich właśnie rozchodów, które w planie kasowym podlegają limitowaniu. Nie wszystkie wypłaty podlegające w planie kasowym limitowaniu wymagają w świetle przepisów o obrocie bezgotówkowym osobnego zezwolenia banku (przede wszystkim wypłaty na delegacje a następnie na zakup od rolników, rzemieślników), ale w zasadzie wszystko, na co potrzebna jest zgoda banku z punktu widzenia przepisów o obrocie bezgotówkowym trafia do limitowanych pozycji planu kasowego, o ile realizacja wydatku ma gotówkowy przebieg.

Z różnych powodów dyscyplina emisyjna oddziałów Narodowego Banku Polskiego jest mniejsza od dyscypliny w zakresie limitowanych pozycji planu kasowego. Stąd pochodzi skłonność do wydawania zezwoleń z przepisów o obrocie bezgotówkowym bez oglądania się na plan kasowy, albowiem tam gdzie dyscyplina jest konsekwentnie egzekwowana: w limitowanych tytułach planu kasowego — można przesunąć załatwienie operacji na obrót bezgotówkowy, z drugiej strony co do wypłat objętych limitowaniem, ale nie wymagających w świetle przepisów o obrocie bezgotówkowym indywidualnego zezwolenia banku, w razie trudności w oddziale banku powstaje skłonność do przesuwania operacji na drogę obrotu bezgotówkowego, skłonność, dla której nie trudno znaleźć uzasadnienie w zasadniczej, formalnej konstrukcji ustawowych przepisów o obrocie bezgotówkowym, a której nie hamują żadne przepisy o posługiwaniu się rachunkami bankowymi i przelewami. Rzecz jasna, że takie przesunięcie w niczym nie poprawia sytuacji w zakresie wykonania zadania emisyjnego, tego podstawowego zadania wynikającego z planu kasowego, lecz ratuje przed konsekwencjami, które ewentualnie mogłyby grozić w przypadku przekroczenia pozycji limitowanych. Środki pieniężne nie przepłyną wprawdzie do obiegu w ramach tytułów limitowanych, lecz stanie się to drogą rachunku bankowego dostawcy (wierzyciela) albo nawet — rzed czym niektóre oddziały bynajmniej się nie cofają — drogą rachunku oszczędnościowego, choć w rzadkim przypadku odpowied-

nie środki pieniężne mają istotnie charakter oszczędności.

Brak koordynacji między wykonywaniem przepisów o obrocie bezgotówkowym a wykonywaniem planu kasowego wyraża się zatem w tym, że po pierwsze, istnieje praktycznie całkowita swoboda przesuwania wypłat, kwalifikujących się do limitowanych tytułów planu kasowego, na drogę obrotu bezgotówkowego, a przez to na inne pozycje planu kasowego, takiemu limitowaniu nie podlegające (wypłaty dla gospodarki nieuspołecznionej i osób fizycznych, a także oszczędności), po drugie, że zezwolenia, udzielane przez banki w ramach przepisów o obrocie bezgotówkowym nie muszą być podporządkowane zadaniom planu kasowego, mogą być traktowane w oderwaniu jako zagadnienie samo dla siebie, albowiem zawsze można wchodzącą w grę transakcję przesunąć na drogę obrotu gotówkowego. Taki obrót bezgotówkowy ma z reguły tylko jedno ogniwo — przelew na rachunek dostawcy (wierzyciela), środki pieniężne zamieniane są natychmiast na gotówkę.

Jak widać sprawa koordynacji rozciąga się także na przepisy o rachunkach bankowych i o organizacji rozliczeń. W instrukcji Banku Państwa ZSRR o rachunkach rozliczeniowych (bieżących) w placówkach Banku Państwa i o trybie udzielania pełnomocnictw do dysponowania rachunkami (z 1950 r.) natrafiamy na dyspozycję, u nas nieznaną, wskazującą na koordynację funkcji kontrolnych banku i zadań planu kasowego z techniczną organizacją rachunków i rozliczeń. M. in. znajduje się tam przepis o następującej treści: Dyspozycje posiadacza rachunku rozliczeniowego (bieżącego) na przelew kwot na rachunki osób fizycznych w kasie oszczędności lub w oddziale Banku Państwa mogą być wykonane jedynie na podstawie oddzielnego dla każdego przypadku pisemnego zezwolenia kierownika oddziału Banku Państwa i tylko na przelew z ściśle określonych tytułów, do typowych należą wypłaty:

- a) autorskich honorariów za prace literackie, utwory muzyczne i dzieła plastyków,
- b) dochodów z działalności artystycznej, naukowej i badawczej,
- c) nagród z tytułu premii stalinowskiej.

Poza tym może mieć miejsce przelew w zupełnie specjalnych przypadkach, mianowicie wynagrodzeń pracowników Północnej Drogi Morskiej, należności za nabyte domy w ramach inwestycji niescentralizowanych oraz należności z tytułu dzierżawy pomieszczeń dla uczącej się młodzieży i dla obozów, przedszkoli i żłobków i wreszcie z tytułu należności z ubezpieczeń dla zapisania sumy na rachunek niepełnoletniego. Wynika z tych przepisów, że placówka banku nie może się uchylić przed konsekwencjami przekroczenia limitów, np. w delegacjach drogą przesuwania wypłat na drogę przelewu, np. na rachunki oszczędnościowe. Albo taki przepis z innej instrukcji, mianowicie z instrukcji o rozliczeniach za dostawy, usługi i roboty organizowane i przeprowadzane przez placówki Banku Państwa ZSRR, dotyczący przekazów przez pocztę:

Bank nie powinien dopuszczać do przekazania z rachunków rozliczeniowych sum dotyczących operacji związanych z inwestycjami (oprócz pozalimitowych), zabronionych przepisami o zaliczkach, do umyślnego rozdrabniania sum przekazów i innych przypadków obejścia bankowej kontroli nad regu-

lacją wydatków gospodarczo-operacyjnych (podlegających w radzieckim planie kasowym limitowaniu). A dalej: Bank nie akceptuje czeków w celu dokonania przekazów pocztowych dla pełnomocników i osób służbowo podporządkowanych, we wszystkich przypadkach obchodzenia bankowej kontroli nad rozchodami gotówkowymi na wydatki gospodarcze i delegacje służbowe. Specjalnie skrupulatna kontrola jest nakazana w stosunku do przekazów pocztowych, adresowanych m. in. na osoby fizyczne i przekazów pocztowych miejscowych.

Nie ulega wątpliwości, że w miarę pogłębiania dyscypliny planu kasowego zachodzi u nas potrzeba skoordynowania przepisów o obrocie bezgotówkowym, a także o obrocie pieniężnym w ogóle z potrzebami planowania kasowego. Inaczej dyscyplina nie może być pełna i konsekwentna.

Drugie zagadnienie, to sprawa traktowania zezwoleń z przepisów o obrocie bezgotówkowym jako środka wykonania planu kasowego, bądź w oderwaniu od zadań emisyjnych. Jak wspomniano, trybem zezwoleń nie są objęte wszystkie wypłaty, podlegające w planie kasowym limitowaniu, natomiast w zasadzie każda wypłata, na którą wymagane jest osobne zezwolenie banku, dotyczy limitowanych pozycji planu kasowego. Wynika stąd, że pewna kategoria rozchodów poddana jest ingerencji banku z dwóch stron: od strony limitowania niektórych pozycji planu kasowego i od strony przepisów o obrocie bezgotówkowym. W pierwszym przypadku konkretne zapotrzebowanie na środki gotówkowe rozpatrywane jest pod kątem widzenia zadań planu kasowego, w drugim — pod kątem widzenia wymogów, stawianych przez przepisy o obrocie bezgotówkowym. Może powstać sytuacja, że te ostatnie wymagania są wprowadzone dokładnie spełnione, jednak stan wykonania planu kasowego nie pozwala na dokonanie wypłaty, lub też może być i tak, że wykonanie planu kasowego przebiega korzystnie, jednak konkretna wypłata nie może być wykonana, albowiem nie są dopełnione warunki ustanowione w przepisach o obrocie bezgotówkowym. W obecnym stanie rzeczy warunki te nawiązują do przepisów o dostawach, usługach i robotach i polegają na dostarczeniu przez zainteresowaną jednostkę gospodarki uspołecznionej protokołu konieczności, odmowy centrali branżowej, szacunku dostarczonego artykułu i ewentualnie innych potrzebnych dokumentów. Może się zdarzyć, że zanim ta kłopotliwa dokumentacja zostanie przez klienta banku skompletowana, stan wykonania planu kasowego w limitowanych pozycjach nie pozwoli ostatecznie na dokonanie wypłaty i by nie narażać się na rekryminację ze strony klienta trzeba mu poradzić dokonanie przelewu na — czasem ad hoc otwarty — rachunek bankowy dostawcy czy wykonawcy. Sprawa wymaga, jak się

zdaje, jasnego postawienia: bank może być naturalnie powołany do kontroli, a przez to — co należy również mieć na uwadze — do współodpowiedzialności w zakresie legalności zamówień udzielanych jednostkom gospodarki nieuspołecznionej, ale naturalnym, tylko na nim ciążącym zadaniem jest wykonanie planowych zadań emisyjnych. Ostatecznym kryterium dla banku winno być wykonanie tych zadań, choćby wszystkie formalne wymogi, ustanowione przepisami o obrocie bezgotówkowym, zostały jak najdokładniej wykonane. Rzecz zrozumiała, że o istocie zadania banku winni wiedzieć jego klienci i w wykonaniu tego zadania bankowi pomagać.

W związku z wypowiedzianymi uwagami może się nasuwać wątpliwość czy na tle przemian w systemie bankowo-kredytowym, wprowadzenia planowania kasowego, ustawa o obrocie bezgotówkowym nie straciła swej aktualności. Odpowiedź musi wypaść negatywnie. Ustawa spełnia ważne zadania i na obecnym etapie rozwoju systemu pieniężno-kredytowego. Przede wszystkim nadaje ona charakter normy ustawowej bezwzględnie obowiązującej zasadzie posługiwania się formą bezgotówkową w rozliczeniach pieniężnych między jednostkami gospodarki uspołecznionej. Ustala zasady gospodarki kasowej tych jednostek (obowiązek odprowadzenia do banku przychodów gotówkowych, pogotowie kasowe, obowiązek pokrywania rozchodów w drodze zapotrzebowania środków z banku). Za naruszenie tych zasad wprowadza sankcje karne. W szczególności nietypowych operacjach pieniężnych, mianowicie takich, które nie dotyczą rozliczeń z pracownikami, rolnikami i rzemieślnikami, wprowadza indywidualną ingerencję banku w postaci obowiązku uzyskania zgody banku na konkretnie określoną wypłatę. Wykonywanie obowiązujących przepisów o obrocie bezgotówkowym winno się jednak stać środkiem wykonania planu kasowego, a nie celem samym dla siebie. Konieczne jest ugruntowanie się poglądu, iż każda z obu form obrotu pieniężnego — bezgotówkowa i gotówkowa — ma właściwą sobie sferę działania, że obrót gotówkowy w sferze stosunków pieniężnych z ludnością jest podstawową formą obrotu pieniężnego i że nie zawsze jest celowe forsowanie za wszelką cenę formy bezgotówkowej, tam gdzie z natury rzeczy powinien być stosowany obrót gotówkowy. Zmiana sposobu wykonywania ustawy o obrocie bezgotówkowym wymaga pewnej zmiany przepisów bankowych. Kierunek tej zmiany — to skoordynowanie przepisów o obrocie bezgotówkowym z zadaniami wynikającymi z planu kasowego. Wypełniona nową treścią ustawa o obrocie bezgotówkowym może nadal spełniać poważne zadania.

S. Michalski

WYKONYWANIE PRZEZ ODDZIAŁY NBP OBOWIĄZKÓW CENTRALI GKS

Upłynęło już ponad pół roku od momentu przejścia przez NBP kredytowania gospodarki obrotowej rolnictwa oraz funkcji centrali organizacyjnej, rewizyjnej i finansowej gminnych kas spółdzielczych.

Spośród nowych zagadnień i zadań, z którymi spotkały się oddziały Banku po objęciu kredytowa-

nia i kontroli przedsiębiorstw rolnych i leśnych oraz rolniczych przedsiębiorstw usługowych — dość trudnym i absorbującym okazało się wykonywanie obowiązków centrali GKS.

Przy ich wypełnianiu wystąpiło wiele różnego rodzaju nieporozumień, wątpliwości a nawet wy-

paczeń. Okazało się, iż niektórym pracownikom dosyć trudno było zrozumieć że zakres uprawnień i obowiązków Banku w stosunku do GKS jest nieco inny aniżeli w stosunku do pozostałych kontrolowanych jednostek oraz, że nieco inne winny być metody oddziaływania na całokształt pracy GKS; niektórym pracownikom a nawet kierownikom oddziałów trudno było zejść z utartych kolein stosowanego szablonu: bank — kontrolowana jednostka.

Przypatrzmy się niektórym zagadnieniom z tego zakresu.

GKS, jak to wskazuje ich nazwa, są spółdzielniami. Czym spółdzielnia różni się od przedsiębiorstwa państwowego?

Wchodzi tu w grę 3 momenty:

- 1) forma organizacyjno - prawna,
- 2) własność środków niezbędnych do prowadzenia działalności gospodarczej,
- 3) podział dochodu.

Różnica między spółdzielczą formą organizacyjno - prawną a państwową polega na tym, że spółdzielnia jest zrzeszeniem, to znaczy, iż jest powoływana do życia za zgodą właściwej centrali spółdzielczej **przez wstępujących do spółdzielni członków** i jako zrzeszenie posiada własne, **wybieralne** organy samorządu.

Natomiast przedsiębiorstwo państwowe jest tworzone na mocy odpowiedniej decyzji organów państwowych — z władzami pochodzącymi z nominacji a nie z wyboru.

Odmienny jest również podmiot i charakter własności środków potrzebnych do prowadzenia działalności gospodarczej.

W przedsiębiorstwie państwowym są one całkowicie własnością państwową; w spółdzielni są częściowo wspólną własnością ogółu zrzeszonych (fundusz udziałowy i zasobowy) a częściowo — w formie kredytów — własnością państwa.

Następstwem tych dwóch różnic jest różnica trzecia, występująca przy podziale dochodu.

W przedsiębiorstwach państwowych zyski odprowadzane są całkowicie do budżetu państwa. W spółdzielni natomiast są one powiązane częściowo z budżetem państwa poprzez podatki; pozostałą częścią nadwyżek dysponuje walne zgromadzenie w myśl wytycznych swej centrali.

Mimo tych różnic spółdzielnie są przedsiębiorstwami socjalistycznymi.

Art. 11 Konstytucji P.R.L. zapewnia poparcie dla rozwoju ruchu spółdzielczego a własności spółdzielczej, jako własności **społecznej**, zapewnia opiekę i ochronę.

Oczywiście spółdzielnia — jako przedsiębiorstwo socjalistyczne — winna prowadzić swą działalność w ramach planów i wytycznych władz, w oparciu o zasadę rozrachunku gospodarczego i stosować socjalistyczne metody gospodarowania.

Po tym przypomnieniu sobie cech **spółdzielni** jako przedsiębiorstwa, zastanówmy się nad charakterem stosunku Banku do GKS.

GKS są nadal wysuniętym w teren (na wieś) ogniwem aparatu bankowego, w szczególności NBP, są one jednak odrębnymi jednostkami gospodarczymi i prawnymi i gospodarują na swój własny rachunek. Pracą GKS jako spółdzielni kierują wybierane przez członków władze, podobnie jak to jest np. w gminnych spółdzielniach „Samopomoc Chłopska”, spółdzielniach produkcyjnych, spółdzielniach pracy

itp. Znaczy to, iż nie można traktować GKS jako formalnych oddziałów Banku, a przez to nie można bezpośrednio angażować, zwalniać i przenosić pracowników, przeprowadzać remontów, pokrywać z budżetu Banku kosztów działalności, wypłacać nagród, pokrywać wydatków akcji socjalnej itp. GKS pozostają bowiem na odrębnym rozrachunku gospodarczym, a do tego są spółdzielniami a nie przedsiębiorstwami państwowymi — czyli mają powiązanie z budżetem państwa tylko poprzez podatki; swych nadwyżek nie odprowadzają do budżetu. Budżet nie pokrywa również ich strat; na odrębnych zasadach uregulowane mają sprawy nagród za współzawodnictwo i nagród indywidualnych, sprawy akcji socjalnej itp. W razie potrzeby, odpowiednia pomoc poszczególnym GKS udzielana jest ze wspólnych funduszy celowych, a w szczególności z funduszu wyrównawczego i inwestycyjnego, które stworzone zostały w oparciu o system finansowy GKS.

Równocześnie jednak — i to trzeba specjalnie podkreślić — stosunek oddziałów Banku do GKS nie może się układać, tak jak np. do GS, spółdzielni pracy, czy innych spółdzielni lub przedsiębiorstw państwowych. Stosunku tego nie może wyczerpywać sprawa udzielenia kredytu, kontroli jego wykonania i zabezpieczenia spłaty, Bank bowiem jest w stosunku do GKS nie tylko bankiem właściwym dla udzielenia kredytu, ale również centralą organizacyjną i rewizyjną. Znaczy to, iż kontrolujące oddziały NBP winny spełniać także obowiązki kontrolno - nadzorcze jakie obowiązane są spełniać PZGS i WZGS w stosunku do GS, Związek Spółdzielni Przemysłowych i Rzemieślniczych w stosunku do spółdzielni pracy, powiatowe rady narodowe oraz POM i Rada Spółdzielczości Produkcyjnej w stosunku do spółdzielni produkcyjnych itp.

Gminne kasy spółdzielcze nie mają bowiem żadnej własnej branżowej nadbudowy w powiecie, województwie czy centrali. Rolę tego rodzaju centrali spełniał na mocy postanowień dekretu o reformie bankowej Bank Rolny, a obecnie spełnia ją NBP.

Jak więc widzimy, zakres obowiązków w stosunku do GKS jest rzeczywiście inny niż np. w stosunku do GS i inne muszą być również metody oddziaływania.

W przypadkach stwierdzenia w GS niedociągnięć na odcinku wykorzystania kredytu normalną formą oddziaływania jest interwencja w PZGS czy WZGS i ewentualne zastosowanie przewidzianych przepisami sankcji bankowych. Jeśli idzie o GKS, to tu zakres zainteresowań oddziału Banku musi objąć **całokształt** działalności GKS; oddziały Banku muszą równocześnie kontrolując, **bezpośrednio** oddziaływać w kierunku usunięcia stwierdzonych niedociągnięć, przeprowadzając wyczerpujący **instruktaż** władz i pracowników GKS.

Przed bliższym omówieniem zadań i metod pracy oddziałów wykonujących funkcje centrali GKS zastanówmy się dlaczego przy przeprowadzaniu reformy bankowej zdecydowano aby najniższa komórka aparatu bankowego zorganizowana była w formie spółdzielczej.

To nie był przypadek. Władze Polski Ludowej świadomie postanowiły aby najniższe, docierające najdalej do pracującego chłopstwa ogniwa aparatu kredytowego miały formę spółdzielczą gdyż:

Po pierwsze — jest to najwłaściwsza forma wciągnięcia chłopów do udziału w rozwiązywaniu spraw finansowo - gospodarczych na terenie wsi, stworze-

nia dla mało i średniorolnych chłopów narzędzi walki klasowej i obrony ich przed lichwą i wyzyskiem oraz stworzenia warunków skutecznej kontroli i samokontroli udzielanych pożyczek;

Po drugie — GKS, jako spółdzielnie, wciągając mało i średniorolnych chłopów — jako członków — do udziału w życiu spółdzielni w formie uczestnictwa w walnych zgromadzeniach, pełnienia funkcji członków zarządów, komisji rewizyjnych itp., przygotowują warunki powstania i rozwoju innej, wyższej formy spółdzielczości obejmującej wytwórczość rolną, wprowadzającą zasadnicze zmiany do gospodarki chłopskiej i życia wsi.

Dobrze pracująca GKS oddziałuje na wszystkich mieszkańców wsi, przekonuje bowiem swoim przykładem, budzi wiarę w słuszność spółdzielczej formy gospodarki, uspołecznia i przygotowuje na swoim odcinku indywidualnych rolników do zespołowego podejmowania decyzji i zespołowego ich wykonywania, uczy troski o wspólną własność, stępi narowy i przywary chłopskiego życia jak sobkostwo i nieufność, pozostałości pańszczyźnianych i kapitalistycznych czasów.

Na gruncie przygotowanym dobrze przez spółdzielczość niższego stopnia, do której zaliczają się również GKS, niewątpliwie lepiej rozwijać się będą spółdzielnie produkcyjne.

Przesłanki te są obecnie w pełni aktualne. W celu podniesienia produkcji rolnej indywidualnych gospodarstw chłopskich idą na wieś zwiększone kredyty. Trzeba, aby zostały one właściwie wykorzystane, tj. trzeba by w pełni „zagrały“ narzędzia chłopskiej samokontroli — trzeba by kredyt pomógł wyzwolić się mało i średniorolnym chłopom z zależności od bogaczy (formy tej zależności zostały przedstawione w ostatnich pracach Instytutu Ekonomiki Rolnej, jeden z ciekawych fragmentów tych prac cytowany był w styczniowym numerze Poradnika — Informatora GKS).

Zapoznanie się z doświadczeniami w organizowaniu spółdzielni produkcyjnych oraz z тезami do dyskusji przed II Zjazdem PZPR, a zwłaszcza z wypowiedzią Przewodniczącego KC PZPR Bolesława Bieruta na temat znaczenia i rozwoju prostych form spółdzielczości na terenie wsi — zarysuje nam wyraźniej rolę jaką na wsi odegrać mogą GKS w przygotowaniu chłopów do wyższej formy spółdzielczości.

Warto tu przypomnieć sobie pracę Lenina „O kooperacji“ rok 1923, w której pisał on:

„Na kooperację patrz u nas z lekceważeniem, nie rozumiejąc, że ta kooperacja posiada wyjątkowe znaczenie, po pierwsze, ze względów zasadniczych (własność środków produkcji w rękach państwa), po drugie, ze względu na przejście do nowego ładu drogą możliwie najprostszą, najłatwiejszą, najdostępniejszą dla chłopów.

A przecież na tym właśnie polega znów sedno rzeczy. Co innego zajmować się fantazjowaniem na temat wszelakich zrzeszeń robotniczych, mających na celu zbudowanie socjalizmu, co innego zaś nauczyć się praktycznie budować socjalizm w ten sposób, by każdy drobny chłop mógł brać udział w tym budownictwie.“¹⁾

Oczywiście nasuwa się pytanie — GKS istnieją już 4 lata — czy i w jakiej mierze zadania te zostały spełnione.

Należy obiektywnie stwierdzić, że w tych przypadkach, gdy właściwie funkcjonował samorząd spółdzielni oraz gdy występowało należyte zainteresowanie spółdzielnią ze strony Związku Samopomocy Chłopskiej i innych zainteresowanych czynników społecznych, tam spółdzielcza forma doprowadziła do:

- a) prowadzenia szerokiej kontroli celowego zużycia kredytów,
- b) podniesienia dyscypliny płatniczej pożyczkobiorców,
- c) zorganizowania obsługi kasowej w sposób uwzględniający warunki pracy chłopów i ich potrzeby,
- d) wychowania spółdzielczych aktywistów gospodarczych.

Na wielu jednak terenach GKS zadań tych nie spełniły.

Analiza przyczyn wykazuje, że powodem tego stanu rzeczy było między innymi nie zawsze właściwe organizacyjne powiązanie między Bankiem a GKS i wykonywanie przez Bank uprawnień i obowiązków centrali GKS.

Biorąc pod uwagę rolę jaką GKS mają spełnić na obecnym etapie społeczno - gospodarczego rozwoju kraju, a w szczególności w warunkach konieczności stałego zwiększania produkcji rolnej indywidualnych gospodarstw i przygotowania warunków przebudowy ustroju gospodarczego wsi, umocnienia więzi między miastem a wsią oraz że zadania te (od strony społecznej) mogą być najlepiej wykonane przez spółdzielczy aparat pieniężno - kredytowy — należy umocnić formę spółdzielczą GKS.

Skoro uświadomimy sobie i zrozumiemy polityczną rolę jaką mogą i powinny spełniać na terenie wsi gminne kasy spółdzielcze, nie będziemy mieli większych wątpliwości jakimi przesłankami należy kierować się oraz jakie stosować metody przy sprawowaniu funkcji organizacyjnej, rewizyjnej i finansowej centrali GKS.

Zakres uprawnień i obowiązków NBP jako centrali GKS określony jest w dwóch podstawowych dokumentach: Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 29 maja 1951 r. w sprawie zakresu działania Banku jako centrali GKS oraz Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 20 marca 1953 r. w sprawie zasad systemu finansowego gminnych kas spółdzielczych.

Oczywiście nie będziemy ich tu szczegółowo omawiać i ograniczymy się do wskazania niektórych przykładów samego podejścia i sposobu wykonywania tych obowiązków przez oddziały Banku.

FUNKCJE CENTRALI ORGANIZACYJNEJ

Do grupy obowiązków z tego zakresu należy m. in. ustalenie planu rozmieszczenia GKS. Dotychczasowa sieć nie jest czymś niezmiennym; oddziały Banku składają wnioski o otwarcie nowych GKS i likwidację niektórych dotychczasowych, udzielają zgody na uruchomienie lub zwinienie punktów kasowych.

Wnioski te nie zawsze są jednak gruntownie prze-myślane i uzasadnione. Zdarzają się przypadki składania wniosków o otwarcie nowych GKS, a później po upływie roku lub nawet kilku miesięcy — wpływają wnioski o ich likwidację.

Przy opracowywaniu wniosków o otwarcie lub likwidację GKS oddziały Banku kierują się często przesłankami nieistotnymi lub przejściowymi trud-

1) W. I. Lenin — Dzieła wybrane, Książka 1 Wiedza 1949 r. tom. II, str. 985.

nościami, np. proponuje się otworzyć w danej gminie nową GKS, bo na terenie powiatu jest to ostatnia gmina w której jeszcze nie ma GKS, albo proponuje się zlikwidować taką a taką GKS, bo występują w niej zaległości w księgowaniu, a przez jej likwidację pozbedziemy się kłopotu; proponuje się zlikwidować GKS, bo w ubiegłym roku wykazała ona straty (do Centrali dotarł nawet tego rodzaju wniosek); proponuje się zlikwidowanie takiej a takiej GKS, bo... w miejscowości tej, przyjeżdżający na kontrolę przedstawiciele oddziału nie mają gdzie nocować.

Wszystko to świadczy, że niektórzy pracownicy nie potrafią spojrzeć na sprawę sieci GKS od strony wsi, pracujących chłopów, nie chcą przyjrzeć się bliżej czy jest potrzebna i jak przedstawiać się będzie ich obsługa kredytowa, rozliczeniowa, w jakiej mierze GKS spełnić może rolę prostej formy spółdzielczości przygotowującej swoich członków swą działalnością do formy wyższej, jednym słowem wielu pracowników aparatu NBP nie umie spojrzeć na to zagadnienie od strony ekonomiczno - politycznej, która to strona winna być decydująca, zaś inne względy winny zejść na bok a nasuwające się trudności winny być przezwyciężone.

Inny przykład: do uprawnień Banku jako centrali organizacyjnej należy m. in. zaskarżenie uchwał walnych zgromadzeń GKS wtedy, gdy są one niezgodne z prawem lub statutem.

Do wykonywania tych uprawnień można podchodzić w dwojaki sposób: czekać aż zapadnie tego rodzaju uchwała i wtedy starać się ją uchylić, lub — korzystając z tego, iż na każdym walnym zgromadzeniu jest obecny przedstawiciel Banku — nie dopuszczać do podjęcia tego rodzaju uchwał poprzez **przekonanie** delegatów o ich niewłaściwości. Otwiera się tu dogodne pole do wyjaśnienia zebranym założeń nowej polityki gospodarczej, powiązania pracy GKS z całością gospodarki planowej, wyjaśnienia **dlaczego** GKS nie mogą ustalać dowolnie ilości pracowników, wysokości ich wynagrodzeń, kosztów działalności kredytowej itp.

Wskazane jest tu wyjaśnienie, iż tego rodzaju dowolność prowadziłyby do wytwarzania się chaosu i trudności w wykonaniu podstawowych zadań planu. Oczywiście, sprawy te należy wyjaśniać na przykładach, wskazując np., iż gdyby zezwolić, aby płaca niewykwalifikowanego robotnika przy robotach ziemnych była wyższa niż płaca hutnika czy górnika, mielibyśmy trudności kadrowe w hutnictwie czy górnictwie; jeśli by zezwolić na udzielenie pożyczek temu kto chce — mielibyśmy spekulację i wyzysk; jeśli by zrezygnować z wpływu na kształtowanie się cen i marż — prowadziłoby to do ich wzrostu i pogorszenia się warunków życia ludzi pracy itp.

Nadarza się tu okazja do przypomnienia, iż GKS — mimo iż jest samodzielną spółdzielnią — nie jest jakimś księstwem udziałowym ale zgodnie z art. 1 ustawy o spółdzielniach, działać winna „w ramach narodowego planu gospodarczego” przy którego opracowaniu ustalone są wysokości kosztów, marż, taryf i plac dla wszystkich działów gospodarki narodowej.

Przeprowadzenie tego rodzaju pracy uświadamiającej chłopów — członków GKS przy sposobności załatwienia sprawy GKS, to najbardziej właściwa forma oddziaływania i wychowywania aktywistów gospodarczych; zaś przekonanie ich odnośnie określonego stanowiska (a nie formalny zakaz) jest głęboko słuszną metodą postępowania.

Pamiętać o tym trzeba szczególnie w czasie obecnej kampanii sprawozdawczo - wyborczej GKS, w czasie odbywania się walnych zgromadzeń.

Oddziałując i przekonując o słuszności i celowości zarządzeń władz centralnych, oddziałując w kierunku właściwego doboru członków władz GKS, przedstawiciele Banku wystrzegają się winni komenderowania i narzucania swej woli w sprawach zastrzeżonych kompetencji władz statutowych GKS.

Wymaga to oczywiście odpowiedniego wyrobienia społeczno - politycznego i umiejętności zdobycia sobie zaufania chłopów, którzy w kontaktach z przedstawicielami Banku winni dojść do przeświadczenia, że w Banku mają życzliwego doradcę, którego pomoc ułatwi im prowadzenie działalności.

Dłazzy przykład: W Zarządzeniu Ministra Finansów przewidziane jest następujące uprawnienie Banku: zawieszenie w czynnościach zarządu GKS, bądź poszczególnych jego członków, w przypadku nieprzestrzegania przepisów prawa, statutu, zarządzeń Banku, niewłaściwego wykonania planu potrzeb kredytowych oraz działalności szkodliwej dla interesu publicznego:

Są takie oddziały, które chcąc wykazać swą aktywność — dość skwapliwie, bez większego zastanowienia i wyczerpania na miejscu wszystkich środków, ślą w tej sprawie wnioski do oddziału wojewódzkiego a te z kolei do Centrali.

A przecież oddziały mogą na miejscu, już w okresie kampanii wyborczej, w porozumieniu z miejscowymi czynnikami wpłynąć by na stanowiska członków zarządu wybrani zostali rzetelni, właściwi pod względem politycznym i fachowym kandydaci; mają możliwość i obowiązek właściwego przygotowania ich do pełnienia funkcji i nadania kierunku ich pracy i wreszcie w razie niewłaściwej pracy z ich strony — oddziały mają możliwość i obowiązek wytknięcia ich błędów i przeciwdziałania by nie popełniali ich w przyszłości.

Oczywiście zdarzyć się mogą i tego rodzaju przypadki, że wszystko to zawiedzie i zachodzi pilna potrzeba zawieszenia członka zarządu w czynnościach. Wówczas niewątpliwie lepiej będzie jeśli komisja rewizyjna skorzysta najpierw z nadanych jej uprawnień. Chodzi tu o to, by do popełnianych niewłaściwości, np. w zakresie kredytowania czy innym, mieli możliwość ustosunkowania się sami chłopowie poprzez swych przedstawicieli w komisji rewizyjnej: chodzi o to, by odsunięcie od pełnienia funkcji członka zarządu odbywało się za aprobatą samych chłopów i przy ich współudziale, a co więcej by było przejawem walki z kumoterstwem, kacykostwem, uleganiem wpływom bogaczy — czy niesocjalistycznym podejściem do pracy, walki prowadzonej nie tylko w drodze administracyjnej, ale **poprzez zmobilizowanie do niej samych chłopów — członków spółdzielni.**

Oczywiście, spowodowanie tego rodzaju oddziaływania, by porządek w swojej kasie zrobili sami chłopowie jest niewątpliwie trudniejsze, aniżeli formalne zgłoszenie wniosku do oddziału wojewódzkiego o zawieszenie w czynnościach ale — droga ta jest z punktu widzenia politycznego bardziej słuszną i właściwą.

Ze swoich uprawnień Bank może i powinien korzystać tylko w przypadkach wyjątkowych, po wyczerpaniu wszystkich innych środków.

FUNKCJE CENTRALI REWIZYJNEJ

Zgodnie z ustawą o spółdzielniach celem przeprowadzanych w GKS rewizji jest sprawdzenie wykonania przez spółdzielnię wytycznych polityki Państwa w zakresie działalności kredytowej, jak również wewnętrznej gospodarki GKS. Jak więc widzimy, zakres przeprowadzanych rewizji jest **znacznie szerszy** aniżeli inspekcji przeprowadzanych w jednostkach kontrolowanych.

Oczywiście, zagadnieniem węzłowym jest tutaj ocena działalności pożyczkowej GKS na tle sytuacji obsługiwanego terenu.

Studiując sprawozdania z przeprowadzonych rewizji dość często trudno się dopatrzeć tego szerszego, a równocześnie wnikliwego spojrzenia na pracę GKS. Przeprowadzający ustawowe rewizje często gubią się w drugorzędnych szczegółach, tracąc z pola widzenia sprawę zasadnicze.

Przeprowadzane w GKS rewizje i kontrole winny mieć również inny charakter, aniżeli przeprowadzane inspekcje w pozostałych jednostkach gospodarczych, a nawet inny aniżeli rewizje wewnątrzbankowe przeprowadzane z ramienia Biura Głównego Rewidenta. Jak to bowiem przedstawiliśmy na początku, inny jest stosunek oddziałów do GKS. Nie mogą one ograniczać się do stwierdzenia że to a to robione jest źle i odpowiedniego udokumentowania w protokołach i sprawozdaniach rejestru niedociągnięć GKS, przeprowadzający rewizję lub kontrolę czy nawet tylko odwiedzający GKS, winien równocześnie już w czasie bytności w GKS wskazywać co należy zrobić, by naprawić stwierdzone niedociągnięcia i jak postępować, by uniknąć ich w przyszłości.

Przeprowadzający rewizje nie mogą być tylko badaczami przeszłości uwidocznionej w księgach i dokumentach GKS, lecz przede wszystkim winni być instruktorami pracy spółdzielni, wskazującymi jak spółdzielnia powinna usuwać niedociągnięcia oraz jak powinna postępować w przyszłości, by uniknąć popełniania błędów.

W zakresie gospodarki wewnętrznej, przeprowadzający rewizje winien doradzić i wskazać na możliwość pomocy ze strony wspólnych funduszy celowych — tam gdzie zachodzi tego potrzeba (pokrycie strat, potrzeby inwestycyjne). Rewizja połączona z równoczesnym instruktażem, to właściwa metoda jaką trzeba stosować przy wykonywaniu funkcji centrali rewizyjnej.

Daje ona zresztą najlepsze wyniki. Na jednym z ostatnich kursów referentów kredytowych GKS doświadczeni pracownicy słusznie stwierdzili w dyskusji, iż współpraca z GKS najlepiej układa się wówczas, jeśli pracownicy GKS **oczekują** przyjazdu przedstawicieli Banku, bo chcą się ich poradzić w różnych sprawach związanych ze swą pracą, skoro do GKS przyjeżdża się nie tylko jako kontroler - nadzorca, ale również jako instruktor i doradca.

Przedstawiciele Banku mają tutaj dogodną sposobność oddziaływania w koleżeńskich pogawędkach na podniesienie zawodowego i praktycznego poziomu pracowników GKS, wciągnięcia ich do prac związkowych (należą do tego samego związku co i pracownicy Banku), wskazania z jakich form akcji społecznej mogą korzystać itp. mają również dogodną sposobność zetknięcia się z oddziaływaniem na chłopów, członków władz spółdzielni.

Te bezpośrednie szczere rozmowy w praktyce znaczą niejednokrotnie znacznie więcej aniżeli oficjalne

mowy na publicznych zebraniach, trzeba o tym pamiętać przy wyjazdach do gminnych kas spółdzielczych.

I jeszcze jedno. Ważne jest dopilnowanie wykonania **zaleceń porewizyjnych**. Nie można tolerować takiego stanu by zarząd GKS, po wyjeździe rewidenta, odkładał do akt protokołów i zalecenie porewizyjne, ale trzeba dopilnować, by w szybkim czasie i w pełni były one wykonane.

FUNKCJE CENTRALI FINANSOWEJ

Do obowiązków z tego zakresu należą: „określanie wytycznych dla GKS do ustalania zapotrzebowań kredytowych dla indywidualnych gospodarstw rolnych swego terenu;

— zatwierdzanie planów kredytowych GKS oraz ustalanie warunków udzielania pożyczek“.

Wykonując wydawne w tym zakresie zarządzenie centrali oddział ogranicza się często do mechanicznego „zbijania“ wniosków przedstawianych przez GKS a później rozdziału limitów kredytowych i opracowania zestawienia w jakiej mierze poszczególnego rodzaju kredyty zostały wykorzystane.

Przy tym systemie pracy wytykanych przez organa kontroli zewnętrznej a ostatnio przez „Nowe Drogi“ przypadków niewykorzystania kredytów może być dużo. Jeszcze więcej może się zdarzyć przypadków niewłaściwego pod względem klasowym udzielania kredytu lub też niewłaściwego ich wykorzystania.

„Praca niektórych organów bankowych — pisał Minister Dietrich w grudniowym numerze „Finansów“ jest wciąż jeszcze zbyt formalistyczna i powierzchowna, a kierownicy GKS i oddziałów Banku zbyt słabo wnikają w problematykę terenu“.

Pracownicy oddziałów Banku, chcąc dobrze spełnić obowiązki wynikające z funkcji centrali finansowej GKS winni:

1) znać się możliwie dobrze na zagadnieniach rolnych, rozumieć istotę i znać formy toczącej się walki klasowej na terenie wsi, wiedzieć na czym konkretnie polega sojusz robotniczo-chłopski i jakie są formy ekonomicznej spójni ze wsią;

2) orientować się możliwie dobrze w strukturze gospodarczej powiatu, warunkach pracy poszczególnych GKS, strukturze i potrzebach rolnictwa obsługiwanych przez nie gmin, istniejących rezerwach produkcyjnych do których uruchomienia przyczynić się może kredyt;

3) chcieć i umieć realizować wytyczne Partii i Rządu odnośnie polityki w stosunku do rolnictwa w zakresie powierzonym bankom.

Oczywiście nie wystarczy tutaj ogólne zapoznanie się z tymi zagadnieniami na jednym czy drugim zebraniu i nauczenie się kilku ogólnych formulek. Sprawy te trzeba śledzić stale, uzupełniając swe wiadomości poprzez czytanie prasy rolniczej i wydawnictw z tego zakresu, a przede wszystkim poprzez uważną, stałą obserwację procesów gospodarczych i społecznych, zachodzących na terenie powiatu.

Trzeba się interesować stanem produkcji roślinnej i hodowlanej, udziałem w niej poszczególnych grup ludności rolniczej, formami wyzysku i uzależnienia mało i średniorolnych chłopów od bogaczy, rozwojem spółdzielni produkcyjnych, zaopatrzeniem wsi, jej sytuacją finansową itd.

Do czego to wszystko jest nam potrzebne?

Znajomość tych zagadnień jest nieodzowna przy:

- a) ocenie wniosków GKS i opracowywaniu zbiorczym wniosków kredytowych,
- b) podziale limitów kredytów krótkoterminowych na poszczególne gminy i GKS,
- c) oddziaływaniu w kierunku właściwego wykorzystywania rozprowadzanych kredytów,
- d) przeprowadzaniu właściwej oceny działalności pożyczkowej GKS.

Oczywiście, sprawy te regulowane są odpowiednimi zarządzeniami Centrali Banku, ale nie można ich właściwie wykonać bez dogłębnego zrozumienia kierunku polityki kredytowej wobec wsi i znajomości zagadnień rolnych.

Zadań tych nie można wykonać bez równoczesnej aktywnej postawy i bezpośredniego oddziaływania oraz bez terminowego i właściwego wykorzystania kredytów przeznaczonych dla małego i średniorolnych chłopów.

Analizując rozprowadzenie kredytów inwestycyjnych, przeznaczonych dla indywidualnego rolnictwa prof. Czaja w czasopiśmie Rada Narodowa Nr 1/54 tak scharakteryzował trudności, z którymi spotykają się chłopcy „Są takie gospodarstwa, które chciałyby zakupić sobie jałówkę czy krowę, maciorę rasową lub owcę. Nie wiedzą jednak w jaki sposób dojść do nabycia hodowlanej sztuki i nie wiedzą jakie środki pomocy (kredyty, pomoc służby zootechnicznej w samym zakupie itp.) uruchamia Państwo. Gdy sami zaczynają czynić starania, trudność zaczyna się już od napisania podania. Gdy te trudności przełamują, zaczyna się chodzenie od „Annasza do Kaifasza“, które zniechęca chłopów. Często jeszcze tkwi w prezydiach rad narodowych, placówkach Banku Rolnego taka biurokracja, że wszystko się robi, by chłopom życie utrudniać, a nie ułatwiać. Walka z tą biurokracją to też uruchomienie rezerw. Do chłopów należy dotrzeć bezpośrednio w gromadzie, pomóc mu, usunąć wszystkie trudności a nie czekać nań przy biurku aż sam się zjawi z prośbą czy podaniem“.

Tę postawę, tego rodzaju niedociągnięć i biurokratycznych nawyków wystrzegać się muszą GKS i oddziały NBP na odcinku rozprowadzania kredytów krótkoterminowych.

Prace z tego zakresu należy poprzedzić uważnym zbadaniem dotychczasowej działalności kredytowej na terenie działania oddziału Banku. Obserwacje przebiegu konferencji, odpraw i zjazdów poświęconych sprawom kredytowania indywidualnego rolni-

stwa wskazują, iż oddziały Banku nie zawsze dostatecznie głęboko i wnikliwie umieją podejść do tych zagadnień, nie zawsze umieją wyłuskać i uchwycić zagadnienia i niedociągnięcia występujące właśnie na terenie obsługiwanych przez kontrolowane GKS; przedstawiciele oddziałów często ograniczają się do powtórzenia ogólnych, powszechnie znanych sformułowań i omówienia zagadnień o charakterze formalnym.

Ten stan nasuwa pewne obawy co do właściwego wykonywania przez oddziały Banku funkcji centrali finansowej GKS.

A przecież na obecnym etapie naszej gospodarki, jest to jedno z ważnych zadań Banku; zostało ono podkreślone wyraźnie w tezach IX Plenum KC PZPR i Uchwałach II Zjazdu PZPR.

Trzeba tu przyjąć zasadę, iż sprawy oddziaływania i kontroli pracy GKS nie można spychać wyłącznie na barki referenta kredytowego; sprawami tymi nie może nie interesować się kierownik oddziału.

Kierownik oddziału, mając na uwadze, że właściwie udzielony kredyt jest jednym ze środków umacniania spójni ekonomicznej miasta ze wsią winien równocześnie wiedzieć, że kredyt ten spełni lepiej swe zadanie, jeśli równoległe z rozprowadzeniem kredytów stosowane będą pozostałe dzwignie sojuszu robotniczo-chłopskiego, do których m. in. należą: zaopatrywanie wsi poprzez GS w artykuły przemysłowe, dobra praca POM i GOM, zakładów mleczarskich, przedsiębiorstw skupu owoców i właściwy przebieg kontraktacji.

W oddziale Banku jak w soczewce skupia się strona finansowa działalności tych instytucji, a w związku z tym kierownictwo oddziału Banku może śledzić jak jest realizowana pomoc Państwa dla rolnictwa i zawczasu oddziaływać w kierunku usunięcia występujących zahamowań.

Niezbędna jednak jest tu aktywna postawa oddziału oraz gospodarskie podejście do całości zagadnień mających wpływ na kształtowanie się i rozwój obsługiwanego terenu.

Wnikliwe i właściwe pod względem politycznym wykonanie zadań i obowiązków centrali organizacyjnej, rewizyjnej i finansowej gminnych kas spółdzielczych przez oddziały NBP, jest podstawowym warunkiem realizacji wysuniętego przez IX Plenum KC PZPR i II Zjazd zadania usprawnienia pracy NBP i gminnych kas spółdzielczych w zakresie kredytowania wsi.

J. Dusza

NOWY PLAN KONT DLA BANKÓW

I

Z dniem 1 maja 1954 r. zostaje wprowadzony w Narodowym Banku Polskim nowy plan kont, opracowany na podstawie opublikowanego niedawno RAMOWEGO PLANU KONT DLA BANKÓW (Monitor Polski z dnia 16 lutego br. Nr A-17 poz. 317).

Dzień ten rozpocznie nowy etap w działalności całego pionu operacyjno-rachunkowego naszego Banku, zapoczątkuje nowy okres rozwoju i doskonalenia prac operacyjno-rachunkowych w zakresie rejestracji księgowej wykonywanych przez Bank za-

dań planowych i stworzy korzystne warunki dla dalszego podniesienia jakości danych sprawozdawczych, dostarczanych przez księgowość wszystkich jednostek organizacyjnych, w zakresie realizacji tych zadań.

W przededniu tego terminu, stanowiącego pewnego rodzaju przełom dla całego systemu rachunkowości Narodowego Banku Polskiego i zbiegającego się równocześnie z końcową fazą przygotowań do postawienia całej załogi Banku w stan pełnej gotowości do realizacji zadań, wynikających z uchwał II Zjazdu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, a dotyczących dalszego usprawnienia obsługi banko-

wej życia gospodarczego, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb rolnictwa i wytwórczości artykułów powszechnego spożycia — koniecznym wydaje się dokonanie choćby pobieżnego przeglądu najważniejszych zmian, wynikających dla dotychczasowej praktyki z nowowprowadzonego planu kont.

Ramowy plan kont dla banków jest drugim z kolei planem kont w systemie bankowym naszego kraju i wprowadzony zostaje w miejsce dotychczasowego, obowiązującego we wszystkich bankach od 1 stycznia 1950 r. — „Jednolitego planu kont dla banków“. Ten pierwszy plan, określony w praktyce bankowej popularnym skrótem „JPKB“, odegrał niesłychanie ważną rolę w zakresie organizacji zupełnie nowego systemu ewidencji księgowej operacji bankowych, przy uwzględnieniu zadań banków w warunkach gospodarki społecznej.

Zgodnie z zasadą jednolitości systemu naszej gospodarki narodowej, jednolity plan wprowadził jednolite, obowiązujące we wszystkich bankach przepisy w zakresie rejestracji operacji bankowych i ustalił jednolite zasady zestawiania bilansów i sprawozdań księgowych, dzięki czemu w wysokim stopniu ułatwił naczelnym władzom państwowym planowanie finansowe i kontrolę przebiegu i rozwoju procesów gospodarczych w skali ogólnokrajowej. W oparciu o obowiązujące wówczas w innych gałęziach gospodarstwa narodowego jednolite plany kont, plan kont dla banków opracowany został wg systemu dziesiętnego. Cały plan obejmował 10 klas, z których 9 — dla kont bilansowych, jedna zaś — dla kont pozabilansowych. Każda klasa dzieliła się na 10 grup, każda grupa — na 10 kont, które w razie potrzeby mogły być dzielone na 10 subkont.

Szczupłe ramy systemu dziesiętnego wywołały stosunkowo bardzo szybko potrzebę przeprowadzania reform, umożliwiających bardziej elastyczne operowanie planem kont i dostosowanie zasad ewidencji księgowej do wymogów, stawianych jej przez rozwijającą się na bazie realizowanego Planu 6-letniego gospodarkę narodową. Na podstawie doświadczeń radzieckich, przebudowane zostały całkowicie w latach 1951 — 1952 plany kont w naszym przemyśle i handlu. Zerwano z dziesiętnym układem kont i klasyfikacją rodzajową kosztów, jako przestarzałymi i nie odpowiadającymi wymogom gospodarki planowej. Ponadto w miejsce dotychczasowych, obowiązujących generalnie i wskutek tego w większości przypadków nie uwzględniających odrębności działalności podstawowej poszczególnych jednostek gospodarczych, jednolitych planów — wprowadzone zostały ramowe plany kont dla poszczególnych gałęzi gospodarki narodowej. Z kolei, na podstawie ramowych planów, opracowane zostały resortowe, a nawet branżowe plany kont, dostosowane do charakteru i specyfiki potrzeb rachunkowo — sprawozdawczych zainteresowanych jednostek gospodarczych.

Analogiczna sytuacja wytworzyła się w bankowości polskiej, która w miarę kształtowania się ostatecznych form naszego systemu bankowego oraz definitywnego krystalizowania się zadań poszczególnych banków, coraz dotkliwiej odczuwała ujemne skutki ograniczonych systemem dziesiętnym możliwości rozbudowy jednolitego planu kont dla banków. Szczególne trudności występowały na odcinku zaspokojenia potrzeb prawidłowej ewidencji księgowej w zakresie operacji typowych dla banków specjalnych w porównaniu z potrzebami Narodowe-

go Banku Polskiego. Przeznaczone dla księgowego ujęcia całokształtu operacji bankowych w zakresie gospodarki inwestycyjnej tylko dwie klasy JPKB, nie pozwalały na racjonalny układ wskaźników księgowych, zapewniających przejrzystość i prostotę sprawozdawczości księgowej z realizacji zadań planowych obydwu banków specjalnych, posiadających bądź co bądź w wysokim stopniu zróżnicowany zakres kompetencji i problematykę finansowania i kontroli inwestycji.

Podobne cechy występowały zresztą i na odcinku rejestracji operacji w zakresie gospodarki eksploatacyjnej. Żadna spośród czterech pierwszych klas, przeznaczonych dla ewidencji tych operacji, nie przedstawiała jednolitych pod względem treści ekonomicznej i znaczenia gospodarczego danych księgowych. Zwłaszcza w ramach klasy I — „Obrót pieniężny“ — była szczególnie wyraźna koncentracja zespołów kont, odzwierciedlających zjawiska gospodarcze o dość zasadniczych różnicach, zarówno z punktu widzenia teorii socjalistycznego pieniądza i kredytu, jak i wykonywania w praktyce naczelných zadań planowych Narodowego Banku Polskiego. Na kontaktach tej klasy rejestrowane były, obok operacji gotówkowych, reprezentujących przebieg realizacji planu kasowego, również operacje bezgotówkowe.

Niezależnie od tego, charakter samych operacji bezgotówkowych był znacznie zróżnicowany. Obok bowiem wykazywanych tu środków pieniężnych, powierzonych Bankowi do przechowania przez przedsiębiorstwa, organizacje i instytucje, uczestniczące bezpośrednio w procesach produkcyjnych — figurowały środki przyjęte przez inne banki od swych klientów i dopiero pośrednio oddane na przechowanie do Narodowego Banku Polskiego. Obok stanu środków pieniężnych znajdujących się w kasie obrotowej a więc wprowadzonych już do obiegu — figurował zapas znaków pieniężnych, stanowiących faktyczną rezerwę emisji, przeznaczoną dopiero do wprowadzenia do obiegu, więc nie pełniących dotychczas rzeczywistych funkcji pieniądza w gospodarce socjalistycznej. Obok operacji, reprezentujących rozmiary i zakres rozliczeń Banku z innymi jednostkami gospodarczymi — operacje przejściowe z tytułu wzajemnych rozliczeń między poszczególnymi jednostkami organizacyjnymi Banku.

Wymienione wyżej przykładowo cechy ujemne jednolitego planu kont dla banków były powszechnie znane prawie od początku wejścia w życie tego planu. Usunięcie ich nie było jednak możliwe, zarówno ze względów metodycznych, przemawiających raczej za wszechstronnym, a więc wymagającym nieco dłuższego okresu czasu, ugruntowaniem dotychczasowych zasad jednolitego systemu ewidencji księgowej w całym aparacie bankowym, jak również z uwagi na trwający wciąż jeszcze proces kształtowania się systemu bankowego i konkretyzowania zadań planowych poszczególnych banków. Dlatego też decyzja dokonania reformy została powzięta dopiero pod koniec 1952 r., jednakże z równoczesnym wyznaczeniem końcowego terminu jej realizacji.

W wykonaniu odnośnej uchwały Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 1952 r.¹⁾, wprowadzającej decen-

¹⁾ (Uchwała Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 1952 r. Nr 1173/52 w sprawie zmiany uchwały Rady Ministrów Nr 7 z dnia 3 stycznia 1951 r. w sprawie zasad systemu finansowego banków państwowych — Monitor Polski Nr A—1/53 r. poz. 14).

tralizację księgowości w całym aparacie bankowym i równocześnie wyznaczającej dzień 1 stycznia 1954 roku, jako najpóźniejszy termin przejścia z jednolitego na ramowy plan kont — Komisja Głównych Księgowych Banków, działająca przy Prezesie Narodowego Banku Polskiego, na mocy zarządzenia Ministra Finansów z dnia 18 listopada 1952 r., opracowała projekt nowego planu, który następnie został zatwierdzony i wprowadzony w życie zarządzeniem Ministra Finansów z dnia 31 grudnia 1953 r. jako RAMOWY PLAN KONT DLA BANKÓW (skrót — RPKB). Równocześnie, w tym samym zarządzeniu Ministra Finansów została ustalona zasada, że poszczególne banki opracują na podstawie ramowego planu kont dla banków odrębne, dostosowane do własnych potrzeb branżowe plany kont.

Stosownie do kilkuletnich doświadczeń w zakresie funkcjonowania księgowości bankowej na bazie jednolitego planu kont dla banków oraz w oparciu o poważne osiągnięcia w dziedzinie rachunkowości i sprawozdawczości, po przejściu na ramowy plan kont w przemyśle i handlu, przy konstrukcji ramowego planu kont dla banków zaniechany został system dziesiętny numeracji poszczególnych elementów planu. Decyzja ta rozwiązała automatycznie skomplikowane w dotychczasowych warunkach zagadnienie utrzymania jednolitych zasad ogólnych ewidencji księgowej dla operacji wszystkich banków, przy jednoczesnym zapewnieniu pełnej elastyczności układu planu w zależności od odrębności potrzeb poszczególnych banków.

Utrzymanie ramowego planu kont jako jednolitego systemu ewidencji księgowej dla wszystkich banków, jest wyrazem jednolitości samego systemu bankowego i odpowiada podstawowym zadaniom tego systemu, wynikającym z ogólnych zadań narodowego planu gospodarczego. Z kolei, zadania planowe systemu bankowego stanowią wytyczne dla takiej organizacji ewidencji księgowej, która potrafi zapewnić ciągle, systematyczne i dokładne odzwierciedlanie przebiegu wykonania podstawowych planów finansowych gospodarki narodowej, jak budżetu państwa, planu kredytowego, planu kasowego, planu obrotów płatniczych z zagranicą oraz planu finansowania inwestycji i kapitałnych remontów.

Opracowany zgodnie z powyższymi założeniami ramowy plan kont dla banków stanowi jednolity, usystematyzowany zespół kont, zgrupowanych w częściach i rozdziałach, odpowiadających treści ekonomicznej i charakterowi gospodarczemu rejestrowanych na nich operacji. Cały plan składa się z czterech następujących części:

- I — Operacje z zakresu gospodarki eksploatacyjnej
- II — Operacje z zakresu gospodarki inwestycyjnej
- III — Operacje z zakresu gospodarki własnej
- IV — Konta pozabilansowe.

Powyższy podział na części umożliwia całkowite wyodrębnienie — w ramach jednolitego systemu kont — operacji właściwych dla banków specjalnych (Część — II) od operacji typowych dla banku kredytu krótkoterminowego (Część — I). Ponadto podział ten odgranicza automatycznie operacje wykonywane przez banki w ramach ich planowej działalności operacyjnej na rzecz życia gospodarczego (Części — I i II) od operacji dotyczących gospo-

darki własnej banków, jako jednostek, działających na zasadach rozrachunku gospodarczego (Część — III). Dzięki zgrupowaniu w Części IV wszystkich kont pozabilansowych, następuje automatyczne oddzielenie operacji bankowych, nie wywołujących żadnych zmian w aktywach i pasywach Banku, a więc stanowiących jedynie warunkowe, fakultatywne należności i zobowiązania, od należności i zobowiązań rzeczywistych, wynikających z realizacji zadań planowych Banku.

Każda z części dzieli się na rozdziały, oznaczone porządkowymi numerami od 1 do 61. Numeracja rozdziałów przebiega kolejno przez wszystkie części, przy czym między poszczególnymi częściami pozostawiono pewne rezerwy w numeracji, umożliwiające ewentualne tworzenie w przyszłości nowych rozdziałów w ramach odpowiedniej części. Oprócz numeru każdy rozdział posiada nazwę, odpowiadającą treści ekonomicznej operacji, rejestrowanych na kontach tego rozdziału. Ponadto, przy każdym rozdziale zamieszczone zostały symbole „A”, „P” lub „AP”, określające w jaki sposób dany rozdział powinien być wykazywany w bilansie Banku: w aktywach (A), w pasywach (P) czy w tzw. „układzie rozwiniętym” — częściowo w aktywach i pasywach (AP). Wreszcie, obok nazwy każdego rozdziału podane zostały symbole banków administrujących tymi rozdziałami, przy czym przyjęta została zasada, że rozdziałami używanymi we wszystkich bankach administruje Narodowy Bank Polski (NBP), natomiast rozdziałami dotyczącymi niektórych tylko banków — banki zainteresowane. W rezultacie, olbrzymią większością rozdziałów administruje Narodowy Bank Polski, rozdziałem 14, obejmującym operacje oszczędnościowe — Powszechna Kasa Oszczędności, natomiast rozdziałami dotyczącymi kontroli i finansowania inwestycji — banki specjalne (Bank Inwestycyjny i Bank Rolny) wspólnie. Administracja rozdziałem polega na prowadzeniu bieżącej rejestracji kont danego rozdziału i komentowaniu zasad ich funkcjonowania oraz na podejmowaniu — z własnej inicjatywy lub na wniosek innych banków — starań, mających na celu utworzenie, w razie istotnej potrzeby, nowego lub unieważnienie dotychczasowego konta, bądź dotychczasowych zasad ich funkcjonowania.

Ilość i nazwy rozdziałów oraz ich kolejność i wzajemny stosunek w obydwu częściach operacyjnych planu odpowiadają w zasadzie wszystkim postulatom, stawianym księgowości bankowej w warunkach gospodarki socjalistycznej. Przez swój układ i wzajemne ugrupowanie rozdziałów zapewnia bowiem ona nie tylko automatyczną kontrolę wykonania poszczególnych planów finansowych, realizowanych przez banki lecz również — dzięki właściwemu uszeregowaniu poszczególnych rozdziałów — odzwierciedla kształtowanie się stosunków finansowych między Bankiem a systemem finansowym przedsiębiorstw, budżetem i innymi bankami.

Poza tym sam układ rozdziałów obydwu części operacyjnych (I i II) planu kont jest niejako odbiciem naczelných zadań systemu bankowego, polegających — jak wiadomo — przede wszystkim na gromadzeniu zwolnionych chwilowo z bezpośredniego udziału w procesach gospodarczych środków pieniężnych przedsiębiorstw, budżetu oraz innych organizacji i instytucji i dokonywaniu ich rozdziału w formie planowych, zwrotnych kredytów banko-

wych na cele rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej. Zgodnie z tym, w pierwszej kolejności umieszczone zostały w poszczególnych zespołach rozdziałów — rozdziały pasywne, odzwierciedlające stany gromadzonych środków w drugiej natomiast — rozdziały dotyczące aktywnej działalności banków. Zasada ta stosowana jest konsekwentnie w całym prawie planie kont i to zarówno w stosunku do rozdziałów, a nawet kont w rozdziałach.

Rozdziały części III, dotyczącej gospodarki własnej Banku, posiadają w zasadzie układ bardzo zbliżony do ramowych planów kont w przemyśle i handlu. Zastosowanie w bankach tych samych powiązań księgowych m. in. w zakresie rejestracji środków trwałych, przedmiotów nietrwałych, funduszy własnych, zysków i strat — które obowiązują prawie we wszystkich innych jednostkach, działających na zasadzie rozrachunku gospodarczego, w znacznej mierze zwiększa stopień jednolitości ewidencji księgowej w skali całej gospodarki narodowej i równocześnie poważnie upraszcza w bankach dotychczasową technikę ewidencji w tym zakresie.

Obok części i rozdziałów, stanowiących uogólniające, zbiorcze elementy ewidencji księgowej, ramowy plan kont dla banków ustala jednolitą numerację i nazwy kont bilansowych i pozabilansowych. W porównaniu z częściami i rozdziałami, konta stanowią bardziej szczegółowy element ewidencji, wykazywane są pojedynczo w księdze głównej i stanowią podstawę do sporządzania bilansu.

W ramach prawie wszystkich kont bilansowych części I i II oraz niektórych kont pozabilansowych prowadzone są analityczne rachunki bankowe dla poszczególnych klientów. Ujmują one całokształt operacji bankowych, dokonywanych na rzecz danego klienta i odzwierciedlają wynikający z tego tytułu stan jego rozliczeń z Bankiem.

Zgodnie z zasadą przyjętą przy numerowaniu rozdziałów, również numeracja kont posiada charakter ciągły i przebiega przez cały plan kont, począwszy od 1 do 841. Końcowa liczba nie jest oczywiście równoznaczna z ilością kont. Analogicznie jak przy oznaczaniu rozdziałów, tak i przy numeracji kont przewidziane zostały na końcu każdego rozdziału, a w niektórych rozdziałach — również i w ich obrębie — odpowiednie rezerwy numerów dla ewentualnego uruchamiania potrzebnych w przyszłości kont. Tego rodzaju system numeracji kont jest logiczną konsekwencją, wynikającą z podstawowego założenia konstrukcji ramowego planu kont, który — jak to wspomniano wyżej — dotyczy potrzeb wszystkich banków. Ze względu na różnorodność tych potrzeb, w planie zostały uwzględnione jedynie te konta, które posiadają zastosowanie we wszystkich, bądź w większości banków. Nie podano natomiast kont występujących tylko w niektórych bankach. Dla tych właśnie kont utworzone zostały przerwy w numeracji kolejnej, której luki uzupełniane będą stopniowo w branżowych planach kont poszczególnych banków. Ponadto rezerwy te przeznaczone zostały również na uruchamianie w razie potrzeby nowych, nie dających się obecnie przewidzieć kont dla całego systemu bankowego.

Ze względu na fakt, że cyfrowy symbol konta bilansowego stanowi jeden z elementów numeru rachunku bankowego, którym każdy klient obowiązany jest oznaczać wszystkie dokumenty dotyczące operacji bankowych, wykorzystane zostały pierwsze jedno i dwucyfrowe numery kolejne, dla tych

kont, które obejmują decydującą większość rachunków bankowych i odzwierciedlają przeważającą ilość ogólnej liczby operacji. W trosce o maksymalne skrócenie numeru rachunku klienta, wypisywanego nieraz kilkakrotnie na milionach dokumentów bankowych, zarówno przez samych klientów jak i — w znacznym stopniu — przez pracowników banków, zrezygnowano z pewnego usystematyzowania numeracji kont, jakie daje jednakowa ilość cyfr w symbolu konta i nie uzupełniono — jak to ma miejsce w ramowych planach kont dla innych jednostek gospodarczych — jedno i dwucyfrowych symbolów dodatkowymi zerami na początku. Dzięki temu, w miejsce dotychczasowych, trzycyfrowych numerów kont JPKB, udało się oznaczyć jednocyfrowym numerem konta obejmujące rachunki rozliczeniowe i bieżące przedsiębiorstw, organizacji politycznych, zawodowych i społecznych, a dwucyfrowym — rachunki bieżące, pożyczkowe i specjalne przedsiębiorstw, jednostek budżetowych i banków. Biorąc pod uwagę olbrzymie ilości przypadków wypisywania pełnego numeru rachunków bankowych na dokumentach bankowych, dowodach rozliczeniowych fakturach oraz w korespondencji finansowej, nie trudno zorientować się w rozmiarach i skutkach tej drobnej na pozór zmiany, polegającej na przykład na ustaleniu symbolu „6“ — dla rachunków rozliczeniowych, zamiast dotychczasowego — „110“.

W celu uniknięcia wątpliwości przy numeracji kont, objętych rozdziałami, używanymi w niektórych tylko bankach i wskutek tego nie wymienionych w planie kont, podane zostały dla każdego z takich rozdziałów numery konta pierwszego i ostatniego w danym rozdziale.

Dla podkreślenia jednolitości dyscypliny księgowej, zarówno w zakresie kont bilansowych jak i poza bilansowych, ciągłość numeracji kolejnej kont obejmuje w tym samym stopniu konta pozabilansowe jak i bilansowe.

Komentarz opracowany równocześnie z ramowym planem kont dla banków, zawiera ogólne zasady funkcjonowania poszczególnych kont, jako elementów księgowości syntetycznej oraz ogólne wytyczne co do sposobu ujęcia i rozbudowy elementów księgowości analitycznej w branżowych planach kont. Dokładne precyzowanie techniki prowadzenia ewidencji analitycznych do kont podanych w ramowym planie nie było wskazane wobec różnorodności potrzeb poszczególnych banków.

II

PLAN KONT NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO (PKN) opracowany został ściśle według omówionych wyżej zasad, wynikających z ramowego planu kont. Pominięte zostały w nim rozdziały dotyczące innych banków i równocześnie szczegółowo rozwinięte i uzupełnione niezbędnymi kontami te rozdziały, które — ze względu na zakres działania — występują tylko w Narodowym Banku Polskim.

Spośród 16 rozdziałów części I RPKB nie wszedł do Planu Kont NBP jedynie rozdział 14, obejmujący wyłącznie operacje oszczędnościowe Powszechnej Kasy Oszczędności. Z drugiej strony, rozdziały: 1, 9, 10, 12 i 13, co do których w RPKB nie podano żadnych bliższych danych poza numerami i nazwą rozdziału, zostały w planie KONT NBP uzupełnione odpowiednimi kontami w ramach wyznaczonej numeracji.

Z części II weszły do Planu Kont NBP jedynie dwa rozdziały (23 i 25), dotyczące finansowania inwestycji niescentralizowanych limitowych i kapitałnych remontów, natomiast część III została zamieszczona w całości, gdyż dotyczy gospodarki własnej banków, która w zasadzie prowadzona jest w całym systemie bankowym jednolicie.

W ramach części IV zostały rozwinięte szczegółowo rozdziały: 51, 53 i 60, jako obejmujące operacje, występujące w zasadzie tylko w Narodowym Banku Polskim, natomiast pominięte — rozdziały 55 i 57, dotyczące wyłącznie banków specjalnych.

Zgodnie z powyższym, Plan Kont Narodowego Banku Polskiego posiada następujący układ:

A k t y w a

P a s y w a

CZĘŚĆ I — OPERACJE Z ZAKRESU GOSPODARKI EKSPLOATACYJNEJ

- R. 1 — Obrót gotówkowy
(konto 2 i 3)
- R. 4 — Kredyty obrotowe
- R. 5 — Kredyty antycypacyjne
- R. 6 — Kredyty przeterminowane
- R. 8 — Kredyty refinansowe
- R. 9 — Rozliczenia operacji zast.
(81, 83, 84, 85, 86)
- R. 10 — Budżet Państwa
(92, 99)
- R. 11 — Rozliczenia jedn. gosp. z b. P.
(112)
- R. 12 — Rozliczenia z Min. Fin.
(123)
- R. 13 — Dewizy i rozliczenia zagr.
(131, 132, 133, 134, 137, 142, 143, 145, 146, 147, 148)
- R. 15 — Różne zobow. i należności operac.
(192, 194)
- R. 16 — Rozliczenia wzajemne jedn. Banku
(221, 231, 233, 235, 237)

Razem część I

- R. 1 — Obrót gotówkowy
(konto 5)
- R. 2 — R-ki rozliczeniowe i bieżące
- R. 3 — Odmienne formy rozliczeń
- R. 7 — Rachunki banków
- R. 9 — Rozlicze. operacji zast.
(82, 85, 86)
- R. 10 — Budżet Państwa
(91, 93, 95, 96, 97, 98, 99)
- R. 10 — Rozl. jedn. gosp. z b. P.
(111)
- R. 12 — Rozliczenia z Min. Fin.
(121, 122, 123)
- R. 13 — Dewizy i rozliczenia zagr.
(134, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 149)
- R. 15 — Różne zobow. i należn. oper.
(191, 193, 195, 196)
- R. 16 — Rozliczenia wzajemne jedn. Banku
(221, 230, 232, 234, 236)

CZĘŚĆ II — OPERACJE Z ZAKRESU GOSPODARKI INWESTYCYJNEJ

- R. 23 — Finansowanie inwestycji niescentr. lim.
(364, 365)
- R. 25 — Finansowanie kapitałnych rem.
(402)

Razem część II

- R. 23 — Środki na inw. niesc. lim.
(361, 362)
- R. 25 — Środki na kapit. rem.
(401)

CZĘŚĆ III — OPERACJE Z ZAKRESU GOSPODARKI WŁASNEJ

- R. 41 — Środki trwałe
- R. 43 — Inwestycje i kap. rem. własne
(622, 623, 625)
- R. 44 — Materiały
- R. 45 — Rozliczenia bieżące
(642, 643, 644, 649)
- R. 46 — Rozliczenia wewnątrzbankowe
- R. 47 — Rozliczenia międzyokresowe
(667)
- R. 48 — Dochody i koszty
(673, 674, 675, 676)

Razem część III

- R. 42 — Fundusze własne
- R. 43 — Inwest. i kap. rem. własne
(621, 624)
- R. 45 — Rozliczenia bieżące
(641, 645, 650)
- R. 47 — Rozliczenia międzyokresowe
(666)
- R. 48 — Dochody i koszty
(671, 672)
- R. 49 — Zyski i straty

Tego rodzaju wyodrębnienie w poważnym stopniu ułatwia analizę działalności Banku na odcinku kluczowych zadań planowych.

Z e s p ó ł A — odzwierciedla przebieg realizacji planu kasowego. Obejmuje on zaledwie jeden rozdział, składający się z trzech kont: dwu aktywnych (2 i 3) — wykazujących stan gotówki w kasach i skarbcach Banku oraz jednego pasywnego (5) — reprezentującego stan pieniądza, wprowadzonego do obiegu. Po odjęciu sumy kont aktywnych od pasywnego, w zbiorczym bilansie Banku, otrzymujemy sumę pieniądza znajdującego się w obiegu poza kasami Banku.

Podkreślić należy, że rozdział 1 obejmuje obroty dokonane pieniądzem gotówkowym, od momentu wprowadzenia znaków pieniężnych do obiegu aż do chwili wycofania ich z obiegu. Znaki pieniężne, stanowiące właściwą rezerwę emisyjną, przeznaczoną dopiero do wprowadzenia do obiegu i w danym momencie nie pełniącą jeszcze funkcji pieniądza, wykazuje się — stosownie do wzorów Banku ZSRR — poza bilansem, na kontach pozabilansowych rozdziału 51.

W ten sposób księgowanie operacji kasowych i emisyjnych odpowiada bardziej potrzebom Banku w zakresie kontroli wykonania planu kasowego i w poważnym stopniu ułatwia wykorzystywanie danych księgowych w celach operatywnego oddziaływania na właściwy przebieg jego realizacji. W porównaniu z JPKB, w którym księgowano na kontach bilansowych stany i obroty znaków pieniężnych, znajdujących się w zapasie emisyjnym, obok obrotów i stanów gotówki w kasie obrotowej, stwierdzić należy, że ujęcie księgowe planu branżowego stanowi poważny krok naprzód w kierunku ścisłego dostosowania zasad ewidencji księgowej do charakteru gospodarczego rejestrowanych operacji.

Z e s p ó ł B — reprezentuje stan rozliczeń Narodowego Banku Polskiego z systemem finansowym przedsiębiorstw, przebieg planowej akumulacji wolnych chwilowo środków pieniężnych tego systemu na rachunkach bankowych oraz przebieg realizacji planu kredytowego.

Z ogólnej sumy zgromadzonych środków wyodrębnione zostały w oddzielnym rozdziale (3) środki i operacje, dotyczące odmiennych form rozliczeń za dostawy i usługi, co posiada ogromne znaczenie dla ciągłości obserwacji rozwoju tych form, mających — jak wiadomo — na celu odciążenie bardzo pracochłonnych dla Banku rozliczeń inkasowych.

Działalność Banku w zakresie bezpośredniego, krótkoterminowego kredytowania ujęta jest w dwóch oddzielnych rozdziałach (4 i 6). Rozdział 4 odzwierciedla udział planowych kredytów bankowych w finansowaniu eksploatacyjnej działalności przedsiębiorstw pracujących prawidłowo. Rozdział 6 wykazuje kształtowanie się nieprawidłowości finansowych i gospodarczych w przedsiębiorstwach kredytowanych, czego wyrazem jest stan kredytów preterminowanych.

Oddzielny rozdział (5) wykazuje stan udzielonych przez Bank krótkoterminowych, płatnych w zasadzie do końca bieżącego roku, kredytów antycypacyjnych i nie przekraczających zaplanowanych na ten rok rat amortyzacyjnych na kapitalne remonty. Kredytów udziela się tym przedsiębiorstwom, które w danym momencie nie posiadają dostatecznych

środków na pokrycie bieżących wypłat na kapitalne remonty. Udzielonym kredytem zasila się rachunek środków na kapitalne remonty, prowadzony w ramach rozdziału 25 (Zespół G). Spłata kredytu następuje bieżąco, z wpływających rat amortyzacyjnych.

Stosunek wzajemny stanu ogólnego aktywów do pasywów w tym zespole jest zasadniczym wskaźnikiem rozmiarów działalności Banku na odcinku kredytowania i rozliczeń podstawowych gałęzi naszej gospodarki narodowej.

Z e s p ó ł C — obejmuje rozdziały dotyczące rejestracji operacji pasywnych i aktywnych, dokonywanych przez Narodowy Bank Polski na rzecz innych banków. Cechą charakterystyczną rozdziału 7 i 8 jest to, że salda na nich występują tylko na szczeblu central banków. Oddziały banków posiadają rachunki w oddziałach NBP i dokonują za ich pośrednictwem wszelkich rozliczeń z kontrahentami swych klientów, posiadającymi rachunki w innych bankach. Salda bieżące tych rachunków są codziennie wyrównywane do zera przez oddziały NBP, które — w razie potrzeby — zasilają je automatycznie ze środków central banków, bądź przelewają nadwyżki środków z tych rachunków na rachunki central banków. Również udzielanie kredytu refinansowego następuje tylko na szczeblu central banków.

Różnica między aktywami i pasywami rozdziału 9 odzwierciedla stan rozliczeń Narodowego Banku Polskiego z innymi bankami z tytułu wykonywania na ich rzecz czynności zastępczych w miejscowościach, w których brak jest oddziałów tych banków, natomiast różnica aktywów i pasywów wszystkich rozdziałów tego zespołu wykazuje stan ogólny rozliczeń Banku z innymi bankami.

Z e s p ó ł D — przedstawia stan rozliczeń Narodowego Banku Polskiego z budżetem Państwa z tytułu kasowej obsługi tego budżetu. Posiada on zasadnicze znaczenie dla działalności Banku. Niezależnie od tego, że rozdziały te odzwierciedlają wykonanie kasowe budżetu po stronie dochodów i wydatków, co ma podstawowe znaczenie dla bieżącej kontroli przebiegu realizacji budżetu Państwa, wzajemny stosunek ogólnej sumy aktywów do pasywów wskazuje, czy ma miejsce dopływ środków do Banku ze strony budżetu, czy też ewentualnie Bank chwilowo zasila budżet.

Z e s p ó ł E — obejmuje tylko jeden rozdział, rejestrujący wyłącznie operacje zagraniczne, wskutek czego kontrola przebiegu wykonania planu obrotów płatniczych z zagranicą jest bardzo prosta i łatwa. W zależności od kształtowania się ogólnego salda tego rozdziału, uwydatnia się wpływ operacji zagranicznych na ogólny stan środków Banku.

Z e s p ó ł F — obejmuje operacje, które chwilowo nie mogą być rejestrowane na kontach poprzedzających, bądź wskutek tego, iż nie jest wyjaśniony ich charakter gospodarczy (sumy do wyjaśnienia), bądź dlatego, że stanowią one środki i fundusze przekazane Bankowi do czasowej administracji na warunkach określonych w oddzielnych przepisach prawnych (rozdział 15).

Rozdział 16 odzwierciedla obroty i stany wzajemnych rozliczeń między jednostkami organizacyjnymi Banku. Salda kont tego rozdziału reprezentują bądź to stan środków pieniężnych zaczerpniętych z

innych jednostek, bądź stan środków oddanych innym jednostkom. Globalne saldo tego rozdziału posiada z zasady charakter pasywny, świadczący o zdecydowanej przewadze ilościowej i wartościowej uznań w drodze nad obciążeniami.

Wyodrębnienie operacji rozliczeń międzyoddziałowych w oddzielny rozdział odpowiada charakterowi gospodarczemu tych operacji. Obejmują one rozliczenia dotyczące wszystkich rodzajów operacji bankowych, odzwierciedlają ruch pieniądza bezgotówkowego, pochodzącego lub przeznaczonego dla klientów, objętych wszystkimi systemami finansowymi. Włączenie więc tych operacji do Zespołu A — jak to miało miejsce w JPKB — czy też do którego innego z wymienionych wyżej zespołów — nie posiadałoby dostatecznego uzasadnienia gospodarczego.

Z e s p ó ł G — odzwierciedla całokształt obsługi bankowej w zakresie niescentralizowanych inwestycji limitowych oraz kapitalnych remontów.

Stosownie do ogólnej zasady prowadzenia rachunków bankowych dla operacji dotyczących finansowania inwestycji i kapitalnych remontów w „układzie rozwinętym”, salda kont rozdziałów 23 i 25 wykazywane są w pasywach i aktywach, odzwierciedlając oddzielnie stan środków i finansowania inwestycji niescentralizowanych limitowych oraz oddzielnie stan środków i finansowania kapitalnych remontów.

Ogólna suma finansowania inwestycji niescentralizowanych limitowych i kapitalnych remontów nie może przekraczać ogólnego stanu środków, przeznaczonych na te cele.

* * *

C z ę ś ć IV — obejmuje konta pozabilansowe, z których przeważająca większość przeznaczona jest do prowadzenia uzupełniającej ewidencji księgowej w zakresie operacji odzwierciedlanych na operacyjnych kontach części. Są to rozdziały:

51 — Zapas znaków pieniężnych — obejmujący obroty i stany znaków pieniężnych, znajdujących się w skarbcach jednostek organizacyjnych Banku, bądź w drodze między tymi jednostkami. Księgowania, dotyczące wprowadzenia znaków pieniężnych do obiegu, bądź wycofania ich z obiegu (konto 701) następują zawsze równolegle do księgowania na kontach bilansowych rozdziału I. Dla ewidencji i kontroli przesyłek znaków pieniężnych między jednostkami uruchomione zostały dwie pary kont administracyjnych centralnie przez oddziały wojewódzkie (704 — Znak pieniężny wysyłany oraz 705 — Znak pieniężny otrzymany) i Centralę (702 i 703 — o analogicznych nazwach, co i poprzednie, lecz dla przesyłek międzywojewódzkich).

W celu kontroli prawidłowości księgowania, dotyczących emisji znaków pieniężnych porównuje się w bilansach zbiorczych Banku na szczeblu Centrali sumę ogólną, otrzymaną z dodania: a) stanu zapasu emisyjnego (konto 701), b) równowartości efektywnych przesyłek w drodze (różnica między sumą stanów kont 702 i 704 a sumą stanów kont 703 i 705) oraz c) obiegu pieniężnego (konto bilansowe 5) — ze stanem konta pozabilansowego 706 (Dostawy wyprodukowanych znaków pieniężnych). Porównywane wielkości powinny być sobie równe.

52 — Kredyty budżetu Państwa — rejestrujący obroty i stany otwartych kredytów budżetowych,

rozprowadzonych przez Bank z polecenia Ministerstwa Finansów i innych dysponentów kredytów budżetu centralnego. Stany wykazane w tym rozdziale stanowią górną granicę dla wydatków budżetu centralnego, księgowanych na koncie 92 rozdziału 10.

56 — Rozliczenia inkasowe — odzwierciedlający rozmiary działalności Banku w zakresie dokonywania rozliczeń za dostawy i usługi w trybie rozliczeń inkasowych. Na kontach tego rozdziału figurują należności fakturowe dostawców (771), od momentu złożenia żądań zapłaty do inkasa aż do chwili wpływu zainkasowanej należności na rachunek rozliczeniowy dostawcy oraz zobowiązania fakturowe odbiorców (772) — od chwili otrzymania ich przez bank płatnika aż do chwili wykupu ich w ciężar rachunku odbiorcy.

Złożone w odpowiednim terminie żądania zapłaty, reprezentujące nie zainkasowane należności fakturowe, stanowią zabezpieczenie udzielonego przez Bank kredytu na należności fakturowe (konto bilansowe 44 — rozdział 4).

58 — Akredytywy i gwarancje — przeznaczony do księgowego ujęcia akredytyw, nadesłanych do wypłaty z jednostek otwierających akredytywy. Stan tego konta nie może przewyższać salda konta bilansowego 23 (rozdział 3), wykazującego równowartość środków przeznaczonych dla dokonania zapłaty za dostawy towarowe za pomocą tej formy rozliczeń.

60 — Rachunki zagraniczne — uzupełniający ewidencje księgowe, ujęte na kontach rozdziału 13. Rozdział ten odzwierciedla warunkowe należności i zobowiązania, wynikające z operacji bankowych z zagranicą, które nie mogą być księgowane na kontach bilansowych rozdziału 13 i umożliwiają bardziej wnikliwą analizę przebiegu wykonania planu obrotów płatniczych z zagranicą.

* * *

S a m o d z i e l n ą ewidencję, nie powiązaną bezpośrednio z kontami bilansowymi, stanowią następujące rozdziały:

53 — Znaki wartościowe — dla rejestracji operacji, związanych z przeprowadzaną przez Bank dystrybucją znaków wartościowych, tj. znaków opłaty skarbowej, opłaty sądowej i blankietów wekslowych (konto 721), jak również stanu udzielonych przez Bank zaliczek w znakach wartościowych dla niektórych grup punktów detalicznej sprzedaży (722).

59—Depozyty—dla księgowego ujęcia depozytów, przyjętych przez Bank na przechowanie oraz zapasów formularzy ścisłego zachowania. Wszystkie depozyty księgowane są na oddzielnych kontach (811—816) z zachowaniem podziału księgowego dla depozytów własnych, obcych i na zabezpieczenie.

Odrębne konto (817) odzwierciedla stan książeczek czekowych, zleceń wypłaty zasiłków ZUS i bloczków numerków kasowych, a więc formularzy związanych bezpośrednio z obrotem gotówkowym oraz blankietów deklaracji i dowodów depozytowych jak również nie zużytych arkuszy księgi głównej.

61 — Różne ewidencje — dla ujęcia księgowego należności Banku odpisanych na straty ale jeszcze nie umorzonych. Księgowania na koncie tego rozdziału (841) dokonuje się równolegle do księgowania na koncie bilansowym 681 — Zyski i straty, na skutek decyzji Centrali Banku.

Dla odzwierciedlenia całokształtu gospodarki własnej Banku, jako samodzielnej jednostki gospodarczej, działającej na rozrachunku gospodarczym w ramach obowiązującego systemu finansowego dla banków państwowych, przeznaczona jest **część III — Operacje z zakresu gospodarki własnej**.

Układ i ogólne zasady funkcjonowania kont bilansowych, wchodzących w skład rozdziałów tej części **Planu Kont NBP** nie zawierają żadnych odchyśleń od zasad ustalonych w Ramowym Planie kont dla Banków, który — jak to wspomniano wyżej — w dużym stopniu jest zbliżony do zasad obowiązujących w ramowych planach kont dla przedsiębiorstw.

W skład części III wchodzi następujące rozdziały:

41 — Środki trwałe — dla odzwierciedlenia ogólnej wartości środków trwałych, znajdujących się w posiadaniu Banku (konto 601), stopnia umorzenia środków trwałych, znajdujących się w eksploatacji (konto 603) oraz operacji związanych z likwidacją środków trwałych (604).

Do bilansu przyjmuje się wartość rzeczywistą środków trwałych, tj. wartość wg ceny nabycia (601), zmniejszoną o sumę umorzenia (603).

42 — Fundusze własne — dla ujęcia wszystkich funduszy własnych Banku, przeznaczonych na pokrycie środków trwałych oraz przewidzianą w systemie finansowym rezerwę na wyrównanie ewentualnych strat. Z ogólnej sumy funduszy własnych (statutowego, rezerwowego, środków trwałych i funduszy specjalnych) dokonuje się zaliczkowych przelewów

a) do budżetu Państwa, z tytułu rat kwartalnych na poczet planowanego zysku za rok bieżący.

b) do Banku Inwestycyjnego, z tytułu zaplanowanej części zysku, przeznaczonej na inwestycje pozalimitowe.

Powyższe przelewy księgowane są na dwóch oddzielnych kontach (616 i 617), a wyrównanie powstałych sald następuje po zatwierdzeniu bilansu i ustaleniu czystego zysku.

43 — Inwestycje i kapitalne remonty własne — dla księgowego ujęcia całokształtu operacji związanych z gromadzeniem środków i finansowaniem własnych inwestycji i kapitalnych remontów. Środki na finansowanie inwestycji niescentralizowanych limitowych oraz kapitalnych remontów księgowane są w ramach tego rozdziału na kontach pasywnych 621 i 624, finansowanie zaś — na aktywnych kontach 622, 623 i 625.

Finansowanie inwestycji scentralizowanych limitowych oraz inwestycji pozalimitowych odbywa się ze środków zaczerpniętych z Banku Inwestycyjnego i rejestrowane jest na tych samych kontach.

44 — Materiały — służy do księgowania wszelkich zapasów materiałowych, znajdujących się w magazynach centrali i oddziałów wojewódzkich, niezbędnych do wykonywania planowych zadań Banku, a nabywanych ze środków obrotowych w granicach kwot, zaplanowanych w preliminarzu budżetowym.

Poza tym rozdział ten odzwierciedla stan przedmiotów nietrwałych, znajdujących się w użytkowaniu Banku. Przedmioty te figurują na koncie tego rozdziału w wysokości 50% ceny nabycia, która zo-

staje spisana na koszty (konto 675) z chwilą całkowitego zużycia się danego przedmiotu.

Trzy rozdziały kolejne, a mianowicie:

45 — Rozliczenia bieżące

46 — Rozliczenia wewnątrzbankowe

47 — Rozliczenia międzyokresowe

ujmują księgowo stan rozliczeń Banku —

a) z pracownikami z tytułu nadwyżek i niedoborów kasowych oraz wypłacanych do rozliczenia zaliczek administracyjnych i gospodarczych,

b) z dostawcami formularzy i druków bankowych oraz przebieg wzajemnych rozliczeń między jednostkami Banku z tytułu przerzutów tych formularzy,

c) z własnymi przedsiębiorstwami, z tytułu udzielonych im nieodpłatnie środków trwałych i obrotowych,

d) z tytułu gromadzenia i odprowadzania odpisów amortyzacyjnych na inwestycje i kapitalne remonty,

e) z tytułu bieżącej obsługi kasowej Centrali i oddziałów wojewódzkich przez oddziały operacyjne,

f) w zakresie rozgraniczenia dochodów i kosztów przyszłych okresów od bieżącego okresu budżetowego,

g) z tytułu wszelkich innych należności i zobowiązań.

Dwa ostatnie rozdziały części III, tj. **48 — Dochody i koszty Banku oraz 49 — Zyski i straty** — służą do odzwierciedlenia przebiegu wykonania budżetu Banku oraz ustalenia ostatecznego wyniku finansowego działalności Banku.

Konta rozdziału 48 prowadzone są przez cały rok w „układzie rozwiniętym“, wskutek czego wykazują bieżąco wykonanie budżetu od strony dochodów i kosztów.

Do bilansu rocznego netto przenosi się salda kont dochodów i kosztów na jedyne konto rozdziału 49, a mianowicie: 681 — Zyski i straty, na którym następuje wysaldowanie przeniesionych sum i wyprowadzenie ostatecznego wyniku finansowego (zysku lub straty), który wykazywany jest w bilansie w jednej kwocie.

* * *

Omówione w ramach niniejszego artykułu ważniejsze zagadnienia konstrukcji nowego planu kont, nie wyczerpują oczywiście bardzo obszernego materiału z tego zakresu. Szczególnie ważne jest naświetlenie dość radykalnych zmian, wprowadzonych w księgowości analitycznej do kont części III, która w JPKB była zbyt rozbudowana w porównaniu z istotnymi potrzebami Banku i zasadami ewidencji stosowanej w przemyśle i handlu.

Wpływ daleko idących uproszczeń wprowadzonych w zakresie tego odcinka ewidencji księgowej na terenie NBP, niewątpliwie da się odczuć bezpośrednio po przejściu na Nowy Plan Kont i przyniesie poważne odciążenie na odnośnych odcinkach pracy.

Tematyka ta, dotycząca zwłaszcza ewidencji analitycznej kosztów, środków trwałych, przedmiotów nietrwałych oraz gospodarki magazynowej, będzie przedmiotem następnych opracowań z dziedziny księgowości Banku.

LIKWIDACJA LUZÓW FINANSOWYCH

Określając kierunek działalności banków w społeczeństwie socjalistycznym W. I. Lenin powiedział „Polityka w dziedzinie bankowości, nie ograniczając się tylko do nacjonalizacji, powinna stopniowo lecz konsekwentnie iść w kierunku przekształcenia banków w jednolity aparat rachunkowości i regulacji życia gospodarczego całego kraju zorganizowanego na sposób socjalistyczny“.

J. W. Stalin, kontynuując i rozwijając naukę Lenina, określił rolę i znaczenie banku socjalistycznego w zakresie ogólnopaństwowej ewidencji i kontroli, produkcji i podziału produktu społecznego jako części dyktatury proletariatu i dał wytyczne do najbardziej racjonalnej organizacji spraw kredytowych ZSRR.

Z przytoczonych tez Lenina i Stalina widzimy, że rola naszego Banku w budowie gospodarki socjalistycznej jest bardzo poważna i od dobrego i sprawnego wykonywania powierzonych Bankowi zadań w dużym stopniu zależny jest szybki i właściwy rozwój naszego życia gospodarczego. Zadania swe Bank wypełnia poprzez wykonywanie szeregu funkcji, a jedną z najważniejszych wśród nich jest kredytowanie przedsiębiorstw.

Najważniejsze zadania kredytu bankowego są następujące:

- 1) sfinansowanie środków obrotowych potrzebnych przedsiębiorstwom do wykonywania ich zadań planowych,
- 2) kontrola poprzez kredyt:
 - a) zgodnego z planem przebiegu procesów produkcyjnych,
 - b) ruchu zasobów materialnych,
- 3) mobilizujące oddziaływanie na przedsiębiorstwa w kierunku właściwego i oszczędnego gospodarowania posiadanymi przez nie środkami obrotowymi.

Przy rozbudowie naszego systemu kredytowego Bank kierował się zawsze tymi wytycznymi, uwzględniając równocześnie konieczność dostosowywania go do poziomu gospodarki przedsiębiorstw na poszczególnych etapach jej rozwoju.

Obowiązujący każdorazowo system kredytowy może wykonać wymienione wyżej zadania (zwłaszcza ujęte w punkcie 2 i 3) pod warunkiem, że akcja kredytowania przedsiębiorstw skoncentrowana będzie wyłącznie w banku finansującym. Należy przy tym podkreślić, że niemal wyłącznie od spełnienia tego warunku zależna jest skuteczność bieżącej kontroli bankowej. Jeśli bowiem zadaniem Banku jest kontrola działalności gospodarczej przedsiębiorstw i oddziaływanie przy pomocy środków kredytowych na prawidłowy przebieg procesów eksploatacyjnych, to zadanie to będzie dobrze spełnione tylko wówczas jeżeli wszelkie (przynajmniej poważniejsze) odchylenia od prawidłowej gospodarki Bank będzie rejestrował bieżąco — niemal codziennie. Ujawnianie wszelkich odchylenia od prawidłowej gospodarki dopiero po otrzymaniu sprawozdawczości od przedsiębiorstw lub przeprowadzeniu lustracji należy uważać za spóźnione i do pewnego stopnia za mijające się z podstawowym celem, jakim jest oddziaływanie Banku na prawidłowość gospodarki przedsiębiorstw. Ustalenie odchylenia od prawidłowej gospodarki przedsiębiorstw dopiero na podstawie sprawo-

zdawczości dlatego mija się częściowo z celem, że odchylenia te ustalane są w tym samym czasie również i przez jednostki nadrzędne przedsiębiorstw i w związku z tym bardzo często interwencje nasze w jednostkach nadrzędnych następują w tym czasie, kiedy one już same te odchylenia uchwyciły i zdolały niejednokrotnie już na nie zareagować.

Jeżeli zwrócimy uwagę na to, że sprawozdania przedsiębiorstw najwcześniej wpływają do Banku około 10 każdego miesiąca za miesiąc ubiegły (sprawozdawczość przyspieszona) i dopiero wtedy mamy podstawę do stwierdzenia nieprawidłowości, to musimy się z tym pogodzić, że przedsiębiorstwo może pracować nieprawidłowo przez 30 — 40 dni, zanim nastąpi interwencja Banku i dopiero wówczas może nastąpić pewna reakcja na złą gospodarkę przedsiębiorstwa. A więc w tym czasie nastąpi odpowiednia interwencja bezpośrednio w przedsiębiorstwie. Jeżeli natomiast stwierdzone uchybienia wymagają interwencji w jednostce nadrzędnej, to reakcja tej ostatniej nastąpi w odpowiednio późniejszym czasie.

Zdaje się, że nie trzeba obszerniej omawiać skutków, jakie powstają dla gospodarki narodowej w wyniku tak stosunkowo późnej reakcji na nieprawidłowości w gospodarce przedsiębiorstw.

Dlatego też położenie wielkiego nacisku na kontrolę bieżącą — codzienną jest moim zdaniem sprawą o pierwszoplanowym znaczeniu. Kontrola bieżąca przy pomocy środków kredytowych będzie nam bieżąco wykazywała poważniejsze odchylenia od założeń planowych tylko wówczas, jeżeli wszelkiego rodzaju trudności finansowe będą zmuszały przedsiębiorstwa do występowania z wnioskami o dodatkowe kredyty lub prolongatę terminów spłaty kredytów uprzednio udzielonych a nie spłaconych w wyznaczonym terminie z powodu niewykonania przez przedsiębiorstwo założeń planowych (nieupłynięcie nadmiarów zapasów itp.). Jeżeli przedsiębiorstwo mimo powstania trudności finansowych i posiadania możliwości wykorzystania kredytu nie występuje z wnioskami o udzielenie dodatkowych kredytów, to wyrazem wspomnianych odchylenia będzie odpowiedni wzrost przeterminowanych zobowiązań wobec dostawców, budżetu itp.

Gdyby odpowiednikiem odchylenia od założeń planowych (odchylenia w wyniku których przedsiębiorstwo angażuje środki większe od planowanych) mógł być tylko wzrost kredytów lub zobowiązań przeterminowanych wobec dostawców, lub też łącznie kredytów i zobowiązań wobec dostawców, to bieżące stwierdzanie poważniejszych odchylenia od planu, a zatem i ustalanie przyczyn i odcinka gospodarki, na którym te odchylenia nastąpiły, nie nasuwałoby większych trudności i umożliwiałoby w poważniejszych przypadkach natychmiastową interwencję, zmierzającą w kierunku usunięcia nieprawidłowości w pracy kredytowanych przedsiębiorstw.

Stwierdzenie poważniejszych odchylenia od założeń planu poprzez zmiany w wysokościach wykorzystanych kredytów i w kształtowaniu się stanów przeterminowanych zobowiązań wobec dostawców (oczywiście z uwzględnieniem zmian w stanach przeterminowanych należności fakturowych) byłoby bardzo łatwe, nie wymagałoby specjalnie skomplikowanych obliczeń i kompletowania szeregu róż-

nych danych i stałoby się bardzo poważnym i pożytecznym instrumentem do realizowania rzeczywistej bieżącej kontroli bankowej i bieżącego oddziaływania poprzez tę kontrolę na prawidłowość pracy kredytowanych przedsiębiorstw.

Dla osiągnięcia jednak tego celu należałoby bezwzględnie zlikwidować wszelkie inne źródła dofinansowywania się przedsiębiorstw. Źródłami tymi są luzy finansowe, które powstają z przyczyn niezależnych od przedsiębiorstw oraz w wielu przypadkach stwarzane są dowolnie przez same przedsiębiorstwa w postaci zobowiązań, których nieterminowe regulowanie nie pociąga za sobą żadnych sankcji karnych.

Jest rzeczą całkowicie zrozumiałą, że jeżeli kredyt bankowy ma spełniać rolę na odcinku usprawnienia gospodarki przedsiębiorstw, to musi on, po pierwsze, występować w przypadkach, gdy w przedsiębiorstwie występuje dodatkowe zapotrzebowanie na środki obrotowe, po drugie, przez ustalenie terminów spłaty musi mobilizować przedsiębiorstwo do usunięcia niedociągnięć w jego pracy w czasie określonym przez termin spłaty kredytu.

Jeżeli przedsiębiorstwo posiada luzy finansowe albo ma możliwości stworzenia ich sobie, to nie korzysta z kredytu, nie powiększa swoich zobowiązań wobec dostawców i tym samym bieżąco referent kredytowy, nie widząc trudności finansowych, zakłada, że przedsiębiorstwo pracuje prawidłowo. Wszelkie nieprawidłowości, pokrywane luzami finansowymi, mogą być ujawnione dopiero przy analizie materiału sprawozdawczego a więc w znacznie późniejszym czasie. Widzimy zatem, że luzy finansowe, jeżeli nie uniemożliwiają całkowicie, to przynajmniej w bardzo poważnym stopniu utrudniają kontrolę bieżącą przy pomocy obserwowanych zmian w wykorzystywanych przez przedsiębiorstwa kredytach i zmian w stanach przeterminowanych zobowiązań wobec dostawców, (z uwzględnieniem zmian w stanach przeterminowanych należności).

Poza tym luzy finansowe działają demobilizująco na przedsiębiorstwa na odcinku usprawnień ich pracy, a w szczególności na odcinku upłynniania nadmiernych remanentów i właściwego wykorzystywania posiadanych przez nie środków obrotowych. Doświadczenie wskazuje nam, że tylko niewielka stosunkowo ilość przedsiębiorstw podchodzi z pełnym zrozumieniem do akcji właściwego wykorzystywania środków obrotowych i upłynniania nadmiarów oraz zapobiegania — poprzez prawidłową gospodarkę zaopatrzeniową — powstawaniu zapasów zbędnych i nadmiernych. Walkę o upłynnienie nadmiarów, o uporządkowanie gospodarki zaopatrzeniowej, o usprawnienie organizacji zbytu i synchronizację produkcji ze zbytem prowadzi Bank tylko poprzez stosowanie stałej presji na przedsiębiorstwa, poprzez stosowanie sankcji kredytowych, powodujących w przedsiębiorstwach trudności płatnicze i poważne obciążenia kosztów z tytułu karnych odsetek, opłacanych od nie pokrywanych w terminie faktur dostawców i odprowadzanych z opóźnieniem podatków. Rzecz oczywista, że efektywność oddziaływania tych sankcji jest odpowiednio mniejsza lub nie ma jej zupełnie w zależności od posiadania przez przedsiębiorstwo luzów finansowych i ich wielkości.

Widzimy zatem, że istnienie luzów finansowych w bardzo poważnym stopniu utrudnia, jeżeli wręcz

nie uniemożliwia, wykonywanie kontroli bieżącej poprzez konstatowanie zmian w wysokościach wykorzystywanych kredytów bankowych i stanach przeterminowanych zobowiązań oraz ułatwia przedsiębiorstwom unikanie skutków sankcji kredytowych i tym samym opóźnia lub uniemożliwia oddziaływanie na usprawnienie pracy kredytowanych przedsiębiorstw.

W świetle tych uwag musimy dojść do wniosku, że pozostawianie przedsiębiorstwom luzów finansowych lub umożliwianie im tworzenia sobie tych luzów jest pod każdym względem szkodliwe i dlatego należałoby się poważnie zastanowić nad sprawą ich likwidacji.

Stawiając zagadnienie likwidacji luzów finansowych przeanalizujemy po kolei odcinki, na których one powstają oraz skutki ich istnienia.

Przede wszystkim przeanalizujemy te luzy finansowe, których istnienie ma charakter trwały lub które mogą sobie przedsiębiorstwa stwarzać dowolnie.

KSZTAŁTOWANIE SIĘ STANÓW ZAPASÓW PONIŻEJ NORMATYWU

Ustalanie normatywów w wysokościach powyżej rzeczywistych potrzeb do wykonywania zadań planowych jest obecnie zjawiskiem coraz częstszym. Ustalanie zbyt wysokich normatywów jest wynikiem 1) albo błędnego ich planowania, 2) albo niemożnością — z przyczyn niezależnych od przedsiębiorstwa — uzupełnienia stanów zapasów do wysokości ustalonych normatywów, mimo że ustalenie tak wysokiego normatywu jest ze względów gospodarczych całkowicie uzasadnione. W pierwszym przypadku przedsiębiorstwo, mogąc pracować bez żadnych zakłóceń przy stałych zapasach niższych od ustalonego normatywu, stwarza sobie luz finansowy, który utrzymuje się z reguły w ciągu całego roku i może ulec likwidacji dopiero przy ewentualnej korekcie normatywu na rok następny, ale tylko wówczas — jak nas uczy doświadczenie — jeżeli wywierana będzie odpowiednia presja przez Bank i to już na dłuższy okres czasu przed zatwierdzeniem normatywów na rok następny.

W drugim przypadku stany zapasów kształtują się poniżej normatywu na przykład z tego powodu, że zdolność produkcyjna dostawcy jest ograniczona i może on dostarczać zamówione towary tylko w wysokościach wystarczających na zaspokojenie kilku dniowych potrzeb produkcji bieżącej odbiorcy, który w tych warunkach nie może uzupełnić swych zapasów do wysokości ustalonego normatywu, mimo że utrzymywanie się ich faktycznego stanu poniżej normatywu jest niebezpieczne i stale zagraża utrzymaniu ciągłości produkcji.

Zarówno w pierwszym jak i w drugim przypadku powstaje luz finansowy o charakterze trwałym, ujemnie oddziałujący na usprawnienie gospodarki przedsiębiorstw i utrudniający kontrolę bieżącą pracy przedsiębiorstw. Coraz częściej spotykamy się z takimi faktami, że ogólny stan zapasów materiałowych nie przekracza normatywu, podczas gdy w poszczególnych grupach materiałowych powstają niejednokrotnie bardzo poważne stany ponadnormatywne kosztem utrzymywania zapasów w in-

nych grupach w wysokościach znacznie niższych od ustalonych dla nich normatywów. W tych przypadkach oddziaływanie przez Bank przy pomocy restrykcji kredytowych w kierunku zlikwidowania stanów ponadnormatywnych nie wchodzi w ogóle w rachubę, gdyż przedsiębiorstwa nie korzystają z kredytu i nie posiadają przeterminowanych zobowiązań fakturowych, a więc nie ponoszą żadnych dodatkowych ciężarów finansowych, które zmuszałyby je do likwidowania niepotrzebnych nadmiarów.

Dlatego też w przypadkach stałego utrzymywania się stanów poniżej normatywnych, stwierdzonych czy to na podstawie oświadczeń o stanie zapasów, składanych przy wnioskach kredytowych, czy na podstawie analizy bilansów, Oddziały powinny odpowiednio naświetlić w swej sprawozdawczości przyczyny powstawania luzów finansowych na tym odcinku, aby ułatwić zainteresowanym wydziałom Centrali poczynienie odpowiednich kroków w kierunku ich likwidacji. Sprawa korekty normatywów w dół powinna znaleźć swe rozwiązanie również i na szczeblu Ministerstwa Finansów, gdyż wiąże się ona z koniecznością odprowadzenia nadwyżki funduszy obrotowych własnych, a poza tym musiałby być ustalony tryb postępowania w przeprowadzaniu tych korekt.

Odprowadzanie podatku obrotowego za sprzedaż dokonaną w każdej dekadzie w terminie 15 dni po upływie dekady stwarza przedsiębiorstwu poważną luzę finansową, wielkość której zależy od wysokości stopy podatkowej oraz terminowego wykupywania faktur przez odbiorców.

Istnieje cały szereg przedsiębiorstw a nawet gałęzi przemysłu, które odprowadzają stosunkowo wysoki podatek obrotowy i posiadają w związku z tym bardzo poważne luzy finansowe. Luzy te niejednokrotnie znacznie przewyższają ogólne stany ponadnormatywne tych przedsiębiorstw, umożliwiają im pokrywanie wszelkich nieprawidłowości w ich gospodarce bez korzystania z kredytu bankowego, a tym samym uniemożliwiają Bankowi właściwe i szybkie oddziaływanie przy pomocy środków kredytowych na celowe wykorzystywanie posiadanych przez przedsiębiorstwa środków obrotowych i usprawnienie ich działalności gospodarczej.

Luzy te zwiększają się obecnie jeszcze bardziej w związku z poprawieniem się sytuacji płatniczej jednostek handlowych na szczeblu zbytu i hurtu, którym został przedłużony cykl inkasowy (zarządzenie Prezesa Banku Nr 7 z dnia 12 stycznia 1954 r.).

Luzów tych nie posiadają przedsiębiorstwa odprowadzające podatek bezpośrednio od zainkasowanych faktur w dniu wpływu należności za sprzedane towary. Wydaje się, że celem zlikwidowania luzów finansowych powstających w wyniku odprowadzania podatku obrotowego po upływie 15 dni od ukończenia dekady, w której dokonana została sprzedaż, należałoby przejść na system bieżącego odprowadzania podatków od wpływów ze sprzedaży tak, jak to ma miejsce przy odprowadzaniu podatku w przemyśle cukrowniczym, spirytusowym i tytoniowym. Przy tym systemie odprowadzania podatku obrotowego przyspieszyłyby się wpływy z podatków i zlikwidowane zostałyby luzy finansowe, tak trudne na tym odcinku do ustalenia przy wykonywaniu bieżącej kontroli bankowej.

LUZY FINANSOWE POWSTAJĄCE NA ODCINKU ROZLICZEŃ Z BUDŻETEM

Te luzy finansowe należałoby podzielić na dwa rodzaje:

1) powstające w wyniku osiągania przez przedsiębiorstwa ponadplanowych zysków i zatrzymywania ich części, określonej przepisami, w przedsiębiorstwie do końca roku,

2) nieterminowe lub nie w pełnych wysokościach odprowadzanie przez przedsiębiorstwa zysków planowych i ponadplanowych.

Odnosnie uprawnień zezwalających przedsiębiorstwu na zatrzymywanie określonej części zysków ponadplanowych należałoby zastanowić się nad tym, w jakim celu zostawia się przedsiębiorstwu te dodatkowe środki, poza funduszami własnymi na wyposażenie w środki obrotowe własne w granicach normatywu. Utrzymuje się, że jest to premia za dobrą gospodarkę przedsiębiorstwa. Można by to rzeczywiście traktować jako premię za dobrą gospodarkę, gdyby istotnie zyski ponadplanowe były zawsze wynikiem dobrej gospodarki przedsiębiorstwa. Tymczasem do powstawania zysków ponadplanowych w większości przypadków przyczynia się szereg czynników całkowicie niezależnych od dobrej gospodarki i odpowiednia część tych zysków, niezależnie od przyczyn ich powstania, mechanicznie pozostaje w przedsiębiorstwie. Trudno w tych warunkach uważać przyznanie takiej premii za uzasadnione. Poza tym powstaje pytanie czy w ogóle należy stosować tego rodzaju premie, które w rzeczywistości nie mogą służyć żadnemu innemu celowi, jak tylko ułatwianiu przedsiębiorstwu pokrywania pewnych trudności finansowych bez uciekania się do pomocy kredytowej Banku i tym samym i uchylaniu się spod kontroli Banku.

Wydaje mi się, że dostateczną i efektywnie dającą pewne korzyści materialne premią za wypracowanie zysków ponadplanowych są odpowiednie zwiększone odpisy na fundusz zakładowy. Pozostawianie natomiast części zysków w przedsiębiorstwie w ciągu całego roku przyczynia się do tego, że przedsiębiorstwo może tą nadwyżką finansować pewną część zapasów ponadnormatywnych lub ich całość — zależnie od wysokości tej nadwyżki — bez ponoszenia dodatkowych ciężarów finansowych, składania planów rozładowania, a więc bez odczuwania żadnego nacisku na usprawnienie swej gospodarki zaopatrzeniowej. Widzimy zatem, że tego rodzaju premia nie wpływa dodatnio na usprawnienie gospodarki przedsiębiorstw, utrudnia kontrolę bankową i osłabia oddziaływanie banku przy pomocy środków kredytowych na działalność gospodarczą przedsiębiorstw.

W celu usunięcia luzów na tym odcinku należałoby zmienić przepisy o odprowadzaniu zysków ponadplanowych w tym kierunku, że powinny one być odprowadzane w całości i bieżąco w orientacyjnych wysokościach, a ostateczne rozliczenia następowałyby po sporządzeniu bilansów.

Drugim rodzajem luzów finansowych powstających na odcinku rozliczeń z budżetem są dodatkowe środki, które przedsiębiorstwa mogą zdobywać — niemal bezkarnie — przez opóźnianie przelewów zysków planowych i ponadplanowych na rachunki rozliczeniowe swych jednostek nadrzędnych, rozliczających się centralnie z budżetem.

Obecnie, kiedy poszczególne resorty rozliczają się z budżetem per saldo, niedobory środków jednych przemysłów pokrywane są z nadwyżek środków innych przemysłów. Otrzymanie zatem w terminie dotacji na wyrównanie niedoboru środków obrotowych własnych uzależnione jest całkowicie od terminowego akumulowania planowych odprowadzeń środków na rachunkach rozliczeniowych centralnych zarządów, a tym samym od terminowego przelewania przez przedsiębiorstwa planowanych zysków i nadwyżek środków obrotowych.

Niedotrzymanie terminów odprowadzeń powoduje cały szereg zaburzeń finansowych i niepożądanych efektów gospodarczych, gdyż przedsiębiorstwa nie otrzymujące w terminie planowych dotacji popadają w trudności finansowe, nie wykupują w terminie faktur dostawców i pogłębiają tak szkodliwe gospodarczo wzajemne kredytowanie się przedsiębiorstw, natomiast przedsiębiorstwa opóźniające przelewy zysków i nadwyżek środków obrotowych stwarzają sobie przejściowe luzy finansowe, które również — jak to już wspomniano wyżej — są czynnikiem wysoce niepożądanym.

Dla dobra sprawności i terminowości rozliczeń oraz normalizacji sytuacji finansowej przedsiębiorstw konieczne jest całkowite zabezpieczenie terminowości rozliczeń z budżetem. Obowiązujące przepisy przewidują przymusowe dokonywanie przez Bank przekazów z tytułu rozliczeń z budżetem na podstawie zlecenia jednostki nadrzędnej.

Należy z przykrością stwierdzić, że centralne zarządy i równorzędne im jednostki nadrzędne wykazują większą troskę i aktywność w ściąganiu zaległych wpłat przedsiębiorstw tylko w tych przypadkach, jeżeli nie mają w dostatecznej wysokości zakumulowanych kwot na swych rachunkach rozliczeniowych na planowe odprowadzenia do budżetu. Nie wykazują natomiast dostatecznej aktywności w ściąganiu zaległych wpłat, przeznaczonych na pokrycie części planowanych strat i niedoborów środków obrotowych podległych im przedsiębiorstw.

Dlatego też Bank winien oddziaływać na centralne zarządy w kierunku zwiększenia ich dbałości o terminowe ściąganie wpłat od podległych im przedsiębiorstw, co z jednej strony zlikwiduje zbędne luzy finansowe, a z drugiej umożliwi terminowe dotowanie planowych strat i niedoborów środków obrotowych.

Widzimy zatem, że posiadanie przez przedsiębiorstwa luzów finansowych, a zwłaszcza takich, które mają charakter trwały, lub które mogą sobie przedsiębiorstwa stwarzać w przypadkach występowania u nich pewnych trudności finansowych, wpływa demobilizująco na usprawnianie ich pracy i w poważnym stopniu utrudnia Bankowi pozytywne oddziaływanie przy pomocy środków kredytowych na działalność gospodarczą przedsiębiorstw.

Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że spójnia kredytowa Banku z przedsiębiorstwem zacieśni się tylko w tym przypadku, jeżeli każdorazowe uzasadnione zapotrzebowanie przedsiębiorstw na środki obrotowe będzie zaspokajane kredytami bankowymi, przy pomocy których — przez właściwe i realne ustalanie terminów ich spłaty — Bank będzie mógł skuteczniej oddziaływać na prawidłowe i celowe wykorzystywanie przez przedsiębiorstwa posiadanych środków obrotowych.

Z przytoczonej argumentacji wynika, że sprawa likwidacji luzów finansowych jest bardzo aktualna. Likwidacja ta powinna być przeprowadzona w ten sposób, aby praktycznie luzy finansowe nie mogły powstawać na omówionych odcinkach i mogły być jak najszybciej likwidowane w przypadkach ich powstawania.

Likwidowanie luzów finansowych w drodze potrącania ich od udzielanych kredytów lub planowania ich we wnioskach do kwartalnych planów kredytowych i pomniejszanie o nie kwartalnych limitów kredytowych nie dałoby pożądaných rezultatów, gdyż powstawałyby niemożliwe do pokonania trudności techniczne przy planowaniu tych luzów, jak i ustalaniu ich wysokości przy każdorazowym udzielaniu kredytów. Poza tym ten sposób likwidacji nie mógłby mieć zastosowania w tych przypadkach, kiedy luzy finansowe przedsiębiorstwa są stosunkowo wysokie, pokrywają wszystkie trudności finansowe i w związku z tym przedsiębiorstwo nie ma potrzeby ubiegania się o uzyskanie kredytu bankowego.

W świetle tych uwag likwidacja luzów finansowych o charakterze trwałym oraz luzów, które przedsiębiorstwa mogą sobie stwarzać przez nieterminowe przelewanie na rachunki rozliczeniowe centralnych zarządów planowych zysków i nadwyżek środków obrotowych winna nastąpić w drodze wydania odpowiednich zarządzeń uniemożliwiających powstawanie luzów finansowych.

Dla całkowitego wyczerpania zagadnienia likwidacji luzów finansowych należy omówić jeszcze sprawę luzów powstających na odcinku rozliczeń przedsiębiorstw prowadzących akcję kontraktacyjną. W odróżnieniu od uprzednio omówionych luzów są to luzy o charakterze przejściowym, gdyż powstają one i są likwidowane na przestrzeni stosunkowo krótkiego okresu czasu (przeważnie 1 kwartału) i tym samym nie oddziałują tak ujemnie na sprawność i prawidłowość gospodarki przedsiębiorstw, jak luzy o charakterze trwałym. Poza tym luzy te powstają z przyczyn całkowicie niezależnych od przedsiębiorstw i są rezultatem techniki rozliczeń z plantatorami za dostarczoną masę towarową, które przeprowadzane są w pewnym okresie czasu (przewidzianym umową) po dokonaniu dostaw.

Niedopuszczanie do powstawania tych luzów w ogóle mogłoby nastąpić tylko wtedy, gdyby plantatorzy otrzymywali zapłatę za dostarczoną masę towarową w momencie dostawy. Ten tryb rozliczeń jest jednak ze względów technicznych i manipulacyjnych całkowicie niemożliwy i niemożliwe jest również z tego powodu niedopuszczanie do powstawania luzów finansowych na tym odcinku.

A zatem likwidacja tych luzów mogłaby następować tylko w drodze pomniejszania o nie kredytów udzielanych przedsiębiorstwom.

Niewątpliwie najśluszniej byłoby te luzy potrącać od udzielanych kredytów, ale powstaje kwestia od jakich kredytów je potrącać i jak często przeprowadzać regulację kredytów, gdyż luzy te — z chwilą rozpoczęcia przez przedsiębiorstwa dokonywania rozliczeń z plantatorami — z dnia na dzień poważnie się zmniejszają i w związku z tym zachodziłaby konieczność bardzo częstej regulacji kredytów i podwyższania ich w miarę zmniejszania się luzów finansowych. Poza tym regulacje te należa-

łoby przeprowadzać łącznie dla kilku rodzajów kredytów, gdyż w pewnych okresach czasu, kiedy poważniejsza część dostarczonych surowców jest już przerobiona na półfabrykaty i wyroby gotowe a rozliczenia z plantatorami jeszcze w pełni się nie rozpoczęły, to należności plantatorów (luzy finansowe) za dostarczoną masę towarową przekraczają niejednokrotnie łączną wartość zapasów materiałowych oraz wyrobów półgotowych i produkcji w toku. Chcąc zatem całkowicie zlikwidować luzy finansowe należałoby część ich potrącić od kredytu na materiały, a część od kredytu na wyroby półgotowe i produkcję w toku i dopiero po całkowitym zlikwidowaniu tych kredytów pozostała część luzów potrącać od kredytu na wyroby gotowe. Następnie w miarę dalszego intensywnego zmniejszania się zapasów materiałowych i utrzymywania się na pewnym ustabilizowanym poziomie zapasów wyrobów półgotowych i produkcji w toku oraz wyrobów gotowych w okresie w pełni już rozwiniętej produkcji sezonowej, sprzedaży wyrobów gotowych i intensywnego dokonywania rozliczeń z plantatorami zachodziłaby konieczność stosunkowo częstego występowania przedsiębiorstw z wnioskami kredytowymi w związku ze stale zmniejszającą się kwotą potrąceń z tytułu luzów finansowych. Należy przy tym również zaznaczyć, że część tych luzów musiałaby być przeznaczona na sfinansowanie części zaliczek na kontraktację, wysięgowywanych z chwilą powstania zobowiązania wobec plantatora na konto 066, stan którego — zgodnie z

obowiązującymi przepisami — nie może być przedmiotem kredytowania.

Jak wynika z powyższego, potrącanie tych luzów wymagałoby szeregu skomplikowanych wyliczeń, częstotliwej regulacji niemal wszystkich rodzajów kredytów oraz orientacyjnych ustaleń zmian stanów na koncie 066 (po stronie aktywów i pasywów).

Wobec tego jednak, że luzy te powstają w IV kwartale i w tym samym kwartale są niemal całkowicie likwidowane, nie mają one charakteru trwałego i tym samym nie mogą w poważniejszym stopniu oddziaływać ujemnie na prawidłowość gospodarki przedsiębiorstw. Wprowadzanie zatem w tych warunkach skomplikowanego systemu potrąceń nie wydaje się być celowe. Pozostawienie przedsiębiorstwom tych przejściowych luzów wymaga jednak zwracania w tym okresie szczególniejszej uwagi na kształtowanie się salda na rachunku rozliczeniowym i na terminowe składanie faktur do inkasa. W przypadku gromadzenia się znaczących środków na rachunku rozliczeniowym należy wywierać presję na przedsiębiorstwa, aby nadmiar środków przeznaczały na częściową spłatę kredytów — w pierwszym rzędzie kredytu na kontraktację i kredytu na nakłady przyszłych okresów, a w przypadku stwierdzenia nieterminowego składania faktur do inkasa stosować odpowiednie sankcje.

H. Sadzikowski

Z doświadczeń i praktyki bankowej

Ogólne zasady kredytowania drewna w przedsiębiorstwach lasów państwowych

Podstawa prawna i zakres działania przedsiębiorstw podległych Centralnemu Zarządowi Lasów Państwowych zostały uregulowane Zarządzeniem Ministra Leśnictwa z dn. 30 grudnia 1949 r. o utworzeniu Centralnego Zarządu Lasów Państwowych (Monitor Polski Nr A-9 poz. 82 z 1950 r.) — z późniejszymi zmianami i uzupełnieniami — w oparciu o art. 23 Ustawy z dn. 20 grudnia 1949 o państwowym gospodarstwie leśnym (Dz. U. R. P. Nr 63 poz. 494 z 1949 r.).

W myśl tych przepisów, w pionie Centralnego Zarządu Lasów Państwowych, przedsiębiorstwami działającymi na zasadzie pełnego wewnętrznego rozrachunku gospodarczego, a zatem interesującymi Bank jako kredytobiorcy, są Rejony Lasów Państwowych. Rejony Lasów Państwowych są przedsiębiorstwami wielozakładowymi i wykonują swoje zadania poprzez podległe im nadleśnictwa, działające na zasadach wewnętrznego ograniczonego rozrachunku gospodarczego.

Środki obrotowe Rejonów Lasów Państwowych podlegają normowaniu, zgodnie z postanowieniami Uchwały Prezydium Rządu z dn. 12.12.1951 r. — w sprawie zasad finansowania środków obrotowych przedsiębiorstw państwowych (Monitor Polski Nr A-103 poz. 1501). Z uwagi jednak na specyficzny charakter działalności tych przedsiębiorstw, struktura środków obrotowych kształtuje się w nich nieco odmiennie, niż w innych przedsiębiorstwach.

Normowaniu mianowicie podlegają tylko:

- 1) materiały,
- 2) wyroby półgotowe i produkcja w toku,
- 3) towary,
- 4) nakłady przyszłych okresów.

Normatywy, z uwagi na sezonowy charakter działalności przedsiębiorstw lasów państwowych, ustalane są w oparciu o działalność kwartału, wykazującego najmniejsze nasilenie; z reguły jest to przeważnie trzeci kwartał. Wysokość normatywów jest stała i nie ulega zmianie w poszczególnych kwartałach. Normatywy są pokrywane w 100% funduszami własnymi i pasywami stałymi.

Podstawową i zasadniczą działalnością Rejonów Lasów Państwowych w zakresie eksploatacji lasów jest wyrąb, w którym rozróżnia się następujące fazy robót: ścinka, okorowanie, znakowanie, składowanie i wywóz. Czynności te, jako ściśle zalegające się, winny przebiegać harmonijnie i rytmicznie. Bardzo poważne jednak trudności napotykają Rejony przy wywozie drewna z lasu, który jest dokonywany w większości furmankami chłopskimi (od 1.I.54 r. na zasadach dobrowolności), a więc transportem nieorganizowanym, co stanowi poważną przeszkodę w rytmiczności i planowym wykonywaniu tych czynności.

Istniejące biura transportowe PCD, których zadaniem jest wyłącznie wywóz drewna z lasu, wywożą z powodu niedostatecznej ilości środków transporto-

wych, zaledwie około 30% ogólnej masy drzewnej; około 70% zatem przypada bezpośrednio na lasy.

Trudności te jednak w żadnym przypadku nie mogą być parawanem, kryjącym cały szereg innych nieprawidłowości, a przede wszystkim braku inicjatywy i chęci skutecznego przeciwdziałania im, szczególnie ze strony jednostek nadrzędnych. Kontrola oddziałów winna być jak najbardziej wnikliwa i nie pozwalać na żadne liberalizowanie i rozluźnienie dyscypliny finansowej (co w odniesieniu do lasów ma bardzo często miejsce) lecz doprowadzać do właściwych, obiektywnych wniosków, realizowanych następnie w formie interwencji, bądź też określonych przepisami sankcji.

Głównymi odbiorcami lasów państwowych jest PCD — obrót towarowy i przemysł leśny. Rozliczenia za dostarczone drewno przeprowadzane są w trybie inkasa bankowego. Podstawą do wystawienia faktury i żądania zapłaty jest zestawienie otrzymanego drewna, sporządzane co 10 dni — na podstawie kwitów dowozowych, sporządzanych przez poszczególne leśnictwa — które następnie bazy PCD czy też Rejony Przemysłu Leśnego wyceniają i przesyłają Rejonom Lasów Państwowych. Sposób ten, budzący wiele zastrzeżeń, powoduje poważne trudności w gospodarce lasów państwowych, które — zepchnięte do roli biernego tylko dostawcy, nie sprawują w zasadzie należytej, bieżącej kontroli nad ilością wywiezionego drewna, a tym samym nie biją się o terminowe jego zafakturowanie. Bo jakkolwiek żądania zapłaty są na ogół składane w oddziałach w terminie, to jednak w wyżej omówionych zestawieniach dekadowych otrzymanego drewna — jak stwierdzono w czasie inspekcji w kilku oddziałach — umieszczane są kwity dowozowe sprzed kilku tygodni, a nierzadko sprzed kilku miesięcy a nawet sprzed roku (Chojnice, Kielce). Żądania zapłaty, sporządzane na podstawie takich zestawień, winny być z reguły kwalifikowane do portfela „C” i nie mogą w żadnym przypadku służyć za podstawę do udzielenia kredytu inkasowego. Oddziały winny zwrócić na ten odcinek szczególną uwagę i w przypadku stwierdzenia w trakcie kontroli wyżej omówionych nieprawidłowości, żądać od Rejonów Lasów Państwowych przy składaniu żądań zapłaty przedkładania do wglądu zestawień, na podstawie których odnośne faktury zostały sporządzone.

Opisany wyżej sposób rozliczeń ulegnie w najbliższym czasie zmianie przez wprowadzenie protokółów zdawczo - odbiorczych w miejsce wymienionych wyżej jednostronnych, sporządzanych przez odbiorcę — a zatem nie zainteresowanego w terminowości fakturowania — zestawień. Protokoły te wpłyną przede wszystkim na terminowość rozliczeń, co w konsekwencji winno doprowadzić do likwidacji powstawania istniejących, w tej chwili bardzo poważnych mank, ujawnianych z reguły przy inwentaryzacji w Rejonach Lasów Państwowych na skutek opisanego wyżej nieprawidłowego obiegu dokumentów.

Kredytowanie i kontrola lasów państwowych zostały stosunkowo niedawno przejęte przez Narodowy Bank Polski w wyniku częściowej likwidacji agend Banku Rolnego i stanowią nowy, odmienny nieco i zasadniczo trudny odcinek pracy. Trudny dlatego, że był on i jest w zasadzie ciągle w stadium doświadczalnym i wymaga odrębnego uregulowania.

Głównym obiektem kredytowania w przedsiębiorstwach lasów państwowych jest drewno przygoto-

wane całkowicie do przekazania odbiorcy, lecz znajdujące się w lesie lub na własnych składnicach przejściowych, jak również dowieszone do punktów przekazania odbiorcy, a jeszcze nie zafakturowane z uwagi na obowiązujący dekadowy system rozliczeń.

Specyfika kredytowania drewna, które do momentu sprzedaży stanowi w lasach państwowych produkcję w toku, polega na tym, że wartość jego określona jest wg rocznego kosztu planowanego. Koszty natomiast powstają w dużej mierze niezależnie od produkcji i narastają stopniowo, osiągając poziom planowany dopiero na koniec roku.

Wprowadzony pismem Banku Rolnego z dn. 23.4. 1953 r. sposób ustalania i wyceny zapasów produkcyjnych do oświadczeń (o stanie przedmiotu kredytowania) składanych przez Rejony Lasów Państwowych, jakkolwiek był dużym krokiem naprzód w zakresie kredytowania lasów, to jednak nie spełnił swego zadania i nie dał pożądaných rezultatów. Przyjęto w nim bowiem za podstawę ustalenia kosztu własnego pozyskania 1 m³ drewna, plan kosztów w rozbiciu na kwartały, a ustalony tak w każdym kwartale koszt własny pozyskania 1 m³, korygowano po upływie tego kwartału na podstawie bilansu obrotów i sald, otrzymując przypuszczalny koszt własny według którego dokonywano wyceny zapasów na przestrzeni kwartału bieżącego.

W roku 1953 Rejony Lasów Państwowych otrzymały plan kosztów dopiero w IV kwartale, nie posiadając do tego czasu nawet projektów tych planów. W tym stanie rzeczy, wobec braku podstawowego dokumentu, jakim właśnie winien być plan kosztów, zasada ustalania kosztu jednostkowego nie mogła być praktycznie stosowana. Poza tym przeprowadzanie korekty wstecz, to znaczy po upływie danego kwartału, nie miało w zasadzie znaczenia i przedsiębiorstwa kredytowane przez cały kwartał wg kosztu nieskorygowanego, były przeważnie przekredytowane, tym bardziej, że koszt własny rzeczywisty, z uwagi na swój narastający stopniowo charakter kształtował się dużo poniżej planowanego.

W tym stanie rzeczy, konieczne stało się wprowadzenie nowej, bardziej dokładnej i elastyczniejszej metody ustalania stanu zapasów wg jego rzeczywistej wartości. W projekcie więc opracowanym przez departament dokonano w pierwszym rzędzie rozbicia stanu wyrobów półgotowych i produkcji w toku na produkcję drzewną i niedrzewną (którą stanowią żywica, kora garbarska, szyszki itp.), ustalając następnie ich wartości po kosztach rzeczywiście poniesionych w danym okresie i udokumentowanych w księgowości.

Wartość rzeczywistą stanu zapasów otrzymuje się przez skorygowanie stanów wyżej wymienionych rodzajów produkcji — podanych wg kosztu planowanego — o współczynnik korygujący, obliczony dla każdego rodzaju produkcji oddzielnie (drzewna, niedrzewna), a wynikający ze stosunku planowanych kosztów produkcji do kosztów rzeczywiście poniesionych w danym okresie.

Posługując się tą metodą przy obliczaniu stanu zapasów, otrzymujemy w przybliżeniu rzeczywistą jego wartość, mimo, że koszty ulegają ciągłej zmianie (z uwagi na stopniowe narastanie kosztów), a kalkulacja jednostkowa przeprowadzana jest w przedsiębiorstwie tylko raz w roku w oparciu o koszty pełne, a więc poniesione na przestrzeni całego roku.

Stany ponadnormatywne zapasów produkcji w toku, z uwagi na sezonowy charakter działalności przedsiębiorstw lasów państwowych, z reguły są kwalifikowane jako celowe, o ile działalność tych przedsiębiorstw przebiega zgodnie z planem.

W przypadku jednak jeżeli przedsiębiorstwo nie wykonuje planu wywozu, różnica między wywozem rzeczywiście wykonanym, a planowanym winna być zakwalifikowana do grupy zapasów innych i skredytowana ewentualnie kredytem na nadzwyczajne potrzeby.

Z uwagi na przyczyny istnienia zapasu, względnie z uwagi na jego charakter, wyłączeniu podlegają ponadnormatywne zapasy produkcji w toku, które znajdują się w przedsiębiorstwie na skutek jego winy bądź też nie posiadają warunków do kredytowania ich kredytami obrotowymi na skutek swych właściwości.

Wyłączeniu podlegają w szczególności zapasy ponadnormatywne powstałe lub istniejące w wyniku:

- 1) nieterminowego fakturowania — zapasy drewna dowiozione do składnic odbiorców w okresie przed ostatnią dekadą a nie zafakturowane;
- 2) braku należytych starań o środki transportowe w celu dokonania wywozu zgodnie z planem;
- 3) zapasy małowartościowe i bezwartościowe oraz stwierdzone a niewyksięgowane jeszcze mapka.

Wyłączenie zapasów następuje wyłącznie w grupie zapasów innych. O ile zapasy, o których mowa wyżej, występują w grupie zapasów celowych — zostają one przekwalifikowane uprzednio do grupy „inne”.

W przypadku przekroczenia planowanych kosztów produkcji, wyłączeniu z tego tytułu podlegają zapasy wyrobów półgotowych i produkcji w toku w wysokości odpowiadającej przekroczeniu planowanego kosztu wytworzenia.

Kontrolę prawidłowości wyłączeń, z uwagi na przyczyny istnienia lub charakter zapasu, przeprowadza się na podstawie motywacji wniosku kredytowego, wyników przeprowadzonej inspekcji i wyników analizy ostatniego oświadczenia okresowego. Niezależnie jednak od krytycznej oceny zapasów nowopowstałych, dodatkowo wyłącza się wartości wyłączone w poprzednim oświadczeniu oraz zapasy, których termin upłynięcia przypada między dwoma kolejnymi oświadczeniami, zgodnie z zasadami przyjętymi w I. Sł. Dz. VI — Przepisy szczegółowe.

Jeśli wyłączenia podane przez przedsiębiorstwo są wyższe od obliczeń kontrolnych oddziału, wówczas nie koryguje się danych przedsiębiorstwa.

Odejmuje od stanu ponadnormatywnego omówione wyżej wartości wyłączone. Otrzymujemy zabezpieczenie kredytu. Kontrolę zabezpieczenia kredytu na wyroby półgotowe i produkcję w toku i kredytu na nadzwyczajne potrzeby w części finansującej te grupy zapasów wykonuje się w przedsiębiorstwach lasów państwowych zgodnie z I. Sł. Dz. VI.

Najistotniejszą częścią analizy oświadczenia okresowego jest sprawdzenie prawidłowości podanego przez przedsiębiorstwo stanu faktycznego wyrobów półgotowych i produkcji w toku. Z uwagi jednak na niedostateczną sprawozdawczość składaną przez przedsiębiorstwa lasów państwowych, analiza oświadczenia w tym zakresie może być przeprowadzona jedynie przy pomocy inspekcji.

Punktem wyjściowym analizy jest ostatni posiadany bilans (roczny, kwartalny), plan kosztów (pro-

jekt, a w przypadku jego braku plan roku ubiegłego), rejestr kont produkcji oraz za miesiące ostatnie, nie objęte bilansem — koszty poniesione, ustalone na podstawie danych księgowości.

Obliczeń kontrolnych dokonuje się wspomnianą wyżej metodą, z którą zapoznano oddziały na odprawach szkoleniowych w Gdańsku i Wrocławiu. Szczegółowe omówienie tej metody w „Wiadomościach NBP” zostanie przeprowadzone w odrębnym artykule i — z uwagi na szerokość tematu — zostało teraz pominięte.

Analizę pozostałych elementów oświadczenia przeprowadza się w myśl zasad omówionych wyżej.

Ustalone w wyniku przeprowadzonej analizy zabezpieczenie kredytu na wyroby półgotowe i produkcję w toku należy pomniejszyć o stan nieprzetworzonych zobowiązań fakturowych z tytułu transportu (PCD — transport). Wartość nieprzetworzonych zobowiązań fakturowych winna być przede wszystkim potrącana od zakwalifikowanych do kredytowania zapasów celowych.

Po ustaleniu zabezpieczenia osobno dla grupy zapasów celowych i grupy zapasów innych, wylicza się zgodnie z przepisami I.S. Dz. VI — wolne zabezpieczenie, które w grupie zapasów celowych dzieli się na wolne zabezpieczenie opłacone i wolne zabezpieczenie nieopłacone.

Stan nieopłaconego zabezpieczenia przyjmuje się w wysokości stanu przeterminowanych zobowiązań fakturowych z tytułu transportu, wynikających z kartoteki Nr 2 na ultimo dnia poprzedzającego przyznanie kredytu. Do wysokości zabezpieczenia nieopłaconego, kredyt zostaje uruchomiony wprost z rachunku pożyczkowego na bezpośredni wykup przeterminowanych żądań zapłaty z tytułu transportu (PCD — transport) łącznie z karami za zwłokę. W wysokości zabezpieczenia opłaconego uruchomienie kredytu następuje zgodnie z I.S. Dz. VI

Omówione wyżej, oczywiście nie wyczerpująco, najważniejsze tylko zasady kredytowania i kontroli przedsiębiorstw lasów państwowych muszą być bardzo umiejętnie i rygorystycznie stosowane w praktyce aby mogły spełnić swoje zadania i dać pożądane wyniki. Trzeba systematycznie zwalczać przede wszystkim panujący jeszcze przy kredytowaniu Rejonów Lasów Państwowych liberalizm i bez troskę usprawiedliwianą często specyficznym charakterem przedsiębiorstwa. Kredytowanie bowiem przedsiębiorstw (a tym samym i Rejonów Lasów Państwowych) oparte jest na zatwierdzonych limitach kredytowych i na uzasadnionych gospodarczo przedmiotach kredytowania, których stany Rejony obowiązane są podawać oddziałom w formie oświadczeń. Żaden też z przedmiotów gospodarczo uzasadnionych nie może być pominięty w kredytowaniu, lecz z drugiej strony na żaden przedmiot gospodarczo nie uzasadniony oddział nie może udzielić kredytu, chociażby nawet omyłkowo zatwierdzono dla tego przedmiotu limit kredytowy. Podstawowym obowiązkiem referenta kredytowego jest znajomość kontrolowanego przedsiębiorstwa, której nabywa głównie w czasie inspekcji, kiedy następuje zetknięcie się bankowca z przedsiębiorstwem, wymiana poglądów i wzajemne ustosunkowanie się do pewnych zagadnień praktycznych, prowadzące jedynie do lepszego rozwiązania zagadnienia.

W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości oddziały z całą bezwzględnością — jednakże z wyczućciem słuszności sprawy oraz z myślą o zmobilizowaniu przedsiębiorstwa — mają obowiązek stosowania określonych przepisami sankcji, których niestosowanie w przypadkach słusznych uważane jest za poważne uchybienie ze strony oddziału.

Udział więc aparatu kredytowego NBP w prawidłowym ustawieniu gospodarki przedsiębiorstwa poprzez kontrolę i kredyt jest bardzo poważny i został szczególnie mocno podkreślony w tezach przedzjazdowych.

K. Latopolski

Organizacja, zadania i metody pracy działu planowania kredytowego w oddziale wojewódzkim

Niniejszy artykuł zawiera wyniki doświadczeń Działu Planowania Kredytowego w Oddziale Wojewódzkim NBP w Warszawie; artykuł ma na celu przyczynienie się do upowszechnienia tych doświadczeń w związku z ustaleniem nowego zakresu czynności dla komórek planowania kredytowego oraz zapoczątkowanie wymiany poglądów na temat omawianych zagadnień.

Problematyka, organizacja i metody pracy działów planowania kredytowego w oddziałach wojewódzkich nie są jednolite.

Szybki rozwój naszej gospodarki i równoległe z tym postępujące zwiększanie się roli i zadań Banku oraz zmiany i rozwój systemu kredytowego sprawiły, że ramowe przepisy, ustalające zasadnicze zadania i czynności działu planowania kredytowego, a pochodzące z początkowego okresu organizowania oddziałów wojewódzkich (ZP 135/51), straciły częściowo swoją aktualność lub też okazały się nie wystarczające dla określenia roli i zakresu czynności tego działu. Nie przyniosły też większej zmiany na tym odcinku wydane w połowie ubiegłego roku „Przepisy Organizacyjne Wydziału Planowania w Oddziale Wojewódzkim”. W części dotyczącej działu planowania kredytowego, wspomniane „Przepisy” powtórzyły bowiem nieaktualne już zadania i czynności z zakresu planowania kredytowego.

W tych warunkach przed kierownictwem wydziału planowania, w ramach którego funkcjonuje i działa komórka planowania kredytowego na szczeblu oddziału wojewódzkiego, stało samodzielne w dużej mierze zadanie ustalenia problematyki i organizacji tego działu jak również wyszukania najsukurszejszych metod pracy tej komórki.

Z dyskusji, jaka toczyła się w poprzednich okresach na łamach „Wiadomości NBP”, zaobserwować można było tendencję do pomniejszania lub nawet wypaczania roli i zadań działu planowania kredytowego. Z wypowiedzi niektórych dyskutantów wynikało, że traktują oni dział planowania kredytowego w oddziale wojewódzkim jako komórkę tylko statystyczną która zestawia dane liczbowe w takim czy innym przekroju. Inni znów pojmowali problematykę działu planowania kredytowego jako „kontrolę na drugą reke” wniosków do planu kredytowego lub jako „pomoc” przy opracowywaniu wniosków do planu kredytowego w wydziałach kredytów lub w oddziałach operacyjnych.

Jest rzeczą oczywistą, że w świetle zadań, jakie ma do wypełnienia wydział planowania jako całość w oddziale wojewódzkim, rola podstawowej komórki tego wydziału, tj. działu planowania kredytowego, nie może ograniczać się do prac wycinkowych jak np. statystycznych. Dział planowania kredytowego nie może również przejmować takich prac jak sporządzanie lub pomoc przy sporządzaniu wniosków do planu kredytowego, ponieważ prace te, jako wy-

bitnie branżowe, muszą niepodzielnie należeć do zakresu działania właściwych wydziałów kredytów.

Dział planowania kredytowego w oddziale wojewódzkim ma doniosłe zadanie do wypełnienia. Omówieniem tych zadań zajmiemy się poniżej, na tle organizacji wewnętrznej tego działu. W tym miejscu należy jednak podkreślić, że zasadniczy styl pracy tego działu polega na ujmowaniu i analizowaniu zjawisk i procesów finansowo - gospodarczych w skali województwa i w przekroju poszczególnych działów gospodarki narodowej. Analiza działalności finansowo - gospodarczej kontrolowanych przedsiębiorstw, którą przeprowadza dział planowania kredytowego, ma charakter syntetyczny, jej zasadniczym celem jest wykrywanie i ujawnianie tych nieprawidłowości, które ciążą na wynikach działalności całego okręgu wojewódzkiego względnie grup gospodarczych. Działalność branży jest w zasadzie przedmiotem kontroli i analizy właściwego wydziału kredytów. Interesuje ona dział planowania kredytowego tylko wówczas, jeśli dana branża swymi odchyleniami od planu ciąży na wynikach poszczególnych działów gospodarki narodowej (przemysł, handel itd.). W zakresie swojej działalności dział planowania kredytowego musi znać i rozumieć potrzeby całego województwa oraz dokładnie orientować się w sytuacji ekonomicznej i strukturze gospodarczej okręgu wojewódzkiego. Ma to zwłaszcza doniosłe znaczenie przy operowaniu pulą kredytu na nadzwyczajne potrzeby i pulą kredytu na finansowanie obrotu towarowego.

Rola i zadania działu planowania kredytowego rysują się jeszcze wyraźniej na tle ostatnio przeprowadzonej reorganizacji pionu kredytowego w oddziałach wojewódzkich i przejęcia agend Banku Rolnego. W miejsce jednego wydziału kredytów działają obecnie w ramach oddziału wojewódzkiego trzy wydziały kredytów. W tych warunkach konieczna jest na stopniu oddziału wojewódzkiego komórka, która zagadnienie planu kredytów i przebieg procesów gospodarczych rzutujących na jego wykonanie będzie ujmowała i analizowała syntetycznie w skali województwa i w przekroju poszczególnych grup gospodarczych. Ocena potrzeb kredytowych w skali województwa jest bardzo pomocnym instrumentem dla dyrektora oddziału wojewódzkiego w zakresie analizowania oddziaływania kredytu na procesy gospodarcze całego powierzonego mu okręgu wojewódzkiego i ustalenia na tym tle odpowiednich wy-

tycznych dla oddziałów operacyjnych. Na tle obecnej organizacji pionu kredytowego w oddziale wojewódzkim wzrastają również zadania działu planowania kredytowego na odcinku interpretacji instrukcji i zarządzeń Działu VI.

Zadania i czynności działu planowania kredytowego skupione są w czterech referatach, których nazwy są następujące:

- I Referat analizy finansowo - gospodarczej
- II Referat gospodarki limitami oddziałowymi
- III Referat statystyki i ewidencji
- IV Referat interpretacji przepisów kredytowych.

Omówimy obecnie zadania, czynności oraz niektóre metody pracy poszczególnych referatów.

Referat analizy finansowo - gospodarczej — jest podstawową komórką działu planowania kredytowego. Jego zasadniczym zadaniem jest analiza wykonywania planu kredytów w powiązaniu z realnymi procesami gospodarczymi, zachodzącymi na terenie województwa, badanie przyczyn odchylen kredytów od planu i wykrywanie na tej podstawie nieprawidłowości w działalności finansowo - gospodar-

czej przedsiębiorstw i konkretyzowanie wniosków zmierzających do usunięcia tych nieprawidłowości. Ponadto referat ten, wspólnie z referatem gospodarki limitami oddziałowymi, czuwa nad prawidłowością planowania kredytowego przez wydziały kredytów i przez oddziały operacyjne.

Na stopniu oddziału wojewódzkiego nie może być mowy o budowie planu kredytowego w ścisłym tego słowa znaczeniu, głównie z tego powodu, że pokrycie tego planu może być planowane tylko centralnie, w skali ogólnokrajowej. Dlatego w oddziale wojewódzkim może być budowany tylko plan kredytów, przez który rozumie się rodzajowe zestawienie według ustalonego schematu w skali województwa limitów i liczb kontrolnych planu kredytowego, otrzymanych z Centrali Banku. Schemat planu kredytów uwzględnia również kredyty, których nie planuje się, jak np. kredyt na fundusz płac, kredyt przeterminowany, z tym, że przy tych kredytach analizuje się wzrost lub spadek w kwartale objętym planem. Schemat takiego planu przedstawia się następująco:

(w mln)

Załącznik Nr 1

Rodzaj kredytu	Stan przewidziany na 31. XII. 53 r.	Stan faktyczny na 31. XII. 53r.	Plan pierwotny na I kw. 54r.	P l a n skorygowany			31. I. 1954 r.			28. II. 1954 r.			Stan fakty- czny	31. III. 1954 r.		
				31. I. 54 r.	28. II. 54 r.	31. III. 54 r.	Stan fakty- czny	Odchylenia od planu		Stan fakty- czny	Odchylenia od planu			Stan fakty- czny	Odchylenia od planu	
								pier. rubr. 4-8	skoryg. rubr. 5-8		pierwot. rubr. 4-11	skoryg. rubr. 6-11			pierwot. rubr. 4-14	skoryg. rubr. 7-14
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
A. Kredyty plan.																
Kredyt na mat.	1000	980	1300	—	—	1250	1100	—200	—	1200	—100	—	1240	—60	—10	
Kredyt na wy- roby got. i t.d.	6000	6030	3500			4500	5000	+1500	—	4700	+1200	—	4350	+850	—150	
Razem kredyty planowane	7000	7010	4800	—	—	5750	6100	+1300	—	5900	+1100	—	5590	+790	—160	
B. Kredyty pozapl.								wzrost+ spadek—			wzrost+ spadek—			wzrost+ spadek—		
Kredyt na fund. płac	×	300	×	×	×	×	200	—100	×	350	+50	×	380	+80	×	
kredyt przeterm. it.d.	×	1600	×	×	×	×	1400	—200	×	1450	—150	×	1650	+50	×	
Razem kredyty pozaplanowe	×	1900	×	×	×	×	1600	—300	×	1800	—100	×	2030	+130	×	
Ogółem kredyty	×	8910	×	×	×	×	7700	×	×	7700	×	×	7630	×	×	

W pełnym rozwinięciu wojewódzki plan kredytów powinien uwzględniać powiązanie właściwych rodzajów kredytów z odpowiednimi wartościami, reprezentującymi przedmioty kredytowania. Rolę tak pomyślanego planu kredytów spełniają branżowe wnioski do planu kredytowego, których kopie otrzymuje dział planowania kredytowego z wydziałów kredytów. Wnioski te są podstawą do sporządzania przez dział planowania kredytowego wniosków zbiorczych w przekroju następujących grup gospodarczych: produkcja, zaopatrzenie, zbył, hurt, detal, skup, komunikacja i łączność oraz pozostałe przedsiębiorstwa. Podstawą zakwalifikowania branż do poszczególnych grup jest spis jednostek kontrolowanych załączony do Z.P. Nr 39/53.

Zbiorcze wnioski do planu kredytowego pozwalają na analityczne powiązanie planu kredytów z od-

powiednimi wartościami materialnymi już w momencie konstrukcji tego planu. Zawarte w tych zbiorczych wnioskach planowane dane odnośnie kształtowania się produkcji, obrotów, realizacji, akumulacji i zapasów ustalają zarazem założenia ekonomiczne planu kredytów. Dokładna znajomość tych założeń będzie niezbędna przy analizie odchylen kredytów od planu. Dlatego też zbiorcze wnioski poddawane są wnikliwej analizie w zakresie podstawowych elementów rzutujących na kształtowanie się kredytów jak np. produkcji (obrotów) sprzedaży, akumulacji i zapasów w nawiązaniu do zadań, jakie wynikają z planów rocznych przedsiębiorstw. Analityczne opracowanie tych wniosków sporządza się na piśmie i przedstawia się do wglądu dyrektorowi oddziału wojewódzkiego i naczelnikowi wydziału planowania.

Analiza i kontrola wykonywania planu kredytów nie może być formalna, nie może polegać tylko na mechanicznym porównaniu obliża z planem, lecz musi przebiegać we współzależności i w pełnym powiązaniu z realnymi procesami, rzutującymi na wykorzystanie kredytów. Analiza i kontrola wykonywania planu kredytów ma na celu:

- 1) ustalenie w jakim zakresie plan jest wykonywany,
- 2) ustalenie przyczyn, które powodują, że kredyty nie osiągają planowanej wysokości, względnie czynników, które wpłynęły na przekroczenie planu kredytów,
- 3) zaprojektowanie środków zmierzających do usunięcia nieprawidłowości w gospodarce przedsiębiorstw, wpływających niekorzystnie na kształtowanie się kredytów lub zagrażających wykonaniu planu kredytów w przyszłości.

Dotychczas analizę wykonania planu kredytów referat przeprowadzał dekadowo i miesięcznie. Dekadowa kontrola wykonania planu kredytów mogła być przeprowadzana tylko w skali województwa na podstawie danych co do kształtowania się kredytów wynikających z bilansu oddziału wojewódzkiego. Wobec zniesienia bilansów dekadowych analiza wykonania planu kredytów będzie mogła być przeprowadzana tylko w okresach miesięcznych.

Miesięczną analizę obliża kredytowego przeprowadza się w skali województwa i w przekroju poszczególnych grup gospodarczych w pełnym powiązaniu z kształtowaniem się zapasów i innych przedmiotów kredytowania. Podstawowym materiałem dla przeprowadzenia takiej analizy są sprawozdania z kontroli stanu finansowego przedsiębiorstw, które referat statystyki i ewidencji zestawia, analogicznie jak wnioski do planu kredytowego, zbiorczo w przekroju poszczególnych grup gospodarczych. Analiza zbiorczych sprawozdań pozwala nie tylko na ustalenie gospodarczych przyczyn odchylen kredytów od planu lecz także wykazuje te nieprawidłowości w gospodarce przedsiębiorstw, które wpłynęły niekorzystnie w danym okresie na kształtowanie się poszczególnych rodzajów kredytów jak np. niewykonanie planów produkcji, obrotów, akumulacji itp. Przy analizie obliża kredytowego za II miesiąc kwartału, za który nie sporządza się sprawozdań, referat posługuje się wnioskami do planu na kwartał następny, w których zawarte są dane, dotyczące kształtowania się środków obrotowych w drugim miesiącu kwartału bieżącego.

Z miesięcznej analizy wykonywania planu kredytów referat sporządza sprawozdania i przedstawia je do wglądu dyrektorowi o/woj. i naczelnikowi wydziału. Sprawozdania za I i II miesiąc kwartału sporządza się w formie skróconej. Obejmują one dane liczbowe obrazujące wykonanie planu kredytów wg stanu na ultimo danego miesiąca oraz część opisową, w której omawia się wykonanie limitów i liczb kontrolnych w ujęciu rozwojowym, to znaczy czy kredyty wykazują założony w planie wzrost lub spadek oraz uzasadnia się przyczyny ewentualnych większych odchylen od planu. Po zakończeniu kwartału i po sporządzeniu zbiorczych sprawozdań z kontroli stanu finansowego przedsiębiorstw, referat przeprowadza analizę wykonania planu kredytów za dany kwartał i na tej podstawie sporządza sprawozdanie kwartalne. Sprawozdanie to ma na celu:

- 1) przedstawienie stopnia wykonania planu kredytów za dany kwartał z uwzględnieniem analizy zasadniczych procesów gospodarczych (kształtowanie się produkcji, obrotów, akumulacji zapasów itd.), które wpłynęły na odchylenie poszczególnych kredytów od planu,
- 2) ujawnienie nieprawidłowości w gospodarce finansowej przedsiębiorstw i przedstawienie środków mających na celu usunięcie tych nieprawidłowości.

Do zadań tego referatu należy również analiza statystyki finansowo - gospodarczej, którą zestawia referat statystyki i ewidencji w skali województwa i w przekroju poszczególnych grup gospodarczych. Zasadniczymi zagadnieniami na tym odcinku, którymi powinien interesować się referat analizy finansowo - gospodarczej jest analiza wykonywania na terenie województwa planów produkcji globalnej i towarowej, planów obrotów na szczeblu zbytu, hurtu i detalu, planów akumulacji oraz dynamika i struktura zapasów. Śledzenie przebiegu tych procesów, zwłaszcza na przestrzeni dłuższego czasu, jest niezbędne dla dokładnego poznania sytuacji gospodarczej okręgu oddziału wojewódzkiego. Jest rzeczą jasną, że zadania tego referatu nie kończą się na samej analizie określonych zjawisk finansowo - gospodarczych. Przeciwnie, nieprawidłowości w działalności poszczególnych grup gospodarczych (przemysł, handel itd.), ujawnione w toku analizy wykonywania planu kredytów lub materiałów statystycznych, są awizowane zainteresowanym wydziałom kredytów, w celu podjęcia przez nie odpowiednich interwencji w jednostkach nadrzędnych lub w organizacjach gospodarczych.

Dalszym zadaniem tej komórki jest analiza należności i zobowiązań z tytułu dostaw, usług i robót. Głównym celem tej analizy jest śledzenie przebiegu rozliczeń między przedsiębiorstwami w skali województwa i poszczególnych grup gospodarczych, wykrywanie zatorów w obrotach płatniczych tych grup oraz ustalanie pierwotnych przyczyn tych zatorów. Analiza pierwotnych przyczyn trudności płatniczych powinna wskazać na rodzaj tych przyczyn (np. niewykonanie planowych zadań, straty ponadplanowe, brak dotacji z budżetu itp). W wyniku analizy, projektuje się środki zmierzające do usunięcia pierwotnych przyczyn trudności płatniczych przedsiębiorstw.

Podstawowym materiałem dla analizy należności i zobowiązań są wykazy należności i zobowiązań fakturowych, nadsyłane z oddziałów. Z uwagi na zakres tej sprawozdawczości, analizę za I i II miesiąc kwartału przeprowadza się w skali województwa, natomiast za III miesiąc kwartału — także w przekroju poszczególnych grup gospodarczych. Miesięczną analizę kształtowania się należności i zobowiązań przeprowadza się nie tylko za dany miesiąc (sprawozdawczy) ale także „w czasie“, to znaczy w porównaniu ze stanem należności i zobowiązań w poprzednich miesiącach. Jest to niezbędne dla ustalenia czy sytuacja na odcinku trudności płatniczych przedsiębiorstw w skali województwa poprawia się czy też pogarsza. Dlatego rzeczą konieczną jest prowadzenie odpowiedniej statystyki należności i zobowiązań, która pozwoliłaby na śledzenie ich rozwoju na przestrzeni pewnego czasu. Schemat takiej statystyki może być następujący:

Załącznik Nr 2

Miesiąc	Należności inkasowe						Kredyt na należn. faktur	Stosunek % 8:3	Kredyt na przeterm. należności faktur	Przeciętny cykl inkasowy	Zobowiązania inkasowe				
	Ogółem	Portfel A	Portfel B	Portfel C	Stosunek % 4:2	Stosunek % 4:3					Ogółem	Kartoteka 1	Kartoteka 2	Stosunek % 14:12	Stosunek % 14:13
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16

Referat bada także kształtowanie się należności i zobowiązań fakturowych w przekroju poszczególnych oddziałów, co pozwala na łatwe umiejscowienie nieprawidłowości na odcinku rozliczeń i szybką interwencję w oddziałach.

Na odcinku rozliczeń fakturowych referat bada także kształtowanie się faktycznego cyklu inkasowego i jego odchylen od cyklu przewidzianego w Instrukcji Dz. VI. Faktyczny cykl inkasowy oblicza się w skali województwa i w przekroju poszczególnych oddziałów na podstawie danych, wynikających z bilansów oddziałowych (zestawienie obrotów kont pozabilansowych).

Do obowiązków tego referatu należy także analiza prawidłowości planowania na odcinku kredytowym przez wydziały kredytów i przez oddziały operacyjne. Zasadniczymi materiałami do tej analizy są wnioski do planu kredytowego i materiały statystyczne pozwalające na konfrontację danych planowanych, np. zapasów, z ich faktycznym ukształtowaniem. Analiza prawidłowości planowania musi być przede wszystkim analizą merytoryczną a nie formalną. Zasadniczą jej przesłanką powinna być ocena realności przewidywanych lub planowanych danych w zakresie kształtowania się aktywów obrotowych, kredytów oraz kwot potrącanych z kredytów. Praktyka i statystyka wskazują na małą jeszcze wciąż realność w planowaniu zapasów. Bardzo częste są jeszcze przypadki ustalania we wniosku do planu kredytowego stanów, np. zapasów, albo za wysoko albo za nisko. Dotyczy to w szczególności stanów na początek okresu planowanego. Przyczyna takiego stanu rzeczy tkwi w niedostatecznej analizie potrzeb przedsiębiorstw i w przywimowaniu jako stanów wyjściowych danych, wynikających z ostatnio posiadanych danych sprawozdawczych np. za 2 miesiące kwartału. Niekiedy przyczyną nierealnego ustalenia stanów środków obrotowych we wnioskach do planu kredytowego jest bezkrytyczne ustosunkowanie się do stanów na ultimo kwartału bieżącego, bez uwzględnienia stanu na ultimo drugiego miesiąca kwartału bieżącego, możliwości upłynięcia zapasów w ostatnim miesiącu kwartału bieżącego itp.

Nierealne ustalenie zapasów na początek kwartału pociąga za sobą nierealne ustalenie zapasów na koniec okresu planowanego, a tym samym nierealne ustalenie limitów planu kredytowego. Z innych elementów wniosków do planów kredytowych często nierealnie ustalanych należy wymienić nieprzeterminowane zobowiązania fakturowe lub dostawy niefakturowane. Nieuzasadnione gospodarczo zaniże-

nie tych elementów powoduje nierealne ustawienie proponowanych limitów.

Zaobserwowane nieprawidłowości w planowaniu są przedmiotem interwencji w wydziałach kredytów lub oddziałach operacyjnych lub też omawiane na odprawach z kierownikami komórek kredytowych.

Referat gospodarki limitami oddziałowymi. Do najważniejszych funkcji tego referatu należy zaliczyć:

- 1) sporządzanie planów kredytów, objętych oddziałowymi limitami i liczbami kontrolnymi, (kredyt na nadzwyczajne potrzeby, kredyt normatywny na obrót towarowy, kredyt na należności fakturowe),
- 2) operowanie i gospodarka limitami tych kredytów,
- 3) sporządzanie sprawozdań z wykonania planów tych kredytów,
- 4) czuwanie nad prawidłową gospodarką limitami kredytu na nadzwyczajne potrzeby przez oddziały operacyjne.

Ponadto referat gospodarki limitami oddziałowymi administruje rezerwą kredytową dyrektora o'wojewódzkiego na podwyższenie limitów branżowych oraz współpracuje z referatem I nad powiązaniem planu kredytów z wojewódzkim planem kasowym w toku ich wykonywania.

Zagadnienie sporządzania planu kredytu na nadzwyczajne potrzeby sprowadza się do planowania zapasów. Plan kredytu na nadzwyczajne potrzeby obejmuje dwie grupy zapasów:

- a) zapasów starych, tj. zapasów, jakie istniały już w przedsiębiorstwach na początek kwartału, a których upłynięcie nastąpi dopiero po upływie kwartału objętego planem,
- b) zapasów nowych, tj. zapasów, jakie mogą pojawić się w przedsiębiorstwach w planowanym okresie w związku z przekraczaniem lub zmianą planów produkcji, spiętrzeniem dostaw itd., a więc z przyczyn trudnych do przewidzenia w momencie planowania.

Ustalenie kwoty zapasów zaliczonych do grupy pierwszej nie przedstawia na ogół większych trudności, ponieważ w momencie sporządzania planu dział planowania kredytowego dysponuje kopiami branżowych wniosków do planu kredytowego, na podstawie których może ustalić stan tych zapasów na koniec okresu planowanego w przekroju poszczególnych resortów i grup gospodarczych. Zapasy zaliczone do grupy drugiej planuje się w formie rezerwy, a ustalenie jej wysokości jest rzeczą najtrud-

niejszą przy sporządzaniu planu. Praktyka wykazała, że najrealniejszą metodą ustalenia tej rezerwy jest obliczanie jej wysokości na podstawie doświadczenia z okresów poprzednich, popartego wnikliwą analizą kształtowania się wielkości zapasów i ich struktury w przeszłości. Analizując w skali województwa odchylenia zapasów innych kredytowanych od planu w poprzednich kwartałach, można dość dokładnie uchwycić tę kwotę zapasów, która stale pojawia się — mniej więcej w tej samej wysokości — jako wyraz pewnego minimum nieuniknionych zakłóceń w toku wykonywania planowych zadań przez przedsiębiorstwa. Dużą pomocą przy określeniu wysokości rezerwy mogą być wnioski oddziałów operacyjnych o zmianę pierwotnych limitów kredytu na nadzwyczajne potrzeby w kwartale poprzedzającym plan.

Limit wojewódzki kredytu na nadzwyczajne potrzeby wyznacza określone zadania na odcinku kredytowania zapasów nadmiernych. Oznacza on maksymalną kwotę zapasów nadmiernych, która na koniec kwartału objętego planem może być skredytowana na terenie całego województwa. Zadania te przekazuje oddział wojewódzki na oddziały operacyjne w formie limitów oddziałowych. Podział limitu wojewódzkiego na oddziały nie może być przeprowadzony mechanicznie, np. wg dotychczasowego wykorzystania kredytu, lecz powinien być dostosowany do wysokości zapasów nadmiernych, jakie w skali oddziału operacyjnego mogą być kredytowane. Stąd jest rzeczą konieczną aby przy rozdziale limitów podawano oddziałowi wysokość zapasów nadmiernych, planowanych na ultimo kwartału planowanego. Do III kwartału 1953 r., stan planowanych zapasów innych kredytowanych i innych niekredytowanych w przekroju poszczególnych oddziałów ustalał referat gospodarki limitami oddziałowymi na podstawie formularzy (wzór D-9) rozdziału limitów branżowych na oddziały terenowe, których jedną kopię otrzymywał dział planowania kredytowego z wydziałów kredytów. Podana w tych formularzach specyfikacja zapasów umożliwiała referatowi ustalenie planowanego stanu zapasów innych kredytowanych i innych niekredytowanych. Z chwilą zwolnienia wydziałów kredytów, Centrali i oddziału wojewódzkiego, od obowiązku podawania zapasów (poza celowymi) w formularzach rozdziału limitów, dział planowania pozbawiony jest możliwości ustalenia planowanych stanów ponadnormatywnych „innych” w przekroju poszczególnych oddziałów. Używanie tych danych byłoby możliwe jedynie w wydziałach kredytów, na podstawie oddziałowych wniosków do planu kredytowego, co — uwzględniając dużą ilość oddziałów i przedsiębiorstw — wymagałoby nieproporcjonalnie dużego nakładu pracy.

Dlatego — zdaniem naszym — należałoby wprowadzić taki tryb planowania kredytu na nadzwyczajne potrzeby, który umożliwiłby w sposób łatwy uchwycenie na stopniu oddziału wojewódzkiego planowanej wysokości zapasów innych w przekroju poszczególnych oddziałów operacyjnych. W ten sposób z limitem kredytu na nadzwyczajne potrzeby oddział operacyjny otrzymywałby plan zapasów, który byłby dla niego wytyczną działania na odcinku walki z nadmiernymi zapasami.

Referat gospodarki limitami oddziałowymi kontroluje działalność oddziałów operacyjnych na od-

cinku operowania limitami oddziałowymi kredytu na nadzwyczajne potrzeby. Kontrola ta ma na celu zbadanie czy oddziały na odcinku kredytowania zapasów nadmiernych stosują właściwą, zgodną z wytycznymi Centrali Banku politykę kredytową oraz czy stosują właściwe kryteria kwalifikowania zapasów do grupy „innych kredytowanych”. Środkami wiodącymi do tego celu są:

- a) lustracje w oddziałach operacyjnych połączone z instruktażem,
- b) analiza miesięcznych sprawozdań z wykonania planu kredytu na nadzwyczajne potrzeby,
- c) analiza wniosków oddziałów operacyjnych o podwyższenie limitów kredytu na nadzwyczajne potrzeby,

Wszelkie uchybienia oddziałów na odcinku operowania kredytem na nadzwyczajne potrzeby są komunikowane właściwym wydziałom kredytów, jak również zainteresowanym oddziałom operacyjnym. Ostatnio przyjęto jako zasadę, że wnioski oddziałów o podwyższenie limitu oddziałowego zwłaszcza gdy chodzi o większe kwoty, są załatwiane po uprzednim zasięgnięciu opinii we właściwym wydziale kredytów lub też po zbadaniu potrzeb na miejscu w oddziale operacyjnym.

Jeśli chodzi o konstrukcję wojewódzkiego planu kredytu normatywnego to ostatnio zarysowuje się praktyka, że plan ten konstruuje dział planowania kredytowego we własnym zakresie na podstawie danych wynikających z formularzy rozdziału limitów (wzór D-9 C), nadesłanych przez wydziały kredytów Centrali Banku. Niezbędnym warunkiem sprawnej konstrukcji tego planu jest, by formularze rozdziału limitów zawierały wszystkie elementy, niezbędne do konstrukcji tego planu, jak również, by wysyłka tych limitów z Centrali Banku następowała w jednakowym mniej więcej terminie, tak by praca nad konstrukcją tego planu mogła być zakończona w niedługim stosunkowo okresie czasu. Leży to w interesie jak najszybszego sporządzenia planów kredytu normatywnego dla oddziałów operacyjnych. Konstrukcja planów kredytu normatywnego dla oddziałów operacyjnych opiera się na elementach, które dostarczają wydziały kredytów oddziału wojewódzkiego. Chodzi tutaj o rozbięcie kwot branżowych na oddziały, w których występują przedsiębiorstwa należące do danej branży. Dużym ułatwieniem dla wydziałów kredytów przy rozbięciu kwot branżowych na poszczególne oddziały, jak i dla referatu przy samej konstrukcji planów oddziałowych jest posługiwanie się ujednoliconymi formularzami roboczymi.

Pula kredytu normatywnego na obrót towarowy jest ściśle związana z ruchem towarów i dlatego podstawowa przesłanką prawidłowego manewrowania tym kredytem jest wnikliwa i permanentna analiza obrotu towarowego. Analizie obrotu towarowego przeprowadza referat w skali województwa oraz według szczebli obrotu towarowego (zbyt, hurt, detali) a nadto w przekroju poszczególnych powiatów (oddziałów).

Szczegółowymi zagadnieniami, którymi interesuje się referat w toku analizy obrotu towarowego są takie jak: zakup, sprzedaż, stany zapasów towarów (normatywne, celowe i inne), rotacja, rozmieszczenie masy towarowej itp.

Szczególnie dobre wyniki daje analiza obrotu towarowego w przekroju poszczególnych powiatów,

ponieważ pozwala ona umiejscowić wszelkie nieprawidłowości i zakłócenia w obrocie towarowym w terenie. Analizę obrotu towarowego w przekroju terenowym przeprowadza się osobno dla hurtu i zbytu

i osobno dla detalu. Tak np. podstawowy materiał liczbowy dla analizy obrotu towarowego w przekroju terenowym na szczeblu detalu zawarty jest w dwóch tabelach, których układ jest następujący:

— Wykonanie planu sprzedaży

(liczby dowolne) WYKONANIE PLANU SPRZEDAŻY						Załącznik Nr 3
P o w i a t	P l a n		W y k o n a n i e		Stopień wykonania planu sprzedaży 4 : 2	
	Sprzedaż po cenie sprzedaży	Udział procentowy powiatu	Sprzedaż po cenie sprzedaży	Udział procentowy powiatu		
Ciechanów	32 000	10 %	36.000	10 %	111 %	
Garwolin	40.000	12,5 %	42.000	11,6 %	105 %	
i.td.						
Ogółem województwo	320.000	100 %	360.009	100 %	112,5 %	

— Zestawienie sprzedaży, rotacji, zapasów i kredytów

(liczby dowolne) ZESTAWIENIE SPRZEDAŻY, ROTACJI, ZAPASÓW I KREDYTÓW

Załącznik Nr 4

a = plan
b = wykonanie
c = odchylenie

P o w i a t		Sprzedaż po cenie sprzedaży	Stan zapasów towarowych 5+6+7	Wskaźnik rotacji 2 : 3	Zapasy towarów			K r e d y t y		
					normatywne	celowe	inne	normatywne	celowe	na nadzwyczajne potrzeby
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ciechanów	a	×	×	×	10 000	4.000	×	8.000	4.000	×
	b	36.000	18.000	2,00	12.000	3 500	2.500	9.000	3 200	1.500
	c	×	×	×	+2 000	-500	×	+1.000	-800	×
i.td.										
Ogółem województwo	a	×	×	×	120.000	53.000	×	90.000	53.000	×
	b	360.000	160.000	2,24	100.000	50.000	10.000	75.000	52.000	6.000
	c	×	×	×	-20.000	-3.000	×	-15.000	-1.000	×
Stan na ultimo kwartału poprzedniego	b	330.000	155.000	2,13	110.000	40.000	5.000	90.000	36.000	3.000
Stosunek % okresu sprawozdaw. do okr. poprzedniego		109	103	105	91	125	200	83	144	200

Podstawowymi materiałami dla analizy obrotu towarowego są oddziałowe sprawozdania z wykonania planu kredytu normatywnego (ponieważ okręg bankowy oddziałów pokrywa się na ogół z powiatami) oraz materiały uzyskiwane z wojewódzkiej rady narodowej.

Analiza obrotu towarowego nie może polegać tylko na stwierdzeniu pewnych uchybień czy niedociągnięć, lecz musi być połączona ze skonkretyzowaniem wniosków, zmierzających do usunięcia stwierdzonych uchybień i zakłóceń w obrocie towarowym. Sformułowane wnioski przekazywane są do wykorzystania w operatywnej pracy wydziałów kredytów lub też bezpośrednio oddziałom terenowym albo też dyskutowane na posiedzeniach wojewódzkiej komisji dla spraw planu kasowego.

Na odcinku obrotu towarowego na szczeblu detalu referat gospodarki limitami oddziałowymi ściśle współpracuje z działem obiegu pieniężnego w oddziale wojewódzkim. Współpraca ta rozpoczyna się już w momencie konstrukcji wojewódzkiego planu kasowego przez uzgodnienie pozycji dotyczącej utargu z obrotami detalu (sprzedaż), wynikającymi ze zbiorczych wniosków do planu kredytowego. W toku wykonywania planu kasowego referat ten wnioskuje o przebiegu wykonywania planu sprzedaży na podstawie wpływów z utargu w skali województwa i powiatów (oddziałów), dzieli się spostrzeżeniami

na temat odchylen od planu, korzysta z materiałów opisowych, które dział planowania obiegu pieniężnego otrzymuje z oddziałów i od władz gospodarczych i ustala wspólnie środki względnie interwencje, mające na celu usunięcie zakłóceń w obrocie towarowym.

Plan kredytu na należności fakturowe w skali województwa buduje się na podstawie branżowych wniosków do planu kredytowego z wyłączeniem wniosków przedsiębiorstw handlu detalicznego i ewentualnie innych przedsiębiorstw, których sprzedaż odbywa się za gotówkę. Plany kredytu na należności fakturowe dla poszczególnych oddziałów sporządza się na podstawie elementów, które dostarczają wydziały kredytów, zestawionych w przekroju poszczególnych oddziałów na specjalnie opracowanych arkuszach roboczych.

Referat ewidencji i statystyki — jest komórką która przygotowuje i zestawia materiał statystyczny, potrzebny do pracy analitycznej innych referatów oraz sporządza zbiorczą sprawozdawczość z zakresu stanów rachunków bankowych oraz należności i zobowiązań fakturowych dla Centrali Banku. W szczególności czynności tego referatu są następujące:

- sporządzanie zbiorczych wykazów stanów rachunków bankowych i wykazów należności i zobowiązań kredytowych,

b) zestawienie zbiorczych wniosków do planu kredytowego i zbiorczych sprawozdań z kontroli stanu finansowego przedsiębiorstw w przekroju poszczególnych działów gospodarki narodowej,

c) prowadzenie statystyki finansowo-gospodarczej,

d) prowadzenie ewidencji limitów i liczb kontrolnych, branżowych i oddziałowych.

Istotnym warunkiem dla sporządzania zbiorczych wykazów stanów rachunków bankowych oraz wykazów należności i zobowiązań fakturowych jest właściwa organizacja arkuszy roboczych, służących następnie dla wykonania sprawozdania.

Ewidencja branżowych limitów i liczb kontrolnych wymaga sprawnego obiegu dokumentów dotyczących limitów. W związku z tym, że obecnie zgłoszenie obniżki limitów branżowych nie wymaga potwierdzenia ze strony Centrali Banku, wprowadzono zasadę, że formularze rozdziału limitów, nadchodzące z Centrali Banku jak i wnioski o zmianę limitów branżowych kierowane do Centrali Banku muszą przechodzić przez referat ewidencji i statystyki.

Zasadniczym materiałem dla sporządzania statystyki finansowo-gospodarczej są zbiorcze wnioski do planu kredytowego i zbiorcze sprawozdania z kontroli stanu finansowego przedsiębiorstw. Statystyka ta obejmuje następujące zagadnienia:

- 1) wykonanie planów produkcji globalnej, towarowej i sprzedaży (realizacji),
- 2) wykonanie planów obrotów w handlu na poszczególnych szczeblach obrotu towarowego,
- 3) wykonanie planów akumulacji (podatek obrotowy, zysk, różnice budżetowe, strata),
- 4) rozliczenia z budżetem Państwa,
- 5) zestawienie zapasów w układzie rodzajowym i strukturalnym,
- 6) kształtowanie się należności i zobowiązań fakturowych,
- 7) wskaźniki rotacji towarowej wg poszczególnych szczebli obrotu towarowego i w przekroju terenowym.

Poszczególne tablice statystyki prowadzone są w ołówku, co umożliwia aktualizowanie ich zawsze wg ostatnio posiadanych materiałów sprawozdawczych.

Referat interpretacji przepisów kredytowych. Ten odcinek pracy działu planowania kredytowego jest niezmiernie ważny, ponieważ od właściwej wykładni przepisów zależy w dużym stopniu prawidłowe stosowanie i rozwiązywanie zasad obowiązującego systemu kredytowego. Zasadnicze zadania tego referatu polegają na:

- a) wyjaśnieniu przepisów instrukcji i zarządzeń Prezesa Banku wydawanych z Dz. VI,
- b) opracowywaniu i koordynowaniu projektów zarządzeń dyrektora oddziału wojewódzkiego z zakresu Dz. VI.

Ponadto do czynności tego działu należy prowadzenie obowiązującego zbioru zarządzeń Dz. VI i ewidencji zarządzeń władz gospodarczych.

Pomiędzy referatem interpretacji a jego odpowiednikiem w Departamencie Planowania — Wydziałem Instrukcji — powinien istnieć ścisły kontakt, zorganizowany na płaszczyźnie wymiany doświadczeń i poglądów. Taki sam kontakt musi istnieć z wydziałami kredytów, którym referat przekazuje interpretacje przepisów systemu kredytowego, uzyskane z Departamentu Planowania. Referat otrzymuje z wydziałów kredytów kopie listów w

ważniejszych sprawach interwencyjnych oraz w sprawach dotyczących interpretacji zagadnień branżowych. Zadania tego referatu na odcinku interpretacji nie mogą ograniczać się do udzielania wyjaśnień na zapytania oddziałów. Jego praca powinna być ściśle powiązana z terenem, z praktyką i doświadczeniem oddziałów operacyjnych. W toku lustracji oddziałów referat powinien śledzić sposób stosowania przepisów i zasad obowiązującego systemu kredytowego, wyszukiwać błędy i uchybienia na tym odcinku i korygować je przez udzielanie wyjaśnień i instruktaż na miejscu. Uchybienia i wsterki typowe powinny być omawiane w pismach kierowanych do wszystkich oddziałów lub w zarządzeniach dyrektora oddziału wojewódzkiego względnie na odprawach z oddziałami terenowymi.

* * *

Pracą poszczególnych referatów kieruje **kierownik** działu, zgodnie z planem pracy i wytycznymi naczelnika wydziału.

Poza czynnościami typu administracyjnego jak kontrola przestrzegania dyscypliny pracy, zabezpieczenia tajemnicy państwowej i służbowej oraz sprawami związanymi z szkoleniem zawodowym, kierownik działu:

— nadzoruje pracę referatów, wskazuje metody rozwiązywania poszczególnych zagadnień, ustala zakres i kierunek prac analitycznych,

— okresowo referuje naczelnikowi wydziału wyniki analiz przeprowadzonych przez poszczególne referaty z zakresu wykonywania planu kredytów i sytuacji finansowo-gospodarczej województwa oraz przedstawia wnioski co do podjęcia środków, zmieniających do usunięcia niekorzystnych zjawisk finansowych,

— w porozumieniu z naczelnikiem wydziału organizuje narady z wydziałami kredytów, na których omawiane są środki, mające na celu zapewnienie prawidłowości wykonania planu kredytów i przebiegu procesów gospodarczych w województwie,

— współpracuje z wydziałami kredytów przy ustalaniu wytycznych polityki kredytowej w ramach dyrektyw Centrali Banku,

— ustala metody powiązania planu kredytów z planem kasowym, zarówno przy konstrukcji tych planów jak i w toku ich wykonywania i bierze udział w posiedzeniach wojewódzkiej komisji dla spraw planu kasowego,

— utrzymuje kontakt z oddziałami operacyjnymi w celu zbadania realizowanej przez nie polityki kredytowej i stosowania zasad obowiązującego systemu kredytowego,

— referuje na odprawach z kierownikami komórek kredytowych i kierownikami oddziałów sprawy dotyczące zagadnień działu.

W artykule niniejszym poruszyliśmy jedynie zasadnicze zagadnienia, łączące się z organizacją i czynnościami wykonywanymi przez dział planowania kredytowego. Jak już zaznaczyliśmy na wstępie, zarówno strona organizacyjna jak i metody pracy działów planowania kredytowego w poszczególnych oddziałach wojewódzkich nie są jednolite. Wymiana poglądów i dzielenie się zdobytymi doświadczeniami może w efekcie doprowadzić do przyjęcia jednolitej, najsprawniejszej organizacji i najlepszych metod działania.

Uwagi na temat kredytowania ponadnormatywnych zapasów na podstawie planów rozładowania

(Artykuł dyskusyjny)

Artykuł ogłoszony na łamach „Wiadomości NBP” Nr 1/54 pt. „Projekt trybu postępowania przy kredytowaniu ponadnormatywnych zapasów na podstawie planów rozładowania” (W. Łuszczak) stanowi oczekiwaną przez oddziały terenowe wypowiedź w sprawie ujednolicenia techniki operowania planami rozładowania i udzielania na ich podstawie kredytów na nadzwyczajne potrzeby.

Stanowi on syntetyczne ujęcie „dorobku” i osiągnięć oddziałów na odcinku może najmniej uregulowanym przez obowiązujące przepisy, na odcinku, na którym jednak oddziały, zdane na własną pomysłowość i doświadczenie — wypracowały pewne metody.

Mamy nadzieję, że w niedługim czasie ukażą się autorytatywne normy postępowania, które uregulują ostatecznie omawiany odcinek pracy. Będzie to miało w pracy oddziałów terenowych pierwszorzędne znaczenie, polegające na:

1) ujednoliceniu pracy poszczególnych oddziałów w zakresie operowania i wykorzystywania planów rozładowania dla celów kredytowania przedsiębiorstw;

2) nabraniu przekonania przez pracowników, wykonujących konkretne czynności, że postępują prawidłowo, w oparciu o przepracowane przez teren i skodyfikowane normy;

3) stworzenie podstawy do szkolenia młodych kadr kredytowych.

Zdajemy sobie oczywiście sprawę, że życie gospodarcze stwarzać będzie zawsze pewne sytuacje, które oddziały będą musiały rozwiązywać we własnym zakresie i jakiegokolwiek przepisy w tej mierze będą miały raczej charakter ramowy. Niemniej jednak korzyści wyżej wspomniane będą niewątpliwe. Dlatego też dyskusja na omawiany temat obejmie z pewnością szeroki krąg pracowników kredytowych i wniesie bogaty wkład doświadczenia. Podane niżej uwagi mają na celu rozszerzenie dyskusji na temat poruszony w artykule ob. Łuszczaka.

Jednym z głównych zagadnień, poruszanych w artykule, jest sprawa korygowania planów rozładowania o nowe wartości, powstające na skutek różnego rodzaju okoliczności w okresie między złożeniem planu przez przedsiębiorstwo a jego wygaśnięciem. Jest to najzupełniej słuszne; praktyka kredytowa wskazuje bowiem, że wypadki, kiedy plan rozładowania w jego pierwotnej formie pokrywa się z rzeczywistym stanem zapasów przez cały okres swojej ważności — należą do zupełnie wyjątkowych. Konieczne jest zatem rozważenie różnego rodzaju zmian i korekt planu, które pozwalają na dostosowanie złożonych planów do rzeczywistej sytuacji zaistniałej w przedsiębiorstwie, w celu pełnego, operatywnego wykorzystania planu jako narzędzia polityki kredytowej. Przez pojęcie „dostosowania” planu do rzeczywistości rozumie się oczywiście nadanie planowi pełnych cech realności przez np. wprowadzenie stanów faktycznych na podstawie bilansu zamiast uprzednio wprowadzonego stanu, przewidywanego w rubryce wykazującej stan „wyjściowy” — bowiem opaczne zrozumienie sprawy polegające na bezkrytycznym korygowaniu stanów zaplanowanych w oparciu o słabo lub wręcz źle uzasadnione wnioski o prolongatę — byłoby zaprze-

zieniem wszelkich zdrowych i zgodnych z przepisami zasad kredytowania przedsiębiorstw. Z przyczyn, powodujących zdaniem ob. Łuszczaka konieczność korygowania planu, wymieniono następujące:

1) ujawnienie dodatkowych, nie ujętych w planie rozładowania, zapasów w wyniku inwentaryzacji;

2) otrzymanie nowych zapasów, powstałych z dostaw przedterminowych;

3) brak możliwości upłynnienia materiałów (ogólnie zaś mówiąc zapasów);

4) wystąpienie wolnego zabezpieczenia kredytu 215 przez powstanie „nowych” zapasów na skutek przyczyn bliżej nie podanych. (Wiadomości NBP Nr 1 str. 38 p. 1 b, kwota zł 60/m). Do powyższych okoliczności podać można jeszcze jedną, wspomnianą na wstępie, którą uwzględnia się w akcji porządkowania gospodarki materiałowej przemysłu maszynowego, a mianowicie;

5) korekta stanu wyjściowego w planie na podstawie bilansu (np. plan złożony w pierwszej dekadzie października wykazuje, jako stan wyjściowy, stan faktyczny przewidywany na ultimo września, który koryguje się po złożeniu bilansu opiewającego na ultimo września).

Podane wyżej okoliczności podzielić można na trzy grupy, a mianowicie:

a) dotyczące uwzględnienia zapasów, które powinny być, względnie byłyby ujęte w pierwszej wersji planu rozładowania, gdyby przedsiębiorstwo w momencie sporządzania planu rozporządzało materiałem ewidencyjnym — statystycznym, pozwalającym na całkowicie dokładne i ściśle ustalenie zapasów wyjściowych w planie pod względem wartości, rodzaju i charakteru tych zapasów (p. 1 i 5);

b) brak możliwości upłynnienia zapasów, objętych pierwotnym planem rozładowania (p. 3);

c) powstanie zapasów „nowych” (p. 2 i 4).

Jednolity tryb postępowania, zalecany przez autora projektu, przy uwzględnianiu wyżej podanych okoliczności, a polegający na korygowaniu pierwotnego planu rozładowania w wypadkach gospodarczo uzasadnionych — nasuwa pewne zastrzeżenia w odniesieniu do wypadków wymienionych w punkcie c, a mianowicie w wypadkach powstania zapasów nowych, nie objętych w ogóle pierwszym planem rozładowania.

Można od razu powiedzieć, na czym zastrzeżenia te polegają, czy w wypadkach takich korygować należy pierwotny plan rozładowania, czy też żądać należy od przedsiębiorstwa nowego planu.

Zdaniem niżej podpisanego — w pełni uzasadnione jest złożenie przez przedsiębiorstwo nowego planu.

Jeżeli bowiem chodzić będzie o stosunkowo małą kwotę, wymienioną przykładowo w artykule w wysokości zł 60/m i jeżeli chodzić będzie o przedsiębiorstwo duże lub średniej wielkości — to oczywiście sprawa nie będzie stanowiła wielkiego problemu.

Jeżeli jednak będzie to kwota poważniejsza, to korygowanie pierwotnego planu rozładowania miałoby szereg ujemnych cech, a mianowicie:

a) pierwszy plan rozładowania zatraciłby wówczas swoje ściśle powiązanie z wnioskiem kredyto-

wym, przyjąć bowiem trzeba, że udzielenie kredytu na podstawie planu rozładowania musi mieć swój odpowiednik w uzasadnieniu wniosku B—2, obejmującym określenie rodzaju i charakteru odnoszących zapasów, przyczyny ich powstania, podkreślenie momentu „prześciowości” zjawiska wystąpienia stanów ponadnormatywnych w przedsiębiorstwie, sposoby likwidacji stanów ponadnormatywnych przez przedsiębiorstwo itd., włączenie zatem nowego zjawiska gospodarczego do pierwotnego planu rozładowania, skomplikowałoby i utrudniło w poważny sposób operatywne wykorzystanie planu rozładowania i wniosku kredytowego, jako wzajemnie uzupełniającego się instrumentu polityki kredytowej;

b) nanoszenie coraz to nowych pozycji do planu rozładowania mogłoby w wielu wypadkach przedłużać „w nieskończoność” termin ważności planu, stwarzając kolizje w zakresie kompetencji oddziału co do terminu udzielenia kredytu;

c) powodowałoby trudności natury technicznej w zakresie spłat kredytów i prowadzenia terminarza.

Dlatego też celowym się wydaje pewne ograniczenie ilości przypadków w których plan rozładowania mógłby podlegać korekcie, a mianowicie:

a) do przypadków skorygowania planu o wartości istniejące w momencie sporządzania planu, a nie ujęte w nim z przyczyn natury technicznej,

b) do przypadków przesunięcia w czasie — likwidacji, względnie upłynnienia odpowiednich partii zapasów, które występowały w momencie sporządzania planu.

W pierwszym przypadku będziemy mieli do czynienia albo ze spłatą części kredytu, albo z udzieleniem (na wniosek przedsiębiorstwa) dodatkowego kredytu; będzie to jednak ściśle związane ze stanem zapasów na jakąś konkretną datę oraz z kształtem stanu ponadnormatywnego na tę datę, w drugim — z wnioskiem o prolongatę terminu spłaty kredytu na zapasy, istniejące w momencie sporządzenia planu.

Udzielanie kredytu na zapasy nowopowstające winno być natomiast uzależnione od przedłożenia nowego planu rozładowania.

Nasuwałaby się tutaj wątpliwość, czy składanie coraz to nowych planów — w wypadkach, gdy będzie zachodziła tego konieczność — nie stworzy takiego stanu rzeczy, że referent kredytowy może „zgubić się” w większej ilości planów.

Oczywiście, że nie jest to również łatwe, zwłaszcza w powiązaniu z terminarzami spłat kredytów. Nie ulega natomiast najmniejszej wątpliwości, że operowanie kilku nawet planami, sporządzonymi w przejrzystej formie, jest znacznie łatwiejsze, aniżeli posługiwanie się jednym planem, który w wyniku kilkakrotnych poprawek stał się trudną do odszyfrowania zagadką nawet dla samego autora poprawek, nie mówiąc już o osobach trzecich, np. dla osób przeprowadzających kontrolę (wewnętrzną lub zewnętrzną).

Pomijając jednak samą formę wewnętrzną i technikę manipulacyjną przy planach rozładowania (jakkolwiek te momenty odgrywają bardzo dużą rolę w codziennej pracy kredytowca) — trzeba podkreślić, że stosowanie zasady: nowe zapasy — nowy wniosek — nowy plan rozładowania, — jest jedynie zgodne z intencją przepisów I.S. Dz. VI, pozwalają bowiem poprzez złożenie nowej dokumentacji kredytowej przez przedsiębiorstwo (wniosek + plan) na wyodrębnienie nowego zjawiska gospodarczego i na skuteczną walkę o likwidację przerosłów zapasów.

Oczywiście, że mechaniczne podejście do sprawy doprowadziłoby do rezultatów wręcz niepożądanych, w wielu bowiem wypadkach sztuczne, „papierkowe” separowanie zjawisk gospodarczych w przedsiębiorstwie nie miałoby sensu.

Tak np. ponadnormatywne zapasy produkcji w toku w fabryce cukierków, gdzie cykl produkcyjny trwa jeden lub kilka dni — nie dadzą się powiązać z długością cyklu, lecz raczej z wysokością produkcji w porównaniu z planem rocznym, tendencją wzrostu względnie spadku produkcji w najbliższym okresie (kilkutygodniowym względnie kilkumiesięcznym); tworzenie planów rozładowania zapasów musi być łączone z tą drugą kategorią zagadnień.

Tak więc w podanym wyżej przykładzie — plan rozładowania może opiewać np. na okres 3 miesięcy, w którym to okresie przedsiębiorstwo zobowiązuje się w takim stopniu usprawnić swoją działalność produkcyjną, że ponadnormatywne zapasy produkcji w toku, spadną do wysokości normatywnu.

Będzie to zatem okres czasu, w którym zapasy „nowe” wystąpią kilkadziesiąt razy, jednakże tworzenie odrębnego planu rozładowania na okoliczność powstania każdego zapasu „nowego” byłoby całkowicie pozbawione sensu.

Przykład powyższy ilustruje jedynie fakt, że ustalenie generalnej zasady przedkładania nowych planów rozładowania na nowe zapasy ponadnormatywne może mieć tylko charakter ramowy.

Tym niemniej jednak zasada taka wydaje się całkowicie słuszna, prowadzi ona bowiem do pogłębienia znajomości przez pracownika kredytowego przedmiotu kredytowania, do bliższego rozeznania zapasów oraz do ścisłego powiązania kredytu z zabezpieczeniem.

A wiadomo przecież, że wszelkie sposoby i metody, które pomagają oddziałowi do zwiększenia rozeznania zapasów, uważać musimy za bardzo ważne, zważywszy, że zagadnienie zwiększenia rozeznania zapasów ponadnormatywnych staje się w naszej obecnej pracy zagadnieniem czołowym, wymagającym jeszcze dużego wkładu pracy i ustalenia sposobów i środków jakimi działy kredytowe będą się w tym zakresie posługiwały.

J. Krzemiński
Będzin

Z odcinka walki o likwidację należności w portfelu „C”

Opóźnione składanie żądań zapłaty na inkaso bankowe, znajdujące odbicie w wysokim stanie portfela „C”, stanowi bezsprzecznie jedną z najbardziej zasadniczych i podstawowych nieprawidłowości w gospodarce przedsiębiorstw. Pozbawia ono

przedsiębiorstwa prawa do korzystania z kredytu na należności fakturowe, wydłuża cykl obiegu środków obrotowych, a ponadto świadczy o prawdopodobnym istnieniu w pracy przedsiębiorstwa innych niedociągnięć i uchybień, gdyż — jak wy-

kazała praktyka w przeważającej ilości przypadków — opóźnionemu składaniu żądań zapłaty do inkasa towarzyszy również szereg innych nieprawidłowości. Nic zatem dziwnego, że dążąc do usprawnienia pracy przedsiębiorstw swego okręgu bankowego, Oddział Wojewódzki w Olsztynie postanowił przede wszystkim zlikwidować tę kategorię uchybień.

Zwalczanie opóźnionego składania żądań zapłaty do inkasa można osiągnąć tylko — po dokładnym zbadaniu przyczyn niedotrzymywania ustalonych w tym zakresie terminów — przez konsekwentne i systematyczne oddziaływanie na przedsiębiorstwo w kierunku usprawnienia tego odcinka jego pracy. Postępując według powyższej metody, rozpoczęliśmy jeszcze w III kwartale 1953 r. badanie przyczyn stałego utrzymywania się wysokiego stanu portfelu „C” w Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w Olsztynie. Wymienione przedsiębiorstwo wykazywało od początku 1953 r. niepokojąco wysoki odsetek żądań zapłaty, złożonych po obowiązującym terminie, w stosunku do ogólnego portfelu należności fakturowych. Wystarczy podać, że stan należności w portfelu „C” wynosił w stosunku do całego stanu należności na 30.9.53 r. 36%, na 31.10.1953 r. 27% i na 30.11.1953 r. 39%. W pierwszym rzędzie zainteresowaliśmy tą sprawą Biuro Księgowości i Biuro Finansowe DOKP, z którymi na szeregu specjalnie zwołanych konferencji szeroko omówiliśmy całokształt zagadnienia i dokonaliśmy wspólnej analizy dokumentów złożonych w portfelu „C” we właściwym oddziale miejskim. W wyniku tych badań ustaliliśmy trzy kategorie przyczyn, powodujących nieterminowe składanie żądań zapłaty do inkasa przez podległe Dyrekcji jednostki fakturujące, a mianowicie:

1) do pierwszej grupy zaliczyliśmy trudności, związane z obowiązującym terminem fakturowania, opartym na przepisach Uchwały Prezydium Rządu Nr 877 z dnia 12 grudnia 1951 r., ale zbyt krótkim w stosunku do realnych możliwości, uwarunkowanych względami techniczno - organizacyjnymi,

2) do drugiej grupy zaliczyliśmy niedociągnięcia w pracy jednostek fakturujących, podległych DOKP, a zatem powodujące zawinione opóźnienia w składaniu żądań zapłaty,

3) do ostatniej grupy zaliczyliśmy błędy w kwalifikacji żądań zapłaty do portfeli „C”, popełniane przez pracowników działu inkasa w oddziale operacyjnym, a więc zwiększające stan należności w tym portfelu z winy Banku.

Odnosnie tej ostatniej grupy przyczyn wyjaśnić należy, że błędy w zakwalifikowaniu żądań zapłaty do portfeli „C” zamiast do portfeli „A” spowodowane były przede wszystkim szerokim, a nie spotykanym w innych przedsiębiorstwach, wachlarzem fakturowanych usług i związanych z nimi terminów fakturowania. Te ostatnie ustalane były na przesłaniu ostatnich dwóch lat oddzielnie dla każdego rodzaju usług, powodując z kolei powstanie wachlarza terminów składania żądań zapłaty do Banku. Ponieważ wszystkie decyzje władz upoważnionych do ustalania terminów fakturowania, określały rodzaje poszczególnych usług przez omówienie charakteru operacji, rodzaju odbiorcy itp. danych, pracownicy działu inkasa musieli przy likwidowaniu żądań zapłaty — w celu ustalenia, jakie dla danego żądania zapłaty obowiązują terminy fakturowa-

nia — wnikać szczegółowo w treść załączonych faktur i badać jakiego rodzaju operacje zostały nimi objęte. Przy szerokim wachlarzu usług, świadczonych przez DOKP, właściwa orientacja pracowników działu inkasa w rodzajach fakturowych operacji i wyznaczonych dla nich terminów była z natury rzeczy utrudniona, a pomyłki, polegające na zastosowaniu niewłaściwych terminów do szczególnych żądań zapłaty, dość częste.

Ustaliwszy wymienione wyżej przyczyny tak wysokiego kształtowania się należności w portfelu „C”, podjęliśmy następujące środki, zmierzające do likwidacji tych nieprawidłowości. Przede wszystkim dokonaliśmy wspólnie z Biurem Finansowym DOKP zestawienia wszystkich możliwych rodzajów usług, świadczonych przez to przedsiębiorstwo i wydanych dotychczas decyzji kompetentnych władz, ustalających właściwe dla nich terminy fakturowania. O tym, że praca taka była konieczna świadczyć może fakt, iż ustaliliśmy w efekcie pięć zasadniczych kategorii usług, świadczonych przez DOKP i różniących się terminami fakturowania a mianowicie:

1) przewozy kredytowane dla jednostek budżetowych, dla których termin fakturowania ustalony został przez Ministerstwo Kolei pismem z dnia 26.8.1952 r. na 15 dni po dekadzie;

2) sprzedaż materiałów — dla której termin fakturowania wynika z Uchwały Prezydium Rządu Nr 877 z dnia 12.12.1951 r. z ewentualnym jego przedłużeniem w koniecznych przypadkach;

3) usługi odpłatne, wyceniane według rzeczywistego kosztu własnego, których zafakturowanie poprzedzone być musi sporządzeniem bilansu miesięcznego i rozliczeniem kosztów, a zatem termin fakturowania, aby mógł być odpowiednio mobilizujący, musi być liczony od rzeczywistej daty sporządzenia bilansu tj. około 45 dni po wykonaniu usługi;

4) usługi nieprzewozowe (za wypożyczone parowozy i wagony, dalej czynsze za bocznice itp.), wyceniane według stałych opłat zryczałtowanych, wynikających z umów — których fakturowanie podlega przepisom Uchwały Prezydium Rządu Nr 877;

5) roboty inwestycyjne, wykonywane na rzecz Biura Rozbudowy — rozliczane według zasad Uchwały Prezydium Rządu Nr 17 z dnia 10 stycznia 1952 r., według których (§ 4) termin fakturowania ustalony być winien przez Ministerstwo Kolei.

Po bliższym przeanalizowaniu całej sprawy doszliśmy do wniosku, że pierwsza grupa przyczyn opóźnionego składania żądań zapłaty do inkasa bankowego (tj. zbyt krótkie terminy fakturowania) nie posiada charakteru powszechnego i daje się rozwiązać w drodze niewielkiego przesunięcia terminu w zakresie fakturowania sprzedaży materiałów. Drugą grupę przyczyn składania żądań zapłaty po obowiązującym terminie (tj. opieszałość pracowników jednostek fakturujących), zobowiązało się zlikwidować Biuro Finansów DOKP we własnym zakresie, poprzez wzmocnienie kontroli i nadzoru oraz zastosowanie rygorów służbowych wobec winnych niedotrzymania terminu.

Trzecią grupę przyczyn, powodujących powstawanie wysokiego stanu portfeli „C” tj. błędów, popełnianych w dziale inkasa (z przyczyn opisanych poprzednio) podjął się usunąć oddział wojewódzki.

Przystępując do rozwiązania powyższego zagadnienia, przyjęliśmy za nie podlegające dyskusji samo istnienie wachlarza fakturowanych operacji i tym samym wachlarza odpowiednich terminów fakturowania. W konsekwencji problem sprowadził się do tego, jak można ułatwić pracownikom działu inkasa bezbłędne stosowanie różnych terminów fakturowania do właściwych żądań zapłaty bez konieczności szczegółowego wnikania w treść i wszystkie cechy załączonych faktur, na co nie mają oni ani czasu, ani odpowiednich kwalifikacji.

Rozwiązanie widzieliśmy tylko we wprowadzeniu tzw. wstępnej kwalifikacji żądań zapłaty, polegającej na umownym oznaczaniu przez pracowników jednostek fakturujących, podległych DOKP, składanych w Banku żądań zapłaty w taki sposób, aby z tego oznaczenia wynikało, do której z wymienionych wyżej grup świadczonych usług należy operacja, objęta danym żądaniem zapłaty. Organizacyjnie sprawa jest prosta, gdyż z zasady każda jednostka fakturująca DOKP składa w Banku żądania zapłaty, dotyczące jednej tylko kategorii usług, toteż ewentualne pomyłki ze strony pracowników kolei są prawie wykluczone. Zaproponowaliśmy zatem Dyrekcji następujący tryb postępowania:

1) Oddział Wojewódzki i DOKP opracują wspólnie tzw. „Wykaz rodzajów faktur, wystawianych przez placówki DOKP za świadczone usługi” zawierający następujące dane:

- a) określenie operacji (według wymienionych poprzednio pięciu kategorii usług),
- b) określenie płatnika (odbiorcy usług),
- c) termin zafakturowania,
- d) podstawa prawna terminu zafakturowania (decyzja, nr , data itp. cechy),
- e) rubryka wolna, na ewentualne późniejszą zmianę terminu zafakturowania,
- f) oznaczenie umówne kategorii usług, wymienionej w punkcie a.

W punkcie f podaliśmy dla każdego rodzaju usług odpowiednie oznaczenie, np. „Sprzedaż materiałów” = Kat. II, „Przewozy kredytowe dla jednostek budżetowych” = Kat. III itd.

2) Wykazy te rozesłane zostaną wszystkim pracownikom jednostek fakturujących, podległych DOKP, jako arkusze robocze. Taki sam arkusz otrzyma dział inkasa we właściwym oddziale miejskim. Pracownicy jednostek fakturujących, wystawiający żądania zapłaty, umieszczają będą na ich 1 egzemplarzach odciskiem pieczęci lub odręcznie

znak umowny, właściwy dla danego rodzaju usługi. Dział inkasa w oddziale miejskim, w oparciu o ten umowny znak, ustali z arkusza roboczego termin fakturowania dla danej kategorii usług i odpowiednio zakwalifikuje żądanie zapłaty do portfelu „A” bądź „C”. Oczywiście, chociaż — jak wspomnieliśmy — możliwości błędnego oznaczenia żądań zapłaty przez pracowników jednostek podległych DOKP znakami umownymi są prawie wykluczone — oddział obowiązany jest kontrolować wyrywkowo, w oparciu o dane z arkusza roboczego, prawidłowość umownego oznaczania nadesłanych żądań zapłaty.

Trzeba podkreślić, że Biuro Finansowe i Biuro Księgowości DOKP w Olsztynie, wykazujące od samego początku tej akcji wysoki stopień zainteresowania i czynnego udziału w likwidacji portfela „C”, przyjęły bez zastrzeżeń omówioną wyżej propozycję i wydały odpowiednie zarządzenie podległym jednostkom.

W rezultacie podjęty przez Oddział Wojewódzki i DOKP zespół środków zaradczych, opisanych powyżej przyczynił się do zasadniczej zmiany w zakresie terminowego składania żądań zapłaty przez placówki DOKP do inkasa bankowego. I tak, kiedy stan portfela „C” na 30.11.1953 r. wynosił 39% całego stanu należności fakturowanych, już w grudniu 1953 r. odpowiedni wskaźnik zaczął ulegać stałemu obniżaniu i wynosił kolejno w okresach pięciodniowych: 37%, 25%, 17%, 13%, 9% i na 31 grudnia 1953 r. niespełna 2%. Dane działu inkasa na miesiąc styczeń 1954 r. wskazują, że stan osiągnięty w grudniu 1953 r. nie miał charakteru przypadkowego. Wskaźnik stosunku złożonych po terminie żądań zapłaty do ogólnego stanu należności fakturowanych wynosił w styczniu br. w okresach pięciodniowych kolejno: 4%, 12%, 9%, 5% i na 31 stycznia 1954 r. 3%, co wobec przeciętnego wskaźnika na przestrzeni 1953 r. ca 30%, a dochodzącego w pierwszym półroczu do 80% — jest poważnym osiągnięciem.

Jak z powyższych danych wynika, zastosowane przez Oddział Wojewódzki przy ścisłej współpracy DOKP środki zaradcze stworzyły pomysłne warunki dla pełnego utrzymania osiągniętych w grudniu roku ubiegłego wniosków na odcinku likwidacji wysokiego stanu należności w portfelu „C”. Obecnie podejmujemy wysiłki, aby stworzony w 1953 r. zespół środków zaradczych nabrał cech trwałych i stał się stałym systemem kontroli tego odcinka pracy DOKP ze strony Banku.

K. Szelągowski
Olsztyn

Ujednolicenie w oddziałach techniki kredytu normatywnego na obrót towarowy

Zarówno Instrukcja Służbowa Dz. VI — kredytowanie i kontrola przedsiębiorstw — jak i odnośne przepisy szczegółowe dla przedsiębiorstw przemysłowych czy handlowych precyzują zdawałoby się w jasny i wyraźny sposób zasady kredytowania przedsiębiorstw. Tymczasem, jak praktyka wykazuje, mimo najbardziej prostego ujęcia pewnych przepisów — interpretacja ich w poszczególnych oddziałach jest niejednolita. Specjalnie różnorodna jest technika operowania poszczególnymi kredytami i powiązanie na tym odcinku czynności działu kredytowego z działami manipulacyjnymi. Jest rzeczą

oczywistą, że pewne różnice mogą istnieć, w zależności od specyfiki i wielkości oddziałów. Tym niemniej wydaje się rzeczą bardzo wskazaną maksymalne ujednolicenie praktyki kredytowania, zarówno dla pogłębienia i udoskonalenia samych metod, jak i dla celów kontrolnych.

W chwili obecnej znajdujemy się już na tym etapie organizacyjnym odnośnie kredytowania przedsiębiorstw, że — zgodnie z wytycznymi, podanymi przez ob. dyr. Wieczorka (odprawa naczelników wydziałów kredytowych oddziałów wojewódzkich w dniu 30.I.1954 r.) musimy raczej przestawić się z teo-

retencyjnego szkolenia znajomości I.S. Dz. VI na praktyczne pogłębianie zasad kredytowania i kontroli zawartych w tej Instrukcji.

Realizując te wytyczne, Oddział Wojewódzki w Warszawie zastosował nową metodę szkoleniową, polegającą na wprowadzeniu do planu prac stałych i systematycznych odpraw dyskusyjnych z kierownikami komórek kredytowych oddziałów miejskich. Odprawy te mają na celu znalezienie, poprzez dyskusję kolegów z oddziałów, jak najwłaściwszych metod pracy, zgodnie z I.S. Dz. VI i zastosowanie tych metod w formie ujednoliconej i obowiązującej dla wszystkich oddziałów miejskich. Zdobyte w ten sposób doświadczenia będą następnie przeszczenia-
ne do innych oddziałów terenowych woj. warszawskiego. Ujednolicony tok pracy, zarówno w dziale kredytowym jak i powiązania z działami manipulacyjnymi, ujęte zostaną w formie wytycznych dla oddziałów.

Nie jest rzeczą przypadku, że pierwsza tego rodzaju odprawa zorganizowana została na temat „Kredyt normatywny na obrót towarowy”. W świetle aktualnych zadań gospodarki narodowej na pierwszy plan wysunęło się m. in. zagadnienie zapewnienia takiej obsługi kredytowej ze strony Banku, żeby spływ masy towarowej przebiegał jak najbardziej sprawnie i równomiernie. Dlatego też temat kredytu normatywnego na obrót, jako formy najbardziej w tej chwili elastycznej dla obsługi obrotu towarowego, formy, która niewątpliwie ulegać będzie jeszcze przez pewien okres czasu, w oparciu o doświadczenia praktyki, różnym zmianom — został przedyskutowany jako pierwszy. W wyniku tej dyskusji ustalone zostały pewne zasady techniki kredytowania, rozgraniczone obowiązki referentów kredytowych i pracowników manipulacyjnych oraz przyjęty jednolity tok postępowania przy obejmowaniu kredytem normatywnym na obrót nowych przedsiębiorstw.

Wytyczne te można podzielić na 2 zasadnicze części:

I. Czynności wstępne, związane z objęciem przedsiębiorstw kredytem normatywnym na obrót towarowy.

II. Manipulacja bieżąca.

Ad 1. Do wstępnych obowiązków referenta kredytowego należy:

1) Zawiadomić przedsiębiorstwo co najmniej na 10 dni wcześniej według poniższego wzoru.

Warszawa, dn.

Sprawa: objęcie kredytem normatywnym na obrót towarowy z dniem

Zawiadamiamy, że z dniem przedsiębiorstwo Wasze zostaje objęte kredytem normatywnym na obrót. W związku z powyższym prosimy, dla zaznajomienia się z podstawowymi zasadami tego kredytu, o wydelegowanie do n/oddziału w dn Waszego przedstawiciela, który winien przedłożyć:

1) firmowo podpisany wniosek generalny o przyznanie kredytu normatywnego na obrót na wzorze B.2, w uzasadnieniu którego należy umieścić klauzulę: „Upoważniamy Oddział do spłacania i podwyższania kredytu normatywnego na obrót w dniach regulacji w zależności od kształtowania się zabezpieczenia kredytu” oraz w wypadku gdy Od-

ziałowi nie zostało już uprzednio złożone upoważnienie do regulowania kredytu na należności fakturowe — umieszczenia na wniosku generalnym B.2 dodatkowej klauzuli: „Jednocześnie udzielamy Oddziałowi generalnego zlecenia na regulowanie kredytu na należności fakturowe do pełnej wysokości zabezpieczenia aż do odwołania.

2) prowizorycznie ustalony procentowy przeciętny wskaźnik marży za miesiąc

W związku z zasadą, że zarówno wszystkie wydatki jak i wpływy za towary, poczynsz od dnia przechodzić będą bezpośrednio przez konto kredytu normatywnego na obrót 201, a nie jak dotychczas przez rachunek rozliczeniowy 110, prosimy o dopilnowanie, aby od tego dnia:

a) wszystkie dowody wpłat (F. 4104) z tytułu utargów były oznaczane symbolem 201 (ewentualnie należy zawiadomić o tym jednostki niesamodzielne);

b) wszystkie własne faktury i żądania zapłaty, wystawiane na odbiorców za sprzedane towary, posiadały nr 201 a nie 110;

c) dostawcy zostali natychmiast powiadomieni o konieczności podawania numerów konta płatnika przy wystawianiu żądań zapłaty za towary — 201, a za materiały jak dotychczas — 110.

Ostatnie oświadczenia okresowe, według dotychczasowych wzorów przy korzystaniu z kredytów ponadnormatywnych, na należności pozainkassowe czy na należności z tytułu sprzedaży ratalnej, z wyjątkiem oświadczenia C-1 o stanie wartości normowanych środków obrotowych — należy złożyć według stanu na dzień w normalnych terminach.

Pieczętka i podpisy oddziału

Przy wysyłaniu zawiadomienia do przedsiębiorstwa hurtowego czy detalicznego należy dokonać odpowiednich zmian. Treść pisma do przedsiębiorstwa nie podaje zasad kredytu normatywnego na obrót, wychodząc z założenia, że przedstawiciel przedsiębiorstwa zostanie odpowiednio zorientowany na konferencji w oddziale. Tym niemniej postanowiono opracować we własnym zakresie wyciąg z przepisów szczegółowych — do czasu ewentualnego wydania takiego wyciągu przez Centralę Banku.

2. Zawiadomić dział rozliczeń fakturowych oddziału według poniższego wzoru:

Warszawa, dn.

DZIAŁ ROZLICZEŃ FAKTUROWYCH

w miejscu

Zawiadamiamy, że z dniem następujące przedsiębiorstwa zostają objęte kredytem normatywnym na obrót towarowy:

Numer konta

Nazwa przedsiębiorstwa

W związku z tym prosimy:

1) o zastosowanie w odniesieniu do powyższych przedsiębiorstw postanowień pkt III Z.P. 101/53 „Ewidencja należności i zobowiązań inkasowych przedsiębiorstw objętych kredytem normatywnym na obrót”;

2) dokonanie pod koniec dnia zmiany oznaczeń numeru rachunków powyższych przedsię-

biorstw na I egzemplarzu żądań zapłaty portfeli A, B, C, przez przekreślenie czerwonym ołówkiem symboli 110 i wpisanie 201 oraz bieżące dokonywanie tych zmian na IV egzemplarzu, poczynając od dnia, w miarę wpływu z banku płatnika;

3) pokrycie w dniu wymagalnych żądań zapłaty za towary wraz z ewentualnymi karami za zwłokę w ciężar kredytu 201 (kart. 1 i 2).

W wypadku trudności technicznych prosimy wymagalne żądania pokryć sukcesywnie w ciągu najbliższych 2 — 3 dni.

Kierownik komórki kredytowej

3. Zawiadomić Dział Rachunków Bankowych oddziału według poniższego wzoru:

Warszawa, dnia

DZIAŁ RACHUNKÓW BANKOWYCH

w miejscu

Zawiadamiamy, że z dniem następujące przedsiębiorstwa zostają objęte kredytem normatywnym na obrót towarowy:

Numer konta

Nazwa przedsiębiorstwa

Jednocześnie prosimy:

1) otworzyć tym przedsiębiorstwom rachunki w ramach konta bilansowego 201 pod nazwą „Kredyt normatywny na obrót towarowy“;

2) przeksięgować w dniu rano zadłużenie konta 200 z dn. na wystawionej przez komórkę kredytową notce (f. 4190);

3) zamknąć konto 200 po uprzednim obliczeniu odsetek, które winny być pobrane w normalnym najbliższym terminie.

4) spłacić z pierwszych wpływów na rachunek kredytu normatywnego na obrót zadłużenie z tytułu kredytu przeterminowanego a następnie zaakceptować komórce rozliczeń fakturowych wykup wszystkich wymagalnych żądań zapłaty w ciężar kredytu 201.

Kierownik komórki kredytowej

4. Dokonać w dniu poprzedzającym objęcie — ewentualnie z udziałem przedsiębiorstwa, podziału żądań zapłaty z kart. Nr 1 i 2 na za towary i za materiały, zmieniając na II, III i IV egzemplarzu żądań zapłaty za towary symbol 110 na 201.

5. Dokonać na ultimo miesiąca poprzedzającego objęcie — regulacji kredytów na należności fakturowe i na należności z tytułu sprzedaży ratalnej według normalnych zasad — gdy przedsiębiorstwa korzystają z tych kredytów.

6. Wypełnić notkę f. 4190 na przeksięgowanie zadłużenia kredytu normatywnego 200 w ciężar konta 201.

7. Założyć w arkuszu C — 14

a) ewidencję wpływów z utargów w jednostkach handlu detalicznego

b) ewidencję odprowadzanych marż i prowizji

c) ewidencję wpływów ze sprzedaży na rachunek kredytowy 201 w przedsiębiorstwach handlu hurtowego, rozliczających dodatnie różnice budżetowe,

d) ewidencję dodatnich różnic budżetowych jednostek, które je rozliczają.

Ad II. Do obowiązków referenta kredytowego w ramach bieżącej manipulacji należy:

1) 6-o danego miesiąca, lub 6-o dnia po objęciu, odprowadzić po raz pierwszy na f. 4190 marżę za

okres pełnych 5 dni, obliczoną w oparciu o tymczasowy wskaźnik oraz ewentualne dodatnie różnice budżetowe;

2) do 10-o przeprowadzić ewentualną kontrolę oświadczenia okresowego, gdy przedsiębiorstwo korzysta z kredytów ponadnormatywnych na towary i przeszło na kredyt na obrót od 1-o, zapisując — w wypadku wolnego zabezpieczenia i limitu, odpowiednią kwotę na dobro konta 201, a spłacając w wypadku nadwyżki zadłużenia ponad zabezpieczenie w ciężar rachunku 110;

3) do 20-o obliczyć wskaźnik procentowy marży i różnic budżetowych w oparciu o H 48 lub HS 48. Obliczone wskaźniki należy wpisywać co miesiąc na arkusze C. 14 nad rubryką ewidencyjną.

Sprawa obliczania wskaźników marży w oparciu o sprawozdania terminowe była przedmiotem ożywionej dyskusji. Niektórzy koledzy z oddziałów uważali, że — z uwagi na duże odchylenia danych z H 48 od rzeczywistości — należałoby raczej stosować wskaźnik marży planowanej, który korygowany byłby jedynie raz na kwartał w oparciu o sprawozdawczość bilansową. Ten sposób uprościłby znacznie pracę w oddziale.

4) dwa razy w miesiącu, zgodnie z przepisami, przeprowadzać regulację kredytu 201.

Ze spraw natury technicznej na tym odcinku wyjaśniono, że w wypadku nadwyżki zadłużenia kredytu 201 nad zabezpieczeniem, referent kredytowy wystawia notkę f. 4190 obciążając w odpowiedniej wysokości nadwyżki rachunek rozliczeniowy 110, a przy ewentualnym braku pokrycia na tym rachunku dodatkową notkę 4190 w ciężar kredytu 260. Wysokość nierozdysponowanego salda z dnia poprzedniego rachunku 110 ustala referent kredytowy w porozumieniu z dysponentem bez „wyłapywania“ wpływów bieżących.

Sprawą niejednolicie załatwianą w poszczególnych oddziałach było zawiadamianie działów manipulacyjnych przy powstawaniu w wyniku regulacji zadłużenia kredytu 260 i zastosowaniu pierwszej czy drugiej sankcji. Jedni referenci kredytowi załatwiali to telefonicznie, inni w bezpośredniej rozmowie, tak, że w wypadku przeoczenia czy omyłki trudno było ustalić kto ponosi odpowiedzialność — dział kredytowy czy działy manipulacyjne. Odbijało się to rzecz jasna ujemnie na współpracy zainteresowanych działów. Dla uniknięcia tego zostało ustalone, że zarówno przy zastosowaniu pierwszej sankcji, jak i tym bardziej drugiej — zawiadamianie działów manipulacyjnych odbywać się będzie w formie krótkich pismek, sporządzanych we własnym zakresie na makulaturze według poniższych wzorów. Fakt skierowania zawiadomienia winien być odnotowany na oświadczeniu C-1a.

Warszawa, dnia

DZIAŁ RACHUNKÓW BANKOWYCH

w miejscu

Sprawa: Sankcja 1 w stosunku do przedsiębiorstwa
Nr konta

W związku z wystąpieniem przy regulacji kredytu normatywnego na obrót według stanu na dz. przedsiębiorstwa zadłużenia na kredycie przeterminowanym prosimy wstrzymać pokrywanie płatności z tytułu zakupu towarów z konta 201, z wyjątkiem ewentualnych zakupów za gotów-

kę — do czasu spłaty z wpływów na ten rachunek całkowitej wysokości kredytu przeterminowanego. Referent kredytowy

Do wiadomości: Kierownik komórki kredytowej

Dział Rozliczeń Fakturowych

w/m

Zawiadomienia o sankcjach winien referent kredytowy skierować do działów manipulacyjnych następnego dnia po regulacji w oparciu o otrzymane wyciągi, stwierdzające powstanie kredytu przeterminowanego. Z chwilą spłaty kredytu przeterminowanego przy 1-ej sankcji, dysponent musi zaznaczyć na arkuszu z limitami — działowi rozliczeń fakturowych, że wykup zobowiązań następuje znowu bez ograniczeń. Po spłaceniu kredytu przeterminowanego przy 2-ej sankcji, dysponent musi podawać na arkuszu dla działu rozliczeń fakturowych limit w/w wysokości dziennych wpływów z dnia poprzedniego. Po całkowitej spłacie przeterminowanych zobowiązań fakturowych — dział rozliczeń fakturowych zawiadamia bezpośrednio dysponenta o wygaśnięciu 2-ej sankcji.

W celu przypomnienia przedsiębiorstwu o skutkach sankcji należy zaznaczyć na dole odpisu oświadczenia C-1a, który wraca po regulacji do jednostki kredytowanej, że w wyniku regulacji została zastosowana pierwsza sankcja, polegająca na wstrzymaniu płatności aż do spłaty zadłużenia kredytu przeterminowanego lub druga sankcja, polegająca na ograniczeniu płatności do wysokości wpływów na ten rachunek, aż do czasu całkowitej spłaty przeterminowanych żądań zapłaty.

Zgoda dyrektora (kierownika) oddziału na przesunięcie terminu regulacji zgodnie z Z.P. 37/54, musi

być odnotowana na oświadczeniu C-1a według tekstu — „przesunięcie terminu regulacji do dnia . . . akceptuję” i podpis.

Wyjaśniono również, że, zgodnie z pkt 42 przepisów szczegółowych przedsiębiorstwo może zwrócić się do oddziału z prośbą o utworzenie mu rezerwy na wydatki zrównane z funduszem płac. Z uwagi jednak na możliwość, zgodnie z pkt 84, wcześniejszego jak w okresach 5-dniowych odprowadzania marży — tworzenie rezerwy w wypadku koniecznej potrzeby na pokrycie wydatków zrównanych z funduszem płac w praktyce będzie miało niewielkie zastosowanie.

Rzecz jasna, że temat kredytu normatywnego na obrót towarowy wymaga dalszego przedyskutowania odnośnie strony merytorycznej i będzie niejednokrotnie jeszcze omawiany na odprawach z kierownikami komórek kredytowych oddziałów. Tym razem jednak chodziło jedynie o maksymalne uporządkowanie samej techniki kredytowania w świetle dyskusji, w celu jednolitego operowania tym kredytem. Pierwsza tego rodzaju odprawa pozostawiła wprawdzie jeszcze sporo do życzenia, ale dostarczyła dużo cennego materiału i uwag jak należy zorganizować następne podobne odprawy, mające również na celu ujednolicenie zasad i techniki operowania innymi kredytami.

Oddział Wojewódzki w Warszawie, dążąc do jak najsprawniejszego operowania przez podległe oddziały kredytami, stara się — mimo obiektywnych trudności — stosować wszelkie środki i nowe metody, aby cel ten osiągnąć i w ten sposób stale i systematycznie podnosić poziom komórek kredytowych województwa.

J. Lenczewski

O zwiększenie operatywności działów kredytowych

W celu pełnego wykonania zadań stojących przed Bankiem na odcinku kredytowania i kontroli przedsiębiorstw zachodzi konieczność zwiększenia operatywności działów kredytowych. Trzeba, aby referent kredytowy szybko orientował się w sytuacji finansowej przedsiębiorstwa i umiał w odpowiedni sposób zobowiązać kontrolowane jednostki do podjęcia odpowiednich kroków w kierunku usunięcia takiej czy innej nieprawidłowości, bądź też aby sam podjął akcję interwencyjną.

W związku z tym staje się aktualne zagadnienie dobrej znajomości przedsiębiorstwa przez kontrolującego referenta kredytowego. Znajomość tę uzyskujemy poprzez pełnienie, zgodnie z Instrukcją Służbową NBP Dział VI, część C:

- 1) kontroli bieżącej,
- 2) kontroli następnej oraz, w toku pełnienia tych obu rodzajów kontroli,
- 3) kontroli zabezpieczenia kredytów i kontroli dyscypliny płatniczej,

Należałoby zaznaczyć, że nie wszystkie oddziały podchodzą we właściwy sposób do kontroli bankowej, co ujemnie odbija się na operatywności działów kredytowych. Aby referent mógł wyrobić sobie orientację w kształtowaniu się sytuacji finansowej przedsiębiorstwa i zapoznać się z jego posunięciami

gospodarczymi, konieczne jest by dowody dołączane do wyciągów bankowych były przeglądane przez odnośnego referenta. Konieczne jest również, aby na arkusze ewidencyjne C-14 i C-15 stany rachunków bankowych oraz rozliczeń inkasowych i pozainkasowych własnoręcznie nanosił zainteresowany referent.

W ten sposób, w toku codziennych czynności wyrabia się u referenta prowadzącego wspomniane arkusze ewidencyjne, pogląd na obraz finansowy przedsiębiorstwa, przegląd bowiem dowodów i naniesionych liczb na arkusze ewidencyjne łatwo pozwala stwierdzić:

- 1) czy kontrolowane przedsiębiorstwo płaci od wykupywanych żądań zapłaty kary za zwłokę, czy nie,
- 2) czy kontrolowane przedsiębiorstwo uzyskuje na wystawionych przez siebie żądaniach zapłaty kary za zwłokę, czy nie,
- 3) czy przedsiębiorstwo otrzymuje dotacje z budżetu Państwa,
- 4) czy przedsiębiorstwo odprowadza w terminie wpłaty z zysku, nadwyżki środków obrotowych i podatków,
- 5) czy występują trudności finansowe i ewentualnie kredyt przeterminowany,

- 6) czy plan sprzedaży jest realizowany,
 - 7) czy przedsiębiorstwo ma przeterminowane należności fakturowe,
 - 8) czy przedsiębiorstwo ma przeterminowane zobowiązania fakturowe,
 - 9) jakich zakupów dokonuje przedsiębiorstwo, itd.
- Przy bieżącej analizie tych zagadnień można sobie urobić pogląd na to, czy występujące nieprawidłowości są likwidowane, czy nie.

W celu umożliwienia sprawowania kontroli bieżącej w takim zakresie, należałoby dla każdego przedsiębiorstwa, lub dla wszystkich kontrolowanych przedsiębiorstw przez jednego referenta kredytowego, przechowywać omawiane arkusze ewidencyjne w jednym skoroszybie. Tymczasem w rzeczywistości oddziały przechowują wyżej wymienione arkusze wszystkich kontrolowanych przedsiębiorstw w jednym segregatorze, przy czym zlecają nanoszenie na te arkusze liczb pracownikom o niższych kwalifikacjach. W ten sposób pracownicy ci nie mają możliwości szybkiego zapoznania się z całością zagadnień wynikających z przepisów działu VI, pracownicy zaś kwalifikowani nie mają pełnego obrazu przedsiębiorstwa. Jednocześnie zespół pracowników działu kredytowego jest rozbity na „lepszych“ i „gorszych“.

Innym zagadnieniem, wchodzącym w zakres kontroli zabezpieczenia kredytów, jest sprawa porównywania stanów aktywów kredytowanych, wykazanych w sprawozdaniu terminowym z identycznymi aktywami podanymi w oświadczeniach o stanie zapasów. Stwierdzić należy, że nie wszystkie oddziały konfrontują odnośne stany, a w przypadkach wykazania niższych w sprawozdaniu terminowym — nie zawsze spłacają nie zabezpieczoną część kredytu.

Również na odcinku kontroli następnej — i to w największym rozmiarze — są niedociągnięcia. Często działy kredytowe ograniczają tę kontrolę jedynie do sprawy prowadzenia arkusza ewidencyjnego C-16. Należy tu stwierdzić, że ograniczenie kontroli następnej do zakresu prowadzenia wspomnianego arkusza, bez dokonania jakiegokolwiek analizy, jest bezzużyteczną stratą czasu. Kontrola następna spełni swój aspekt tylko wówczas, gdy na podstawie realnych liczb w powiązaniu z ekonomiczną działalnością przedsiębiorstwa, oddział wykaże, takie czy inne niedociągnięcia w przedsiębiorstwie i zobowiąże je do usunięcia tych niedociągnięć z ewentualnym podaniem sposobów ich likwidacji. W tym celu konieczne jest, aby na podstawie przekształconego bilansu przedsiębiorstwa i w oparciu o uzyskany materiał w toku inspekcji i kontroli bieżącej, oddziały sporządzały ekonomiczne analizy działalności kontrolowanych jednostek.

Problemy, jakie winny być w nich poruszane, omawiają przepisy szczegółowe działu VI; konieczne jest w analizie bilansu, w przypadku występowania, poruszenie następujących zagadnień:

- 1) kształtowanie się aktywów kredytowanych i ich pokrycie prawidłowymi środkami,
- 2) odchylenia w stanach tychże aktywów w porównaniu ze stanami podanymi w oświadczeniach o stanie zapasów,
- 3) występowanie ewentualnych zapasów niekredytowanych,
- 4) występowanie wysokich należności pozainkasywowych,
- 5) występowanie znaczniejszych innych należności,

- 6) zamrożenie środków obrotowych w inwestycjach i kapitalnych remontach,
- 7) występowanie wysokich dostaw niefakturowanych,
- 8) występowanie wysokich różnych zobowiązań przy wysokim stanie rachunku rozliczeniowego,
- 9) pokrycie środków normatywnych funduszami własnymi i pasywami stałymi oraz ewentualnie kredytem normatywnym i zobowiązaniami,
- 10) przypadki przekredytowania i niedokredytowania (zalecić składanie doraźnych oświadczeń),
- 11) rozliczenia z budżetem Państwa,
- 12) wykonanie sprzedaży,
- 13) akumulacja,
- 14) odchylenie procentowego wykonania planu produkcji od procentowego wykonania planowanych kosztów,

- 15) analiza kosztów,
- 16) rotacja i inne zagadnienia, które są zależne od specyfiki danego przedsiębiorstwa.

W takiej analizie, prócz stwierdzenia i wykazania na konkretnych wyliczeniach i faktach nieprawidłowości, należy w miarę możliwości wskazać przedsiębiorstwu sposoby, przy pomocy których można by niedociągnięcia usunąć.

Prowadzona w taki sposób kontrola przedsiębiorstwa, tj. w sposób ciągły, systematyczny i obejmujący swoim zasięgiem analizę materiałów od najprostszyc do najbardziej złożonych, przy równoczesnym przeprowadzaniu rytmicznych inspekcji, da niewątpliwie dobre rezultaty.

Ważna jest sprawa „wyrobień“ właściwego autorytetu u kontrolowanych przedsiębiorstw i ułożenia współpracy na właściwej płaszczyźnie. Trzeba, aby przedsiębiorstwo było przeświadczone o konieczności nawiązania ścisłej współpracy z Bankiem, która winna iść nie tylko po linii „wytykania“ mu błędów, ale i niesienia pomocy.

Jako przykład takiej dobrej współpracy podaję następujący przypadek: Przedsiębiorstwo wysłało na zamówienie większą partię towaru. Po kilku dniach otrzymało całkowitą odmowę żądania zapłaty, której motywem jest „towar nie zamówiony“. Na interwencję dostawcy płatnik przyznaje się do omyłki, przyrzekając równocześnie, że należną sumę uiszczy przelewem, gdy na rachunku rozliczeniowym będzie miał dostateczną ilość środków, tj. w terminie nieokreślonym i bez kar za zwłokę. Interwencja oddziału dostawcy, do którego dostawca zwrócił się z prośbą o pomoc, przyniosła właściwy rezultat, tj. wykupienie żądania zapłaty, na które płatnik złożył odmowę, wraz z karami za zwłokę.

Warunkiem wykonania tak pojętej pracy referenta kredytowego przy równoczesnym istnieniu czynności sprawozdawczych, jest właściwy podział czynności, tak w okresie dnia, jak i na przestrzeni miesiąca. Na podstawie doświadczeń z oddziału macierzystego stwierdziłem, że praca referenta kredytowego na przestrzeni miesiąca nastawiona jest na wykonanie czynności przedstawionych w poniższej tabelce:

Okres i rodzaj wykonywanych czynności

6 — 10	Inspekcje obligatoryjne i regulacja kredytów.
11 — 16	Sporządzanie sprawozdań z kontroli stanu finansowego.
17 — 19	Załatwianie różnych bieżących spraw, pogłębianie wiadomości fachowych.

- 20 — 31 Analiza sprawozdań finansowych przedsiębiorstw.
- 1 — 5 Analiza sprawozdań finansowych przedsiębiorstw, sprawozdawczość ogólna (kredytowa) oddziału, pogłębianie wiadomości zawodowych.

Oczywiście, że w zależności od różnych względów, podane terminy ulegają przesunięciom. Grupa kontrolująca pion CRS dokonuje analizy oświadczeń o stanie zapasów i inspekcji w okresie od dnia 8 do 13. Przy opracowywaniu sprawozdawczości z kontroli stanu finansowego przedsiębiorstw na podstawie bilansów kwartalnych (dla przemysłu wielkiego i średniego) terminy czynności ulegają również odpowiednim przesunięciom. Podany schemat odnosi się do pracy referenta kontrolującego przedsiębiorstwa handlowe oraz przemysłowe, spółdzielcze i państwowe, nie zaliczone do przemysłu wielkiego i średniego, w pierwszym miesiącu po upływie kwartału (np. w lipcu).

W tym układzie pracy ważne jest przyjęte założenie dokonywania inspekcji obligatoryjnych przed załatwieniem okresowych oświadczeń, tj. w okresie od 6 — 10. Od tego założenia odstępujemy jedynie w wyjątkowych przypadkach. Po przeprowadzeniu inspekcji obligatoryjnej i stwierdzeniu zgodności podanych w oświadczeniach stanów, są one podstawą ewentualnego zwiększenia kredytu. System ten, pomimo spiętrzenia pracy, jest skutecznie i konsekwentnie realizowany przez wszystkich pracowników działu kredytowego.

W toku inspekcji obligatoryjnej, która, jak wspomniano wyżej, odbywa się z reguły w okresie między 6 a 10-ym, odpowiadający referent stara się pozyskać niektóre dane, potrzebne do sprawozdań z kontroli stanu finansowego. Staramy się również w toku sporządzania wspomnianych sprawozdań wszelkie wątpliwości związane z tymi sprawozdaniami wyjaśniać na miejscu w przedsiębiorstwie. Z tego względu kontakt referenta z kontrolowanymi jednostkami pogłębia się, na czym zyskuje między innymi jakość sprawozdawczości.

Należy tu zaznaczyć, że na najpoważniejsze trudności napotyka grupa handlu wiejskiego, a to z uwagi na okres załatwiania oświadczeń okresowych, tj. do dnia 13. Ponieważ sprawozdania miesięczne praktycznie muszą być wysłane w dniu 16, nie zawsze jest dość czasu na ich opracowanie, a z wyjaśnianiem ewentualnych rozbieżności jest wręcz trudno, zwłaszcza, że wspomniane jednostki są rozrzucone w terenie, a dojazd do nich niekiedy jest bardzo trudny. Z tego względu cierpi jakość tych sprawozdań. Dlatego pożądane jest przesunięcie terminu sporządzania tych sprawozdań o kilka dni.

W okresie między 20 a 30 dniem miesiący, w których przedsiębiorstwa nie sporządzają bilansów kwartalnych (np. sierpień, wrzesień) oddział przeprowadza interwencje na podstawie kontroli bieżącej, dokonuje inspekcji fakultatywnych, mających na celu dogłębne poznanie jakiegoś odcinka gospodarki przedsiębiorstwa (np. analiza gospodarki materiałowej, badanie przyczyn powstawania strat), bada zabezpieczenie kredytu na należności fakturowe itd.

Zrozumiałe jest, że nie każdy referent ma tyle samodzielności, aby we własnym zakresie przeprowadzić takie czy inne czynności. Dlatego pracownicy mający mniejsze kwalifikacje winni być otoczeni troskliwą opieką przez kierownika działu i kierowników grup w sensie zapoznawania ich z tym czy innym zagadnieniem oraz niśnieniu pomocy przy przeprowadzaniu inspekcji. W ten sposób możliwości rozwojowe na odcinku kredytowania i kontroli przedsiębiorstw odpowiadającego referenta nie mają zahamowania i w zależności od uzdolnień, potrafi on nie raz szybko osiągnąć poziom innych pracowników. Z wyżej podanych przyczyn tworzenie etatów techniczno - ewidencyjnych w ramach komórki kredytowej (zobacz „Wiadomości NBP“ Nr 1/54 artykuł „Uwagi dotyczące organizacji i metod pracy zespołów kredytowych oddziałów terenowych NBP“) wydaje się niepotrzebne, tym bardziej, że w ten sposób osłabia się i sypka funkcję kontroli bieżącej, a ponadto zmniejszenie sprawozdawczości dla Centrali NBP daje możliwość załatwienia jej bez etatów technicznych. Wystarczy w tym celu zlecenie przez kierownika działu referentowi załatwienia jednego sprawozdania ogólnego w miesiącu, co mu nie utrudni zbyt wiele pracy, a problem sprawozdawczości ogólnej zostanie definitywnie rozwiązany.

Jeżeli idzie natomiast o rozdział obowiązków na poszczególne stanowiska, to wydaje się, że jest on opracowany w zupełnie odpowiedni i realny sposób. Rzecz jasna, że w zależności od wielkości działów kredytowych, może zachodzić potrzeba pewnych przesunięć obowiązków w poszczególnych stanowiskach.

Praktyczne stosowanie powyższych uwag w oddziale macierzystym w rezultacie przyczyniło się do zwiększenia operatywności działu kredytowego. Wydaje się zatem, że są one słuszne. Niemniej jednak było by pożądane, aby czytelnicy wypowiedzieli swoje uwagi na poruszony temat, co pozwoli na ostateczne opracowanie najbardziej skutecznych form pracy działów kredytowych w oddziałach terenowych.

Z. Komar
Nakło

Rozszerzamy nowe formy rozliczeń

W gospodarce finansowej przedsiębiorstw kredytowanych i kontrolowanych przez Narodowy Bank Polski występuje cały wachlarz nieprawidłowości, które wpływają hamująco na rozwój życia gospodarczego kraju. Nieprawidłowości te istnieją pomimo wysiłków całego aparatu finansowego przedsiębiorstw, jak również aparatu kredytowo - kontrolnego Banku. Walka administracji przedsiębiorstw prowadzona wspólnie z aparatem kredytowym w kierunku uzdrowienia sytuacji finansowej

kontrolowanych jednostek dała już dość poważne wyniki, jednak nie zlikwidowała jeszcze całkowicie występujących na tym odcinku niedociągnięć.

Jednym z głównych zadań komórek kredytowych Banku w ramach aktualnych zadań gospodarki narodowej jest zwiększenie wysiłków w kierunku przyspieszenia obiegu środków obrotowych oraz wyzwolenia kwot zamrożonych. Wyzwolone w ten sposób fundusze przyczynią się do przyspieszenia

budowy podstaw socjalizmu w naszym kraju, a tym samym do podniesienia dobrobytu mas pracujących.

Obowiązki nałożone na aparat kredytowy Banku są więc bardzo poważne i odpowiedzialne, gdyż przez szybkie i sprawne wykonanie nałożonych zadań przyczynimy się do zwiększenia socjalistycznej akumulacji, czynnika nieodzownego do wykonania Planu 6-letniego.

W związku z tym, w roku bieżącym musimy jeszcze więcej wzmóc wysiłki i podjąć bardziej energiczną walkę na odcinku uzdrowienia gospodarki finansowej kontrolowanych jednostek.

Jedną z największych nieprawidłowości, która powoduje trudności płatnicze w innych jednostkach, powiązanych stosunkami handlowymi, jest nieterminowe regulowanie przez przedsiębiorstwa swoich zobowiązań. Przeterminowane należności zamrażają w dużym stopniu środki obrotowe i wydłużają cykl ich obiegu, toteż sprawa skrócenia tego cyklu była i jest tematem wielu narad i konferencji na naszym terenie.

Oddział Wojewódzki w Łodzi posiada już pewne osiągnięcia na tym odcinku, niemniej jednak nie ustaje w podjętej w roku ubiegłym akcji oddziaływania na przedsiębiorstwa w kierunku wyzwolenia jak największej ilości zamrożonych środków dla gospodarki narodowej. Zapoczątkowane w roku ubiegłym narady wydziałowe, konferencje z jednostkami nadrzędnymi, względnie narady pójnspekcyjne z zainteresowanymi przedsiębiorstwami przy współudziale czynnika partyjnego i związkowego stawiały sprawę zamrożeń środków obrotowych na pierwszym planie, jako czołowe zagadnienie. Na ten też odcinek pracy kredytowej została zwrócona uwaga wszystkich oddziałów operacyjnych naszego województwa. Obecnie zagadnieniu temu poświęca się znacznie więcej uwagi niż w roku ubiegłym. Od chwili ogłoszenia też IX Plenum aparat kredytowy naszego województwa żyje tym problemem. Wyzwolić jak najwięcej środków, przyspieszyć i skrócić cykl rozliczeń — stało się hasłem w pracy komórek kredytowych.

Analizując nasze osiągnięcia z roku ubiegłego, musimy stwierdzić, że dużą pomocą w naszej codziennej pracy były doświadczenia zdobyte przez pracowników Banku Państwa ZSRR. Bogata problematyka ekonomiki radzieckiej posłużyła nam do wykorzystania na naszym terenie długoletnich doświadczeń Banku Państwa, dała nam wytyczne do pogłębiania i udoskonalania pracy kredytowej na odcinku rozliczeń. Dzięki stosowaniu tych metod mogliśmy zorganizować w roku 1953 trzy kompensaty w skali wojewódzkiej oraz 8 kompensat oddziałowych, obejmujących jedynie niektóre branże.

Wyniki osiągnięte w każdej z przeprowadzonych kompensat nie były wprawdzie duże, gdyż przyniosły obniżenie stanu przeterminowanych zobowiązań od 10 do 20%, niemniej jednak zahamowały narastanie portfeli inkasowych.

Dokonywanie w częstszych okresach czasu tego rodzaju rozliczeń, z uwagi na występowanie dodatkowych kosztów przy ich organizowaniu i przeprowadzaniu, z jednoczesnym dopilnowaniem, ażeby kredyty bankowe w tej akcji nie były angażowane, natrafiało w praktyce na poważne trudności.

Należało się więc zastanowić nad wprowadzeniem takich form rozliczeń, które funkcjonowałyby przez dłuższy okres czasu, a nawet mogłyby być stosowane na stałe.

Również i w tym przypadku przyszła nam z pomocą problematyka radziecka. Według danych zamieszczonych w „Zagadnieniach pieniądza i kredytu w literaturze radzieckiej” Nr 36/53 w Związku Radzieckim stosowane są, począwszy od 1952 roku, na szeroką skalę rozliczenia za pośrednictwem Biur Wzajemnych Rozliczeń. Szczególnie szeroko zastosowano rozliczenia kompensacyjne w przemyśle lekkim, gdzie połowa całego obrotu płatniczego przedsiębiorstw przechodzi przez Biura Rozliczeń. Czysta kompensata w tym przemyśle waha się od 35 do 90%. Osiągnięte wyniki Banku Państwa podsunęły nam myśl zorganizowania na własnym terenie podobnych biur wzajemnych rozliczeń.

Wstępne prace rozpoczęliśmy od dokonania analizy wyników przeprowadzonych kompensat. Analiza ta wykazała, że nie wszystkie przedsiębiorstwa posiadają wzajemne powiązania, że tylko niektóre brały udział we wszystkich w skali wojewódzkiej zorganizowanych kompensatach. Spostrzeżenie to było jeszcze potwierdzeniem słusznej myśli, ażeby dla tych jednostek zorganizować Biuro Rozliczeń. Pozostała jedynie do wykonania najważniejsza rzecz — umiejętny dobór uczestników, zapewniających największy procent czystej kompensaty. Ponieważ na naszym terenie jest zgromadzonych najwięcej przedsiębiorstw przemysłu lekkiego, na nich więc została skoncentrowana w pierwszym okresie nasza uwaga.

Po przeprowadzeniu wstępnych rozmów i zorganizowaniu konferencji instruktażowej z przedsiębiorstwami tego resortu zostało w miesiącu lipcu zorganizowane na naszym terenie pierwsze BWR, obejmujące 55 jednostek przemysłu wełnianego i bawełnianego z terenu województwa łódzkiego. Pierwszy miesiąc działalności Biura był okresem doświadczalnym. W ciągu tego czasu stwierdziliśmy, że z włączonych do Biura przedsiębiorstw niektóre posiadają niski procent wzajemnych powiązań oraz, że powiązania te nie występują systematycznie, lecz jedynie w pewnych okresach czasu. Należności tych jednostek powiększały ogólną wartość obrotów, zmniejszając czystą kompensatę przy jednoczesnym wykorzystywaniu w wysokim stopniu kredytu bankowego. Po przeanalizowaniu dokładnym wyników działalności Biura za ten okres, wyłączyliśmy z rozliczeń te jednostki, które przyczyniały się do obniżania wyników Biura w postaci czystej kompensaty. Przed wyłączeniem tych przedsiębiorstw czysta kompensata wynosiła 40%, po wyłączeniu podniosła się do 55%.

Równocześnie, ażeby zmniejszyć pracę manipulacyjną oddziału prowadzącego BWR, podzieliśmy dotychczasowe Biuro na dwa, grupujące w jednym przedsiębiorstwa branży wełnianej w ilości 20 jednostek, w drugim — przedsiębiorstwa branży bawełnianej w ilości 24 jednostek. Przeprowadzenie podziału zostało podyktowane również tym, że przedsiębiorstwa tych branż nie posiadały wzajemnych powiązań oraz, że były kontrolowane przez dwa oddziały. Porównując obroty Biura z ogółem zobowiązań branży bawełnianej i wełnianej, stwierdziliśmy, że rozliczenia dokonywane za pośrednictwem tego Biura stanowią około 17% ogółu zobowiązań.

Dążąc do jak najsprawniejszego oraz jak najszybszego rozliczania się przedsiębiorstw, Oddział Wojewódzki w Łodzi nie poprzestał na zorganizowaniu wspomnianych Biur Wzajemnych Rozliczeń,

lecz rozwinął na szeroką skalę badanie i wyszukiwanie wzajemnych powiązań w innych kontrolowanych branżach. W wyniku dokonanych analiz stwierdziliśmy, że istnieją dość duże rozliczenia wzajemne w branży barwnikarskiej i farmaceutycznej. Początkowo przedsiębiorstwa tych branż niechętnie ustosunkowywały się do tej formy rozliczeń, niemniej jednak, po przeprowadzeniu interwencji w centralnym zarządzie, który poparł nasze wysiłki, zostało z dniem 20 sierpnia ub. r. zorganizowane trzecie Biuro Wzajemnych Rozliczeń. Początkowo czysta kompensata w tych jednostkach wynosiła 35%, w następnych okresach znacznie wzrosła, a za IV kwartał ub. r. wynosiła 64,7%.

W związku z tym, że na terenie Warszawy zostało zorganizowane BWR w skali ogólnokrajowej, obejmujące te same branże, z dniem 1 stycznia 1954 r. jednostki naszego terenu zostały przekazane do Biura, zorganizowanego przez Oddział Wojewódzki w Warszawie.

Z dniem 5 września 1953 r. zostało zorganizowane na naszym terenie czwarte BWR, grupujące Rejonowe Biuro Handlu CPLiA oraz zakłady produkcyjne tego pionu. W pierwszych okresach działalności tego Biura czysta kompensata sięgała do 83%, później natomiast nastąpił spadek do 34%. Tak duże procentowe wahania czystej kompensaty były spowodowane zaopatrywaniem się spółdzielni w pierwszych okresach całkowicie w surowce do produkcji w Rejonowym Biurze Handlu, któremu jednocześnie dostarczano cały wyrób gotowy, w późniejszych natomiast okresach, z braku odpowiednich surowców w Biurze Rejonowym, spółdzielnie zaopatrywały się w Centrali Tekstylnej.

W połowie grudnia ub. r., dzięki sugestiom Departamentu, przystąpiliśmy do zorganizowania nowego Biura Rozliczeń w skali ogólnokrajowej, grupującego przedsiębiorstwa branży papierniczej. Biuro rozpoczęło działalność z dniem 2 stycznia 1954 r. Za pierwszy miesiąc działalności Biura czysta kompensata wyniosła 55,6%.

Analizując osiągnięte wyniki działalności czterech BWR na terenie województwa łódzkiego za okres 5 miesięcy, należy stwierdzić, że łączne obroty za ten okres osiągnęły bardzo wysoką kwotę, sięgającą blisko miliarda złotych. Wyniki te są tym cenniejsze, że przy rozliczeniach za pośrednictwem Biur kredyty bankowe były angażowane w minimalnym stopniu, a spłata ich następowała z nielicznymi wyjątkami przed upływem okresu 10-dniowego.

Analizując krytycznie drugie półrocze ub. r. — okres organizowania i działalności Biur Wzajemnych Rozliczeń na naszym terenie — musimy bezstronnie stwierdzić, że nie wykorzystaliśmy wszystkich możliwości do rozszerzenia wzajemnych rozliczeń. Za mało jeszcze wysiłku włożyły oddziały operacyjne w kierunku wyszukiwania powiązań między kontrolowanymi jednostkami. A przecież inne przedsiębiorstwa pozostają z sobą w stosunkach handlowych, jak również dotychczas objęte rozliczeniami mają powiązanie z pozostałymi jednostkami. W Związku Radzieckim, poza resortowymi biurami istnieją już BWR obejmujące przedsiębiorstwa różnych branż, położonych na terenie całego kraju. Naszym więc zadaniem na najbliższą przyszłość będzie rozszerzenie istniejących już biur na skalę krajową oraz organizowanie biur wielobranżowych; wzajemne rozliczenia bowiem są bardzo ważnym instrumentem, wzmacniającym kontrolę finansową,

przyspieszają one obroty oraz ułatwiają rozliczenia między przedsiębiorstwami. Wzajemne rozliczenia wyswabdzają środki obrotowe zamrożone w należnościach, upraszczają technikę rozliczeń, obniżają koszty obiegu oraz w znacznym stopniu zwalniają Bank od pracy technicznej.

Poza organizowaniem BWR przystąpiliśmy w IV kwartale ub. r. do wprowadzania rozliczeń okresowych saldami oraz rozliczeń planowych. Okresowymi rozliczeniami objęliśmy Centralę Handlową Ceraamiki i Łódzką Dmuchałnię Szkła, rozliczeniami planowymi natomiast 170 jednostek. Rozliczenia te zostały wprowadzone w Centrali Tekstylnej, WPHS, MHD, MHM, PSS, Rejonowej Zbiornicy Jajczarsko-Drobiarskiej, PKS oraz ZBM i Miejskim Przedsiębiorstwie Oczyszczania.

Mimo objęcia tak poważnej ilości przedsiębiorstw rozliczeniami planowymi, przy wprowadzeniu ich na szerszą skalę napotykały na trudności spowodowane niedoborem funduszy własnych w obrocie. Niedobór ten powoduje brak środków na rachunku rozliczeniowym przedsiębiorstw, a tym samym umowne kwoty nie mogą być terminowo przekazywane. Ponadto, w myśl obowiązujących przepisów, przy rozliczeniach planowych nie są pobierane odsetki za nieterminowe regulowanie faktur, co również wpływa ujemnie na rozszerzanie tej formy rozliczeń. Rozumiejąc jednak znaczenie nowych form rozliczeń, nie ustajemy w wysiłkach, lecz systematyczną i codzienną pracą zwalczamy trudności powstające przy ich wprowadzaniu.

Osiągnięte wyniki, dzięki wprowadzeniu nowych form rozliczeń w postaci dwudziestu kilku procent ogółu zobowiązań rozliczonych za pośrednictwem BWR, rozliczeń planowych oraz rozliczeń okresowych saldami, które w znacznym stopniu zmniejszyły prace manipulacyjne na naszym terenie w skali ogólnokrajowej, stanowią zaledwie znikomy procent, usprawniający wzajemne rozliczanie się przedsiębiorstw. Wysiłku w kierunku usprawnienia rozliczeń nie mogą podejmować pracownicy kredytowi jednego czy też dwóch województw, lecz winni go podjąć wszyscy kredytowcy całego kraju, gdyż tylko zbiorowym wysiłkiem można będzie wykonać wszystkie zadania stojące przed aparatem kredytowym.

Z wypowiedzi przedstawicieli niektórych oddziałów wojewódzkich wynika, że na ich terenie nie ma warunków do zorganizowania BWR, że nie można zebrać kilku czy kilkunastu przedsiębiorstw, które posiadałyby wzajemne powiązania. Początkowo myśleliśmy podobnie. Dobór uczestników i zorganizowanie BWR uważaliśmy za coś niemożliwego. Rzeczywistość okazała się zupełnie inna. W ciągu bowiem tylko jednego półrocza uruchomiliśmy 4 Biura Wzajemnych Rozliczeń i objęliśmy rozliczeniami planowymi 170 jednostek. Do tych osiągnięć doszliśmy dzięki wyteżonej pracy analitycznej pokompensacyjnych wyników. Ciągła analiza należności i zobowiązań kontrolowanych jednostek przyczyni się do wyszukania przedsiębiorstw posiadających wzajemne rozliczenia, a tym samym — do zorganizowania BWR. Nie należy ograniczać się do jednorazowego przeanalizowania portfeli inkasowych, gdyż w okresie badanym powiązania mogą nie występować. Badanie portfeli inkasowych winno być systematyczne, a analizą należy objąć należności i zobowiązania za pewien okres czasu.

Poza wyżej podanym sposobem wyszukiwania wzajemnych powiązań między przedsiębiorstwami — również kompensaty wojewódzkie przyczyniają się w pewnym stopniu do zorganizowania BWR. Wysokość dokonanych rozliczeń w drodze kompensaty jest dobrym sprawdzianem, czy istnieje możliwość wprowadzenia tego rodzaju rozliczeń.

Podobnie przedstawia się sprawa wprowadzenia między przedsiębiorstwami rozliczeń planowych. Na tym odcinku również niektóre oddziały wojewódzkie nie posiadają żadnych osiągnięć lub bardzo znikome.

Jednak wyniki osiągnięte przez nasz oddział wskazują, że rozliczeniami planowymi można objąć bardzo wiele jednostek, potrzeba jedynie przeprowadzić akcję uświadamiającą przedsiębiorstwa, wykazać im, jakie korzyści przynoszą dla całego życia gospodarczego kraju nowe formy rozliczeń.

Rozliczenia wzajemne, jak wykazuje problematyka radziecka, istnieją w większym czy mniejszym stopniu we wszystkich prawie jednostkach gospo-

darczych. Opierając się na powyższym, spodziewamy się, że w najbliższym okresie na naszym terenie wzrośnie znacznie ilość przedsiębiorstw objętych nowymi formami rozliczeń.

Oddział Wojewódzki w Łodzi przystąpił już do badania wzajemnych powiązań przedsiębiorstw kontrolowanych przez nasz oddział z jednostkami położonymi poza obrębem naszego województwa. W naszej pracy dużą pomocą byłaby podobna analiza, przeprowadzana przez inne oddziały wojewódzkie. Wzajemny kontakt oddziałów wojewódzkich przyczyniłby się do szybszego wyszukania przedsiębiorstw, będących we wzajemnych stosunkach handlowych, co z kolei pozwoliłoby na zorganizowanie międzywojewódzkich BWR. Ponieważ na odcinku zorganizowania BWR posiadamy pewne doświadczenia, chętnie więc podzielimy się swymi uwagami z kolegami z innych województw, ażeby przyjąć im z pomocą przy wyszukiwaniu przedsiębiorstw posiadających wzajemne powiązania.

F. Reliszka

Dział instrukcyjny

Wytyczne do przeprowadzania lustracji w przedsiębiorstwach przemysłowych w zakresie funduszu płac

Bankowa kontrola funduszu płac dzieli się na kontrolę wstępną, bieżącą i następną a więc przeprowadzaną (na podstawie złożonych przez przedsiębiorstwo dokumentów) w oddziale Banku oraz poza oddziałem — w przedsiębiorstwie. Do obowiązków oddziału, należy kontrola wstępna i bieżąca. Natomiast kontrola następna (lustracje) przeprowadzana jest przez oddziały wtedy, kiedy zachodzi konieczność, np.: przedsiębiorstwo wykazuje stałe przekroczenia. Kontrole następne (lustracje) dzielimy na:

1 lustracje w wąskim zakresie — które mają za zadanie zbadać, czy nie zachodzą w przedsiębiorstwie przypadki:

- a wypłacenia wynagrodzeń pracownikom z pogotowia kasowego lub innych źródeł (np. z własnych wpływów),
- b zużywania środków pieniężnych, pobranych z Banku na wypłatę wynagrodzeń, na inne cele oraz
- c że dokumenty złożone Bankowi nie odpowiadają stanowi faktycznemu.

2 kontrole szczegółowe — które mają za zadanie zbadać gospodarkę funduszem płac w danym przedsiębiorstwie.

Oddziały Banku przeprowadzają jednak na ogół lustracje w wąskim zakresie nie obejmując wszystkich kontrolowanych przedsiębiorstw. Ubiegły rok wykazał, że jeszcze wiele oddziałów nie korzysta z przyługującego mu uprawnienia przeprowadzania lustracji. Oddziały ograniczyły się przeważnie do kilku przedsiębiorstw zamiast objąć w ciągu roku wszystkie kontrolowane przedsiębiorstwa. Rok 1953 był okresem wprowadzenia nowej Instrukcji Służbowej Dz. V i to miało niewątpliwie wpływ, że lustrację w pewnych województwach były przeprowadzane tylko w małej ilości. W bieżącym roku ustabilizowała się praca na odcinku bankowej kontroli funduszu płac; oddziały opanowały na ogół instruk-

cję i nie stoi na przeszkodzie, aby rozpocząć generalną ofensywę na odcinku lustracji, szczególnie tych które wymienione są w punkcie pierwszym. Nie powinno być w roku 1954 wypadku, aby któreś z przedsiębiorstw kontrolowanych przez oddział nie było objęte lustracją w wąskim zakresie lub też lustracją szczegółową. Oddziały wojewódzkie winny już obecnie przystąpić do intensywnego szkolenia drogą lustracji pogładowych lub drogą instruktażu pracowników zatrudnionych w komórkach planowania obiegu pieniężnego, pracujących na odcinku bankowej kontroli funduszu płac.

Zagadnienie lustracji w wąskim zakresie nie powinno nasuwać oddziałom wojewódzkim oraz oddziałom terenowym większych trudności. Trzeba zwrócić uwagę oddziałom, że należy specjalnie sprawdzać w przedsiębiorstwach czy podawany do Banku przez jednostki kontrolowane, procent wykonania odpowiada stanowi faktycznemu, szczególnie czy podany do Banku procent wykonania zadań planowych przez przedsiębiorstwo — w sprawozdaniu z wykonania funduszu płac — odpowiada wysokości wykonanych zadań podanych do GUS-u. Jak już wyżej wspomniano, lustracje w wąskim zakresie nie powinny nasręczać oddziałom trudności, i dlatego też w niniejszym artykule chciałbym omówić zagadnienie lustracji szczegółowych, które sprawiają oddziałom poważne trudności. Brak konkretnych przepisów powoduje pewną bojaźń u pracowników oddziałów przed lustracjami szczegółowymi. Niniejszy artykuł winien posłużyć tym pracownikom jako materiał pomocniczy, a zarazem ustalić pewne ramy przeprowadzania lustracji. Artykuł niniejszy nie jest „przepisem“, poza który nie należy wychodzić, lecz stanowi pewien schemat, który ma dopomóc pracownikowi oddziału i wskazać mu co należy zbadać w przedsiębiorstwie, na jakie odcinki należy zwrócić uwagę i gdzie tkwi źródło przekroczeń.

Podstawowym zadaniem lustracji szczegółowych na odcinku funduszu płac jest zbadanie czy wzrost produkcji wyprzedza wzrost funduszu płac, jak również czy wzrost wydajności pracy następuje szybciej niż wzrost płac. Lustracja winna zatem ustalić, czy wymienione zasady są w pełni realizowane przez przedsiębiorstwo, a w przypadku stwierdzenia niewłaściwości ustalić przyczyny i źródła powodujące złą gospodarkę na odcinku funduszu płac.

Przed przystąpieniem do analizy wykonanego funduszu płac należy przede wszystkim zbadać plan funduszu płac. Ustalić czy plan funduszu płac jest powiązany z planem produkcji, to znaczy czy zadania planowe dla danego przedsiębiorstwa mają pokrycie w ustalonym dla niego funduszu płac. Zachodzą dość częste przypadki, że jednostki nadrzędne wyznaczają swoim przedsiębiorstwom zadania produkcyjne nie dając dodatkowego funduszu płac. Ponadto, plany funduszu płac sporządzane są w oderwaniu od obowiązującego systemu wynagradzania. Rzecz jasna, że takie ustawienie planu, który nie posiada powiązania z produkcją, w rezultacie powoduje przekroczenie funduszu płac.

Można tylko wtedy mówić o właściwej analizie wykonanego funduszu płac — w powiązaniu z produkcją — jeżeli plan funduszu płac oparty jest o plan produkcji.

Punktem wyjściowym w toku lustracji winna być analiza funduszu płac, polegająca na porównaniu planu funduszu płac z wykonaniem planu produkcji oraz analiza średnich płac przez porównanie ze wzrostem wydajności pracy.

Lustrator winien sporządzić następujące zestawienie:

Wyszczególnienie	wykona- nie za okres ubiegły	Plan	wykona- nie za okres ubiegły	4:2	%:3
1	2	3	4	5	6
1 wartość produkcji globalnej w cenach niezmiennych					
2 liczba robotników					
3 fundusz płac rob.					
4 wydajność na jednego robotnika					
5 średnia płaca na jednego robotnika					

Wykonaną wartość produkcji globalnej w cenach niezmiennych za okres ubiegły winno przedsiębiorstwo podać, opierając się na sporządzonych sprawozdaniach do GUS-u. Plan wartości produkcji globalnej w cenach niezmiennych winno przedsiębiorstwo podać z planu nakazu, otrzymanego od jednostki nadrzędnej. Wykonanie za okres ubiegły otrzymujemy również ze sprawozdań GUS-owskich, przesyłanych przez przedsiębiorstwo do jednostki nadrzędnej.

Porównując wykonaną w okresie ubiegłym wartość produkcji globalnej z planem na okres bieżący, ustalamy wzrost planu na okres bieżący w stosunku do wykonanej produkcji w okresie ubiegłym. Zaś porównując planowaną wartość produkcji globalnej z wykonaniem za ten okres bieżący, ustalamy w jakim stopniu wykonano planowane zadania w okresie obejmującym lustrację. Jeżeli porównamy wy-

konanie za okres ubiegły z planem, należy za podstawę przyjąć ten sam okres, np.: porównując zadania planowe na I kwartał należy wykonanie w okresie ubiegłym przyjąć również za I kwartał ubiegłego roku. To samo robimy z następnymi rubrykami pionowymi.

Wydajność na jednego robotnika ustalamy w ten sposób, że wartość produkcji globalnej w cenach niezmiennych dzielimy przez liczbę robotników. Natomiast średnią płacę na jednego robotnika ustalamy dzieląc ogólny fundusz płac przez ogólną liczbę robotników. Zestawienie sporządzone według wykazanego wyżej wzoru może nie budzić żadnych zastrzeżeń odnośnie gospodarki funduszem płac, nie mniej jednak może kryć się w tym zestawieniu wiele nieprawidłowości.

Ustalenie prawidłowego kształtowania się poszczególnych składników nie zwalnia od obowiązku szczegółowego zbadania przyczyn wpływających na stan prawidłowy jak również wykazania powodów wpływających na nieprawidłowe kształtowanie się składników. Badanie wykonania planu produkcji i planu funduszu płac globalnie dla całości zakładu jest nie wystarczające, gdyż nie zawsze świadczy o prawidłowym wykonaniu planu produkcji, a w związku z tym o istnieniu faktycznych oszczędności lub przekroczeń. Na przykład, niektóre przedsiębiorstwa osiągały pozorną oszczędność płac w drodze zastąpienia własnych, przewidzianych planem zatrudnienia pracowników, zwłaszcza pomocniczych, przez pracowników obcych, których przedsiębiorstwo zatrudnia dorywczo i wynagradza z bezosobowego funduszu płac, (prace za i wyładunkowe) lub przez zlecenie wykonania pracy obcemu przedsiębiorstwu i pokrycie kosztów wykonania w pozycji „usługi okne”.

Weźmy inny przykład. Przedsiębiorstwo, które powinno zgodnie z planem, wyrabiać we własnym zakresie elementy składowe do montowanych urządzeń, zmniejsza własną produkcję tych elementów i nabywa je w innym przedsiębiorstwie, zatrudniając swoich pracowników przy częściowej produkcji i montażu. Ten stan powoduje, że przedsiębiorstwo to przekracza plan produkcji, co jest niezgodne z ogólnymi założeniami planu.

Dość często zachodzą przypadki, że przedsiębiorstwa osiągają oszczędności funduszu płac przez zmianę asortymentu produkcji. Przedsiębiorstwa te nastawiają się na produkcję asortymentów mniej pracochłonnych, osiągając w ten sposób ilościowe wykonanie planu produkcji, a nawet przekroczenie go, przy równoczesnym niewykonaniu planu produkcji w asortymencie. Zmiana asortymentu produkcji może spowodować również przekroczenie funduszu płac, które jest przekroczeniem pozornym. Zobrazujemy powyższe na niżej podanym przykładzie:

Nazwa asortymentu	P l a n		W y k o n a n i e	
	wartość produkcji	fundusz płac	wartość produkcji	fundusz płac
1	2	3	4	5
A	1 000	40	3 000	20
B	3 000	150	2 000	100
C	4 000	60	2 000	30
D	6 000	80	6 000	80
Razem	14 000	330	13 000	330

Cytowany przykład wskazuje, że plan produkcji nie został wykonany, niemniej jednak fundusz płac został wykorzystany w 100%. Powstało to na skutek wykonania asortymentu A w 300%, asortymentu B w 66,7%, asortymentu C w 50%, zaś asortymentu D w 100%. Przykład ten wskazuje na to, że zakład pracy nie wykonał planu produkcji globalnej, jak i planu produkcji w asortymentach. Poza tym, w jednym asortymencie nastąpiła „nadprodukcja” w innych zaś niewykonanie, co odbija się w konsekwencji na załamaniu w produkcji właściwych proporcji i może doprowadzić do powstania „wąskiego gardła” w tym samym albo w innym zakładzie, któremu dane przedsiębiorstwo dostarcza półfabrykaty.

Weźmy drugi przykład:

Nazwa asortymentu	P l a n		W y k o n a n i e	
	wartość produkcji	fundusz płac	wartość produkcji	fundusz płac
1	2	3	4	5
A	5 000	100	15 000	300
B	8 000	1 500	4 000	750
C	3 000	600	2 000	400
D	6 000	200	6 000	200
Razem	22 000	2 400	27 000	1 650

Z pierwszego przykładu wynika, że przedsiębiorstwo wykonało plan produkcji w 92,9% a fundusz płac wykonało w 100%, wobec tego oddział stwierdził przekroczenie funduszu płac, gdy tymczasem faktycznie przekroczenie nie zaistniało.

Natomiast z drugiego przykładu wynika wykonanie planu produkcji w 122,7% a funduszu płac w 69%, wobec czego oddział stwierdził oszczędność funduszu płac ($2\,400 - 1\,650 = 750$), gdy tymczasem oszczędności nie ma ponieważ udział funduszu płac w wartości i produkcji poszczególnych asortymentów nie uległ zmianie.

Nasuwa się pytanie, czy nie lepiej byłoby ustawić bankową kontrolę funduszu płac w ten sposób, aby uwzględniała ona zmianę asortymentów i oparta była na produkcji asortymentów.

Bankowa kontrola funduszu płac nie może więc rozwiązać wszystkich zagadnień, o czym świadczą obydwie przytoczone przykłady.

Zarówno w pierwszym jak i w drugim przypadku mamy do czynienia z nieprawidłowością w produkcji; ponieważ zmiana asortymentów spowodowała załamanie właściwych proporcji, to jednak w pierwszym przypadku oddział dokonał wstrzymania, zaś w drugim stwierdził oszczędność.

Zagadnienie fikcyjnej oszczędności według drugiego przykładu wypłynie dopiero w czasie lustracji szczegółowej.

W większych przedsiębiorstwach, posiadających wydziały, należy przeprowadzić również analizę funduszu płac dla poszczególnych wydziałów. Mogą zajść przypadki przekroczeń funduszu płac lub oszczędności w poszczególnych wydziałach.

Metody badania wykorzystania funduszu płac w poszczególnych wydziałach są te same jak przy badaniu funduszu płac całego zakładu. W przypadkach, gdy dla produkcji poszczególnych wydziałów nie dysponujemy cenami niezmiennymi, wówczas porównanie między wzrostem produkcji a funduszem płac badamy przy pomocy udziału funduszu płac w

wartości produkcji, obliczonej w cenach planowanych.

Udział funduszu płac w wartości produkcji nie powinien wzrastać lecz maleć.

Wydział	Plan produkcji	Fundusz płac	Wykonanie produkcji	Fundusz płac	% wykonania	
					produkcja	fundusz płac
A	3 000	700	2 800	701	93 %	100 %
B	8 000	250	8 000	245	100 %	98 %
C	9 000	300	7 000	238	78 %	79 %
D	12 000	700	11 320	607	94 %	85 %
Razem	32 000	1 950	29 120	1 791	91 %	91 %

Według przytoczonego przykładu, w przedsiębiorstwie nie zaistniało przekroczenie funduszu płac. Jeżeli weźmiemy pod uwagę poszczególne wydziały, to stwierdzimy, że w wydziale A i C mamy przekroczenie, natomiast w wydziale B i D oszczędność, którą skonsumowały wydziały A i C.

Następnie należy zbadać:

- strukturę funduszu płac¹⁾
- czynniki wpływające na wzrost średniej płacy,
- wykonanie planu zatrudnienia.

Analiza struktury funduszu płac ma na celu wykazanie w jakim stopniu zostały wykonane poszczególne elementy funduszu płac w stosunku do wykonanej produkcji.

Należy ustalić wysokość zaplanowanych poszczególnych elementów funduszu płac, a następnie skorygować o procent wykonania planu produkcji, obliczając odchylenie na plus lub minus. Porównanie wykonania planu funduszu płac z podziałem na poszczególne elementy może być dokonane dla całego przedsiębiorstwa lub też dla poszczególnych wydziałów — jeżeli przedsiębiorstwo jest wielowydziałowe — jak również w odniesieniu do wszystkich elementów lub części. Dokonując analizy elementów składowych funduszu płac należy ograniczyć się w zasadzie do elementów podstawowych, zaś pozostałe należy analizować w skróconej formie, chyba, że w toku lustracji zajdzie konieczność szczegółowego zbadania, jak np.: płaca za urlopy, odprawy powołanych do wojska itp.

Podstawowymi elementami są:

- płaca akordowa,
- płaca dniówkowa,
- dopłaty z tytułu progresji akordowej,
- dopłaty z tytułu premii,
- dopłaty z tytułu godzin nadliczbowych.

Analiza czynników powodujących wzrost średniej płacy i wykonania planu zatrudnienia umożliwia wykrycie przyczyn wpływających na przekroczenie poszczególnych elementów funduszu płac.

W toku analizy poszczególnych elementów funduszu płac analizujemy:

- 1) zaszeregowanie osobiste robotników i zaszeregowanie robót,
- 2) poziom normowania,
- 3) efektywność zastosowania odpowiednich systemów wynagradzania,

¹⁾ Wskazany jest, aby pracownik udający się na lustrację do przedsiębiorstwa przeczytał artykuł dyskusyjny pt. „Znaczenie analizy struktury średniej płacy przy planowaniu funduszu płac” napisany przez ob. Pudlika Stefana w miesięczniku „Ekonomika i organizacja pracy” luty 1954 r. — str. 62 — 73.

4) inne elementy, wpływające na wzrost średniej płacy.

Ad 1. Badając zaszeregowanie osobiste robotników należy:

- a) stwierdzić, czy robotnicy zostali zaszeregowani zgodnie z taryfikatorem, przy czym zaszeregowanie robotników winno być dokonane przez komisję kwalifikacyjną. Należy liczyć się z tym, że może zająć przypadek, gdy robotnik nie jest zaszeregowany, a jedynie otrzymuje wynagrodzenie w zależności od wykonywanej pracy, pomimo, że kilkanaście roboczogodzin nie pracował z powodów od niego niezależnych. Tego rodzaju przypadków jest coraz mniej. Jeżeli w przedsiębiorstwie nie ma taryfikatora należy to uwzględnić w protokole.
- b) zbadać, czy zaszeregowanie robót w przedsiębiorstwie — w kartach pracy — dokonano zgodnie z taryfikatorem;
- c) zbadać czy robotnicy wykonują pracę zgodnie z kwalifikacjami. Bywają przypadki, że robotnicy wykonują pracę niżej zaszeregowania, co niewątpliwie powoduje wzrost funduszu płac.

Aby powyższe przedstawić obrazowo należy sporządzić następującą tabelkę:

Kategoria zaszeregowania robotników	Liczba godzin pracowanych zgodnie z kwalifikacjami robotniczymi	Liczba godzin pracowanych przez robotników przy pracach zaszeregowanych ujętej niż o resztę zaszeregowanie z rozbićciem na kat-gorie (np. 1 kat., 2 kat., itd.)				Liczba godzin pracowanych przez robotników przy pracach zaszeregowanych niżej niż osobiste zaszeregowanie (z rozbićciem na kategorie)		
		Razem: 1 kat.	2 kat.	3 kat.	4 kat.	Razem: 1 kat.	2 kat.	3 kat.

Ad 2. Aby ustalić poziom normowania, należy porównać wykonanie norm poszczególnych wydziałów. Jeżeli w wyniku porównania wykonania norm poszczególnych wydziałów otrzymamy mniej więcej podobną średnią we wszystkich wydziałach, należy przyjąć wniosek, że poziom normowania jest dla całego przedsiębiorstwa jednakowy. Należy ustalić, w których wydziałach istnieje rozluźnienie i łatwiejsza możliwość osiągania i przekraczania norm, a tym samym osiągania wyższego wynagrodzenia bez znacznego wysiłku.

Powyższe zagadnienie występuje bardzo często. Mamy przedsiębiorstwa w których robotnicy wykonują przeciętną normę 180% do 190% lub 160% do 170%, gdy tymczasem w przedsiębiorstwach które osiągają wyżej wymienioną przeciętną wykonania norm, plan produkcji wykonany jest poniżej 100%, lub też nieznacznie powyżej 100%. Taka przeciętna musi budzić zastrzeżenie i świadczy o złym normowaniu lub złym ustawieniu normy. Byłoby błędem kwestionowanie wykonania 180% lub 200% a nawet wyższych norm, osiągniętych przez robotnika, który uczciwie i z pełnym poświęceniem osiąga ten wynik, stając w szeregach przodowników pracy. Przekroczenie normy przez kilkunastu (a może i kilkuset) robotników w wysokim procencie nie świadczy wcale o złym normowaniu czy też złej nor-

mie. Chodzi nam o to, czy wszyscy wykonują normę powyżej 150% co niewątpliwie wydaje świadectwo o złym normowaniu czy też wykonują ją jednostki. Jeżeli w wysokim stopniu przekraczają normy jednostki a gros załogi wykonuje od 101% do 120% normy nie należy w zasadzie uważać tego stanu za zły.

Ponadto należy:

a) ustalić czy robotnikowi jest wystawiona jedna karta robocza czy kilka. Na tym odcinku obowiązuje zasada, że robotnik powinien mieć w zasadzie jedną kartę roboczą. Ponadto zdarza się często, że tzw. „spływ“ kart roboczych odbywa się późno. Pozwala to niektórym nieuczciwym robotnikom manipulować w zapiskach w karcie roboczej, co z uwagi na upływ czasu trudno jest skontrolować. Kartę pracy winien robotnik oddać wraz z wykonaną pracą, co daje możliwość skontrolowania i zareagowania na ewentualne nieprawidłowości

b) zachodzą przypadki nie zapisywania godzin nadliczbowych i wykazywania rzekomo wysokiego wykonania norm. Te przypadki mają miejsce szczególnie w tych przedsiębiorstwach, w których obowiązuje progresywne wynagrodzenie w przypadku przekroczenia norm.

c) należy zbadać czy postoje zawinione przez robotnika są zapisywane w kartach pracy.

d) należy zbadać czy stosowane są stare normy, mimo zmienionych warunków organizacyjno-technicznych, np.: norma ustalona jest dla pracy wykonywanej ręcznie, gdy tymczasem pracę tą wykonuje się maszynowo.

e) należy również zbadać czy istnieją katalogi normowania i kiedy zostały one wprowadzone w życie.

Doświadczenia minionego okresu wykazały, że duża część pracowników oddziałów nie orientuje się w ogólnych zasadach ustalania norm. Dlatego też należy omówić tę sprawę bardziej szczegółowo, odpowiadając na pytanie jakie są ogólne zasady ustalania norm. Normę ustala się w sposób następujący:

- 1) ustala się czas główny, zwany również maszynowym,
- 2) ustala się czas przygotowawczy,
- 3) ustala się czas stracony.

Czas główny, lub maszynowy, określa czas w ciągu którego robotnik bezpośrednio wykonuje dany przedmiot. Czas ten ustala się z katalogów, tablic itp.

Czas przygotowawczy — czas na przygotowanie stanowiska pracy, narzędzi itp. obliczamy również z katalogów, tablic itp. Czas stracony — czas na przerwy w pracy, postoje itp.

Suma tych trzech czasów stanowi normę, tj. czas zadany, czyli potrzebny do wykonania zadania.

Zdarza się, że pracownicy przedsiębiorstwa, którzy ustalają normę, dają wyższy czas stracony lub przygotowawczy, który w rezultacie robotnicy zużywają na wykonanie danego przedmiotu — czyli na czas główny.

Na przykład:

Robotnik potrzebuje na wykonanie łożyska jedną godzinę. Według katalogu 10 minut przypada na czas przygotowawczy, 5 minut czas stracony, a więc 45 minut przypada na czas główny.

Pracownik ustalający normę ustawi czas zadany w sposób następujący:

10 minut czas przygotowawczy

10 „ „ stracony

45 „ „ główny

razem 1 godzina i 5 minut

Wobec tego, że czas stracony został ustalony w wysokości 10 minut a potrzeba faktyczna na ten czas wynosiła 5 minut, to pozostałe 5 minut robotnik wykorzysta jako czas główny, a więc wykona łożysko wcześniej, czyli przekroczy normę.

5 minut wykorzysta na poczet wykonania następnego łożyska. Z uwagi na dość liberalne ustalenie w niektórych przedsiębiorstwach norm które powodują przekroczenie funduszu płac a tym samym wpływają na zwiększenie kosztów bez dodatkowej produkcji — należy na ten odcinek zwrócić szczególną uwagę. Zdajemy sobie sprawę, że to zagadnienie nie jest łatwe, niemniej jednak należy do niego zabrać się ostro, nie zrażając się początkowymi niepowodzeniami na tym odcinku.

Ad 3. Badając warunki, które sprzyjają systemowi akordowemu z progresją lub premiowaniu oraz badając jak te systemy wpływają na wzrost wydajności pracy i wzrost funduszu płac, należy ustalić:

- 1) czy normy są prawidłowo ustalone, kierując się wytycznymi podanymi poprzednio.
- 2) czy metoda obliczania norm wykonywanych jako podstawa wynagrodzenia jest właściwa.

Badamy:

Ad 1. a) czy normy ustalone są z katalogu czy przez kalkulatorów biura fabrykacyjnego oraz czy odpowiadają warunkom organizacyjno-technicznym stanowiska robotniczego:

- b) czy ustalone normy nie są za łagodne przez dostosowanie ich przez przedsiębiorstwo do rzekomo specyficznych warunków produkcji przedsiębiorstwa np: przemysł maszynowy używa tzw. karty dodatkowej do kart pracy.

- c) w jaki sposób ustalone są normy przez kalkulatorów przedsiębiorstwa.

Ad 2. a) czy przedsiębiorstwo nie zakordowało robotów, których warunki wykonywania umożliwiają to

- b) czy system akordu z progresją opiera się na normach opracowanych metodą analityczną czy szacunkową lub statystyczną. Akord z progresją winien być stosowany w wyjątkowych wypadkach na stanowiskach lub wydziałach stanowiących „wąskie gardło“ produkcji i po uprzednim zatwierdzeniu tego systemu przez resortowe ministerstwo.

Należy zbadać również czy dopłaty z tytułu progresji zostały przewidziane w planie funduszu płac.

Analizując premiowy system płac badamy:

- a) czy warunki regulaminu są zachowane, a więc czy zakres osób uprawnionych do premiowania, skala premiowa i wskaźniki są zgodne z obowiązującymi przepisami.

- b) czy w przypadku przyznawania premii za osiągnięte wyniki oszczędnościowe lub jakościowe wyniki te zostały rzeczywiście osiągnięte, np.: uzyskano oszczęd-

ność surowca, energii elektrycznej, paliwa itp.

- c) czy wysokość wypłaconej premii została prawidłowo obliczona.

Specjalnie należy skontrolować premiowy fundusz płac tzw. akordu pośredniego tj. premiowanie robotników, przeważnie pomocniczych, w zależności od wyników pracy robotników wykonujących prace normowane.

Należy zbadać czy ten system wynagrodzenia jest stosowany faktycznie tylko w stosunku do tych pracowników, których praca pozostaje w bezpośrednim związku z pracą robotników obsługujących maszyny lub narzędzia. Często przedsiębiorstwo stosuje tego rodzaju system wynagrodzenia, aby tą drogą podwyższyć — zresztą niesłusznie — zarobki pracowników.

Ad 4. Przeprowadzone lustracje szczegółowe w ubiegłym roku wykazały, że w większości przypadków powodem przekroczenia funduszu płac w przedsiębiorstwie jest nadmierna ilość godzin nadliczbowych oraz przekroczenie limitu zatrudnienia. W związku z tym, należy w toku lustracji położyć na powyższe zagadnienia nacisk. Wiele przedsiębiorstw wykonuje plany nierytmicznie, metodą szturmowości, która w konsekwencji powoduje wiele godzin nadliczbowych, co niewątpliwie znajdzie wyraz w przekroczeniu funduszu płac. Bardzo często występują godziny nadliczbowe obok godzin postojowych i dlatego należy obok analizy elementów funduszu płac za prace w godzinach nadliczbowych przeprowadzić analizę wypłat za godziny postojowe. Następnie należy ustalić czy praca w godzinach nadliczbowych była wykonywana po uwzględnieniu zezwolenia inspekcji pracy i rady zakładowej. Poza tym należy sprawdzić czy praca w godzinach nadliczbowych przyniosła pożądane rezultaty i czy na tę pracę zostało wydane polecenie.

Ostatnim i najłatwiejszym do skontrolowania jest fundusz płac pracowników inżyniersko-technicznych i administracyjno-biurowych. Obecna bankowa kontrola globalnego funduszu płac przedsiębiorstwa nie ujawnia przekroczeń etatów, stawek i funduszu płac pracowników administracyjno-biurowych. Dlatego też, w czasie lustracji szczegółowej należy na ten odcinek zwrócić uwagę, badając przede wszystkim strukturę płac tych kategorii pracowników. Powodem przekroczeń funduszu płac tych pracowników są:

- 1) przekroczenie planowego limitu zatrudnienia,
- 2) przyznanie wyższych stawek niż planowano (nieplanowane awanse),
- 3) przyznanie dodatków wyższych niż planowano lub w większej ilości niż planowano,
- 4) premiowanie większych ilości pracowników niż uprawnionych do premiowania,
- 5) przyznanie wyższych premii niż przewiduje regulamin,

- 6) wypłaty za prace w godzinach nadliczbowych i inne wypłaty nieplanowane,

- 7) zatrudnienie pracowników fizycznych w biurze np. angażuje się pracownika do pracy w produkcji płaci mu się wynagrodzenie według przeciętnej stawki, osiągananej przez pewną grupę pracowników zatrudnionych w produkcji, gdy tymczasem osoba ta pracuje w biurze, zastępując pracownika umysłowego.

8) przyznawanie wyższych stawek kosztem nie-wykorzystania pewnych etatów w niższych grupach.

9) zaliczenia pracowników administracyjno-biurowych do grupy pracowników inżynieryjno-technicznych. Ma to na celu podwyższenie uposażenia pracowników tej kategorii.

Należy dokonać szczegółowej analizy prawidłowości wypłacenia premii zarówno pracownikom administracyjno-biurowym jak również pracownikom inżynieryjno-technicznym.

Wreszcie ostatnia sprawa, jaka musi być szczegółowo zbadana, to sprawa wypłacania przez przedsiębiorstwa dodatkowych wypłat pracownikom wymienionych kategorii z bezosobowego funduszu płac za prace które należą do ich normalnych obowiązków lub osobom obcym za pracę, którą winni wykonywać pracownicy własni. Bardzo często zdarzają się przypadki wypłat z bezosobowego funduszu płac pracownikom przedsiębiorstwa, np.: księgowości za pracę przy sporządzaniu bilansu rocznego lub wyrobieniu zaległości w księgowości, które to zaległości często sami spowodowali. Nie chodzi tutaj tylko o te prace, które wymieniono, ale i o wszelkie inne prace które winny być wykonane przez tych pracowników, do których obowiązku dana praca należy np.: pracownik sklepowy wraz z kierownikiem sklepu sporządzają remanent roczny lub kwartalny i za to otrzymują wynagrodzenie z bezosobowego funduszu płac, ponieważ wynagrodzenia za godziny nadliczbowe wydają się kierownictwu przedsiębiorstwa oraz tym pracownikom za niskie. Powyższe jest nieprawidłowością którą należy zwalczać. Obowiązuje zasada, że o ile pracownik pracuje ponad czas określony umową czy też zwyczajem, który nabrał obowiązującej mocy — należy mu się wynagrodzenie za godziny nadliczbowe. Już w tym roku spotkaliśmy przypadki, że bilanse złożono przed terminem ale za sporządzenie tego bilansu wypłaciło przedsiębiorstwo — poza premią bilansową dla pracowników finansowo-księgowych — poważne kwoty. Oczywiście taki styl pracy należy jak najostrej potępić.

Departament Planowania NBP, na skutek sygnału ze strony oddziałów wojewódzkich w Białymstoku i Olsztynie wydał już dla wszystkich oddziałów wojewódzkich polecenie co do sposobu przeprowadzania kontroli bezosobowego funduszu płac. Trzeba tylko teraz, aby oddziały terenowe i oddziały wojewódzkie badały każdą wypłatę z bezosobowego funduszu płac. Należy również spodziewać się dalszych zarządzeń na tym odcinku, które zaostrzą wypłaty z bezosobowego funduszu płac. Można być pewnym że jeżeli oddziały będą analizować na bieżąco wypłaty z bezosobowego funduszu płac przyniesie to wiele oszczędności na odcinku wypłat pieniężnych w przedsiębiorstwie.

W toku lustracji należy również zbadać zgodność materiałów podawanych Bankowi przez przedsiębiorstwo ze stanem faktycznym a więc plany funduszu płac, składane sprawozdania z wykonanego funduszu płac, procent wykonania itp.

Wytyczne podane w niniejszym artykule zwracają jedynie przykładowo uwagę na pewne nieprawidłowości na jakie może napotkać pracownik przeprowadzający lustrację szczegółową w przedsiębiorstwie. Pracownik przeprowadzający lustrację w przedsiębiorstwie nie powinien trzymać się sztywno

punktów wymienionych w artykule, lecz w zależności od sytuacji w przedsiębiorstwie i występujących nieprawidłowości powinien zbadać bardziej szczegółowo pewne odcinki, a innym zaś poświęcić mniej uwagi.

Lustracja szczegółowa winna dać odpowiedź na pytanie gdzie w zakładzie istnieją źródła powstawania przekroczeń, co jest powodem złej gospodarki funduszem płac oraz jakie przyczyny powodują niewłaściwe kształtowanie się funduszu płac w przedsiębiorstwie. Wspomniano na wstępie, że po rocznym doświadczeniu wprowadzania w życie obowiązujących przepisów oddziały winny nastawić się na lustrację. Należy rozwijać coraz mocniej współzawodnictwo na tym odcinku. Oddziały wojewódzkie winny na tym odcinku udzielić jak najdalej idącej pomocy na odcinku rozwijania lustracji w przedsiębiorstwie, zarówno w węższym zakresie jak również i w szerszym.

Dużą pomocą dla oddziałów winny być lustracje pogładowe organizowane przez oddziały wojewódzkie wspólnie z oddziałem terenowym. Do prac lustracyjnych należy poza pracownikami komórek kontroli funduszu płac wciągnąć również i referentów kredytowych, którzy idąc na lustrację do przedsiębiorstwa po swojej linii winni dokonać lustracji również i na odcinku gospodarki funduszem płac.

Współpraca referentów kontroli funduszu płac z referentami kredytowymi jest dotychczas stanowczo niedostateczna. Spotyka się przypadki, że referent kontroli funduszu płac posiada inne dane z tego samego przedsiębiorstwa, niż referent kredytowy. Brak tej współpracy powoduje poderwanie autorytetu oddziału w oczach klientów. Na zakończenie lustracji pracownik oddziału sporządza w trzech egzemplarzach protokół, który winni podpisać: dyrektor, główny księgowy i pracownik dokonujący lustracji. Protokół winien zawierać niezbite fakty istnienia nieprawidłowości w przedsiębiorstwie na odcinku funduszu płac. Po powrocie z lustracji do oddziału pracownik na podstawie protokołu opracowuje w dwóch egzemplarzach notatkę służbową (sprawozdanie) w której dokonuje analizy faktów zwartych w protokole, zwracając uwagę na przyczyny i źródła powstania nieprawidłowości.

Notatka służbowa lub sprawozdanie winno kończyć się wnioskami postawionymi przez pracownika. Jeden egzemplarz protokołu pozostaje w przedsiębiorstwie, drugi zaś z jednym egzemplarzem notatki służbowej (sprawozdania) oraz projektem listu polustracyjnego przesyła oddział do oddziału wojewódzkiego ewentualnie do akceptacji. Oddział wojewódzki po przeanalizowaniu całości sprawy akceptuje list polustracyjny do jednostki nadrzędnej i przesyła oddziałowi w celu dalszego załatwienia. Oddział po otrzymaniu akceptacji z oddziału wojewódzkiego przesyła list polustracyjny wraz z protokołem do jednostki nadrzędnej z żądaniem wydania odpowiednich zarządzeń lub ukarania winnych lub też skierowania sprawy do władz prokuratorskich i powiadomienia oddziału w ciągu 30-tu dni o sposobie załatwienia.

Trzeci egzemplarz protokołu oraz drugi egzemplarz notatki służbowej pozostaje w aktach oddziału. Ważniejsze przypadki winny oddziały wojewódzkie przysyłać do wglądu do Departamentu Planowania Wydział Kontroli Funduszu Płac.

Zadania na odcinku lustracji nie są łatwe i wymagają dużego wysiłku. Dlatego też wszyscy pracownicy winni zmobilizować się do należytego wykonania tych zadań.

Partia i rząd wymagają od nas abyśmy stale podnosili coraz to wyżej poziom naszej pracy bankowej

oraz abyśmy z całą ostrością i surowością demaskowali tych wszystkich, którzy w sposób lekceważący odnoszą się do własności socjalistycznej i trwonią środki przeznaczone na budownictwo socjalistyczne.

S. Sikora

Wyciągi z pism Departamentów Kredytów

Rachunki rozliczeń z budżetem wojewódzkim przedsiębiorstw podległych Centralnemu Zarządowi Przemysłu Gastronomicznego, Centralnemu Zarządowi Miejskiego Handlu Mięsem oraz Centralnemu Zarządowi Miejskiego Handlu Detalicznego.

Ministerstwo Finansów — Zarząd Dochodów Państwowych — pismem Nr PO. 1076/3/53 z dn. 20.XII.53 r. adresowanym do prezydium wojewódzkich rad narodowych, Rad Narodowych m. st. Warszawy i m. Łodzi oraz wszystkich wydziałów finansowych w sprawie obowiązku prowadzenia rachunków rozliczeń, wyjaśniło, że przewidziany w § 5 Uchwały Nr 244 Rady Ministrów z dnia 4 kwietnia 1953 r. obowiązek otwarcia „Rachunku rozliczeń z tytułu wpłat z zysku i pokrywania strat oraz z tytułu środków obrotowych” w odniesieniu do terenowych zarządów przedsiębiorstw handlu wewnętrznego, mających wyłączenie na stołecznych i łódzkich zarządach MHD, CZPG i MHM.

HU/HW—1700, Warszawa, dnia 13.I.1954 r.

Finansowanie ponadnormatywnych zapasów towarów ze skupu w powszechnych spółdzielniach spożywców

Zawiadamia się, że ponadnormatywne zapasy towarów w powszechnych spółdzielniach spożywców pochodzące ze skupu nadwyżek produktów rolnych należy finansować kredytem na zapasy towarów.

Spółdzielnie te z kredytu płatniczego na skup korzystać nie mogą.

HU/HW, Warszawa, dnia 18.II.1954 r.

Finansowanie wojewódzkich zakładów transportowych ZSS i oddziałów transportowych PSS

Związek Spółdzielni Spożywców wystąpił z reklamacją, że oddziały domagają się przy finansowaniu wojewódzkich zakładów transportowych ZSS pełnego pokrycia funduszami własnymi i pasywami stałymi sumy normatywów środków obrotowych.

W związku z tym wyjaśnia się, że zarówno oddziały transportowe PSS, wydzielone na wewnętrzny pełny rozrachunek gospodarczy, jak i wojewódzkie zakłady transportowe ZSS, powinny mieć pełne pokrycie środków trwałych kredytem inwestycyjnym i funduszami własnymi, natomiast niedobór pokrycia środków obrotowych należy sfinansować na zasadach przyjętych dla spółdzielni spożywców.

HU/HW—1700, Warszawa, dnia 12.I.1954 r.

Sprawozdawczość spółdzielni spożywców zrzeszonych w ZSS

Wyjaśnia się co następuje:

1) w sprawozdaniach z kontroli stanu finansowego PSS należy w cz. I poz. 12 „podatek obrotowy i od operacji nietowarowych” uwzględnić również podatek od prowizji z IV cz. poz. 2 r-ku wyników spółdzielni.

2) w rachunku wyników w gr. IV w poz. „zysk na sprzedaży towarów” figuruje również czysty zysk ze sprzedaży komisowej, który w sprawozdaniach z kontroli stanu finansowego wykazywany jest w łącznej kwocie z zyskiem innych pionów w poz. 16. cz. I.

HU/HW—1592, Warszawa, dnia 28.II.1954 r.

Kredytowanie stanów ponadnormatywnych w oddziałach zaopatrzenia robotniczego

Wyjaśnia się co następuje:

1) Zakup tuczników oraz przyrost ich wagi powinien być ujęty w planie normatywów danego oddziału zaopatrzenia robotniczego. Jeżeli wystąpią stany ponadnormatywne, związane z ponadplanowym zakupem tuczników, lub w związku z przejęciem w ciągu roku gospodarstwa rolnego, w którym jest prowadzona hodowla

tuczników (w obu wypadkach za zgodą danego resortu), wówczas stany te nie powinny być finansowane powyżej 9 miesięcy, gdyż w okresie tego czasu tuczniaki powinny być przeznaczone na ubój. W przypadku gdy np. stany ponadnormatywne powstały z tego tytułu w połowie roku lub później, mogą być kredytowane tylko do końca roku — z tym, że z rokiem następnym wartość ich powinna być ujęta w normatywie danego oddziału zaopatrzenia robotniczego.

2) Natomiast stany ponadnormatywne tuczników pochodzących z własnego chowu mogą być kredytowane przez oddział ponad 9 miesięcy. Np. gdy maciora oprosiła się w styczniu — stany ponadnormatywne tych prosiat mogą być wówczas kredytowane przez oddział terenowy do 9 miesięcy z upoważnienia oddziału wojewódzkiego. Po tym okresie oddział wojewódzki powinien zwrócić się do Departamentu o prolongatę terminu spłaty tego kredytu na dalsze trzy miesiące. Od początku bowiem roku następnego wartość stanu ponadnormatywnego tych tuczników powinna być ujęta w planie normatywów danego oddziału zaopatrzenia robotniczego.

3) W oddziałach zaopatrzenia robotniczego inwentarz żywy dzieli się na stado podstawowe i stado obrotowe. Stado podstawowe zalicza się do środków trwałych. (Monitor Polski Nr 39/52 podaje wytyczne, co zaliczyć należy do stada podstawowego). Stado obrotowe, jako środki obrotowe, powinno być ujęte w planie normatywów oddziału zaopatrzenia robotniczego i z chwilą wystąpienia stanów ponadnormatywnych jest sfinansowane kredytem bankowym na zasadach wyżej podanych przy określeniu finansowania stanów ponadnormatywnych tuczników.

Do stada obrotowego zalicza się młodzież zwierząt oraz bydło chude, przeznaczone na opas i następnie na ubój.

4) Sfinansowanie stanów ponadnormatywnych, wynikających z produkcji roślinnej nie powinno przekraczać okresu 9 miesięcy, a mianowicie jeżeli wystąpią nakłady związane z zasiewem wiosennym, kredytowane są one kredytem ponadnormatywnym do czasu zbiorów — a więc w okresie nie przekraczającym 9 miesięcy. Natomiast jeżeli nakłady są związane z zasiewem jesienią, kredytowane są one kredytem ponadnormatywnym do końca roku, w którym poniesiono te nakłady, a z początkiem roku następnego wartość tych nakładów powinna być ujęta w planie normatywów danego oddziału zaopatrzenia robotniczego.

HU/HW,—4094, Warszawa, dnia 15.2.1954 r.

Spłata przez oddziały zaopatrzenia robotniczego kredytu na należności z tytułu sprzedaży ratalnej

Wyjaśnia się, że zlecenia przelewowe, zawierające potrącenia z list płac z tytułu akcji sprzedaży ratalnej, prowadzonej przez oddziały zaopatrzenia robotniczego, należy traktować — w świetle Uchwały Prezydium Rządu z dnia 12.12.51 r. w sprawie zasad rozliczeń za dostawy, usługi i roboty między jednostkami gospodarki społecznej § 6 pkt 1a — na równi z funduszem płac, tj. przelewy dotyczące kwot potrąconych z list płac regulowane są w pierwszej kolejności w przypadku braku środków na rachunku płatnika.

HU/HW—4092, Warszawa, dnia 28.XI.1953 r.

Księgowanie wpływów za upłynione remanenty w POM.

Komunikujemy, w oparciu o wyjaśnienia uzyskane z Ministerstwa Finansów, że na takich samych założeniach jak projektuje Ekspozytura Okręgowa CZPOM w Krakowie został zbudowany zbiorczy plan gospodarczo-finansowy CZPOM na r. 1954. W myśl omawianych wyjaśnień Ekspozytura winna zarówno w planie zbiorczym jak i w planach poszczególnych POM zaplanować kredyty budżetowe w tych pozycjach, z których finansuje

sie zakup materiałów, w wysokości planowanego zużycia plus wzrost normatywów, pomniejszonego o różnicę między faktycznym stanem zapasów a planowanym normatywem wyjściowym na 1 stycznia. Jest rzeczą zrozumiałą, że przy takim zaplanowaniu kredytów nieprzekazanie środków uzyskanych z upłynienia remanentów zbędnych, na wznowienie kredytów spowodować by mogło brak środków na planowany zakup materiałów potrzebnych.

Należy zwrócić uwagę na prawidłowość planowania i otwierania przez Ekspozyturę wysokości wyżej wymienionych kredytów — jeżeli bowiem kredyty nie zostaną pomniejszone o różnicę między zapasem i normatywem to wszelkie wpłaty na wznowienie kredytów będą automatycznie wpływały na większy dopływ środków budżetowych niż zakładał to plan. W razie stwierdzenia nieprawidłowości na tym odcinku należy interweniować w Ekspozyturze i zawiadamiać Departament.

R/SK 2040

Wyciągi z pism Wydziału Kapitałnych Remontów

Pokrywanie należności za ogumienie i akumulatory

Stosownie do wyjaśnienia PKPG — Departament Inwestycji, z dnia 16 lutego 1954 roku, znak IN3-B-4-1 — koszty z tytułu wymiany akumulatorów oraz opon samochodowych realizowane winny być zawsze ze środków obrotowych i podlegają normowaniu w ramach odpowiedniego planu zaopatrzenia użytkownika. Wymiana ogumienia i akumulatorów nie wchodzi w zakres remontu kapitałnego zarówno w trybie wymiany jak i naprawy indywidualnej.

W związku z tym faktury za kapitałne remonty samochodów nie mogą obejmować należności za wymienione akumulatory i ogumienie.

W przypadku stwierdzenia, iż faktura obejmuje jednak należności z tego tytułu — faktury i żądania zapłaty należy zwrócić podawcy.

PI/Kr/136 Warszawa, dnia 23.2.1954.

(Skor. lit. K-4)

Udzielanie kredytów antycypacyjnych w 1954 roku na poczet amortyzacji roku 1955

Przypomina się, że w roku 1954 przedsiębiorstwa mogą w uzasadnionych przypadkach korzystać z kredytu antycypacyjnego na poczet odpisów amortyzacyjnych roku 1955 na sfinansowanie kapitałnych remontów wyłącznie w trybie przepisów § 23 Instrukcji Służbowej Dział VI/I.

W związku z powyższym, bez zgody Ministerstwa Finansów — oddziały mogą udzielać kredytu, o którym mowa, do wysokości 15% tegorocznej amortyzacji danego przedsiębiorstwa; powyżej zaś tej granicy wymagana jest zgoda Ministerstwa Finansów.

Powyższe dotyczy zarówno przedsiębiorstw rozliczających się z budżetem centralnym, jak i budżetami terenowymi.

(Skor. lit. K-32)

Remonty awaryjne budynków mieszkalnych

Przy remontach budynków mieszkalnych, roboty mające na celu przywrócenie zdolności użytkowej budynków mieszkalnych, uszkodzonych na skutek wypadków losowych — należy zaliczyć wyjątkowo do remontów awaryjnych.

PI/Kr/136 Warszawa, dnia 16.2.1954.

Odprowadzanie amortyzacji w spółdzielczości

W przypadku, gdy jednostka spółdzielcza posiada plan odpisów amortyzacyjnych, a nie przewiduje wykonywania kapitałnych remontów w roku bieżącym, wówczas oddziały nie powinny odprowadzać z urzędu amortyzacji w części przeznaczanej na kapitałne remonty z konta 112 na konto 550.

O ile w przypadku braku planu sfinansowania kapitałnych remontów zaistnieje potrzeba odprowadzenia amortyzacji przez oddział z urzędu, a tym samym ustalenia wysokości pełnej amortyzacji na bieżący rok — należy ją odprowadzać w wysokości obowiązującej w ostatnim kwartale roku ubiegłego jedynie jednak na konto 112.

W przypadku dokonywania przez spółdzielnię zwrotu niewykorzystanych środków na kapitałne remonty z konta 550 na konto 112 (jeśli jednostka ta nie posiada planu kapitałnych remontów na rok 1954) — spółdzielnia winna na dokonanie przelewu uzyskać zgodę jednostki, która zatwierdziła plan podziału funduszu amortyzacyjnego.

Z reguły jednostkami uprawnionymi do zatwierdzania tych planów są oddziały okręgowe odpowiednich central spółdzielni.

PI/Kr/136 Warszawa, dnia 23.2.1954

(Skor. lit. K-12)

Finansowanie kapitałnych remontów jednostek spółdzielczych

Prawo przerzutów środków na kapitałne remonty w spółdzielczości dopuszczalne jest jedynie między oddziałami branżowymi (jednostkami działającymi na pełnym i wewnętrznym rozrachunku gospodarczym), które posiadają indywidualne rachunki środków i wypłat na kapitałne remonty, a podległe są tej samej spółdzielni (jednostce na pełnym rozrachunku gospodarczym).

PI/Kr/136 Warszawa, dnia 15.2.1954

(Skor. lit. K-11)

Przerzuty dotacji budżetowej w Zarządach Budynków Mieszkalnych

Dotacje budżetowe na kapitałne remonty budynków mieszkalnych zarówno w przydzielach rad narodowych jak i Zarządach Budynków Mieszkalnych mogą być przenoszone pomiędzy poszczególnymi jednostkami jedynie w przypadku równoległych zmian na odcinku zadań remontowych i to wyłącznie w trybie przepisów § 95 Uchwały Rady Ministrów Nr 325 w sprawie zasad i trybu wykonania budżetu państwa (Monitor Polski A-53/53 poz. 593).

Środki pochodzące z amortyzacji własnej Zarządów Budynków Mieszkalnych mogą być przenoszone jedynie pomiędzy Zarządami Budynków Mieszkalnych znajdującymi się na terenie jednej miejscowości (Instrukcja Służbowa Dział VI/1 punkt 436).

PI/Kr/136 Warszawa dnia 6.2.1954

(Skor. lit. K-12)

Interpretacja punktów 127 i 70 Instrukcji Służbowej Dz. VI/1

W związku z punktem 127 jak i objaśnieniami do wzoru KR-1 punkt 6 wyjaśniamy, że przez faktyczną amortyzację roku ubiegłego należy rozumieć:

a) w przypadku braku rozliczenia amortyzacji za całość roku ubiegłego — kwotę planowanej amortyzacji na kapitałne remonty roku ubiegłego, skorygowaną o sumę rozliczonych nadpłat lub niedopłat za III kwartały ubiegłego roku,

b) w przypadku natomiast, gdy istnieją rozliczenia amortyzacji za cały rok ubiegły — sumę rozliczonej już części rocznej amortyzacji na kapitałne remonty.

Od ustalonych w powyższy sposób kwot potrącić należy rezerwę awaryjną według obowiązującego w roku ubiegłym procentu na awarie.

W związku zaś z punktem 70 Instrukcji Służbowej Dz. VI/1 przez określenie „w wysokości i według podziału obowiązującego w ostatnim kwartale roku ubiegłego” należy rozumieć kwoty wynikające z planu odpisów amortyzacyjnych roku ubiegłego — bez względu na ewentualne różnice wynikające z rozliczeń roku ubiegłego.

PI/Kr/136 Warszawa, dnia 2.3.1954

(Skor. lit. A-2, K-25)

Finansowanie przedsiębiorstw w przypadku braku planu sfinansowania oraz niewykonywania kap. remontów w roku ubiegłym

Jeżeli przedsiębiorstwo nie złożyło planu sfinansowania kapitałnych remontów na rok bieżący oraz nie wykonywało w roku ubiegłym kapitałnych remontów, wówczas może ono przed złożeniem bilansu dochodów i wydatków przedłożyć oświadczenie o wysokości funduszu amortyzacyjnego przewidywanego na rok bieżący, potwierdzone przez jednostkę nadrzędną.

Na podstawie powyższego oświadczenia o wysokości przewidywanej amortyzacji na rok bieżący, przedsiębiorstwo — w myśl punktu 70 Instrukcji Służbowej Dział VI/I może odprowadzać raty amortyzacyjne na rachunek 550, o ile zaplanowało przeznaczenie części amortyzacji na kapitalne remonty.

Ewentualny kredyt antycypacyjny może być w tym przypadku udzielony do wysokości określonej w punkcie 127 Instrukcji Służbowej Dział VI/I.

PL/KR/136, Warszawa, dn. 11.3.1954.

(Skor. lit. A nr 2 i lit. K nr 25)

Finansowanie kapitalnych remontów jednostek podległych P.K.P.

Ministerstwo Finansów w porozumieniu z PKPG wyraziło zgodę na zwolnienie jednostek podległych Polskim Kolejom Państwowym od podawania także w roku 1954 wartości obiektów w planach kapitalnych remontów.

Podstawa: pismo Ministerstwa Finansów z dnia 6.III.1954 Nr FK. 1041/154.

(Skor. lit. P nr 1)

Likwidacja kartoteki Nr 3

W związku z likwidacją kartoteki Nr 3 (ZP 40/54) ustala się w porozumieniu z Wydziałem Techniki Bankowej, iż żądania zapłaty za kapitalne remonty, których realizacja w pełnej wysokości jest niedopuszczalna wskutek braku kosztorysów i umów (Instrukcja Służbowa Dział VI/I punkt 278) — należy po częściowym uregulowaniu przechowywać w kartotece Nr 2.

Żądania zapłaty, o których mowa, powinny być zaopatrzone odpowiednią adnotacją komórki kapitalnych remontów, a uregulowanie pozostałej kwoty może nastąpić dopiero na wyraźną dyspozycję tej komórki.

Komórki rozliczeń obowiązane są dopilnować, aby żądania zapłaty, o których mowa wyżej, nie zostały wykupione automatycznie wraz z pozostałymi żądaniami zapłaty, znajdującymi się w kartotece Nr 2 (w przegródce dla kapitalnych remontów) — przed wyraźną dyspozycją wykupu, wydaną przez komórkę kapitalnych remontów.

Do czasu ukazania się odpowiednich zarządzeń w piśmie IV i VI/1 powyższe należy traktować jako wyjaśnienie tymczasowe, niemniej jednak obowiązujące w obu piśnach.

PL/KR/136, Warszawa, dn. 16.3.54.

(Skor. lit. Z nr 6).

Przekraczanie kryteriów procentowych w gospodarce mieszkaniowej

Stosownie do wyjaśnienia Ministerstwa Gospodarki Komunalnej, gdy remont „zabezpieczający”, zamieszczony w planie kapitalnych remontów budynków mieszkalnych w trakcie wykonywania przekroczy górną granicę 10%, wówczas należy go traktować jako remont „kapitalny”. Zmian z tego powodu w planie nie należy dokonywać. O powyższym należy jednak zawiadomić jednostkę zatwierdzającą plan kapitalnych remontów.

PL/KR/136

(Skor. lit. K nr 12)

Finansowanie baraków ze środków na kapitalne remonty

Stosownie do decyzji PKPG — oddziały mogą pokrywać ze środków na kapitalne remonty, w ramach planu kapitalnych remontów budynków mieszkalnych prezydium rad narodowych, zakup, transport i montaż baraków składanych, przeznaczonych do przekwaterowania ludności z domów, w których przeprowadzane będą kapitalne remonty.

Jednocześnie zaznacza się, że w przypadku zmiany przeznaczenia wspomnianych baraków tj. przeznaczenia ich na stałe zamieszkanie lub inne cele, a nie na czasowe przekwaterowanie mieszkańców — całość nakładów powinna być wówczas włączona do planu inwestycyjnego i zrefundowana ze środków inwestycyjnych.

PL/KR/136

(Skor. lit. K nr 6 różne)

Niewłaściwe ustalania wysokości amortyzacji na kapitalne remonty w Zarządach Budynków Mieszkalnych

Stwierdzono, że niektóre Zarządy Budynków Mieszkalnych odprowadzają amortyzację na kapitalne remonty w wysokości „limitowanej”, ustalonej ryczałtowo przez władze nadzórne.

W związku z tym Ministerstwo Finansów — Departament Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej wyjaśniło, że tego rodzaju podział amortyzacji jest sprzeczny z obowiązującymi przepisami.

Amortyzacja na kapitalne remonty winna być przez Zarządy Budynków Mieszkalnych odprowadzana ściśle w wysokości wynikającej z obliczenia według stawek amortyzacyjnych i klucza podziału.

PL/KR/136

(Skor. lit. K nr 12 i lit. A nr 3)

Kredyt na należności z tytułu sprzedaży ratalnej w przedsiębiorstwach wytwórczych

Z kredytu na należności z tytułu sprzedaży ratalnej mogą korzystać nie tylko jednostki handlowe, lecz także i przedsiębiorstwa wytwórcze, będące na rozrachunku gospodarczym (Z.P. 179/53). Przedmiotem kredytowania w przedsiębiorstwach wytwórczych będących na rozrachunku gospodarczym są należności z tytułu ratalnej sprzedaży odzieży specjalnej (ubrania robocze watawane, kurtki i płaszcze przeciwdeszczowe, buty gumowe i filcowe). Przedsiębiorstwa wytwórcze zakupują odzież specjalną po cenach detalicznych, po których też sprzedają ją na zasadach pełnej odpłatności.

Zakupione przez przedsiębiorstwa zapasy odzieży specjalnej mogą stanowić przedmiot kredytu na zapasy towarów w ramach ponadnormatywnych stanów zapasów towarów. Z chwilą rozprzedaży odzieży między pracowników, a zarazem powstania należności z tego tytułu — kredyt na zapasy towarów ulega spłacie według przepisów I.S. Dz. VI Cz. B. § 23. p. 214.

Kredyt na należności z tytułu sprzedaży ratalnej należy planować we wnioskach do planu kredytowego (I.S. Dz. VI Cz. D. § 4. p. 33). Planując ten kredyt dla przedsiębiorstw wytwórczych, należy w formularzu wzór D-5 umieścić go w poz. 26, o ile w danej pozycji, rozdziale, lub dziale planu nie występuje kredyt na kontraktację. Oczywiście, że wtedy należy odpowiednio skorygować treść. W wypadku jednoczesnego występowania kredytu na kontraktację — dla kredytu na należności z tytułu sprzedaży ratalnej należy dopisać poz. 26a.

Po stronie środków obrotowych pozycją korespondującą z pozycją „kredyt na należności z tytułu sprzedaży ratalnej” będą należności z tytułu sprzedaży ratalnej, które należy wykazywać we wzorze D-5 w pozycji 12 — odpowiednio korygując treść. W wypadku jednoczesnego występowania zaliczek na kontraktację dopisuje się na formularzu D-5 poz. 12a „należności z tytułu sprzedaży ratalnej”.

Dla jednostek zaopatrujących własnych pracowników w odzież na zasadach sprzedaży ratalnej należy wobec możliwości ustalenia realnej wysokości należności z tytułu sprzedaży ratalnej planować limit, a nie liczbę kontrolną.

W wypadku gdy kredytu na należności z tytułu sprzedaży ratalnej nie planowano we wniosku do planu kredytowego, a w ciągu kwartału wystąpi konieczność kredytowania tych należności — oddział terenowy występuje do oddziału wojewódzkiego o przyznanie limitu, a ten z kolei może:

- wystąpić do właściwego departamentu kredytów o ustalenie limitu,
- ustalić limit kredytowy ze swojej rezerwy i ewentualnie później wystąpić do odpowiedniego departamentu kredytów o refundację przydzielonej sumy — przy czym należy postępować podobnie jak przy zmianie limitu (formularz D-11).

Rozpowszechniamy racjonalne metody pracy

Oddziały walczące w socjalistycznym współzawodnictwie pracy o tytuł oddziału przodującego stosują różne, na pozór drobne usprawnienia metod pracy, które jednak w ogólnym wyniku znacznie ułatwiają im osiągnięcie poważnych oszczędności oraz podniesienie wydajności

i jakości pracy. W miarę możliwości będziemy starali się podawać w „Wiadomości NBP”, niektóre z tych metod.

Oddział w Brodnicy, woj. bydgoskie, w pracy swej stosuje szereg nowych metod. Nie wszystkie z nich nadają się do ogłoszenia, ponieważ bądź mają znaczenie tylko

lokalne, bądź też straciły aktualność po wykonaniu zobowiązań. Godne jednak uwagi i szerszego wykorzystania są następujące metody stosowane w tym oddziale:

I n k a s o — zestawienia dla dysponenta rozliczeń. W zestawieniach zobowiązań inkasowych, sporządzanych dla dysponenta rozliczeń praktykuje się w oddziale podawanie kwot zobowiązań w pełnych złotych (bez groszy). Pozornie metoda ta nie wnosi nic nowego i posiada małe znaczenie. Drobiazgi tego rodzaju w sumie pozwalają jednak znacznie zwiększyć wydajność pracy.

R a c h u n k i b a n k o w e. Dla szybkiego i sprawnego uzgodnienia liczb procentowych za każdą dekadę przydzielono poszczególnym pracownikom po kilka ściśle określonych kont bilansowych i nałożono na nich odpowiedzialność za obliczenie i uzgodnienie liczb procentowych. Metoda ta ma duży wpływ na bieżący tok pracy i eliminuje zatory w obliczeniach przy końcu kwartału.

II Oddział Miejski w Poznaniu dla wykonania zobowiązań podjętych na odcinku rozliczeń inkasowych zastosował metodę, która również może być wykorzystana przez inne większe oddziały.

I n k a s o — uzgadnianie stanów należności i zobowiązań. Ze względu na trudności w uzgadnianiu z przedsiębiorstwami na ultimo każdego kwartału stanów należności i zobowiązań inkasowych oraz niejednokrotnie zachodzące przy tym poważne różnice, II Oddział Miejski w Poznaniu, w porozumieniu z przedsiębiorstwami, wprowadził co najmniej dwukrotnie w ciągu miesiąca uzgadnianie tych stanów. Tryb postępowania jest przy tym następujący:

Przedstawiciel przedsiębiorstwa najpierw uzgadnia telefonicznie z kierownikiem komórki rozliczeń termin przybycia do banku. Na tej podstawie komórka rozliczeń zestawia na taśmie maszynowej kartoteki zobowiązań i portfele należności przedsiębiorstwa. W oznaczonym terminie, po przybyciu przedstawiciela przedsiębiorstwa, otrzymuje on taśmy zestawień do porównania z prowadzoną przez przedsiębiorstwo ewidencją. W przypadku stwierdzenia różnic przedstawiciel przedsiębiorstwa zaznacza odpowiednią pozycję na taśmie w celu wyjaśnienia jej na terenie przedsiębiorstwa. Zaznacza się, że oddział zobowiązał przedsiębiorstwa do bieżącego pisemnego informowania go o regulacjach żądań zapłaty dokonywanych w drodze pozainkasowej.

Jak donosi oddział, powyższy tryb postępowania dał pozytywne rezultaty a uzgadnianie stanów należności i zobowiązań przebiega obecnie bez żadnych trudności.

IV Oddział Miejski w Krakowie w okresie uzgadniania i potwierdzania sprawozdań jednostek budżetowych napotykał poprzednio na duże trudności w terminowym wykonywaniu czynności związanych z obsługą budżetu państwa. Wydaje się, że wprowadzone przez ten oddział usprawnienia na tym odcinku mogą być przydatne również w innych oddziałach, a zwłaszcza w tych, które obsługują dużą ilość jednostek budżetowych.

R a c h u n k i j e d n o s t e k b u d ż e t o w y c h — potwierdzanie sprawozdań. Przygotowaniem do potwierdzania sprawozdań jest uzgadnianie przez jednostki budżetowe stanów ich rachunków. Uzgadnianie to jest przeprowadzane w oddziale w okresie między 23 a 29 dniem każdego miesiąca. Dla przypomnienia jednostkom budżetowym o tym obowiązku oddział, począwszy od dnia 23 danego miesiąca, na wyciągach z rachunków zamieszcza odcisk odpowiedniego stempla.

W okresie potwierdzania sprawozdań, jednostki budżetowe składają je najpierw u wyznaczonego pracownika, który po dokonaniu kontroli formalnej zaopatruje sprawozdania kolejnym numerem oraz wpisuje do arkusza kontrolnego (rubryki tego arkusza: numer kolejny, data złożenia sprawozdania, numer rachunku jednostki, uwagi odnośnie zgodności lub niezgodności sprawozdania). Kolejny numer wpisu zostaje podany przedstawicielowi jednostki, który przy odbiorze sprawozdań powołuje się na ten numer.

Merytoryczną kontrolę sprawozdań przeprowadza oddział w godzinach popołudniowych, w związku z czym termin rozpoczęcia pracy przez ośnośnego pracownika zostaje w tych dniach przesunięty na późniejszą godzinę dla uniknięcia godzin nadliczbowych.

W dniu następnym, w godzinach określonych harmonogramem obsługi jednostek budżetowych, przedstawiciele tych jednostek zgłaszają się po odbiór potwierdzonych sprawozdań. Ewentualne niezgodności wyjaśnia się przy tej okazji.

System ten, zdaniem oddziału, eliminuje zatory w pracy i stratę czasu klientów, poprzednio wyczekujących na potwierdzenie sprawozdań. Pracownik potwierdzający sprawozdania ma do swej dyspozycji wszystkie karty kontowe i dzięki wykonywaniu pracy w godzinach popołudniowych nie hamuje księgowości.

S p r a w o z d a w c z o ś ć O B P. IV Oddział Miejski w Krakowie zastosował również usprawnienie przy sporządzaniu miesięcznych sprawozdań z wydatków i dochodów budżetu centralnego. Oddział oznaczył poszczególne jednostki nadrzędne kolejnymi numerami porządkowymi. Numery te wpisano następnie kolorowym ołówkiem na kartach szczegółowych jednostek podległych danej jednostce nadrzędnej, podawanej w sprawozdaniach. Metoda ta, zdaniem oddziału, ułatwia szybkie ułożenie do sprawozdawczości kart szczegółowych według jednostek nadrzędnych i wyklucza omyłki.

R e j e s t r u c h y b i e ń pracowników zespołu primanot. W IV Oddziale Miejskim w Krakowie zastosowano także rejestr uchybień pracowników zespołu primanot. Rejestr ten posiada następujące rubryki: data, nazwisko pracownika który popełnił błąd, rodzaj błędu, przyczyna błędu, ilość roboczegodzin straconych na wyszukanie błędu, uwagi.

W przypadku stwierdzenia błędu, kierownik komórki rachunkowości jest obowiązany wpisać dany przypadek do rejestru i wypełnić wszystkie rubryki. Rejestr jest przeglądany przez głównego księgowego i kierownika oddziału, którzy wyciągają z niego odpowiednie wnioski.

Oddział komunikuje, że po wprowadzeniu rejestru stwierdzono wzrost ambicji pracowników niedopuszczania do błędów i podniesienie jakości pracy.

Oddział w Rybniku, woj. stalinogrodzkie, dążąc do dalszego podniesienia poziomu pracy komórki kredytów zastosował nową metodę organizacji kontroli wewnętrznej w tej komórce.

K o n t r o l a w e w n ę t r z n a. Zastosowana przez Oddział w Rybniku metoda organizacji okresowej kontroli wewnętrznej zasadniczo polega na tym, że pracownicy komórki kredytów nawzajem sprawdzają swą pracę. Kontrolę tę oddział opisuje w następujący sposób:

„W określonym dniu, o najmniejszym nasileniu prac kredytowych, wszyscy pracownicy przeprowadzają wzajemną kontrolę. Ponieważ nasz dział kredytów posiada cztery grupy, pracownicy jednych grup kontrolują pracę innych grup o podobnym zakresie czynności, np. grupa handlu wlejskiego kontroluje grupę handlu miejskiego i na odwrót. Przedmiotem kontroli jest kilka wybranych tematów (najwyżej trzy) z tym, że należy zbadać wszystkie przedsiębiorstwa występujące w grupie. Wyniki kontroli są referowane na ogólnej naradzie pracy. Metoda ta jest korzystna, gdyż:

- 1) daje możliwość przeprowadzenia kontroli w zakresie wszystkich przedsiębiorstw występujących w oddziale;
- 2) podnosi kwalifikacje pracowników;
- 3) ułatwia jednolite uregulowanie pracy referentów kredytowych (zdarza się, że w tym samym oddziale różni pracownicy różnie wykonują takie same czynności);
- 4) podnosi ogólny poziom pracy komórki kredytów.

Podkreśla się, że opisana metoda kontroli wewnętrznej nie może zastąpić kontroli należącej do obowiązków kierownika oddziału, kierownika działu kredytów i kierownika grup, bądź referatów. Jednakże wydaje się, że stosowanie metody wzajemnej kontroli pracy przez pracowników poszczególnych komórek jest celowe i powinno znaleźć szerokie zastosowanie, zwłaszcza w większych oddziałach.

Oddział w Częstochowie przy pomocy Oddziału Wojewódzkiego w Stalinogrodzie zmechanizował księgowość analityczną z zakresu budżetu Banku. Wobec znanego znaczenia i korzyści mechanizacji księgowości podajemy poniżej do wykorzystania opis zasad zastosowanych przy tym w Oddziale w Częstochowie.

Księgowania przeprowadza się przy pomocy maszyn wielolicznikowych na formularzach 4315. Poszczególne rubryki formularza wypełnia się w następujący sposób: w rubryce „nazwa rachunku” wpisuje się tytuł budżetowy, w rubryce „numer rachunku” wpisuje się numer właściwego konta bilansowego. Kredyt przyznany, jak również wszelkie zmiany w wysokości przyznanego kredytu, notuje się w górnej części formularza — obok numeru konta.

Rubryki: saldo poprzednie, data, obroty i saldo końcowe — wykorzystuje się zgodnie z ich przeznaczeniem. Natomiast rubryki „treść” i „numer dokumentu” przeznaczają się na zanotowanie treści wydatkowanej kwoty. Treść tę, po zaksięgowaniu kwoty, wpisuje atramentem pracownik kontrolujący księgowanie i na znak dokonania kontroli zamieszcza przy końcowym saldzie skrót swego podpisu.

Ob. Ob. Barbara Derejko i Helena Surrey, pracowniczki I Oddziału Miejskiego w Olsztynie, zainteresowały się zagadnieniem usprawnienia czynności przy kontroli wypłat z Funduszu Płac jednostek budżetowych. W wyniku bowiem niewłaściwego sporządzania list płac, bądź różnych zmian organizacyjnych i personalnych, jednostki budżetowe nieraz kilkakrotnie w ciągu miesiąca składają dodatkowe zapotrzebowania na wszelkiego rodzaju wyrównania i kilkakrotnie pobierają dodatkowe kwoty. Czynności związane z

kontrolą tych zapotrzebowań zabierają czas, który mógłby być zużyty na przeprowadzenie większej ilości lustracji z zakresu Funduszu Płac jednostek budżetowych.

Dla usunięcia tego stanu wymienione pracowniczki proponują (nr rej. GKP UA 655/53) ustalić w oddziale i podać do wiadomości jednostkom budżetowym dni wypłat wyrównań pobrań, dodatków, godzin nadliczbowych itp. należności, nie objętych zapotrzebowaniem właściwym, (np. między 1—5, następnie 10, 15, 20 oraz między 24 — 30 każdego miesiąca). Podobny harmonogram wypłat jest stosowany w niektórych oddziałach i posiada duże znaczenie dla usprawnienia pracy komórek kontrolujących wypłaty z Funduszu Płac.

Zwraca się jednak uwagę, że w przypadku zgłoszenia się jednostki budżetowej poza ustalonym terminem i uzasadnienia konieczności wypłaty — oddział nie może odmówić wypłaty.

S. S.

Bibliografia

KSIAŻKI

BUZYRIEW W. — Finansowanie i kredytowanie kapitałnych włożeń (Finansowanie i kredytowanie inwestycji) Gosfinizdat, Moskwa 1952 r., str. 260.

Książka przeznaczona jest zasadniczo dla studentów technikum finansowo-kredytowych, lecz może być z pożytkiem wykorzystana w praktyce przez pracowników bankowych dla podwyższenia ich kwalifikacji zawodowych. Autor książki opisuje w niej rolę i znaczenie banków inwestycyjnych w systemie finansowo-kredytowym oraz funkcje i zadania Banku Przemysłowego (Prombanku), Banku Handlowego (Torgbanku) i Centralnego Banku Komunalnego (Cekombanku) ZSRR. Problemy dotyczące działalności Banku Rolnego (Sielchozbanku) oraz długoterminowego kredytowania kolchozów nie zostały w książce omówione, ponieważ objęte są one odrębnym kursem w planie szkoleniowym technikum finansowo-kredytowych.

W książce tej autor szczegółowo objaśnia obecny system finansowania i kredytowania inwestycji oraz metody pracy banków inwestycyjnych. Autor poświęca poważne miejsce w książce zagadnieniom kontroli bankowej odnośnie celowego i efektywnego wykorzystania środków państwowych, skierowanych na finansowanie i kredytowanie inwestycji. W książce, opartej na przepisach prawnych, obowiązujących do 1.X.1952 r. podane są liczne przykłady o charakterze metodologicznym.

Rozdział I — Zainwestowane środki trwale w gospodarce narodowej ZSRR — obejmuje następujące zagadnienia: inwestycje i ich rolę w rozszerzonej socjalistycznej reprodukcji; inwestycje w latach przedwojennych w ramach pięcioletek stalinowskich; inwestycje w latach Wielkiej Wojny Narodowej i w okresie pierwszej powojennej pięcioletki stalinowskiej; piąta pięcioletka rozwoju ZSRR w 1951 — 1955 r.; rola inwestycji w rozwiązywaniu podstawowego zadania ekonomicznego ZSRR w okresie stopniowego przechodzenia od socjalizmu do komunizmu.

Rozdział II — Rozwój przemysłu budowlanego i formy organizacyjne budownictwa w ZSRR — przedstawia: powstanie i rozwój przemysłu budowlanego w ZSRR; organizacyjne formy produkcji budowlanej i jej charakterystyczne właściwości; zadania dalszego umocnienia i rozwoju przemysłu budowlanego.

Rozdział III — Podstawowe zadania i metody kontroli finansowej budownictwa. Organizacja banków inwestycyjnych, ich funkcja i struktura — omawia: konieczność odrębnego finansowania gospodarki narodowej środkami funduszu obrotowego i funduszu trwałego; rozwój systemu i metod kontroli finansowej w budownictwie; organizację banków inwestycyjnych oraz ich funkcję finansowania i długoterminowego kredytowania budownictwa; zasady obecnego systemu kontroli finansowej; charakterystyczne cechy kontroli bankowej w okresie wojny i zadania banków inwestycyjnych w okresie powojennym; organizacyjną strukturę banków inwestycyjnych: Banku Przemysłowego (Prombanku) i Banku Handlowego (Torgbanku), charakterystyczne cechy struktury Centralnego Banku Komunalnego (Cekombanku); kierowanie działalnością banków inwestycyjnych przez Ministerstwo Finansów ZSRR i kontrolę ich działalności.

Rozdział IV — Planowanie inwestycji — opisuje: zadania planowania inwestycji; rodzaje inwestycji, ich kierunki i struktura; tryb sporządzania i zatwierdzania planów inwestycji.

Rozdział V — Kontrola projektowo-kosztorysowej dokumentacji oraz przestrzegania prelimitowanych wydatków budownictwa.

Rozdział VI — Źródła finansowania i długoterminowego kredytowania inwestycji oraz tryb mobilizacji środków, przeznaczonych na budownictwo — przedstawia: źródła akumulacji w ZSRR; źródła finansowania inwestycji: dotacje budżetowe na inwestycje, potrącenia amortyzacyjne, zysk przeznaczony na finansowanie inwestycji, mobilizację wewnętrznych zasobów budów, oszczędności z obniżenia kosztów budownictwa, inne źródła; tryb gromadzenia przez banki inwestycyjne środków przedsiębiorstw i instytucji gospodarczych przeznaczonych na inwestycje: tryb wpłat potrąceń amortyzacyjnych, przeznaczonych na inwestycje oraz tryb wpłat zysku przeznaczonego na inwestycje; źródła środków przeznaczonych na inwestycje organizacji spółdzielczych i indywidualnego budownictwa mieszkaniowego.

Rozdział VII — Tryb załatwiania formalności w zakresie finansowania inwestycji — omawia: roczny plan robót kapitałnych; limity finansowania; roczny wykaz tytułowy robót kapitałnych według obiektów i kosztów; stwierdzenie o uzyskaniu zatwierdzenia projektów i kosztorysów.

Rozdział VIII — System i organizacja rozliczeń w budownictwie — opisuje: podstawowe zasady istniejącego systemu rozliczeń w budownictwie; podstawowe formy rozliczeń w budownictwie (akcept, akredytywa, rachunek specjalny); tryb dokonywania rozliczeń za dostawy materiałów i urządzeń, za dostawy importowe i za wykonane prace budowlano-montażowe; tryb wzajemnych rozliczeń między budownictwem i podstawową działalnością przedsiębiorstwa; tryb rozliczeń przedsiębiorstw budowlanych za pośrednictwem biura wzajemnych rozliczeń (BWR); organizację jednorazowych zaliczeń roszczeń wzajemnych i rozliczenia okresowe saldami; kontrolę bankową odnośnie przestrzegania dyscypliny rozliczeniowej i prawidłowej organizacji rozliczeń w budownictwie

Rozdział IX — Organizacja środków obrotowych przedsiębiorstw budowlano-montażowych i budów — przedstawia: podstawowe zasady organizacji środków obrotowych w budownictwie; normowanie środków obrotowych w przedsiębiorstwach budowlanych; rozlokowanie środków obrotowych i tryb ustalania normatywów według poszczególnych rodzajów aktywów obrotowych; źródła i tryb pokrycia zapotrzebowania przedsiębiorstw budowlanych na środki obrotowe; znaczenie obracalności środków obrotowych w przedsiębiorstwach budowlanych; określenie rezultatów obracalności środków obrotowych; zadania banków inwestycyjnych w zakresie kontroli zabezpieczenia, prawidłowego wykorzystania i przyspieszenia obracalności środków obrotowych w przedsiębiorstwach budowlanych; środki obrotowe budów, tryb ustalania zapotrzebowania na te środki i źródła ich tworzenia; planowanie mobilizacji zasobów wewnętrznych jako metode regulowania środków obrotowych budów.

Rozdział X — Finansowanie budownictwa wykonywanego sposobem zleceń — omawia: organizację budownictwa prowadzonego sposobem zleceń; ogólne i roczne umowy, ich treść i załączniki; ustalenie rozmiaru prac i cen w umowie; ustalenie wielkości zaliczek pieniężnych, tryb ich wypłat i spłat; tryb finansowania i rozliczania za prace, wykonane przez przedsiębiorstwo główne i pomocnicze; kontrolę bankową finansowania budownictwa, prowadzonego sposobem zleceń; kontrolę bankową umów o pracę budowlano-montażowe, kontrolę bankową celowego wykorzystania oraz zabezpieczenia i spłaty udzielanych zaliczek pieniężnych, kontrolę dokumentów i rachunków za wykonane prace; rolę Banku Państwa w zakresie finansowania i kontroli budownictwa, przeprowadzanego sposobem zleceń.

Rozdział XI — Krótkoterminowe kredytowanie przedsiębiorstw budowlanych — omawia: podstawowe przepisy, rodzaje kredytów i plany kredytowe; kredyt na sezonowe zapasy materiałów budowlanych, materiałów pędnych i transport; kredytowanie kapitalnego remontu urządzeń budowlanych i środków transportowych; kredytowanie na podstawie dokumentów rozliczeniowych w drodze; kredyt gwarancyjny na opłacenie ważniejszych rodzajów podstawowych materiałów budowlanych.

Rozdział XII — Finansowanie budownictwa wykonywanego sposobem gospodarczym — opisuje: przeprowadzenie robót sposobem gospodarczym; finansowanie budownictwa wykonywanego sposobem gospodarczym; rachunek finansowania budowy i rachunek rozliczeniowy kierownika budownictwa („oksa”); ustalenie wielkości oraz trybu wypłat i spłat zaliczek gotówkowych, wypłaconych kierownikowi „oksa”; tryb odbioru wykonanych robót oraz tryb rozliczeń za te roboty; funkcje Banku Państwa w zakresie finansowania budownictwa sposobem gospodarczym; finansowanie zakupów i drobnego budownictwa.

Rozdział XIII — Wstępna kontrola przez banki inwestycyjne kosztów budownictwa według poszczególnych elementów — omawia: znaczenie kontroli bankowej kosztów budownictwa; tryb planowania funduszy płacy zarobkowej w budownictwie; tryb wypłacania przez banki środków na płace zarobkową robotników w przedsiębiorstwach budowlanych i w ponadlimitowych budowach; tryb wypłacania środków na płace zarobkowe robotników w podlimitowych budowach i kontrolę ze strony banków inwestycyjnych; metody bieżącej kontroli bankowej odnośnie wypłat środków na płace zarobkowe; kontrolę pracy zarobkowej pracowników inżyniersko-technicznych, urzędników i młodszego personelu pomocniczego; koszty ogólne w budownictwie; normowanie kosztów ogólnych, metody kontroli kosztów ogólnych; kontrolę kosztów administracyjno-gospodarczych; znaczenie kontroli kosztów materiałów i sprzętu; tryb ustalania kosztów materiałów budowlanych i urządzeń; nadwyżki placówek zbytu i zaopatrzenia; organizację pracy w zakresie kontroli kosztów materiałów i urządzeń; kontrolę kosztów według miejsca zamieszkania płatników i dostawców.

Rozdział XIV — Finansowanie robót geologiczno-badawczych.

Rozdział XV — Finansowanie kapitalnych remontów — wyjaśnia: znaczenie remontu kapitalnego; planowanie i finansowanie remontów kapitalnych; charakterystyczne cechy finansowania remontów kapitalnych w poszczególnych gałęziach gospodarki; kontrolę bankową w trakcie finansowania kapitalnych remontów.

Rozdział XVI — Długoterminowe kredytowanie inwestycji w państwowych przedsiębiorstwach przemysłu terenowego — obejmuje: długoterminowe kredytowanie przedsiębiorstw terenowych; tryb ustalania zapotrzebowania na kredyt długoterminowy i warunki jego udzielenia; charakterystykę formalności związanych z kredytowaniem długoterminowym; spłatę pożyczek i kontrolę bankową wykorzystania kredytu; długoterminowe kredytowanie przez banki komunalne rad terenowych w zakresie remontu domów mieszkalnych i budownictwa mieszkaniowego.

Rozdział XVII — Długoterminowe kredytowanie przedsiębiorstw spółdzielczych — omawia: długoterminowe kredytowanie inwestycji organizacji spółdzielczych i spółdzielni wytwórczych; długoterminowe kredytowanie inwestycji spółdzielni spóżywców; długoterminowe kredytowanie organizacji spółdzielczych na uzupełnienie środków obrotowych; tryb kredytowania organizacji spółdzielczych w zakresie odbudowy płynności bilansu; kon-

trolę Banku Handlowego (Torgbanku) odnośnie prawidłowego wykorzystania i terminowej spłaty pożyczek długoterminowych.

Rozdział XVIII — Długoterminowe kredytowanie indywidualnego budownictwa mieszkaniowego — przedstawia: znaczenie długoterminowego kredytowania indywidualnego budownictwa mieszkaniowego; warunki i tryb kredytowania pożyczkobiorców przez przedsiębiorstwa i w indywidualnej kolejności według listy komitetów wykonawczych rad delegatów ludu pracującego; tryb kredytowania i rozliczeń budownictwa indywidualnych budynków mieszkaniowych dla sprzedaży ich robotnikom i urzędnikom oraz kredyt bankowy na kupno budynków mieszkaniowych; długoterminowe kredytowanie kapitalnego remontu budynków znajdujących się w osobistym posiadaniu pracowników.

Rozdział XIX — Organizacja pracy kontrolnej banków inwestycyjnych. Finansowe bodźce i sankcje — omawia: bieżącą i następną kontrolę bankową oraz ich współzależność; analizę sprawozdawczości z budownictwa; analizę wykonania planu inwestycyjnego i przekazania obiektów do eksploatacji; analizę kosztów budownictwa; analizę wykonania planu finansowania oraz finansowej sytuacji budownictwa; nadanie form prawnych rezultatom analizy sprawozdawczości; pracę kontrolną w oparciu o lustrację budów i przedsiębiorstw budowlano-montażowych; znaczenie pracy rewizyjnej banków inwestycyjnych dla ulepszenia pracy kontrolnej; finansowe bodźce i sankcje.

KONTOROWICZ W. — *Techpromfinplan promysliennawo predpriatija* (Plan techniczno-przemysłowo finansowy przedsiębiorstwa przemysłowego). Gosfinizdat, Moskwa 1953 r. str. 400.

Jest to drugie wydanie książki, uzupełnione i poprawione na podstawie ostatnich postanowień partii i rządu ZSRR oraz głównych osiągnięć i doświadczeń na odcinku organizacji i planowania socjalistycznego przedsiębiorstwa przemysłowego. W książce tej, mającej na celu przedstawienie metodyki opracowania planu techniczno-przemysłowo-finansowego, podane są uwagi krytyczne do pierwszego jej wydania.

Rozdział I — Plan techniczno-przemysłowo-finansowy, metoda i tryb jego opracowania — omawia szczegółowo: zadania opracowania planu techniczno-przemysłowo-finansowego; zasadnicze cechy planu techniczno-przemysłowo-finansowego przedsiębiorstwa socjalistycznego; dyrektywny charakter planu, progresywne normy techniczno-ekonomiczne, utrwalenie rozrachunku gospodarczego, udział pracowników w opracowaniu planu techniczno-przemysłowo-finansowego i w walce o jego wykonanie, kierowniczą rolę organizacji partyjnej przy opracowaniu planu techniczno-przemysłowo-finansowego i w walce o jego wykonanie; metode opracowania planu techniczno-przemysłowo finansowego; analizę wykonania planu, tryb opracowania planu techniczno-przemysłowo-finansowego.

Rozdział II — Planowanie produkcji — przedstawia następujące zagadnienia: zadanie wypuszczenia produkcji jako podstawowej części planu przedsiębiorstwa; określenie wielkości produkcji; wskaźniki ogólnej wielkości produkcji zakładów i oddziałów fabrycznych; strukturę planu wypuszczenia produkcji i warunki jego sporządzenia: wpływ współpracy na wielkość produkcji, wpływ zmiany asortymentu wypuszczanej produkcji na plan wypuszczenia produkcji; wyliczenie robót w toku; wyliczenie zapasów produkcji w toku na odcinku produkcji potokowej, produkcji taśmowej wyliczenie produkcji seryjnej, wyliczenie produkcji w toku w zakresie produkcji porównywalnej, wyliczenie zapasów produkcji w toku wg kosztów własnych, wyliczenie zapasów produkcji w toku wg cen hurtowych, wyliczenie zapasów półfabrykatów; obliczenie wielkości wypuszczenia produkcji przez przedsiębiorstwo, opracowanie planu wypuszczenia produkcji przez podstawowe oddziały fabryczne; opracowanie planu produkcji oddziałów pomocniczych: oddziału modelarstwa drzewnego i oddziału remontowego; planowanie równomiernego wypuszczenia produkcji; wykazy wypuszczenia produkcji, podstawowe wyliczenia planu równomiernego wypuszczenia produkcji, operatywne regulowanie produkcji i kontrola robót w toku; analizę wykonania planu i określenie rezerw zwiększenia wypuszczenia produkcji.

Rozdział III — Planowanie wykorzystania zdolności produkcyjnej zakładu — poświęcony jest wnikliwej analizie: zdolności produkcyjnej i jej wykorzystania, planowania okresu zużycia urządzeń, walki ze stratami zdolności produkcyjnej, metod obliczania zdolności produkcyjnej obrabiarki, zespołu, oddziału fabrycznego i zakładu; obliczenia wykorzystania zdolności produkcyjnej poszczególnych oddziałów fabrycznych — mechanicznego, odlewniczego, kowalskiego i oddziału montowni; bilansu zdolności produkcyjnej i planowi współdziałania, wykrycia rezerw wykorzystania zdolności produkcyjnej.

Rozdział IV — Plan technicznego rozwoju zakładu — omawia: plan opanowania produkcji nowych wyrobów; plan prac naukowo-badawczych, plan standaryzacji i normalizacji; plan zastosowania środków organizacyjno-technicznych: obliczenie oszczędności na materiałach, oszczędności na placach roboczych, oszczędności na kosztach administracyjnych, oszczędności na podwyższeniu jakości produkcji; obliczenie efektów zastosowanych środków organizacyjno-technicznych; analizę wykonania planu środków organizacyjno-technicznych.

Rozdział V — Plan pracy roboczej — przedstawia szczegółowo: planowanie wzrostu wydajności pracy — planowanie usprawnienia wykorzystania czasu roboczego, planowanie wzrostu godzinnej wydajności pracy, wyliczenie wskaźników przeciętnych wzrostu wydajności pracy; planowanie liczby pracowników — klasyfikację kadr zakładu, wyliczenie liczby robotników produkcyjnych, wyliczenie liczby robotników nieprodukcyjnych, wyliczenie liczby pozostałych kategorii pracowników; obliczenie funduszu płac zarobkowych — systemy płac roboczych, strukturę planowanego funduszu płac, wyliczenie funduszu płac; zbiorczy plan pracy — planowanie uzupełniającego zapotrzebowania i przygotowania kadr; rachunek rezerw przy sporządzaniu planu pracy roboczej — rezerwy wzrostu wydajności pracy i analizę funduszu płac roboczych.

Rozdział VI — Planowanie zapotrzebowania materiałów podstawowych i pomocniczych — ujmuje następujące zagadnienia: ustalenie nomenklatury zużycia materiałów, paliwa i energii elektrycznej; obliczenie planowych cen; obliczenie zapotrzebowania materiałów, paliwa i energii elektrycznej, planowanie zapasów materiałów i paliwa — zapasu bieżącego i zapasu gwarancyjnego, obliczenie zapotrzebowania narzędzi i norm ich zapasu, plan zaopatrzenia materialno-technicznego, analizę zużycia.

Rozdział VII — Planowanie kosztów własnych produkcji i obniżenia kosztów własnych porównywalnej produkcji towarowej — opisuje wnikliwie i wyczerpująco: sporządzanie kosztorysu wydatków na produkcję; kalkulację kosztów własnych poszczególnych wyrobów; kalkulowanie kosztów bezpośrednich, kalkulowanie kosztów pośrednich, planową kalkulację kosztów, wzajemną kontrolę kosztorysu produkcji i kalkulacji; planowanie obniżenia kosztów własnych produkcji porównywalnej; rozszerzenie obliczenia obniżenia kosztów własnych, ogólne obliczenie obniżenia kosztów własnych porównywalnej produkcji towarowej, planowanie obniżenia kosztów własnych produkcji jednostkowej; analizę wykonania planu kosztów własnych i wykrycie rezerw dalszego ich obniżenia; analizę rezerw obniżenia kosztów własnych, analizę wpływu na koszty własne zmiany norm i cen na materiały, analizę wpływu asortymentów na koszty własne produkcji.

Rozdział VIII — Finansowy plan przedsiębiorstwa — omawia następujące zagadnienia: wyliczenie zapotrzebowania na normowane środki obrotowe; kosztorys realizacji produkcji; bilans dochodów i wydatków przedsiębiorstwa; plan kredytowy przedsiębiorstwa; analizę finansowych rezultatów działalności produkcyjnej przedsiębiorstwa.

Rozdział IX — Wewnętrzny rachunek gospodarczy — analizuje szczegółowo: wdrożenie zakładowego rozrachunku gospodarczego; rozrachunek gospodarczy zespołu — osobowy rachunek oszczędności; materialne bodźce pracy przy rozrachunku gospodarczym.

PROSIELKOW A., KOLYCEW I., NIKANOROW T., i KAGANOWICZ A. — Mechanizowany uczył w Gosbankie (Mechanizacja rachunkowości w Banku Państwa), Gosfinizdat, Moskwa 1952 r.

Autorzy opisują szczegółowo i przystępnie wszystkie typy i rodzaje maszyn rachunkowych, stosowanych w Banku Państwa, stronę organizacyjną i technikę zmechanizowanej rachunkowości. Książka przeznaczona jest dla

pracowników rachunkowości bankowej oraz dla technikum finansowo-ekonomicznych. Składa się ona z jednastu rozdziałów, z czego trzy zostały przetłumaczone dla użytku wewnętrznego NBP.

Treść: Rozdział I — Rozwój mechanizacji rachunkowości w systemie Banku Państwa.

Rozdział II — Klasyfikacja maszyn do liczenia: zasady klasyfikacji; maszyny z ręcznym nastawianiem wyników końcowych; maszyny ewidencyjno-analityczne.

Rozdział III — Maszyny do odejmowania: maszyny ręczne do odejmowania; półautomatyczne maszyny do liczenia; automatyczne maszyny do liczenia; kontrola funkcjonowania maszyn do liczenia.

Rozdział IV — Maszyny do dodawania: maszyny sumujące „SDY — 110”, „DCM” i „AES”; kontrola funkcjonowania maszyn sumujących; system pracy na maszynach sumujących.

Rozdział V — Rachunkowo-tabelaryczne maszyny beztekstowe: jednodziałaniowe maszyny do liczenia „CDY — 138”, „AEW”, „AESW”, „AEWe” i „AESWe”; wielodziałaniowe maszyny do liczenia.

Rozdział VI — Rachunkowo-tabelaryczne maszyny tekstowe: zasadnicze części i szczegóły obchodzenia się z tabelarycznymi maszynami tekstowymi; kolejność ustawiania pionowych liczników; nastawiania liczników; anulowanie liczników i poprawki pomyłek; tryb usuwania defektów w maszynie.

Rozdział VII — Analityczne maszyny do liczenia: wiadomości ogólne; perforatory, kontrolniki, sortowniki, tabulatory i perforator sumaryczny.

Rozdział VIII — Organizacja pracy i postępowania przy zmechanizowanej rachunkowości: metody wykorzystywania maszyn do liczenia w Banku Państwa; prace przygotowawcze przy wprowadzaniu do użycia maszyn rachunkowych; struktura organizacyjna aparatu rachunkowo-operatywnego przy zmechanizowanej rachunkowości; budowa hali maszyn do liczenia; planowanie prac na maszynach do liczenia; ewidencja pracy na hali maszyn do liczenia; organizacja technicznej obsługi maszyn do liczenia.

Rozdział IX — Technika zmechanizowanej rachunkowości na maszynach sumujących: zastosowanie maszyn sumujących w Banku Państwa: taśma kontrolna i jej przeznaczenie; wyliczanie dokumentów; ewidencja operacji inkasowych; ewidencja operacji z rozliczeń wewnętrzno-miastowych; ewidencja rozliczeń wzajemnych między-filialnych; ewidencja operacji biura wzajemnych rozliczeń; ewidencja operacji obsługi kasowej budżetu państwowego; sporządzanie wykazów sald i wyliczanie z nich liczb procentowych; mechanizacja syntetycznego obrachunku przy pomocy maszyn sumujących.

Rozdział X — Technika zmechanizowanej rachunkowości na tabelarycznych maszynach do liczenia: zastosowanie maszyn tabelarycznych do liczenia w Banku Państwa; dokumentacja i obieg dokumentów; tryb pracy brygad operacyjnych; prowadzenie dziennika buchaltaryjnego przy zdecentralizowanym użyciu tabelarycznych maszyn do liczenia; sporządzanie wykazów ogólnych i kontrolnych wykazów sald; sporządzanie codziennych, miesięcznych i rocznych wykazów obrotów; wykonywanie rachunkowości przy scentralizowanym użyciu tabelarycznych maszyn do liczenia; szczególne cechy ewidencji obsługi kasowej budżetu państwa; sporządzanie kontrolnych wykazów dla narastających od początku roku sum z list płacy; ewidencja operacji BWR; sporządzanie opisowego dziennika dla awizów o obrotach międzyfilialnych; sporządzanie zestawień nakazów memoriałowych zapłaty rozszczeń płatniczych i innych dokumentów inkasowych.

Rozdział XI — Technika zmechanizowanej rachunkowości na maszynach analitycznych do liczenia: zastosowanie analitycznych maszyn do liczenia w Banku Państwa; szczególne cechy dokumentacji i obrotu dokumentów przy stosowaniu analitycznych maszyn do liczenia; organizacja przyjęcia dokumentów dla hali maszyn; przebijanie i kontrola kart perforowanych; sortowanie kart perforowanych; tabulacja; wykonywanie innych prac ewidencyjnych na maszynach analitycznych; organizacja kontroli tabulagramów; organizacja obsługi hali maszyn w placówkach bankowych w tym samym mieście

NOSYREW S. SIDELNIKOW M., MISEJUK K.: „Kredytowanie kolchozów Sielchozbankom“ (Kredytowanie kolchozów przez Bank Rolny), Gosfinizdat, Moskwa 1953 r.

W książce tej autorzy przedstawiają tryb i działalność w praktyce oddziałów Banku Rolnego w zakresie kredytowania kolchozów i kolchoźników, wypłat pożyczek na cele przesiedleńcze oraz inne zagadnienia pracy oddziałów Banku Rolnego.

Książka przeznaczona jest dla pracowników Banku Rolnego i oddziałów Banku Państwa, wykonujących operacje Banku Rolnego. Książka może być wykorzystana również przez księgowych i przewodniczących kolchozów.

Treść: Rozdział I — Rozwój długoterminowego kredytu rolnego.

Rozdział II — Planowanie kredytów.

Rozdział III — Ogólny tryb wypłaty pożyczek.

Rozdział IV — Kredytowanie rozwoju ogólnej hodowli bydła w kolchozach.

Rozdział V — Kredytowanie elektryfikacji i radiofonizacji w kolchozach.

Rozdział VI — Kredytowanie budownictwa melioracyjno - irygacyjnego w kolchozach.

Rozdział VII — Kredytowanie hodowli roślin w kolchozach.

Rozdział VIII — Kredytowanie kolchozów rybackich.

Rozdział IX — Kredytowanie kolchozów w zakresie zakupu nawozów sztucznych.

Rozdział X — Krótkoterminowe kredytowanie inwestycji w kolchozach.

Rozdział XI — Kredytowanie kolchoźników, robotników i pracowników umysłowych, zamieszkałych w miejscowościach wiejskich.

Rozdział XII — Finansowanie i kredytowanie przesiedleń w rolnictwie.

Rozdział XIII — Niepodzielne fundusze pieniężne kolchozów oraz kontrola prawidłowego ich użycia.

Rozdział XIV — Organizacja zwrotu pożyczek.

Rozdział XV — Operatywno - statystyczna sprawozdawczość w zakresie kredytowania.

„TEORIA STATYSTYKI“ (Teoria statystyki), Gosstatizdat, Moskwa 1953 r.

Książka, napisana kolektywnie przez 27 autorów, przedstawia zwięźle podstawowe zagadnienia teorii statystyki. W książce tej omawiane są zarówno podstawowe zasady i metody nauki statystyki jak i najaktualniejsze zagadnienia statystyki radzieckiej: statystyki produktu społecznego, dochodu narodowego, bilansu gospodarki narodowej; statystyki dochodów robotników, pracowników umysłowych i rolników; statystyki zasobów materiałowych i in.

Książka przeznaczona jest dla studentów wyższych uczelni ekonomicznych i technikum statystycznych oraz dla ekonomistów i statystyków studiujących samodzielnie teorię statystyki.

Treść: Rozdział I — Przedmiot i metoda statystyki; przedmiot statystyki; metoda statystyki; stosunek wzajemny pomiędzy statystyką, księgowością i ewidencją operatywno - techniczną.

Rozdział II — Organizacja statystyki w ZSRR.

Rozdział III — System wskaźników statystycznych: system wskaźników statystycznych; wskaźniki w ujęciu rzeczowym i wskaźniki w ujęciu pieniężnym; system wskaźników statystyki i system wskaźników planu; plan prac statystycznych.

Rozdział IV — Notowania statystyczne: ogólne zagadnienia notowań statystycznych; organizacja sprawozdawczości w ZSRR; spisy; notowania wybrane oraz inne rodzaje notowań wyrzykowych.

Rozdział V — Zestawianie i grupowanie danych statystycznych: ogólne pojęcie zestawienia i grupowania; podstawy grupowania podział jednostek ewidencyjnych według grup, powtórne grupowanie; wybór wskaźników dla charakterystyki grup, pojęcie szeregu podziału; proste i kombinowane grupowanie; system grupowań; znaczenie grupowań dla wykrycia i zbadania rezerw; organizacja i technika zestawiania i grupowania.

Rozdział VI — Tablice statystyczne: formy tablic statystycznych; zasady sporządzania tablic

Rozdział VII — Wielkość przeciętna i wielkości szacunkowe w statystyce: wielkości przeciętne; wielkości szacunkowe.

Rozdział VIII — Indeksy: zbiorowe; indeksy harmoniczne i arytmetyczne; systemy wag; indeksy podstawowe i łańcuchowe; systemy indeksów.

Rozdział IX — Szeregi dynamiczne: formy szeregów dynamicznych; poziom, tempo wzrostu, przyrost, tempo przyrostu; zasady prawidłowego sporządzania szeregów dynamicznych.

Rozdział X — Metody graficzne przedstawiania danych statystycznych: diagramy, kartogramy i kartodiagramy; wykazy wykonania planu.

Rozdział XI — Podstawowe wskaźniki statystyki ludności, ochrony zdrowia i kultury: podstawowe wskaźniki statystyki ludności; podstawowe wskaźniki statystyki ochrony zdrowia; podstawowe wskaźniki poziomu kulturalnego ludności.

Rozdział XII — Statystyka wytworzenia produktu społecznego: zagadnienie klasyfikacji gałęzi produkcji materialnej; rzeczowy i wartościowy (pieniężny) rachunek produktu społecznego; statystyka produkcji przemysłowej; statystyka produkcji rolniej; statystyka produkcji budownictwa; statystyka produkcji transportu i łączności; statystyka działalności handlu i zaopatrzenia materiałowo - technicznego.

Rozdział XIII — Statystyka środków trwałych: grupowanie i klasyfikacja środków trwałych; wskaźniki wartości środków trwałych; wskaźniki reprodukcji środków trwałych; wskaźniki wykorzystania produkcyjnych środków trwałych.

Rozdział XIV — Statystyka nowej techniki: statystyka produkcji nowych typów maszyn i urządzeń; elektryfikacja gospodarki narodowej; statystyka mechanizacji robót ciężkich i pracochłonnych; statystyka automatyzacji procesów produkcyjnych; statystyka zastosowania w gospodarce narodowej nowych procesów technologicznych oraz nowych materiałów i produktów; statystyka zastosowania w produkcji wynalazków, ulepszeń - technicznych i wniosków racjonalizatorskich.

Rozdział XV — Statystyka podziału siły roboczej i jej wykorzystania w gospodarce narodowej: liczebność i skład robotników oraz pracowników umysłowych w przedsiębiorstwach i instytucjach państwowych; statystyka wykorzystania czasu roboczego; statystyka wyszkolenia masowych kadr wykwalifikowanych; istnienie zasobów pracy oraz wykorzystanie pracy w kolchozach i spółdzielniach rzemieślniczych; klasyfikacja danych o sile roboczej w statystyce burżuazyjnej.

Rozdział XVI — Statystyka wydajności pracy: obliczenie poziomu wydajności pracy; dynamika wydajności pracy; wykonanie norm pracy.

Rozdział XVII — Statystyka płac robotników i pracowników umysłowych oraz dochodów kolchoźników: statystyka funduszu płac; systemy wynagrodzeń pracy; płace przeciętne; płace realne; statystyka dochodów kolchoźników.

Rozdział XVIII — Statystyka kosztów własnych produkcji: struktura kosztów własnych według elementów nakładów; kalkulacja; struktura kosztów własnych według artykułów; kontrola wykonania planu obniżenia kosztów własnych; indeks kosztów własnych produkcji; metody wyliczenia wskaźników zmiany kosztów własnych według zjednoczenia, centralnego zarządu i ministerstwa; określenie rozmiarów obniżenia kosztów własnych na skutek oszczędności w zakresie nakładów materiałowych i zniżki cen; wyłączenie wpływu na koszty własne zmian w asortymentach produkcji; koszty własne w produkcji rolniej.

Rozdział XIX — Statystyka zaopatrzenia materiałowo-technicznego: statystyka dostaw środków produkcji; statystyka uruchomienia środków produkcji; statystyka wykorzystania surowców, materiałów, opału i energii elektrycznej; statystyka zapasów środków produkcji; sprawozdawcze bilanse materiałowe.

Rozdział XX — Statystyka obrotu towarowego: statystyka hurtowego obrotu towarowego; statystyka detalicznego obrotu towarowego w handlu państwowym i spółdzielczym; statystyka cen detalicznych w handlu państwowym i spółdzielczym; statystyka kosztów obrotu; statystyka dostaw produktów rolnych; statystyka handlu kolchoźniczego.

Rozdział XXI — Statystyka dochodu narodowego: statystyka wytworzenia dochodu narodowego; dochód narodowy według cen bieżących i cen porównawczych; analiza czynników wzrostu dochodu narodowego; statystyka podziału dochodu narodowego; statystyka wykorzystania dochodu narodowego; krytyka burżuazyjnej metodologii odnośnie obliczania dochodu narodowego.

Rozdział XXII — Statystyka finansów: statystyka budżetu państwowego; statystyka stosunków kredytowych i rozliczeniowych w gospodarce narodowej; statystyka

kredytu państwowego; statystyka obrotu pieniężnego; statystyka państwowego ubezpieczenia rzeczowego i osobowego oraz państwowego ubezpieczenia społecznego; statystyka finansów gałęzi gospodarki narodowej.

Rozdział XXIII — Bilans gospodarki narodowej: bilans produkcji spożycia i akumulacji produktu społecznego: bilans produkcji podziału oraz redystrybucji produktu społecznego i dochodu narodowego; bilans zasobów pracy.

Kronika

Podziękowanie

Pracownicy Działu Planowania Obiegu Pieniężnego NBP w Giżycku składają serdeczne podziękowanie Oddziałowi Wojewódzkiemu w Olsztynie za roztoczenie nad nimi opieki, udzielanie im wyczerpujących wyjaśnień, a przede wszystkim za szkolenie w formie częstych odpraw, informacji, ustnych i pisemnych, uzupełnienia do przepisów, ponadto za szkolenie na miejscu, tj. w oddziale i częste odwiedzanie oddziału.

Szczególnie serdecznie dziękujemy Dyrektorowi Oddziału Wojewódzkiego ob. Łukaszewiczowi, Zastępcy Dyrektora Oddziału Wojewódzkiego ob. Maszczykowi, kie-

rownikom ob. ob. Mazurowi i Złotnickiemu oraz koleżankom Zarembie i Kopyć.

Obecny poziom pracy, pochwały, nagrody we współzawodnictwie oraz nagrody książkowe osiągnęliśmy dzięki współpracy i opiece Oddziału Wojewódzkiego, a w szczególności osób wyżej wymienionych.

Prosimy o dalsze interesowanie się naszym działem, a za dotychczasową opiekę jeszcze raz składamy serdeczne podziękowanie.

Pracownicy Działu Planowania Obiegu Pieniężnego w Oddziale Giżycko

ERRATA do Nr 3

str.	Szpalta	Wiersz	Jest	Winno być
149	prawa	3 od dołu	kluczowego	terenowego
150	lewa	24 od góry	nych w obrocie	nych w obrocie)
150	lewa	30 od góry	w trybie	o trybie
150	lewa	35 od góry	spółdzielni	spółdzielczości
150	prawa	2 od góry	dacę nieprawidłowości	dacę tych nieprawidłowości
151	lewa	28 od góry	wykazać	wykonać
151	prawa	26 od góry	pogłębić	pogłębi
151	prawa	28 od góry	zmusić	zmusi
152	lewa	7 od góry	ników zapasów w dniach na materiały podstawowe	ników zapasów w dniach na poszczególne materiały podstawowe
152	lewa	27 od dołu	techniczne	lakoniczne
152	prawa	8 od góry	mu	im
152	prawa	20 od góry	wysiłek	wyników
153	lewa	28 od góry	splaty	fakty
153	lewa	12 od dołu	ważniejszych	wzajemnych
153	prawa	3 od dołu	Plenum KC PZPR oraz na to w jakiej mierze do	Plenum KC PZPR oraz to w jakiej mierze do
205	lewa	23 i 24 od góry	wszystkim sankcje przewidziane Uchwałą 877 Prezydium Rządu z dnia 12. XII. 1952 r. Monitor Pol-	wszystkim sankcje przewidziane Uchwałą 878 Prezydium Rządu z dnia 12. XII. 1951 r. (Monitor Pol-
205	prawa	8 od góry	drogą łańcuchowych zatorów w rozliczeniach, często	drogą łańcuchowych zatorów w rozliczeniach, czego